

รูปแบบและกระบวนการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมความเป็นเลิศในการแกะสลักผักและผลไม้ : กรณีศึกษา
ผู้ได้รับรางวัลจากการแข่งขันงานศิลปหัตถกรรมระดับชาติ

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ประยุกต์
ธันวาคม 2559

รูปแบบและกระบวนการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมความเป็นเลิศในการแกะสลักผักและผลไม้ : กรณีศึกษา
ผู้ได้รับรางวัลจากการแข่งขันงานศิลปหัตถกรรมระดับชาติ

ปริญญานิพนธ์
ของ
สุภชัย สุริยะกมล

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ประยุกต์

ธันวาคม 2559

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

รูปแบบและกระบวนการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมความเป็นเลิศในการแกะสลักผักและผลไม้ : กรณีศึกษา
ผู้ได้รับรางวัลจากการแข่งขันงานศิลปหัตถกรรมระดับชาติ

บทคัดย่อ
ของ
สุภชัย สุริยะกมล

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ประยุกต์
ธันวาคม 2559

สุภชัย สุริยะกมล. (2559). รูปแบบและกระบวนการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมความเป็นเลิศในการแกะสลักผักและผลไม้ : กรณีศึกษาผู้ได้รับรางวัลจากการแข่งขันงานศิลปหัตถกรรมระดับชาติ. ปรินทิพพานิช ปร.ด.(การวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ประยุกต์). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. คณะกรรมการควบคุม : ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กาญจนา ภัทราวีวัฒน์ , อาจารย์ ดร.ฐาศุภกร จันประเสริฐ.

การศึกษาเรื่องรูปแบบและกระบวนการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมความเป็นเลิศในการแกะสลักผักและผลไม้ : กรณีศึกษาผู้ได้รับรางวัลจากการแข่งขันงานศิลปหัตถกรรมระดับชาติ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ทำความเข้าใจกระบวนการเรียนรู้ และเงื่อนไขที่เกี่ยวข้องกับความเป็นเลิศในการแกะสลักผักและผลไม้ จากมุมมองของนักเรียนและครูผู้สอนที่ได้รับรางวัลจากการแข่งขันงานศิลปหัตถกรรมระดับชาติ 2) สังเคราะห์รูปแบบและสร้างคู่มือการจัดการเรียนรู้กิจกรรมเสริมหลักสูตรเพื่อส่งเสริมความเป็นเลิศในการแกะสลักผักและผลไม้ และ 3) ประเมินคู่มือการจัดการเรียนรู้กิจกรรมเสริมหลักสูตรเพื่อส่งเสริมความเป็นเลิศในการแกะสลักผักและผลไม้ โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพตามแนวทางการศึกษารายกรณี ในการทำความเข้าใจรูปแบบและกระบวนการเรียนรู้ เก็บข้อมูลโดยใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกเป็นหลักกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักซึ่งเป็นครูผู้สอนที่ได้รับรางวัลจากการแข่งขันงานศิลปหัตถกรรมระดับชาติ จำนวน 4 คน และนักเรียนที่ได้รับรางวัลจากการแข่งขันงานศิลปหัตถกรรมระดับชาติ จำนวน 7 คน เพื่อตอบวัตถุประสงค์การวิจัย และทำการสนทนากลุ่มกับผู้เชี่ยวชาญด้านศิลปหัตถกรรม จำนวน 6 คน เพื่อประเมินคู่มือการจัดการเรียนรู้

ผลการศึกษาพบว่า กระบวนการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมความเป็นเลิศในการแกะสลักผักและผลไม้ มีกระบวนการ 4 ขั้นตอน ได้แก่ 1) ขั้นการเตรียมความพร้อมก่อนการจัดการเรียนรู้ 2) ขั้นการเข้าสู่กระบวนการเรียนรู้ 3) ขั้นการประเมินผลการปฏิบัติ และ 4) การการปรับปรุงผลการปฏิบัติ ส่วนเงื่อนไขที่เกี่ยวข้องกับความเป็นเลิศทางด้านศิลปหัตถกรรม มีทั้งเงื่อนไขภายในตัวบุคคล ได้แก่ 1) ความสนใจของบุคคล 2) ความถนัดของบุคคล 3) ความคิดสร้างสรรค์ 4) การวางแผน และ 5) ลักษณะส่วนบุคคลของผู้เรียน และเงื่อนไขจากสภาพแวดล้อมทางสังคม ได้แก่ 1) การสนับสนุนจากโรงเรียน 2) ได้รับการถ่ายทอดจากรุ่นพี่ 3) การสนับสนุนจากผู้ปกครอง 4) ประสบการณ์ในการเข้าร่วมการแข่งขัน และ 5) การได้รับแบบอย่างจากคนในครอบครัว รูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่ได้จากการสังเคราะห์มี 2 รูปแบบ ได้แก่ รูปแบบการเรียนรู้แบบครูเป็นครู ประกอบด้วย 1) การเตรียมจัดการเรียนรู้ 2) การสร้างความรู้ 3) การนำความรู้สู่การปฏิบัติ 4) การวิเคราะห์และสะท้อนผลอย่างสร้างสรรค์ และรูปแบบการเรียนรู้แบบครูเป็นโค้ช ประกอบด้วย 1) รู้จักตนเอง 2) การเรียนรู้ด้วยตนเอง 3) ออกแบบร่วมกันอย่างสร้างสรรค์ 4) ทุ่มเพลงมือปฏิบัติ 5) สะท้อนผลการปฏิบัติ และ 6) ต่อยอดองค์ความรู้และปรับปรุงเมื่อนำรูปแบบที่ได้จากการสังเคราะห์มาสร้างเป็นคู่มือการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมความเป็นเลิศในการแกะสลักผักและผลไม้ คู่มือประกอบด้วยเนื้อหา 4 ส่วนสำคัญ ได้แก่ 1) สร้างความเข้าใจ 2) การเตรียมความพร้อม 3) เรียนรู้และฝึกฝน 4) คงทนและยั่งยืน ผลการประเมินคู่มือโดยผู้เชี่ยวชาญ พบว่าเนื้อหาในคู่มือมีความเหมาะสมทุกส่วน รูปแบบและกิจกรรม

การจัดการเรียนรู้ในคู่มือมีความเหมาะสมที่จะนำไปใช้ในการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมความเป็นเลิศ
ในการแกะสลักผักและผลไม้ให้กับนักเรียน

A MODEL AND A LEARNING PROCESS TO DEVELOP EXCELLENCE IN CARVING
FRUITS AND VEGETABLES : CASE STUDY OF RECIPIENTS OF
NATIONAL EXCELLENCE FAIR AWARDS

AN ABSTRACT
BY
SUPACHAI SURİYAKAMOL

Presented in Partial Fulfillment of the Requirements for the
Doctor of Philosophy Degree in Applied Behavioral Science Research
at Srinakharinwirot University

December 2016

Supachai Suriyakamol. (2016). *A Model and a Learning Process to Develop Excellence in Carving Fruits and Vegetables : Case Study of Recipients of National Excellence Fair Awards*, Dissertation, Ph.D. (Applied Behavioral Science Research). Bangkok: Graduate School, Srinakharinwirot University. Advisor Committee : Assist.Prof. Dr. Kanchana Patrawiwat, Dr. Thasuk Junprasert.

This research is a study of the patterns and the learning required to promote excellence in the carving fruits and vegetables and a case study of the winners of the national arts and crafts competition, arts and crafts. This research aims to 1) understand the process of learning and the conditions associated with excellence in the carving fruits and vegetables. From the perspective of students and teachers who have won national excellence fair awards competition 2) to synthesize different styles and create learning management activities to promote excellence in carving fruits and vegetables, and 3) to evaluation guide, such as learning activities to promote excellence in carving fruits and vegetables. The methodology used in this study was qualitative research. In order to understand the patterns and learning process, data were collected through in-depth interviews, mainly with key informants including a teacher who has won the national excellence fair awards of four people and students who have won the national excellence fair awards. The participants consisted of seven individuals, as well as discussion groups with arts and crafts experts, consisting of four people to assess the learning process.

The study indicated that the learning process was used to promote excellence in terms of the carving fruits and vegetables included four stages: 1) preparation prior to learning; 2) during the learning process; 3) evaluation of a performance ; and 4). improved performance of the conditions associated with excellence in the carving fruits and vegetables. The conditions for both parties, including 1) the interest of both parties) ; aptitude 3) creativity 4) planning and 5) the personal characteristics of the students. The aspects of the social environment, included the following 1) support from school 2) inherited from older sibling to the soc 3) supported by parents, 4) experience in participatan in the competition, and 5) obtaining a model of the family. The management style came from the synthesis of a second model, including a form of learning The comprised of 1) preparing the curriculum 2) the creation of knowledge 3) knowledge into practice 4) self analysis and reflecting creatively And a form of learning is not officially include 1) self known 2) self learning 3) design together 4) dedicated implementation 5) reflect the results of operations and 6) the amount of knowledge and improved. when formed from synthesis to create a

guide to management agencies to promote excellence in the arts and crafts. Guide contains four key areas: 1) understand 2) to prepare 3) learning and training 4) durable and sustainable. Evaluated by an expert guide Content found in the guide is all right. Patterns and activity-based learning in the guide were appropriate for use in the curriculum to promote excellence in the carving fruits and vegetables for students.

ปริญญานิพนธ์
เรื่อง
รูปแบบและกระบวนการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมความเป็นเลิศในการแกะสลักผักและผลไม้ : กรณีศึกษา
ผู้ได้รับรางวัลจากการแข่งขันงานศิลปหัตถกรรมระดับชาติ
ของ
สุภชัย สุริยะกมล

ได้รับอนุมัติจากบัณฑิตวิทยาลัยให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ประยุกต์
ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

..... คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ นายแพทย์ฉัตรชัย เอกปัญญาสกุล)
วันที่ เดือน พ.ศ. 2559

อาจารย์ที่ปรึกษาปริญญานิพนธ์ คณะกรรมการสอบปากเปล่า

..... ที่ปรึกษาหลัก ประธาน
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กาญจนา ภัทราวีวัฒน์) (ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ฐิยาพร กันตารณวัฒน์)

..... ที่ปรึกษาร่วม กรรมการ
(อาจารย์ ดร.ฐาศุภร์ จันประเสริฐ) (อาจารย์ ดร.นำชัย ศุภฤกษ์ชัยสกุล)

..... กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กาญจนา ภัทราวีวัฒน์)

..... กรรมการ
(อาจารย์ ดร.ฐาศุภร์ จันประเสริฐ)

ประกาศคุณูปการ

การเรียนรู้ในระดับปริญญาเอกไม่ใช่เรื่องง่ายเหมือนอย่างที่เราหลายคนคิด แต่ก็ไม่ใช่เรื่องยากเกินกว่าความพยายามและความตั้งใจของเรา เพราะการเรียนรู้ในระดับบัณฑิตศึกษานั้นมีหลายสิ่งมากมายที่เราได้เรียนรู้ ตั้งแต่การเรียนรู้ในรายวิชา จนกระทั่งก้าวเข้าสู่การทำปริญญานิพนธ์อันเป็นบททดสอบที่ยิ่งใหญ่มากสำหรับข้าพเจ้าที่ต้องใช้ทั้งความพยายาม ความอดทน ความรับผิดชอบจนกระทั่งทำปริญญานิพนธ์เล่มนี้ได้สำเร็จ

ข้าพเจ้าขอกราบขอบพระคุณอาจารย์ที่ปรึกษา ผู้ที่คอยอยู่เคียงข้างข้าพเจ้าและอยู่เบื้องหลังความสำเร็จในการทำปริญญานิพนธ์ครั้งนี้ วันนี้อย่างที่ข้าพเจ้าทำปริญญานิพนธ์ได้สำเร็จ ล่วงด้วยดี คือ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กาญจนา ภักธวิวัฒน์ อาจารย์ ดร.ฐาศุภร์ จันประเสริฐ ผู้คอยชี้แนะทางทั้งความรู้และประสบการณ์ เปิดโอกาสให้ข้าพเจ้าได้ทำปริญญานิพนธ์ในหัวข้อที่ข้าพเจ้ารัก คอยชี้แนะแนวทางที่เป็นประโยชน์ต่อการทำปริญญานิพนธ์ และคอยเป็นแรงกระตุ้นในยามที่ข้าพเจ้าหมดพลัง ทำให้ข้าพเจ้ามีกำลังใจ มีแรงบันดาลใจและได้แนวทางในการทำปริญญานิพนธ์ทุกครั้งที่ได้รับคำปรึกษา

ขอขอบพระคุณ อาจารย์ ดร.นำชัย ศุภฤกษ์ชัยสกุล อาจารย์ ดร.ธรรมนันท์กาศา จ้างสว่าง และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วิชุดา กิจธรรม ที่กรุณาเสียสละเวลามาเป็นกรรมการสอบเค้าโครงปริญญานิพนธ์ และให้ข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ในการปรับปรุงเค้าโครงปริญญานิพนธ์ของข้าพเจ้าให้มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

ขอขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จิตยาพร กันตารณวัฒน์ และอาจารย์ ดร.นำชัย ศุภฤกษ์ชัยสกุล ที่กรุณาเสียสละเวลามาเป็นกรรมการสอบปากเปล่าปริญญานิพนธ์ และให้คำแนะนำที่เป็นประโยชน์ในการปรับปรุงปริญญานิพนธ์ของข้าพเจ้าให้มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

ขอขอบพระคุณคณาจารย์ของสถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ทุกท่านที่ประสิทธิ์ประสาทวิชาแก่ข้าพเจ้า ขอขอบคุณพี่ ๆ เจ้าหน้าที่ของสถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ทุกท่านที่คอยช่วยเหลือประสานงานในยามที่ข้าพเจ้าไปติดต่อ ซึ่งข้าพเจ้าได้รับการช่วยเหลือจากพี่ ๆ ทุกท่านด้วยดี จนกระทั่งข้าพเจ้าสำเร็จการศึกษา

ขอขอบพระคุณ ครูผู้สอนและนักเรียนกลุ่มผู้ให้ข้อมูลทุกท่าน ที่ให้ความร่วมมือและเสียสละเวลาให้ข้อมูลไม่ว่าจะในเวลาทำงานและนอกเวลาทำงาน ทุกท่านได้ให้ความร่วมมือและได้ให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์อย่างมากในการทำปริญญานิพนธ์จนสำเร็จล่วงด้วยดี

ขอขอบพระคุณพ่อแดง และแม่นอม บิดามารดาของข้าพเจ้าที่เป็นผู้ให้กำเนิด ให้การอบรมเลี้ยงดู ให้ทุกสิ่งทุกอย่างแก่ข้าพเจ้า เป็นกำลังใจที่ยิ่งใหญ่ที่ทำให้ข้าพเจ้ามีวันนี้ได้ ขอขอบคุณพี่ปุก พี่แอม พี่เล็ก พี่สาวและพี่ชายที่แสนดีของข้าพเจ้า ที่คอยเป็นกำลังใจและสนับสนุนให้ข้าพเจ้าได้มีวันนี้

ขอขอบพระคุณท่านผู้อำนวยการ และคณะครูโรงเรียนบ้านนาตะแบง1 ทุกท่าน ที่คอยเป็นกำลังใจและสนับสนุนเวลาให้ข้าพเจ้าได้ศึกษาในระดับบัณฑิตศึกษาจนประสบความสำเร็จ ขอขอบคุณพี่ ๆ ในระดับปริญญาเอก (ปร.ด. รุ่น 1) ทุกท่าน ที่อยู่ด้วยกันมา คอยช่วยเหลือ และเป็นกำลังใจให้ข้าพเจ้าเสมอมา รวมทั้งขอขอบพระคุณท่านอื่น ๆ ที่ไม่ได้เอ่ยนาม ณ ที่นี้ที่มีส่วนทำให้ข้าพเจ้าประสบความสำเร็จได้ในวันนี้

สุภชัย สุริยะกมล

สารบัญ

บทที่	หน้า
1 บทนำ	1
ที่มาและความสำคัญของปัญหา.....	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	5
ขอบเขตการวิจัย.....	5
ความสำคัญของการวิจัย.....	7
นิยามศัพท์เฉพาะ.....	8
2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	9
แนวคิดเกี่ยวกับการเรียนรู้และกระบวนการเรียนรู้.....	10
แนวคิดเกี่ยวกับงานศิลปหัตถกรรม.....	11
แนวคิดเกี่ยวกับความเป็นเลิศทางด้านศิลปหัตถกรรม.....	18
แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง.....	23
การศึกษาเฉพาะกรณี.....	37
การถอดบทเรียน.....	40
กรอบแนวคิดการวิจัย.....	46
3 วิธีการดำเนินการวิจัย	49
ผู้ให้ข้อมูลหลักในการวิจัย.....	49
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	51
การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	54
การวิเคราะห์ข้อมูล.....	58
การตรวจสอบความถูกต้อง/เชื่อถือได้ของข้อมูล.....	60
จรรยาบรรณในการวิจัย.....	60
การพิทักษ์สิทธิผู้ให้ข้อมูล.....	61
4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	63
ส่วนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานของผู้ให้ข้อมูลหลัก.....	63
ส่วนที่ 2 ความหมายของความเป็นเลิศในการแกะสลักผักและผลไม้.....	67
ส่วนที่ 3 กระบวนการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมความเป็นเลิศในการแกะสลักผักและผลไม้.....	71
ส่วนที่ 4 เงื่อนไขที่เกี่ยวข้องกับความเป็นเลิศในการแกะสลักผักและผลไม้.....	96

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
4 (ต่อ)	
ส่วนที่ 5 รูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมความเป็นเลิศในการแกะสลักผักผลไม้	104
ส่วนที่ 6 คู่มือการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมความเป็นเลิศในการแกะสลักผักผลไม้	110
ส่วนที่ 7 ผลการประเมินคู่มือการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมความเป็นเลิศ ในการแกะสลักผักและผลไม้.....	115
5 สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	122
สรุปและอภิปรายผล.....	122
ข้อเสนอแนะ.....	133
บรรณานุกรม.....	136
ภาคผนวก.....	140
ประวัติผู้วิจัย.....	184

บัญชีตาราง

ตาราง	หน้า
1 ข้อมูลพื้นฐานของผู้ให้ข้อมูลหลัก (นักเรียน).....	63
2 ข้อมูลพื้นฐานของผู้ให้ข้อมูลหลัก (ครูผู้สอน).....	65
3 ข้อเสนอแนะจากการประเมินคู่มือโดยผู้เชี่ยวชาญจากการสนทนากลุ่ม	114

บัญชีภาพประกอบ

ภาพประกอบ	หน้า
1 กรอบแนวคิดการวิจัย.....	48
2 การแกะสลักผักและผลไม้ขั้นพื้นฐาน.....	76
3 การแกะสลักผักและผลไม้ขั้นสูง.....	77
4 ผลงานการแกะสลักผักและผลไม้ของนักเรียน.....	80
5 ผลงานและบรรยากาศในการแข่งขันแกะสลักผักและผลไม้.....	81
6 การจัดการเรียนรู้โดยครูผู้สอน.....	84
7 การจัดการเรียนรู้แบบพี่สอนน้อง.....	85
8 ผลงานการแกะสลักผักและผลไม้หลังการปรับปรุงและพัฒนาตลอด.....	89
9 กระบวนการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมความเป็นเลิศในการแกะสลักผักและผลไม้...	90
10 รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบครูเป็นครู.....	107
11 รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบครูเป็นโค้ช.....	107

บทที่ 1

บทนำ

ที่มาและความสำคัญของปัญหา

กระทรวงศึกษาธิการได้ประกาศใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ให้เป็นหลักสูตรแกนกลางของประเทศ โดยกำหนดจุดหมาย และมาตรฐานการเรียนรู้เป็นเป้าหมาย และกรอบทิศทางในการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนให้เป็นคนดี มีปัญญา มีคุณภาพชีวิตที่ดีและมีขีดความสามารถในการแข่งขันในเวทีระดับโลก (กระทรวงศึกษาธิการ. 2551) หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน มุ่งพัฒนาผู้เรียนทุกคน ซึ่งเป็นกำลังของชาติให้เป็นมนุษย์ที่มีความสมดุลทั้งด้านร่างกาย ความรู้ คุณธรรม มีจิตสำนึกในความเป็นพลเมืองไทยและเป็นพลโลก ยึดมั่นในการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข มีความรู้และทักษะพื้นฐานรวมทั้ง เจตคติ ที่จำเป็นต่อการศึกษาต่อ การประกอบอาชีพและการศึกษาตลอดชีวิต โดยมุ่งเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญบนพื้นฐานความเชื่อว่า ทุกคนสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้เต็มตามศักยภาพ ซึ่งหลักการสำคัญประการหนึ่งของหลักสูตรคือ เป็นหลักสูตรการศึกษาเพื่อความเป็นเอกภาพของชาติ มีจุดหมายและมาตรฐานการเรียนรู้เป็นเป้าหมายสำหรับพัฒนาเด็กและเยาวชนให้มีความรู้ ทักษะ เจตคติ และคุณธรรมบนพื้นฐาน ของความเป็นไทยควบคู่กับความเป็นสากล และมุ่งเน้นให้ครูพัฒนาสมรรถนะสำคัญของผู้เรียนโดยเฉพาะสมรรถนะด้านความสามารถในการใช้ทักษะชีวิต เป็นความสามารถในการนำกระบวนการต่าง ๆ ไปใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน การเรียนรู้ด้วยตนเอง การเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง การทำงาน และการอยู่ร่วมกันในสังคมด้วยการสร้างเสริมความสัมพันธ์อันดีระหว่างบุคคล การจัดการปัญหาและความขัดแย้งต่าง ๆ อย่างเหมาะสม การปรับตัวให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมและสภาพแวดล้อม และการรู้จักหลีกเลี่ยงพฤติกรรมไม่พึงประสงค์ที่ส่งผลกระทบต่อตนเองและผู้อื่น (กระทรวงศึกษาธิการ. 2551)

โครงสร้างการจัดการศึกษาในระดับประถมศึกษา มีกรอบการพัฒนาผู้เรียนให้เกิดความสมดุล ต้องคำนึงถึงหลักพัฒนาการทางสมองและพหุปัญญา หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน จึงกำหนดให้ผู้เรียนเรียนรู้ 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ ได้แก่ 1) ภาษาไทย 2) คณิตศาสตร์ 3) วิทยาศาสตร์ 4) สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม 5) สุขศึกษาและพลศึกษา 6) ศิลปะ 7) การงานอาชีพและเทคโนโลยี และ 8) ภาษาต่างประเทศ โดยมีมาตรฐานการเรียนรู้ระดับที่ผู้เรียนพึงรู้ปฏิบัติได้ มีคุณธรรมจริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์เมื่อจบการศึกษาขั้นพื้นฐาน ดังนั้นจึงถือได้ว่าการศึกษาคือหัวใจสำคัญของการพัฒนาประเทศและได้รับการคาดหวังให้ทำหน้าที่ต่าง ๆ ที่เป็นเป็นรากฐานสำคัญในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ เป็นส่วนช่วยในการเพิ่มความเท่าเทียมในสังคม และเป็นจุดเริ่มต้นของการสร้างอาชีพ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. 2558)

ในช่วงทศวรรษที่ผ่านมา ทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 (21st Century Skills) ได้กลายเป็นแนวคิดและข้อเสนอเชิงนโยบายด้านการศึกษาที่ถูกผลิต พัฒนา สนับสนุน และเผยแพร่ โดยองค์กรต่างๆ ทั้งในภาครัฐและภาคเอกชนหลายแห่งทั่วโลกอย่างต่อเนื่อง จนกลายเป็นวาระทางการศึกษาที่สำคัญในปัจจุบัน แนวคิดนี้ตั้งอยู่บนฐานคิดที่เชื่อว่า รูปแบบการศึกษาในช่วงศตวรรษที่ 20 ซึ่งเน้นย้ำแต่การเรียนและท่องจำเนื้อหาในสาระวิชาหลัก อาทิ คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ภาษาศาสตร์ สังคมศึกษา ไม่เพียงพออีกต่อไปแล้วสำหรับการเตรียมพร้อมนักเรียนในการดำรงชีวิตและทำงานในโลกศตวรรษใหม่ ซึ่งมีความท้าทายและข้อเรียกร้องชุดใหม่ที่มีพลวัตมากมาย (มูลนิธิสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย. 2556) นักเรียนจำเป็นต้องได้รับการปลูกฝังทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 ควบคู่กับเนื้อหาในสาระวิชาหลัก อาทิ ทักษะในการคิดขั้นสูง ทักษะในการเรียนรู้และสร้างสรรค์สิ่งใหม่ๆ ด้วยตนเอง ทักษะด้านสารสนเทศและการสื่อสาร ทักษะชีวิตและการทำงาน ซึ่งจะช่วยเตรียมความพร้อมให้นักเรียนรู้จักคิด เรียนรู้แก้ปัญหา ปรับตัว สื่อสาร และทำงานร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีประสิทธิภาพตลอดชีวิต ทั้งนี้ในปี พ.ศ. 2558 ประเทศไทยก้าวเข้าสู่ประชาคมอาเซียน เพื่อรองรับการปรับตัว การเคลื่อนย้ายสินค้า บริการ การลงทุน และแรงงานเสรี ประเทศไทยจึงมีความจำเป็นที่จะต้องพัฒนาคนในประเทศให้เป็นมาตรฐานเทียบกับอาเซียนหรือนานาชาติ ตลอดจนเตรียมความพร้อมประชากรวัยเรียนให้มีทักษะเพื่อการดำรงชีวิตในศตวรรษที่ 21 เพื่อความสำเร็จทั้งด้านการงานและการดำเนินชีวิต

ตามนโยบายสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ปีงบประมาณ 2558 ได้กำหนดยุทธศาสตร์ในการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนทุกระดับทุกประเภท นอกจากนี้ยังได้ตระหนักถึงความสำคัญและเตรียมความพร้อมด้านวิชาชีพให้ผู้เรียนตั้งแต่ระดับประถมศึกษาจนจบมัธยมศึกษาตอนปลาย เพื่อให้ผู้เรียนในแต่ละระดับการศึกษามองเห็นภาพงานอาชีพต่างๆ โดยมุ่งเน้นให้ผู้เรียนรู้จักตนเอง สำรวจความสนใจ ความถนัด และมองเห็นเส้นทางชีวิตในอนาคต เพื่อวางแผนในการศึกษาต่อ หรือเข้าสู่ตลาดแรงงานได้อย่างมีคุณภาพ และได้ร่วมมือกับหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน เพื่อเตรียมคนให้มีทักษะและศักยภาพสอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงานด้านทักษะฝีมือ ด้านร่างกายและจิตใจ ด้านลักษณะนิสัยในการทำงาน (ขยัน อดทน กระตือรือร้น ซื่อสัตย์ และรับผิดชอบ) ให้สามารถก้าวสู่โลกแห่งการทำงาน หรือศึกษาต่อ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. 2558)

การจัดกิจกรรมเรียนการสอนด้านศิลปหัตถกรรมเป็นกิจกรรมการเรียนการสอนที่บูรณาการกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะและกลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยีที่มุ่งให้ผู้เรียนเกิดความรู้ ความเข้าใจมีทักษะพื้นฐานที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิต และรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลง สามารถนำความรู้เกี่ยวกับการดำรงชีวิต การอาชีพ และเทคโนโลยี มาใช้ประโยชน์ในการทำงานอย่างมีความคิดสร้างสรรค์ และแข่งขันในสังคมไทยและสากล เห็นแนวทางในการประกอบอาชีพ รักการทำงาน และมีเจตคติที่ดีต่อการทำงาน สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างพอเพียงและมี

ความสุข (กระทรวงศึกษาธิการ. 2551:3) ทั้งนี้การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนด้านศิลปหัตถกรรมยังสอดคล้องกับนโยบายของชาติ (พ.ศ.2557) ที่ให้ความสำคัญในการพัฒนาคนอย่างยั่งยืน และจากแนวโน้มการปฏิรูปการศึกษาในหลายประเทศได้ให้ความสำคัญอย่างมากกับ “ทักษะ” (Skill) หรือ ความชำนาญในการปฏิบัติมากกว่าเนื้อหาตามตำรา (Content) ซึ่งองค์การยูเนสโกได้แนะนำว่า ผู้เรียนควรมีทักษะที่ครอบคลุม 3 กลุ่ม ได้แก่ 1) ทักษะพื้นฐาน คือ ทักษะที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิต เช่น อ่านออก เขียนได้ คิดเลขเป็น 2) ทักษะเพื่อทำงาน คือ ทักษะพื้นฐานในการทำงานของทุกอาชีพ ได้แก่ เทคโนโลยีสารสนเทศ การคิดวิเคราะห์ การคิดสร้างสรรค์ การทำงานเป็นทีม และการสื่อสาร และ 3) ทักษะเฉพาะอาชีพ คือ ทักษะเบื้องต้นของอาชีพที่สนใจ นอกจากนี้การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนด้านศิลปหัตถกรรมยังสอดคล้องกับแนวทางการการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ที่เน้นการปลูกฝังทักษะชีวิตและการประกอบอาชีพ (Life and Career Skills) อันจะทำให้ผู้เรียนรู้จักใช้ชีวิตที่มีจุดหมาย ไม่มีพฤติกรรมเสี่ยง ประกอบด้วย การรู้จักจุดหมายชีวิต มีแรงบันดาลใจและรู้จักวางแผน กล้าตัดสินใจและรับผิดชอบผลลัพธ์ของการตัดสินใจ ทำงานมุ่งผลสัมฤทธิ์ รู้จักประเมินตนเองและมีความยืดหยุ่น (วิจารณ์ พานิช.2555:16-21)

ทั้งนี้ในแต่ละปีกระทรวงศึกษาธิการโดยสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานจะมีการจัดโครงการ “งานศิลปหัตถกรรมนักเรียน” ขึ้นเป็นประจำทุกปีโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อจัดเวทีนำเสนอผลงานของนักเรียน จัดการแข่งขันทักษะทางวิชาการ สิ่งประดิษฐ์ ความคิดสร้างสรรค์ รวมทั้งเปิดโอกาสให้บุคลากรทางการศึกษา ประชาชนที่สนใจได้มีโอกาสแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์ทั้งภายในและภายนอก ห้องเรียนอย่างทั่วถึง และเป็นการส่งเสริมสนับสนุนให้เด็กและเยาวชนเป็นคนที่มีความภาคภูมิใจในคุณลักษณะที่พึงประสงค์ เติบโตขึ้นเป็นผู้ใหญ่ที่มีความภาคภูมิใจ เป็นคนดีของสังคมและประเทศชาติ และเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศชาติให้เจริญรุ่งเรืองต่อไป ทั้งยังมุ่งหวังให้งานศิลปหัตถกรรมนักเรียนเป็นพื้นที่สำคัญในการขับเคลื่อนการศึกษาอย่างเป็นระบบทั้งด้านการบริหารจัดการ การพัฒนาบุคลากร และการพัฒนาการเรียนการสอน โดยกระบวนการจัดงานสามารถส่งเสริมการทำงานอย่างเป็นระบบ พัฒนาการเรียนการสอนอย่างมีเป้าหมาย นักเรียน ครู และบุคลากรทางการศึกษาได้รับการพัฒนาศักยภาพอย่างรอบด้าน มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีโอกาสแลกเปลี่ยนเรียนรู้และได้รับการพัฒนาองค์ความรู้ มีความตื่นตัวค้นคว้าหาความรู้นวัตกรรมใหม่ๆ อันเป็นผลเนื่องมาจากการเตรียมตัวและเข้าร่วมกิจกรรมการแข่งขันในงานศิลปหัตถกรรมนักเรียน ซึ่งถือเป็นการยึดมั่นในพระปณิธานของล้นเกล้ารัชการที่ 6 ที่ทรงมีพระราชดำรัสตอนหนึ่งว่า “คำที่พระยาวิสุทธสุริยศักดิ์ กล่าวนี้ ตรงกับความคิดของเรา เราได้เคยปรารภมานานแล้ว.. เพราะการฝึกสอนเด็กนั้น จำต้องฝึกสอนหลายอย่าง ไม่ใช่แต่จะเรียนวิชาหนังสือ ผู้ที่รู้แต่วิชาหนังสือส่วนเดียว ก็ยังไม่พอ จำต้องเป็นผู้ได้รับความฝึกฝนอันดีแล้วรอบตัวได้ฝึกหัดแล้วหลาย ๆ อย่าง...เราผู้เป็นพระเจ้าแผ่นดิน ก็กล่าวยืนยันได้ว่าการที่ได้จัดให้มีการแสดงศิลปหัตถกรรมฝีมือ

นักเรียนขึ้นเช่นนี้ เป็นไปในหนทางที่ควรโดยรอบ และปรากฏแต่คนทั้งหลายในทางที่ถูกที่ชอบสมแก่ความมุ่งหมายอันดีแล้ว...”

จากความสำคัญของการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนด้านศิลปหัตถกรรมดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษารูปแบบและกระบวนการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมความเป็นเลิศทางด้านศิลปหัตถกรรม โดยเฉพาะในกิจกรรมการแกะสลักผักผลไม้ เนื่องจากเป็นกิจกรรมที่บูรณาการกลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยีและศิลปะเข้าด้วยกันอย่างกลมกลืนทั้งยังสอดคล้องกับการปลูกฝังทักษะชีวิตและการประกอบอาชีพ ซึ่งเป็นหนึ่งในทักษะที่จำเป็นสำหรับศตวรรษที่ 21 ให้แก่ผู้เรียน นอกจากนี้งานศิลปหัตถกรรมด้านการแกะสลักผักผลไม้ยังมีส่วนช่วยให้ผู้เรียนได้ศึกษาภูมิปัญญาไทยเพื่อเป็นการสืบทอดและพัฒนาภูมิปัญญาไทยเป็นการสร้างทุนทางวัฒนธรรมให้เข้มแข็งและพัฒนาองค์ความรู้ไปสู่การดำรงชีวิต ในระดับหนึ่งของการดำรงชีวิต ช่วยให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ศิลปะเป็นสิ่งที่หลงเหลืออยู่ในสังคม ทำให้ได้ตีความย้อนหลังไปสู่การดำรงชีวิตของผู้คนกลับไปสู่ภูมิปัญญาในแต่ละช่วงเวลา ทั้งนี้ศิลปะต่างๆย่อมกระตุ้นสำนึกและจริยธรรมอันส่งผลให้เกิดพลังบูรณาการในชีวิตและชุมชน (วิรุญ ตั้งเจริญ.2551: 99)

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความเป็นเลิศที่ผ่านมา พบว่าการศึกษารายใหญ่มุ่งศึกษาความเป็นเลิศทางด้านการบริหารจัดการ ในระดับขององค์กร เช่น ประจวบ จันทร (2556) ที่ได้ทำการศึกษารูปแบบการบริหารโรงเรียนประถมศึกษาเพื่อความเป็นเลิศ เช่นเดียวกับ นิภาพร บินสัน (2556) ที่ได้ทำการศึกษาเรื่องการพัฒนาสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศโดยอิงเกณฑ์รางวัลคุณภาพแห่งชาติของสถานศึกษาในอำเภอเกาะสมุย จังหวัดสุราษฎร์ธานี ส่วนการศึกษาเกี่ยวกับความเป็นเลิศในระดับตัวบุคคลที่ผ่านมาเป็นการศึกษาความเป็นเลิศทางด้านวิชาการ และทางด้านกีฬา เช่น ปภาวรินทร์ กรอบทอง (2553) ได้ทำการศึกษาความคิดเห็นของผู้ปกครองที่มีต่อโครงการส่งเสริมความเป็นเลิศทางด้านวิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ และภาษาอังกฤษ โรงเรียนมัธยมวัดสิงห์ และประวิทย์ รักประชา (2554) ที่ได้ทำการศึกษาเรื่องแรงจูงใจและการปรับตัวเพื่อสู่ความเป็นเลิศของนักกีฬาฟุตบอลและผู้ที่ไม่ใช่ นักกีฬา ส่วนงานวิจัยที่ศึกษาความเป็นเลิศทางด้านศิลปหัตถกรรมพบได้เป็นส่วนน้อย อาทิ การศึกษาของสมโชค เจริญการ (2552) ที่ได้ทำการศึกษาเรื่องแนวทางการเรียนรู้สู่ความเป็นเลิศของการพัฒนาอาชีพทอผ้าไหมตามโครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง ทั้งนี้ยังไม่พบบางงานวิจัยในลักษณะของการศึกษาโดยอาศัยผลของการศึกษาจากกรณีตัวอย่างเฉพาะรายใดรายหนึ่ง หรือหลายรายเป็นฐานสำหรับทำความเข้าใจอย่างถ่องแท้ต่อกระบวนการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมความเป็นเลิศทางด้านศิลปหัตถกรรมทั้งจากมุมมองของผู้ให้ และผู้รับ

ดังนั้นผู้วิจัยจึงเลือกใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพโดยใช้วิธีการศึกษาเฉพาะกรณี (Case Study) และใช้การเลือกกรณีศึกษาแบบ Instrumental Cases เป็นวิธีการในการดำเนินการวิจัยครั้งนี้เนื่องจากการเลือกกรณีศึกษาที่เป็นตัวแทนของกลุ่มผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับกระบวนการเรียนรู้

เพื่อส่งเสริมความเป็นเลิศทางด้านศิลปหัตถกรรม และใช้กรณีศึกษานี้สนับสนุนข้อสรุปในการตอบวัตถุประสงค์ของงานวิจัยได้ครบถ้วนอย่างละเอียดลึกซึ้ง (Stake. 2000) โดยผู้วิจัยมุ่งที่จะความเข้าใจกระบวนการเรียนรู้ และเงื่อนไขที่เกี่ยวข้องกับความเป็นเลิศทางด้านศิลปหัตถกรรม จากมุมมองของนักเรียนและครูผู้สอนที่ได้รับรางวัลจากการแข่งขันงานศิลปหัตถกรรมระดับชาติ อันจะนำไปสู่การสังเคราะห์รูปแบบและสร้างคู่มือการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมความเป็นเลิศทางด้านศิลปหัตถกรรม ซึ่งจะก่อประโยชน์ให้ต่อครูผู้สอนทั้งกลุ่มครูผู้สอนที่เคยส่งนักเรียนเข้าร่วมการแข่งขันงานศิลปหัตถกรรม และครูผู้สอนรุ่นใหม่ที่มีความสนใจ รวมทั้งหน่วยงานการศึกษาที่สนใจจะส่งเสริมความเป็นเลิศทางด้านศิลปหัตถกรรมให้กับนักเรียนในโอกาสต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อทำความเข้าใจความหมาย กระบวนการเรียนรู้ และเงื่อนไขที่เกี่ยวข้องกับความเป็นเลิศในการแกะสลักผักและผลไม้ จากมุมมองของนักเรียนและครูผู้สอนที่ได้รับรางวัลจากการแข่งขันงานศิลปหัตถกรรมระดับชาติ
2. เพื่อสังเคราะห์รูปแบบและสร้างคู่มือการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมความเป็นเลิศในการแกะสลักผักและผลไม้
3. เพื่อประเมินคู่มือการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมความเป็นเลิศในการแกะสลักผักและผลไม้

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยเรื่อง รูปแบบและกระบวนการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมความเป็นเลิศในการแกะสลักผักและผลไม้ : กรณีศึกษาผู้ได้รับรางวัลจากการแข่งขันงานศิลปหัตถกรรมระดับชาติ ในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตของการวิจัยทั้งในด้านเนื้อหา ด้านผู้ให้ข้อมูลหลัก และด้านวิธีวิทยาการวิจัย มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ขอบเขตด้านเนื้อหา

การวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตด้านเนื้อหาเพื่อให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัยออกเป็น 3 ประเด็น ดังนี้ 1) การทำความเข้าใจความหมายและกระบวนการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมความเป็นเลิศในการแกะสลักผักและผลไม้ ตั้งแต่การเตรียมความพร้อมก่อนการจัดการเรียนรู้ เทคนิควิธีการถ่ายทอดความรู้ รวมทั้งเงื่อนไขที่เกี่ยวข้อง ซึ่งได้แก่เงื่อนไขของตัวบุคคล ทั้งครูผู้สอนที่เป็นผู้ถ่ายทอดความรู้ นักเรียนผู้ได้รับการถ่ายทอด และเงื่อนไขของบริบทที่เกี่ยวข้องที่ช่วยสนับสนุนให้นักเรียนได้รับรางวัลระดับเหรียญทองจากการแข่งขันงานศิลปหัตถกรรมนักเรียนระดับชาติ 2) การสังเคราะห์รูปแบบและสร้างคู่มือการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมความเป็นเลิศในการแกะสลักผักและผลไม้ ผู้วิจัยจะทำการสังเคราะห์รูปแบบที่แสดงถึงลักษณะความสัมพันธ์ของกระบวนการเรียนรู้ รวมทั้งเงื่อนไขที่เกี่ยวข้องกับความสำเร็จของกรณีศึกษา จนสามารถนำมาสร้างเป็นคู่มือการจัดการเรียนรู้ที่มีเนื้อหาและกิจกรรมที่แตกต่างจากคู่มือครูตามหลักสูตรแกนกลางของ

การศึกษาขั้นพื้นฐาน และหลักสูตรของสถานศึกษาที่เคยมีมาก่อน ซึ่งครูผู้สอนสามารถนำไปเป็นแนวทางในการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมความเป็นเลิศทางด้านศิลปหัตถกรรมในงานแกะสลักผักและผลไม้ให้กับนักเรียนได้ และ 3) การประเมินคู่มือการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมความเป็นเลิศในการแกะสลักผักและผลไม้ ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตของการประเมินในเชิงคุณภาพ ได้แก่ การประเมินความเป็นไปได้ของการนำคู่มือไปใช้ ความเหมาะสมของกิจกรรมและระยะเวลาที่ใช้ในการจัดการเรียนรู้ และผลการใช้คู่มือซึ่งได้จากการสะท้อนผลจากผู้เชี่ยวชาญทางด้านศิลปหัตถกรรมในสาขาการแกะสลักผักผลไม้

ขอบเขตด้านผู้ให้ข้อมูล

การวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้แบ่งผู้ให้ข้อมูลออกเป็นกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key informants) และกลุ่มผู้ให้ข้อมูล (Informants) โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key informants) ผู้วิจัยแบ่งกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักออกเป็น 2 กลุ่ม คือ

กลุ่มที่ 1 นักเรียนที่เคยได้รับรางวัลจากการแข่งขันงานศิลปหัตถกรรมระดับชาติ โดยผู้ให้ข้อมูลต้องเป็นผู้มีคุณสมบัติที่สำคัญ 2 ประการ ดังนี้

1) เป็นนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาและมัธยมศึกษาตอนต้นที่เคยได้รับรางวัลระดับเหรียญทองจากการแข่งขันงานศิลปหัตถกรรมนักเรียนระดับชาติ ในกลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี (สาระการงานอาชีพ) กิจกรรมการแข่งขันการแกะสลักผักผลไม้ อย่างน้อย 1 รางวัล ในช่วง 3 ปีการศึกษา (ระหว่างปีการศึกษา 2556 - 2558)

2) เป็นผู้ที่ยินดีและเต็มใจให้ข้อมูลตลอดระยะเวลาการวิจัย

กลุ่มที่ 2 ครูผู้สอนที่เคยนำนักเรียนเข้าร่วมการแข่งขันและได้รับรางวัลจากการแข่งขันงานศิลปหัตถกรรมระดับชาติและเพื่อให้สามารถตอบวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 1 และข้อที่ 2 ได้อย่างละเอียด ครบถ้วน ลึกซึ้ง และสมบูรณ์ที่สุด ผู้ให้ข้อมูลต้องเป็นผู้มีคุณสมบัติที่สำคัญ 3 ประการ ดังนี้

1) เป็นครูผู้สอนนักเรียนที่ได้รับรางวัลเหรียญทอง จากการแข่งขันงานศิลปหัตถกรรมระดับชาติ ในกลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี (สาระการงานอาชีพ) กิจกรรมการแข่งขันการแกะสลักผักผลไม้ อย่างน้อย 1 รางวัล ในช่วง 3 ปีการศึกษา (ระหว่างปีการศึกษา 2556 - 2558)

2) เป็นครูผู้สอน ในสังกัดสำนักเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา

3) ยินดีให้ข้อมูลตลอดระยะเวลาที่ทำการวิจัยครั้งนี้

กลุ่มที่ 3 เป็นผู้ทำการประเมินคู่มือการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมความเป็นเลิศทางด้านศิลปหัตถกรรม เพื่อให้สามารถตอบวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 3 ประกอบด้วย 1) ผู้เชี่ยวชาญด้านศิลปหัตถกรรม สาขาการแกะสลักผักผลไม้ 2) ศึกษาานิเทศก์ผู้รับผิดชอบกลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี และ 3) นักพฤกษศาสตร์

กลุ่มผู้ให้ข้อมูล (Informants) เป็นกลุ่มผู้ให้ข้อมูลเพิ่มเติมมาสนับสนุนหรือเพื่อการตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูล ผู้วิจัยแบ่งผู้ให้ข้อมูลอื่นๆ ออกเป็น 2 กลุ่ม คือ

กลุ่มที่ 1 เป็นผู้อำนวยการโรงเรียนของครูผู้สอนนักเรียนที่ได้รับรางวัลแข่งขันจากการแข่งขันงานศิลปหัตถกรรมระดับชาติ เนื่องจากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ใดๆ ที่เกิดขึ้นภายในโรงเรียน อยู่ภายใต้การบริหารงานของผู้อำนวยการโรงเรียน

กลุ่มที่ 2 เป็นผู้ปกครองของนักเรียนที่ได้รับรางวัลจากการแข่งขันงานศิลปหัตถกรรมระดับชาติ

ขอบเขตด้านวิธีวิทยาการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ด้วยรูปแบบการศึกษาเฉพาะกรณี (Case Study) ใช้การเลือกกรณีศึกษาแบบ Instrumental Cases เป็นวิธีการในการดำเนินการวิจัยครั้งนี้ โดยใช้เทคนิคการถอดบทเรียนและเทคนิคการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ เช่น การสัมภาษณ์เชิงลึก การสังเกต การสนทนากลุ่ม แล้วนำข้อมูลที่ได้มาทำการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) เพื่อสังเคราะห์รูปแบบและสร้างคู่มือต่อไป

ความสำคัญของการวิจัย

1. ทำให้ได้องค์ความรู้ในเรื่องรูปแบบและกระบวนการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมความเป็นเลิศทางด้านศิลปหัตถกรรม รวมทั้งได้ค้นพบเงื่อนไขที่เกี่ยวข้อง จนสามารถนำองค์ความรู้ไปสร้างเป็นคู่มือการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมความเป็นเลิศทางด้านศิลปหัตถกรรม

2. ได้คู่มือการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมความเป็นเลิศทางด้านศิลปหัตถกรรม สำหรับครูผู้สอนที่จะนำไปใช้ในการจัดการเรียนรู้ ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อครูผู้สอนทั้งกลุ่มครูผู้สอนที่เคยส่งนักเรียนเข้าร่วมการแข่งขันงานศิลปหัตถกรรม และครูผู้สอนรุ่นใหม่ที่มีความสนใจ รวมทั้งหน่วยงานการศึกษาที่สนใจจะส่งเสริมความเป็นเลิศทางด้านศิลปหัตถกรรมให้กับนักเรียนในโอกาสต่อไป

3. ได้แนวทางสำหรับการต่อยอดองค์ความรู้ ทั้งในเชิงวิชาการที่สามารถนำข้อค้นพบที่ได้ไปใช้ประโยชน์ในวงกว้างต่อไป รวมทั้งการประยุกต์ไปสู่การใช้ระเบียบวิธีวิจัยรูปแบบอื่น เช่น การวิจัยเชิงปริมาณ การวิจัยผลานวิธี การวิจัยเชิงปฏิบัติการ เป็นต้น

นิยามศัพท์เฉพาะ

ศิลปหัตถกรรม หมายถึง สิ่งที่มีมนุษย์สร้างสรรค์ขึ้นเพื่อประโยชน์ใช้สอยและสวยงาม โดยมิได้อาศัยเครื่องจักรเป็นการลงมือทำด้วยฝีมือตนเอง ในงานวิจัยครั้งนี้เป็นศิลปหัตถกรรมทางงานแกะสลักผักผลไม้

ความเป็นเลิศในการแกะสลักผักและผลไม้ หมายถึง นักเรียนมีความรู้ความสามารถในการออกแบบชิ้นงานการแกะสลักผักและผลไม้ สามารถลงมือปฏิบัติเพื่อให้เกิดชิ้นงานอย่างสร้างสรรค์ และมีความเชี่ยวชาญจนสามารถถ่ายทอดวิธีการปฏิบัติชิ้นงานให้กับผู้อื่นได้

งานศิลปหัตถกรรมนักเรียนระดับชาติ หมายถึง การจัดกิจกรรมการแข่งขันที่เปิดโอกาสให้โรงเรียนในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้ส่งนักเรียนเข้าร่วมแสดงความรู้และความสามารถทางด้านศิลปหัตถกรรม โดยมีการจัดการแข่งขันเพื่อคัดเลือกตัวแทนนักเรียนที่มีความสามารถในระดับเขตพื้นที่การศึกษา ระดับภูมิภาค เพื่อเข้าสู่การแข่งขันในระดับชาติ

คู่มือการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมความเป็นเลิศในการแกะสลักผักและผลไม้ หมายถึง แนวปฏิบัติที่ดีในการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมความเป็นเลิศทางด้านศิลปหัตถกรรมสาขาการแกะสลักผักผลไม้ ที่ได้จากการสังเคราะห์รูปแบบและกระบวนการเรียนรู้ของนักเรียนและครูผู้สอนที่ประสบความสำเร็จที่ได้รับรางวัลจากการแข่งขันงานศิลปหัตถกรรมนักเรียนระดับชาติ ซึ่งประกอบไปด้วย คำชี้แจงในการใช้คู่มือ วิธีการคัดเลือกนักเรียนเข้าร่วมกิจกรรมเสริมหลักสูตร ขั้นตอน กิจกรรม สื่อการเรียนรู้ การวัดผลและประเมินผล

รูปแบบและกระบวนการเรียนรู้ หมายถึง โครงสร้างที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบต่างๆ ที่มีความเกี่ยวข้องกับวิธีการหรือแนวทางในการจัดการเรียนรู้ของครูผู้สอน ทั้งในมิติของเทคนิคและวิธีการสอน กิจกรรมการเรียนรู้ สื่อและนวัตกรรมการเรียนรู้ ที่ทำให้เกิดการขับเคลื่อนระบบให้สามารถดำเนินการได้อย่างต่อเนื่องภายใต้การมีทรัพยากร กฎเกณฑ์ มาตรการ และแนวปฏิบัติที่ดีที่ช่วยสนับสนุนและส่งเสริมความเป็นเลิศทางด้านศิลปหัตถกรรมของนักเรียนที่ประสบผลสำเร็จจนได้รับรางวัลจากการแข่งขันงานศิลปหัตถกรรมนักเรียนระดับชาติ

ครูผู้สอน หมายถึง ครูสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานที่ทำหน้าที่ฝึกสอนนักเรียนเข้าร่วมการแข่งขันงานศิลปหัตถกรรมนักเรียน กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี ในกิจกรรมการแข่งขันการแกะสลักผักผลไม้ระดับชาติ

นักเรียน หมายถึง นักเรียนที่ศึกษาในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่ได้รับเข้าร่วมการแข่งขันงานศิลปหัตถกรรมนักเรียน กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยีในกิจกรรมการแข่งขันการแกะสลักผักผลไม้ระดับชาติ

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมีวัตถุประสงค์เพื่อถอดบทเรียนความสำเร็จในการจัดการเรียนรู้ของครูผู้สอนและนักเรียนที่ได้รับรางวัลระดับเหรียญทองจากการแข่งขันงานศิลปหัตถกรรมนักเรียนระดับชาติ ที่ช่วยส่งเสริมความเป็นเลิศในการแกะสลักผักและผลไม้ในมิติของกระบวนการจัดการเรียนรู้และเงื่อนไขที่เกี่ยวข้อง สังเคราะห์รูปแบบและสร้างคู่มือการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมความเป็นเลิศในการแกะสลักผักและผลไม้ และประเมินผลการใช้คู่มือการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมความเป็นเลิศในการแกะสลักผักและผลไม้ ดังนั้นผู้วิจัยได้ทำการศึกษา ทบทวน และรวบรวมเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในภาพกว้าง ทั้งนี้ผู้วิจัยกำหนดแนวคิดและทฤษฎีเพื่อเป็นแนวทางในการเก็บรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลรวมถึงการนำมาเทียบเคียงกับผลการศึกษาเพื่อให้เห็นถึงองค์ความรู้ที่สามารถเทียบเคียงได้และข้อค้นพบที่ปรากฏขึ้นซึ่งไม่สามารถอธิบายได้ตามแนวคิดทฤษฎีเท่านั้น โดยผู้วิจัยจะไม่นำแนวคิดทฤษฎีมาเป็นกรอบหรือกรอบนำปรากฏการณ์ที่ศึกษา และจะให้ความสำคัญกับข้อมูลที่ได้จากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักและกลุ่มผู้ให้ข้อมูลอื่นที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนบริบททางสังคมของผู้ให้ข้อมูลเป็นสำคัญ ซึ่งผู้วิจัยได้ทบทวนแนวคิดทฤษฎีและเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องไว้ดังนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับการเรียนรู้และกระบวนการเรียนรู้
 - 1.1 ความหมายของการเรียนรู้
 - 1.2 ความหมายของกระบวนการเรียนรู้
2. แนวคิดเกี่ยวกับงานศิลปหัตถกรรม
 - 2.1 ความหมายของศิลปหัตถกรรม
 - 2.2 คุณค่าของศิลปหัตถกรรม
 - 2.3 กระบวนการสร้างสรรค์งานศิลปหัตถกรรม
 - 2.4 ความเป็นมาของงานศิลปหัตถกรรมนักเรียน
3. แนวคิดเกี่ยวกับความเป็นเลิศทางด้านศิลปหัตถกรรม
 - 3.1 ความหมายของความเป็นเลิศ
 - 3.2 แนวคิดของกิจกรรมความเป็นเลิศ
 - 3.3 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความเป็นเลิศ
4. แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง
 - 4.1 แนวคิดเกี่ยวกับการถ่ายทอดทางสังคม (Socialization)
 - 4.2 ทฤษฎีหุปัญญา
 - 4.3 แนวคิดเกี่ยวกับการเรียนรู้ทางปัญญาสังคม (Social Cognitive Theory)
 - 4.4 แนวคิดปฏิสัมพันธ์สัญลักษณ์ (Symbolic Interaction)

5. การศึกษาเฉพาะกรณี (Case Study)
 - 5.1 ความหมายและลักษณะของการศึกษาเฉพาะกรณี
 - 5.2 รูปแบบการศึกษาเฉพาะกรณี
 - 5.3 วิธีการดำเนินการวิจัยแบบการศึกษาเฉพาะกรณี
6. การถอดบทเรียน
 - 6.1 ความหมายของการถอดบทเรียน
 - 6.2 วิธีการถอดบทเรียน
 - 6.3 กระบวนการถอดบทเรียน

1. แนวคิดเกี่ยวกับการเรียนรู้และกระบวนการเรียนรู้

นักจิตวิทยามีความเชื่อว่า มนุษย์มีการพัฒนาการเรียนรู้มาตั้งแต่เกิดไปจนตาย เป็นการเรียนรู้ตลอดชีวิต การเรียนรู้ถือได้ว่าเป็นสิ่งที่มีความสำคัญต่อวิถีการดำเนินชีวิตของคน ที่ทำให้เกิดพฤติกรรมที่บุคคลแสดงออกต่อกัน ของแต่ละบุคคล มนุษย์ที่ได้เรียนรู้ ย่อมมีการพัฒนาตนเอง อยู่ตลอดเวลา การค้นหาความรู้ที่หลากหลาย ทั้งความรู้ที่สืบทอดกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษ ความรู้ปัจจุบันและความรู้ที่เกิดในอนาคต การเรียนรู้มีการพัฒนา ปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง สามารถถ่ายทอดจากคนรุ่นหนึ่งไปสู่คนอีกรุ่นหนึ่ง อันเป็นผลทำให้สังคมได้รับการพัฒนา มีความเจริญก้าวหน้า อยู่ตลอดเวลา มนุษย์เรียนรู้จากธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมและจากสิ่งต่างๆ มากมาย ทั้งที่เกี่ยวกับการเรียนรู้ในด้านทักษะที่หลากหลาย ตามการเลือกรับรู้ของแต่ละบุคคล ซึ่งมีความแตกต่างกัน เรียนรู้ในวัฒนธรรม เรียนรู้วิถีแก้ไขข้อบกพร่องและปัญหาที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวัน เรียนรู้ปัญหาจากงานในหน้าที่ การโต้ตอบทางอารมณ์ระหว่างบุคคล การเรียนรู้ทำให้บุคคลนำมาใช้ประโยชน์ในการดำรงชีวิตของบุคคล มนุษย์มีขีดจำกัดในการเรียนรู้ เพราะมีหลายสิ่งหลายอย่างที่มนุษย์ไม่สามารถเรียนรู้ได้ทั้งหมด ในช่วงเวลาหนึ่ง นอกจากนั้นสิ่งที่จะให้เรียนรู้ก็มีไม่สิ้นสุด มนุษย์จำเป็นต้องเลือกเรียนรู้ ทำความเข้าใจเรื่องต่างๆ ตามความสนใจ สภาพแวดล้อม สังคมและโอกาส ในความเป็นไปได้ของตนเอง

1.1 ความหมายของการเรียนรู้

มธุรส สว่างบำรุง (2542) ได้ให้ความหมายของการเรียนรู้ ว่าเป็นการเปลี่ยนแปลง พฤติกรรมที่ถาวร และมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมจากสิ่งต่างๆที่ได้รับ พฤติกรรมจากการเรียนรู้ การแสดงออกทางวาจาทางความคิด และการกระทำ ซึ่งเกิดจากระบบการสั่งการของสมอง ชลธิรา สัตยาวัฒนา (2542) มองว่า การเรียนรู้ของมนุษย์นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงซึ่งประสบการณ์ ที่ไม่จำกัดเพียงแต่ความคิดรวมทั้งการกระทำเท่านั้น การเรียนรู้ของมนุษย์ยังประกอบด้วยความรู้สึก นอกจากนั้น Klein (1991) ได้กล่าวถึงความหมายของการเรียนรู้ในลักษณะของการสะท้อนความสามารถ ในการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่ไม่ถาวรเสมอไป แรงจูงใจเป็นสาเหตุที่มีความสำคัญต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของมนุษย์ สุรางค์ โค้วตระกูล (2544) กล่าวว่า การเรียนรู้หมายถึง

การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมซึ่งเป็นผลเนื่องมาจากประสบการณ์ที่คนเรามีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม ซึ่งสอดคล้องกับ เดิมศักดิ์ คทวณิช (2546) ได้สรุปคำจำกัดความเกี่ยวกับ การเรียนรู้หมายถึง กระบวนการของการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่เป็นผลมาจากการจัดสถานการณ์หรือประสบการณ์ เมื่อได้รับการฝึกฝนและฝึกหัดจนเกิดความชำนาญแล้ว จะส่งผลทำให้เกิดเป็นพฤติกรรมที่ค่อนข้างถาวรขึ้น พฤติกรรมเหล่านั้นต้องไม่เกิดจากสัญชาตญาณ วุฒิภาวะ โรคภัยไข้เจ็บหรือเป็นผลมาจากการใช้ยาทั้งหลาย ส่วน สุชา จันทรเฒ (2542) ให้ความหมายการเรียนรู้คือ กระบวนการเจริญงอกงามของอินทรีย์หรือพัฒนาการของอินทรีย์ ทำให้อินทรีย์สามารถแก้ไขปัญหาต่างๆ ได้ดีขึ้น หรือปรับตัวเข้ากับสถานการณ์ใหม่ๆ ได้เป็นอย่างดี

จากความหมายที่กล่าวข้างต้น พอสรุปได้ว่า การเรียนรู้หมายถึง กระบวนการของการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของมนุษย์ เป็นการส่งผ่านทางวัฒนธรรมที่สะสมของความรู้ อันเป็นการส่งเสริมการพัฒนาทางด้านสมอง เมื่อได้รับการฝึกฝนจนเกิดความชำนาญแล้ว จะเป็นการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่ค่อนข้างถาวร

1.2 ความหมายของกระบวนการจัดการเรียนรู้

กระบวนการจัดการเรียนรู้ หมายถึง กระบวนการส่งต่อความรู้ ความชำนาญ ตลอดจนค่านิยมที่มีจากบุคคลหนึ่งไปยังอีกบุคคลหนึ่ง ซึ่งบุคคลที่กล่าว อาจเป็นลูกหลานและเครือญาติ หรือบุคคลอื่นๆ ในชุมชน อาจเป็นการถ่ายทอดทั้งทางตรงและทางอ้อม ด้วยความตั้งใจหรือไม่ตั้งใจก็ตาม กระบวนการจัดการเรียนรู้ สามารถเทียบเคียงกับหลายๆ คำที่มีความหมายคล้ายกันเช่น การสอน การอบรม การฝึกงาน การฝึกหัดหรือการฝึกฝน (ปฐม นิคมานนท์ : 2535) ในเรื่องดังกล่าว พิสิษฐ์ สารวิจิตร (2539) ให้ข้อคิดเห็นเกี่ยวกับการถ่ายทอดความรู้ว่า เป็นการบอกเล่าจากบุคคลไปสู่บุคคล ซึ่งความหมายดังกล่าวอาจรวมถึงการท่องจำ

ดังนั้น สามารถสรุปได้ว่า กระบวนการจัดการเรียนรู้ หมายถึง วิธีการส่งต่อความรู้ ความชำนาญค่านิยมโดยใช้สัญลักษณ์ หรือไม่ใช้สัญลักษณ์ รวมถึงการบอกเล่า การกระทำที่มีความสัมพันธ์กับแรงกระตุ้น โดยมุ่งให้ผู้เรียนได้รับความรู้จากการสื่อสารนั้นๆ

2. แนวคิดเกี่ยวกับศิลปหัตถกรรม

2.1 ความหมายของศิลปหัตถกรรม

หัตถกรรม มีความหมายตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2493 หมายความว่า “การทำด้วยมือ การช่าง” ซึ่งเป็นความหมายอย่างกว้างๆ ทั้งนี้ ได้มีผู้ให้ความหมายของหัตถกรรมไว้เพิ่มอีก ดังนี้

การทองเที่ยวแห่งประเทศไทย (2532) ได้อธิบายความหมาย หัตถกรรม ไว้ว่า “สิ่งที่สร้างขึ้นด้วยฝีมือมนุษย์ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการใช้ประโยชน์เป็นสำคัญ” มโน พิสุทธิรัตนานนท์

(2539) ได้อธิบายความหมายหัตถกรรม ไว้ว่า “งานที่ใช้ฝีมือในการดัดแปลงวัสดุที่มีอยู่ตามธรรมชาติมาเป็นเครื่องมือเครื่องใช้ในชีวิตประจำวัน หรือโอกาสพิเศษในครอบครัวและในสังคม”

จากความหมายดังกล่าวงานหัตถกรรมจึงหมายถึง งานฝีมือต่างๆ ได้แก่งานจักสาน งานปั้น งานแกะสลัก งานถักทอ เป็นต้น ที่มีจุดประสงค์เพื่อประโยชน์ในการใช้สอยเป็นสำคัญ กระบวนการดัดแปลงวัสดุธรรมชาติในงานหัตถกรรมนั้นเป็นงานประเภทที่ต้องใช้แรงมือทำเป็นส่วนใหญ่ ปละอาจมีอุปกรณ์หรือเครื่องมือซึ่งเรียกว่า “เทคโนโลยี” เข้ามาช่วยบ้าง เช่น กี่ทอผ้า เครื่องปั้นดินเผา เป็นต้น การใช้ในการปั้นขึ้นรูปทรงของเครื่องปั้นดินเผา เป็นต้น การทำหัตถกรรมผู้ทำต้องมีความสนใจหรือมีใจรักที่จะทำ มีความสามารถและฝีมือ งานหัตถกรรมจึงได้ชื่ออีกอย่างหนึ่งว่า “งานฝีมือ” ผู้ที่ทำก็ได้ชื่อว่า “ช่างฝีมือ” ซึ่งส่วนมากได้จากการเรียนรู้และความเคยชินจากการทำภายในครอบครัว สืบต่อกันมาหลายชั่วคน การสร้างงานหัตถกรรมมักเป็นไปตามเทคนิควิธีและรูปแบบที่ถ่ายทอดโดยผู้รู้ เป็นรูปแบบตามแผนประเพณีในแต่ละกลุ่มชน สาทิตรี เจริญพงศ์ (2537) ให้ความหมายคำว่า “ศิลปหัตถกรรม” หมายถึง สิ่งที่สร้างขึ้นด้วยฝีมือมนุษย์แสดงออกซึ่งความชำนาญของผู้สร้างตอบสนองประโยชน์ใช้สอยและมีคุณค่าทางความงามอย่างแยกกันไม่ออก

“ศิลปหัตถกรรม” ในที่นี้จึงเป็นคำบ่งชี้ระดับของงานหัตถกรรมที่สูงขึ้นอันเกิดจากการพัฒนา รูปแบบให้สามารถตอบสนองประโยชน์สอยได้อย่างสมบูรณ์ที่สุด ประกอบกับความชำนาญในกรรมวิธีและฝีมือทางเชิงช่างมีราคาสูงขึ้นในการสร้างงานหัตถกรรมต่างๆ ส่งผลให้งานหัตถกรรมนั้นๆ มีความงดงามและมีคุณค่าทางศิลปะ (Art) เป็นการพัฒนาจากงานหัตถกรรม (Craft) ไปสู่งาน “ศิลปหัตถกรรม (Art and Craft)” (การท่งเกี่ยวแห่งประเทศไทย : 2532) ทั้งนี้ศิลปะเข้ามาเกี่ยวข้องในแง่ของการเสริมสร้างงานหัตถกรรมนั้นๆ ให้มีความสวยงามขึ้นโดยตั้งอยู่พื้นฐานของประโยชน์ใช้สอยปฐม ดังนั้นงานศิลปหัตถกรรมจึงมีคุณค่าด้านประโยชน์ใช้สอยและคุณค่าทางด้านความงามผสมผสานกันอยู่

จากความหมายข้างต้น สรุปได้ว่า ศิลปหัตถกรรม หมายถึง สิ่งที่มนุษย์สร้างสรรค์ขึ้นเพื่อประโยชน์ใช้สอยและสวยงาม โดยมีได้อาศัยเครื่องจักรเป็นการลงมือทำด้วยฝีมือตนเอง ซึ่งในงานวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาศิลปหัตถกรรมทางด้านงานแกะสลักผักผลไม้

2.2 คุณค่าของศิลปหัตถกรรม

ศิลปหัตถกรรมมีความสำคัญ เกี่ยวข้องกับการดำรงชีวิตของมนุษย์ตั้งแต่เกิดจนตาย เนื่องจากชีวิตความเป็นอยู่ของมนุษย์จะต้องสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับสิ่งของ เครื่องมือ เครื่องใช้ ซึ่งเป็นประดิษฐ์กรรมที่มนุษย์สร้างขึ้นมาเพื่อแก้ปัญหาในการดำรงชีวิตตามสภาพแวดล้อมต่างๆ งานหัตถกรรมจึงเป็นดังกระจกที่สะท้อนให้เห็นวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของผู้คนในแต่ละยุคสมัย เป็นตัวบอกเล่าประวัติศาสตร์ สภาพทางเศรษฐกิจ สังคมและลักษณะ วัฒนธรรมของกลุ่มชนในภูมิภาคต่างๆ ของผู้เป็นเจ้าของการสร้างสรรคงานศิลปหัตถกรรมนั้นๆ ทั้งนี้ด้วยว่างานศิลปหัตถกรรมเป็นการรวมเอาความรู้ทางวิทยาศาสตร์ ศาสนา-ปรัชญา และสุนทรียศาสตร์เข้าด้วยกันเป็นหนึ่งแสดงให้

เห็นถึงความพากเพียรอดสาหัสและภูมิปัญญาที่สืบทอดกันมา คุณค่าของศิลปหัตถกรรมจึงพอจะกล่าวได้ดังนี้

1. คุณค่าด้านประโยชน์ใช้สอย สร้างขึ้นบนพื้นฐานของการดำรงชีวิตที่สนองตอบต่อความต้องการเพื่อการอำนวยความสะดวกสบายทางกายภาพหรือการแก้ปัญหาในการดำรงชีวิต

2. คุณค่าด้านความเชื่อและค่านิยม งานศิลปหัตถกรรมแต่เดิมนั้นผู้สร้างและผู้ใช้เป็นคนเดียวกันคือสร้างขึ้นเพื่อใช้เอง การที่ผู้สร้างจะมีค่านิยมและความเชื่อถือต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใดอย่างไรก็ย่อมจะถ่ายทอดสู่งานที่ตนสร้างตามด้วยความรู้สึกนึกคิดของตนเอง โดยมีแบบแผนของกลุ่มวัฒนธรรมที่ตนดำรงเป็นตัวหล่อหลอมอีกทีหนึ่ง งานศิลปหัตถกรรมจึงเป็นตัวสะท้อนความเชื่อและค่านิยมของผู้สร้างหรือกลุ่มคนหนึ่งๆ ได้อยู่ในตัวของมันเอง

3. คุณค่าด้านประวัติศาสตร์และโบราณคดี เนื่องมางานศิลปหัตถกรรมเป็นสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นอย่างมีจุดประสงค์ และเป็นสิ่งที่ทำสืบทอดกันมาแต่อดีต งานศิลปหัตถกรรมจึงสามารถถ่ายทอดความเป็นอดีตได้เป็นอย่างดีในฐานะเป็นข้อมูลหลักฐานที่เป็นรูปธรรมทางประวัติศาสตร์และโบราณคดี

4. คุณค่าด้านความเป็นเอกลักษณ์ของสังคมและวัฒนธรรม งานศิลปหัตถกรรมเกิดขึ้นภายใต้ความแตกต่างทางสภาพแวดล้อม ฐานทรัพยากร ขนบธรรมเนียมประเพณี คติความเชื่อ ศาสนาและภูมิปัญญาที่หลอมรวมจนเกิดเป็นแบบแผนทางวัฒนธรรมเฉพาะกลุ่มขึ้นมาเป็นเอกลักษณ์ที่มีระบบคุณค่าและแบบแผนการดำเนินชีวิตร่วมกัน ภายใต้เงื่อนไขดังกล่าว งานศิลปหัตถกรรมไทยก็เป็นไปในทางเดียวกันนี้ซึ่งย่อมจะมีเอกลักษณ์เป็นของตนเองทั้งโดยภาพรวมของวัฒนธรรมไทยและที่แตกต่างออกไปเฉพาะกลุ่มวัฒนธรรมย่อยในแต่ละท้องถิ่นของประเทศ

5. คุณค่าด้านความงาม การสร้างงานศิลปหัตถกรรมย่อมประกอบขึ้นด้วยความต้องการทางประโยชน์ใช้สอยเป็นหลักแต่ผู้สร้างก็ได้พิจารณาถึงรูปทรงที่เหมาะสมและความสวยงามน่าใช้สอยประกอบกันไปด้วย โดยแสดงออกผ่านทางรูปทรง โครงสร้าง ลวดลาย วัสดุและฝีมืออันวิจิตรประณีต

6. คุณค่าด้านเศรษฐกิจ ด้วยการผลิตสินค้าและของที่ระลึกจากการท่องเที่ยวเป็นตัวสร้างงานสร้างรายได้ให้แก่ประชาชนและท้องถิ่น จนถึงสร้างรายได้เข้าสู่ประเทศในฐานะสินค้าส่งออก

3. กระบวนการสร้างสรรค์งานศิลปหัตถกรรม

มนุษย์จากแ่งมุมทางมานุษยวิทยาต่างดำเนินไปตามกระบวนการวัฒนธรรมที่ประกอบไปด้วย 1) การได้มาซึ่งสิ่งที่จำเป็นสำหรับชีวิต (Acquiring) 2) การประดิษฐ์ (Manufacturing) 3) การใช้ (Using) 4) การทิ้ง (Disposing) ทั้งสี่ระบบถือเป็นมิติต่างๆ ของวัฒนธรรมในทุกชาติทุกภาษาและทุกระดับอารยธรรม (วิวัฒนาการ วัฒนธรรม และคณาจารย์ : 2544) งานศิลปหัตถกรรมจัดเป็นประดิษฐกรรม (Artifacts) ของมนุษย์ซึ่งนับเป็นขั้นที่สองของกระบวนการทางวัฒนธรรม เกิดขึ้นมาพร้อมๆ กับการดำเนินชีวิตของมนุษย์ ภายใต้อิทธิพลของวิถีชีวิต ความเป็นอยู่ สังคม ประเพณี ความเชื่อ ภูมิประเทศและภูมิอากาศ เพราะเหตุที่มนุษย์ต้องดำรงชีวิตและปรับตัวให้สอดคล้องกับ

สภาพแวดล้อม งานศิลปหัตถกรรมจึงตั้งอยู่บนพื้นฐานความต้องการในการดำรงชีวิตของมนุษย์ในสภาพแวดล้อมเป็นสำคัญ มีลักษณะแตกต่างกันไปตามพื้นฐานสภาพแวดล้อมและวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน ซึ่งประกอบด้วยปัจจัยต่างๆ ที่ก่อให้เกิดงานศิลปหัตถกรรม ดังนี้

1. ความจำเป็นด้านประโยชน์ใช้สอย
2. สภาพแวดล้อมทางภูมิศาสตร์
3. ฐานทรัพยากรหรือวัสดุในท้องถิ่น
4. ประวัติศาสตร์และภูมิปัญญา
5. แบบแผนกรรมวิธีและรูปแบบ
6. ขนบธรรมเนียม ประเพณี คติความเชื่อและศาสนา

จากความหมายและคุณค่าของศิลปหัตถกรรมซึ่งมีหลากหลายแขนง ผู้วิจัยได้ให้ความสนใจงานศิลปหัตถกรรมในสาขาการแกะสลัก เนื่องจากเป็นศิลปหัตถกรรมที่มีคุณค่าและสามารถถ่ายทอดความเป็นเอกลักษณ์ไทยได้เป็นอย่างดี โดยผู้วิจัยได้ทำการศึกษาความหมาย ขอบข่ายและประโยชน์ของการแกะสลักผักผลไม้ไว้ดังนี้

ความหมาย ขอบข่าย และความสำคัญของงานแกะสลักผักและผลไม้

การแกะสลักเป็นมรดกทางวัฒนธรรมจากอดีตซึ่งถือเป็นศิลปะที่เก่าแก่ สวยงาม วิจิตรบรรจงจนมาถึงปัจจุบัน ทั้งมีความคิดสร้างสรรค์ ประติมากรรมสิ่งต่างๆ รอบตัวให้มีความประณีตงดงามอ่อนช้อย แม้แต่อาหารที่รับประทานก็ยังนำมาแกะสลักเป็นรูปต่างๆ จนสวยงาม ประกอบกับรัฐบาลและภาคเอกชนได้ให้การสนับสนุน จึงมีการอนุรักษ์ศิลปะต่างๆ ของไทยไว้และมีผู้สนใจจัดการประกวดผลงานการแกะสลักต่างๆ อย่างแพร่หลายโดยเฉพาะการแกะสลักผักและผลไม้ได้กลายเป็นสิ่งที่ต้องประดิษฐ์ตกแต่งบนโต๊ะอาหารในการจัดเลี้ยงและรับรองแขกต่างประเทศ ตามโรงแรมขนาดใหญ่ก็จะใช้งานแกะสลักเข้าไปผสมผสานเพื่อให้เกิดความสวยงาม

การแกะสลัก หมายถึงการใช้เครื่องมือประดิษฐ์วัสดุต่างๆ ให้ได้รูปทรงตามที่ต้องการงานแกะสลักจัดเป็นงานที่ต้องอาศัยความประณีตละเอียด รอบคอบ มานะอดทน ผู้ประดิษฐ์จำเป็นต้องมีสมาธิและต้องมีใจรัก อีกทั้งยังต้องสนใจในงานประเภทนี้ด้วยจึงจะสามารถประดิษฐ์ผลงานได้อย่างมีคุณภาพ

ประโยชน์จากการแกะสลักนั้นนอกจากจะทำให้ผลงานมีคุณค่ามีราคาน่าใช้แล้วยังทำให้สามารถนำไปประกอบอาชีพหรือหารายได้พิเศษได้อีกด้วยและงานแกะสลักถือว่าการอนุรักษ์ศิลปะของไทยไว้ด้วย (มณีรัตน์ จันทะผลิน : 2537)

ขอบข่ายและประเภทงานแกะสลักผักและผลไม้วัสดุที่ใช้ในการแกะสลักแบ่งออกเป็น 3 ประเภทดังนี้

1. ประเภทไม้เนื้ออ่อน เช่น ไม้สัก ซึ่งเป็นไม้ที่มีเนื้อค่อนข้างนุ่มมีลวดลายสวยงามงานแกะสลักไม้สักเป็นศิลปะดั้งเดิมของไทยดังจะเห็นได้ตามประตูโบสถ์วิหารโต๊ะหมู่บูชา โต๊ะรับแขก

พระพุทธรูปต่างๆเป็นต้นต่อมาไม้สักจัดเป็นไม้ที่หายากและมีการอนุรักษ์ไม้ประเภทนี้มากขึ้นจึงทำให้ไม่ค่อยมีผลงานแกะสลักไม้สักออกมามากนักแต่พวกแกะสลักอาจใช้วัสดุอื่นแทน

2. ประเภทวัสดุอ่อน เช่น สบู่ โดยการนำสบู่มาแกะสลักเป็นรูปแบบต่างๆเช่น พวงมาลัยรูปสัตว์ต่างๆเป็นต้นใช้สำหรับเป็นของขวัญในวันเทศกาลต่างๆและเศษของวัสดุที่เหลือจากการแกะสลัก ยังนำมาปั้นเป็นก้อนสบู่ได้อีกด้วย

3. ประเภทผักและผลไม้ต่างๆ เช่น แดงกวา พักทอง มะเขือมันเทศ มะละกอ แดงโม และเผือก เป็นต้น การแกะสลักผักและผลไม้เป็นศิลปวัฒนธรรมของไทยมาแต่โบราณ ซึ่งแสดงให้เห็นถึงศิลปะในการตกแต่งอาหารให้น่ารับประทานยิ่งขึ้น

ความสำคัญและประโยชน์ของการแกะสลักผักและผลไม้

การแกะสลักผักและผลไม้เป็นการแสดงออกทางวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ประจำชาติไทยซึ่งไม่มีชาติใดสามารถเทียบได้แต่สิ่งที่น่าสนใจเป็นห่วงที่สุดในปัจจุบันเห็นจะเป็นเรื่องของการอนุรักษ์ศิลปะแขนงนี้ที่มีแนวโน้มจะสูญหายไป หรือลดน้อยลงไปเรื่อย ๆ

การแกะสลักผักและผลไม้เดิมเป็นวิชาการชั้นสูงของกุลสตรีในวังในวังต้องฝึกฝนและเรียนรู้จนเกิดความชำนาญบรรพบุรุษของไทยเราได้มีการแกะสลักกันมานานแล้วแต่จะเริ่มกันตั้งแต่สมัยใดนั้นไม่มีผู้รู้ เนื่องจากไม่มีหลักฐานแน่ชัดจนถึงสมัยสุโขทัยเป็นราชธานีในสมัยของสมเด็จพระร่วงเจ้าได้มีนางสนมคนหนึ่ง ชื่อนางนพมาศ หรือท้าวศรีจุฬาลักษณ์ได้แต่งหนังสือเล่มหนึ่งชื่อว่า ตำรับท้าวศรีจุฬาลักษณ์หรือนางนพมาศขึ้นและในหนังสือเล่มนี้ได้กล่าวถึงพิธีต่างๆไว้และพิธีหนึ่งเรียกว่าพระราชพิธีจองเปรียงในวันเพ็ญเดือนสิบสอง นางนพมาศได้คิดตกแต่งโคมลอยให้งามประหลาดกว่าโคมของพระสนมทั้งปวง จึงได้เลือกผกาเกสรสีต่าง ๆ ประดับเป็นรูปดอกกระมุทบาน กลีบรับแสงพระจันทร์ ล้วนพรรณของดอกไม้สดสีสลับให้เป็นลวดลาย แล้วจึงนำเอาผลพฤษภาลดาชาติมาแกะสลักเป็นมยุระคณานกวิหคหงส์ ให้จับจิกเกสรบุบผาชาติอยู่ตามกลีบดอกกระมุท เป็นระเบียบเรียบร้อยวิจิตรไปด้วยสีเขียวมรกตส่ง ควรจะทอดทัศนา ยิ่งนัก ทั้งเสียบแซมเทียนรูปและประทับน้ำมันเปรียงเจือด้วยไขขั้วระโค (กรมศิลปากร. 2531) จึงได้มีหลักฐานการแกะสลักมาตั้งแต่สมัยนั้น

ในปัจจุบันวิชาการช่างฝีมือเหล่านี้ จึงได้ถูกบรรจุอยู่ในหลักสูตรตั้งแต่ชั้นประถมศึกษา มัธยมศึกษาจนถึงอุดมศึกษาเป็นลำดับประกอบกับรัฐบาลและภาคเอกชนได้ให้การสนับสนุนจึงมีการอนุรักษ์ศิลปะต่างๆอย่างแพร่หลายโดยเฉพาะการแกะสลักผลงานประเภทเครื่องจิ้มจนกระทั่งงานแกะสลักได้กลายเป็นสิ่งที่ต้องประดิษฐ์ตกแต่งบนโต๊ะอาหารในการจัดเลี้ยงตามโรงแรมใหญ่ใหญ่ภัตตาคารตลอดจนร้านอาหารก็จะใช้งานศิลปะการแกะสลักเข้าไปผสมผสานเพื่อให้เกิดความสวยงามและประทับใจแก่แขกในงานหรือสถานที่นั้นนั้นงานแกะสลักผลไม้จึงมีส่วนช่วยตกแต่งอาหารได้มากคงเป็นเช่นนั้นตลอดไป (มณีรัตน์ จันทนะพะลิน. 2537)

จากประโยชน์ข้างต้นที่กล่าวมาแล้วแสดงให้เห็นว่าประโยชน์ของการแกะสลักที่เป็นจุดมุ่งหมายที่เด่นชัดที่แสดงออกเพื่อตอบสนองความต้องการของมนุษย์ประกอบด้วย

1. เพื่อตอบสนองความต้องการด้านประโยชน์ใช้สอย ซึ่งจะเกี่ยวข้องกับงานหัตถกรรมหรือเรียกแบบไทยว่า หัตถกร ช่าง หรือนายช่าง จะชัดเจนในการใช้ฝีมือเป็นหลัก
2. เพื่อตอบสนองความต้องการด้านจิตใจ ซึ่งจะเกี่ยวกับวิจิตรศิลป์เป็นงานที่แสดงคุณค่าทางสุนทรียภาพและอารมณ์สะเทือนใจ จะชัดเจนในการสร้างสรรค์ผลงาน
3. เพื่อตอบสนองความต้องการด้านความงาม ซึ่งจะแสดงออกความงามในการตกแต่ง

4. ความเป็นมาของงานศิลปหัตถกรรมนักเรียน

งานศิลปหัตถกรรมได้เริ่มจัดมาตั้งแต่ พ.ศ. 2455 ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 6 โดยมีจุดมุ่งหมาย เพื่อจะแนะนำชักจูงให้เด็กชายหญิงในสมัยนั้น ได้เอาใจใส่ฝึกหัดศิลปหัตถกรรม ซึ่งเป็นทางเลี้ยงอาชีพต่างๆ เพื่อจะกันการที่เด็กทั้งหลายพากันนิยมในการเป็นเสมียนหรือเข้าทำราชการให้น้อยลง

การจัดงานศิลปหัตถกรรมนักเรียนมีการจัดต่อเนื่องกันตลอดมา มีหยุดเว้นช่วงบ้างเมื่อสถานการณ์บ้านเมืองไม่ปกติก็ตาม เปลี่ยนชื่องานไปก็หลายครั้งโดยทั่วไปนับว่าเป็นงานที่มีชื่อเสียงมากมาแต่ในอดีต นับถึงปัจจุบันเป็นเวลา 103 ปี ซึ่งจะสรุปความเป็นมาของการจัดงานศิลปหัตถกรรมนักเรียน พอสังเขป ดังนี้

ครั้งที่ 1 งานแสดงศิลปหัตถกรรมนักเรียน จัดขึ้นเมื่อวันที่ 3 มกราคม พ.ศ. 2455 ที่โรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย โดยเจ้าพระยาพระเสด็จสุเรนทราธิบดี (ม.ร.ว.เปียมาลากุล) เสนาบดี กระทรวงธรรมการเป็นผู้ริเริ่ม (ขณะที่ยังเป็นพระยาวิสุทธสุริยศักดิ์) พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เสด็จพระราชดำเนินทรงเปิดงาน เหตุที่จัดงานศิลปหัตถกรรมนักเรียนก็เพื่อแนะนำชักจูงให้เด็กชายหญิง ในสมัยนั้น เอาใจใส่ฝึกหัดศิลปหัตถกรรมให้เกิดความชำนาญ มีความคิดสร้างสรรค์ และเพิ่มพูนรายได้ ในการเลี้ยงชีพ

ครั้งที่ 2 จัดขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2456 ที่สวนมิสกวัน พร้อมกับงานนักขัตฤกษ์กราบนมัสการพระพุทธชินราช วัดเบญจมบพิตรดุสิตวนาราม ปรากฏว่าเป็นประโยชน์ในทางการแนะนำชักจูงนักเรียนให้มีนิสัยรักการศิลปหัตถกรรมมากขึ้น ทั้งยังเปิดโอกาสให้ประชาชนได้เห็นงานฝีมือของคนไทย สามารถเลือกซื้อได้ตามใจชอบและเป็นเครื่องปลุกฝังให้นิยมสินค้าไทย ในงานครั้งนี้ได้มีการประกวดผลผลิตหัตถกรรมของประชาชนโดยมีรางวัลให้กับผู้ชนะการประกวดจึงสร้างความภูมิใจให้แก่ผู้แข่งขันในงานนี้

ต่อมาในปี พ.ศ. 2513 ได้จัดงานขึ้นเป็น **ครั้งที่ 33** ใช้ชื่อการจัดงานว่า “งานกรีฑาศิลปหัตถกรรมนักเรียน” โดยจัดในระหว่างวันที่ 25-29 ธันวาคม พ.ศ. 2513 บริเวณกรีฑาสถานแห่งชาติ การจัดครั้งนี้เป็นการฉลองปีการศึกษาระหว่างชาติมีจุดเน้นของงานว่า “การศึกษาเพื่อ

พัฒนาประเทศ” แบ่งงานออกเป็นเขตต่างๆ เช่น เขตวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี เขตคหกรรม เขตเกษตรกรรมและเขตพาณิชย์กรรม

จนกระทั่งในปี พ.ศ. 2516 ซึ่งเป็นการจัดงาน **ครั้งที่ 36** ได้มีการจัดเตรียมงานกรีฑาศิลปหัตถกรรมนักเรียนเหมือนเช่นเคย แต่เนื่องจากภาวะของประเทศอยู่ในภาวะที่ไม่เหมาะสมกับการจัดงานอันเนื่องมาจากเหตุการณ์ 14 ตุลาคม ดังนั้น กระทรวงศึกษาธิการจึงงดการจัดงานในปีนั้นเสีย

ในช่วงตั้งแต่ปี พ.ศ. 2516 – พ.ศ. 2525 เกิดเหตุการณ์ความวุ่นวายภายในประเทศ เช่นเหตุการณ์ 14 ตุลาคม พ.ศ. 2516 การเดินขบวนประท้วง และมีการเปลี่ยนรัฐบาลกันหลายคณะ รวมทั้งภัยคุกคามจากสงครามอินโดจีน จึงหยุดการจัดงานแสดงศิลปหัตถกรรมไประยะหนึ่งรวม 10 ปี ในปี พ.ศ. 2526 – พ.ศ. 2527 ได้มีการรื้อฟื้นการจัดงานแสดงศิลปหัตถกรรมขึ้นมาอีก โดยจัดร่วมกับงานวันเด็กแห่งชาติ จึงไม่นับว่าเป็นการจัดครั้งที่เท่าใด

ครั้งที่ 37 พ.ศ. 2528 ได้จัดงานศิลปหัตถกรรมขึ้นมาอีกครั้งหนึ่ง ที่สวนอัมพร การจัดงานครั้งนี้ยิ่งใหญ่กว้างขวางมากกว่าเดิม เพราะกรมอาชีวศึกษาเข้ามามีส่วนร่วมอย่างเต็มที่และใช้ชื่องานในการจัดว่า “งานศิลปหัตถกรรมและอาชีวศึกษา 28” โดยเน้นสาระของงานว่า “การศึกษาเพื่ออาชีพ”

ครั้งที่ 44 จัดเมื่อปีการศึกษา 2534 เป็นการจัดงานครั้งพิเศษ เนื่องในปีเฉลิมฉลอง 100 ปี กระทรวงศึกษาธิการ และมีการเปลี่ยนแปลงครั้งสำคัญ คือ เริ่มจัดงานกระจายไปทุกภาคทั่วประเทศ เพื่อเป็นการกระจายโอกาสให้เยาวชนในส่วนภูมิภาค ได้มีโอกาสเข้าชมงานอย่างกว้างขวาง โดยใช้ชื่องานว่า “งานศิลปหัตถกรรมนักเรียน ฉลอง 100 ปี กระทรวงศึกษาธิการ” โดยให้ทุกกรมในกระทรวงศึกษาธิการเข้าร่วมกันจัดงาน มีการจัดงานเป็น 5 ภูมิภาค ดังนี้

1. ภาคเหนือ จัดที่จังหวัดเชียงใหม่ เขตการศึกษา 7
ระหว่างวันที่ 11–13 ธันวาคม พ.ศ. 2534
2. ภาคกลาง จัดที่กรีฑาสถานแห่งชาติ กรุงเทพมหานคร
ระหว่างวันที่ 31 มีนาคม – 2 เมษายน พ.ศ. 2535
3. ภาคตะวันออก จัดที่จังหวัดจันทบุรี เขตการศึกษา 12
ระหว่างวันที่ 10–12 มกราคม พ.ศ. 2535
4. ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จัดที่จังหวัดนครราชสีมา เขตการศึกษา 11
ระหว่างวันที่ 28–30 พฤศจิกายน พ.ศ. 2534
5. ภาคใต้ จัดที่อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา เขตการศึกษา 3
ระหว่างวันที่ 13–15 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2535

นับตั้งแต่ปีการศึกษา 2535 เป็นต้นมา ได้แบ่งการจัดงานเป็น 4 ภูมิภาค ใช้ชื่อ “งานศิลปหัตถกรรมนักเรียน” เช่นเดิม โดยการจัดงาน **ครั้งที่ 45** จัดขึ้นเมื่อปีการศึกษา 2535 ใน 4 ภูมิภาค ดังนี้

1. ภาคเหนือ จัดที่จังหวัดนครสวรรค์ (เขตการศึกษา 7 และ 8)
ระหว่างวันที่ 30 พฤศจิกายน – 2 ธันวาคม พ.ศ. 2535
2. ภาคกลางและภาคตะวันออก จัดที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
(เขตการศึกษา 1,5,6 และ 12) ระหว่างวันที่ 21 – 23 ธันวาคม พ.ศ. 2535
3. ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จัดที่จังหวัดอุบลราชธานี
(เขตการศึกษา 9,10 และ 11) ระหว่างวันที่ 9 – 11 พฤศจิกายน พ.ศ. 2535
4. ภาคใต้ จัดที่จังหวัดนครศรีธรรมราช (เขตการศึกษา 2,3 และ 4)
ระหว่างวันที่ 1 – 3 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2536

และในปี 2558 นี้ เป็นการจัดงาน ครั้งที่ 65 โดยสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานได้จัดกิจกรรมส่งเสริมความรู้ ทักษะ และพัฒนาศักยภาพของนักเรียน นักศึกษา เยาวชน ตลอดจนครูและบุคลากรทางการศึกษา ให้มีโอกาสนำความคิดริเริ่ม สร้างสรรค์ และทักษะการสร้างสิ่งประดิษฐ์ โดยใช้ชื่อว่า งานศิลปหัตถกรรมนักเรียน ครั้งที่ 65 ปีการศึกษา 2558 โดยได้กำหนดการจัดงานออกเป็น 4 ภูมิภาค ดังนี้

1. ภาคเหนือ จัดที่จังหวัดพิษณุโลก
ระหว่างวันที่ 16 – 18 ธันวาคม พ.ศ. 2558
2. ภาคกลางและภาคตะวันออก จัดที่จังหวัดอ่างทอง
ระหว่างวันที่ 18 – 20 ธันวาคม พ.ศ. 2558
3. ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จัดที่จังหวัดสุรินทร์
ระหว่างวันที่ 7 – 9 ธันวาคม พ.ศ. 2558
4. ภาคใต้ จัดที่จังหวัดสงขลา ระหว่างวันที่ 9 – 11 ธันวาคม พ.ศ. 2558

3. แนวคิดเกี่ยวกับความเป็นเลิศทางด้านศิลปหัตถกรรม

1. ความหมายของความเป็นเลิศ

ความเป็นเลิศ หมายถึง ดียิ่ง วิเศษ อย่างดี อย่างยิ่ง เลิศลอย หรือเหนืออื่นใด นอกจากนั้นยังมีความหมายที่มีลักษณะคล้ายกับความเป็นเลิศ คือ ยอดเยี่ยม หมายถึง ดีที่สุด เลิศที่สุด (มานิต มานิตเจริญ : 2537)

จากความหมายดังกล่าวพอสรุปได้ว่า ความเป็นเลิศหมายถึง ความดียิ่ง ความยอดเยี่ยมที่เหนือสิ่งอื่นใด

2. แนวคิดของความเป็นเลิศ

แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับความเป็นเลิศขององค์กรในลักษณะต่างๆ ในการศึกษาของ Tom Peters & Robert Waterman และ Malcolm Baldrige National Quality Award ((MBNQA) ซึ่งองค์กรดังกล่าวเป็นต้นแบบของ ‘รางวัลคุณภาพแห่งชาติ’ ของประเทศสหรัฐอเมริกา โดยสรุปดังนี้

Tom Peters & Robert Waterman ทั้งสองเป็นนักบริหารที่มีชื่อเสียงของโลก ได้ร่วมกันเขียนหนังสือเกี่ยวกับความเป็นเลิศลงในหนังสือชื่อ "In Search of Excellence" เป็นหนังสือที่มีเนื้อหาด้านการบริหารธุรกิจที่ได้รับความนิยมสูงสุดในยุคนั้น Peters และ Waterman ได้ร่วมทำวิจัยเพื่อการคัดสรรบริษัทที่มีความเป็นเลิศ กับบริษัทที่ปรึกษาที่พวกเขาอยู่ก็คือบริษัท Mc Kinsey งานวิจัยชิ้นนี้พยายามคัดสรรบริษัทที่เป็นเลิศ และพยายามจับเอาบทเรียนหรือประสบการณ์จากการที่รู้จักโดยทั่วไปเช่น บริษัท IBM จากนั้น Peters และ Waterman ได้สรุปประเด็นที่สำคัญเกี่ยวกับการทำงานที่ส่งผลให้เป็นเลิศ 8 ข้อ คือ (วิญญูบิตกร วัฒนา : 2543)

- 1) ลงมือปฏิบัติ คือ การปฏิบัติ (Do it) การแก้ไข (Fix it) และทดลองปฏิบัติในสิ่งนั้นๆ (Try it) ซึ่งเป็นพื้นฐานในการทำงาน
- 2) ใกล้ชิดกับลูกค้า (Close to the customer) พัฒนา หรือปรับปรุงสินค้าให้ตรงกับลูกค้า
- 3) ฝึกให้ทุกคนมีความรับผิดชอบและกล้าตัดสินใจ ทำให้มีความรู้สึกว่าเป็นเจ้าของ (Autonomy and entrepreneurship)
- 4) เพิ่มผลผลิตด้วยบุคลากรที่มีความสามารถ (Productivity through people)
- 5) ปลุกฝังความเชื่อในองค์กรด้วยตัวเอง (Hands-on values driver)
- 6) ทำในสิ่งที่ตัวเองถนัด (Stick to the uniting) บริษัทที่เป็นเลิศ จะทำหรือเน้นแต่ในสิ่งที่ตัวเองถนัดและไม่เปลี่ยนไปทำธุรกิจอย่างอื่นง่าย ๆ
- 7) ดำเนินธุรกิจอย่างเรียบง่าย และใช้พนักงานอย่างจำกัด (Simple form, lean staff) คุณสมบัติอย่างหนึ่งของบริษัทที่เป็นเลิศก็คือ พวกเขาพยายามจัดการทุกอย่างให้เรียบง่าย แม้ว่าจะมีแรงกดดันหรือปัญหารุมเร้าที่ทำให้เรื่องต่างๆ ซับซ้อนและยุ่งยากขึ้นก็ตาม
- 8) ปรับเปลี่ยนระบบการบริหารโดยหลักการยึดหยุ่น

แนวคิดของ Tom Peters และ Robert Waterman เป็นที่ยอมรับในวงการนักธุรกิจทั่วโลกที่กล่าวเกี่ยวกับความเป็นเลิศ หลายองค์กรทั่วโลกนำเอาหลักการไปพัฒนาในหน่วยงาน และประสบผลสำเร็จเป็นอย่างดียิ่งมาแล้ว แม้ว่ากลุ่มอาชีพต่างๆ ที่มีกระจัดกระจายอยู่โดยทั่วไปในประเทศไทยจะเป็นกลุ่มอาชีพขนาดเล็กระดับรากหญ้า ที่มีสมาชิกไม่มากนัก แต่ความมุ่งมั่น และความตั้งใจจริงของสมาชิกในกลุ่ม ด้วยปัจจัยหลาย ๆ ปัจจัย ที่ส่งผลให้การดำเนินงานยังไม่สามารถให้กลุ่มอาชีพเจริญรุ่งเรือง หรือเป็นที่ยอมรับของสังคม แต่เวลาและความตั้งใจจริง เป็นเครื่องพิสูจน์ว่า หน่วยงานขนาดย่อมทั่วประเทศ จะค่อย ๆ ประสบผลสำเร็จในระยะเวลายาวนานปัจจัยที่สำคัญในการเปลี่ยนแปลงเช่น ผู้นำกลุ่มอาชีพ ถ้าสามารถบริหารงานโดยอาศัยแนวคิดที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะในเรื่องความเป็นเลิศ (Excellence) มาเป็นหลักในการดำเนินงานของกลุ่มอาชีพ นอกจากแนวคิดแล้วการทำงาน เพื่อให้เกิดความสำเร็จ และสามารถอ้างถึงความสำเร็จได้ต้องอาศัยทฤษฎีต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง **Malcolm Baldrige National Quality Award (MBNQA)** เรื่ององค์กรคุณภาพหรือองค์กรที่เป็นเลิศ หลายคนยังหาข้อยุติไม่ได้ว่า สรุปแล้วการที่กำหนดว่ากลุ่มใด หน่วยงานใดหรือ

องค์กรใด ที่สามารถเป็นแบบอย่างในลักษณะของการบริหารองค์กร ที่เป็นที่ยอมรับ เรื่องดังกล่าวจึงเป็นที่กังขาและเป็นปัญหาใหญ่ของทุกประเทศทั่วโลก ต้องอยู่ที่เกณฑ์วัด หรือตัวชี้วัด (Indicator) และหาข้อสรุปหรือกำหนดมาตรฐานแบ่งแยกอย่างเด็ดขาดชัดเจนยากมาก ที่พอยึดถือเป็นแนวทางใช้เป็นเกณฑ์วัด สำหรับองค์กรคุณภาพหรือองค์กรที่เป็นเลิศคือ การยึดเอารูปแบบของเกณฑ์การตัดสินเพื่อให้ “รางวัลคุณภาพและความเป็นเลิศแห่งชาติ” ของประเทศสหรัฐอเมริกาเป็นหลัก ซึ่งรู้จักกันอย่างแพร่หลายทั่วโลกในชื่อของ Malcolm Baldrige National Quality Award (MBNQA) และเป็นต้นแบบของ “รางวัลคุณภาพและความเป็นเลิศแห่งชาติ” ของประเทศต่างๆทั่วโลก กรอบหรือหลักเกณฑ์การตรวจประเมิน เพื่อตัดสินให้รางวัล (MBNQA) ของอเมริกามีด้วยกัน 7 หลักการคือ 1) ภาวะผู้นำ 2) สารสนเทศและการวิเคราะห์ 3) การวางแผนกลยุทธ์ 4) การจัดการและการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ 5) การจัดกระบวนการ 6) ผลการดำเนินงาน 7) การมุ่งเน้นต่อความพึงพอใจของลูกค้า (วิฑูรย์ สิมะโชคดี : 2543)

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความเป็นเลิศ

สุนิสา วิทยานุกรณ์ (2552) ได้ทำการศึกษาเรื่องการพัฒนาแบบการจัดการศึกษาสู่ความเป็นเลิศในโรงเรียนเอกชน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาแบบการจัดการศึกษาสู่ความเป็นเลิศในโรงเรียนเอกชนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานตามแนวทางเกณฑ์คุณภาพการศึกษาเพื่อการดำเนินการที่เป็นเลิศ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการสร้างรูปแบบ ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิในด้านการบริหารจัดการศึกษาจำนวน 6 คน ซึ่งได้มาจากการคัดเลือกแบบเจาะจงโดยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก และการพัฒนาแบบโดยผู้เชี่ยวชาญด้านการบริหารการศึกษาจำนวน 8 คน ด้วยเทคนิคการสนทนากลุ่ม กลุ่มตัวอย่างที่ให้ข้อคิดเห็นเกี่ยวกับความเหมาะสมของรูปแบบ ได้แก่ ผู้บริหารโรงเรียนเอกชนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานจำนวน 242 คน ผลการวิจัยพบว่ารูปแบบการจัดการศึกษาสู่ความเป็นเลิศในโรงเรียนเอกชน มี 7 ด้าน ประกอบด้วย 1) ด้านการนำองค์กร 2) ด้านการวางแผนกลยุทธ์ 3) ด้านการมุ่งเน้นผู้เรียน ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และตลาด 4) ด้านการวัด การวิเคราะห์ และการจัดการความรู้ 5) ด้านการมุ่งเน้นผู้ปฏิบัติงาน 6) ด้านการจัดการกระบวนการ และ 7) ด้านผลลัพธ์ ส่วนแนวคิดของผู้บริหารโรงเรียนเอกชนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานพบว่าความเหมาะสมของรูปแบบการจัดการศึกษาสู่ความเป็นเลิศในโรงเรียนเอกชน ด้านการนำองค์กรมีความเหมาะสมในระดับมาก ด้านการมุ่งเน้นผู้เรียน ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และตลาด มีความเหมาะสมในระดับมาก ด้านการวัด วิเคราะห์ และการจัดการความรู้ มีความเหมาะสมในระดับมาก ด้านการมุ่งเน้นผู้ปฏิบัติงาน มีความเหมาะสมในระดับมาก ด้านการจัดการกระบวนการมีความเหมาะสมในระดับมาก ด้านผลลัพธ์ มีความเหมาะสมในระดับมาก

นิภาพร บินสัน (2556) ได้ทำการศึกษาเรื่องการพัฒนาสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศโดยอิงเกณฑ์รางวัลคุณภาพแห่งชาติของสถานศึกษาในอำเภอเกาะสมุย จังหวัดสุราษฎร์ธานี โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพการดำเนินการพัฒนาสถานศึกษาในอำเภอเกาะสมุย จังหวัด

สุราษฎร์ธานี และเพื่อวิเคราะห์ความห่างระหว่างเกณฑ์รางวัลคุณภาพแห่งชาติกับสภาพการดำเนินงานการพัฒนาศึกษา กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ได้แก่ สถานศึกษาในอำเภอเกาะสมุย จังหวัดสุราษฎร์ธานี จำนวน 24 โรง โดยผู้ให้ข้อมูลคือผู้บริหารสถานศึกษาและหัวหน้าฝ่ายงานบริหารวิชาการของสถานศึกษารวมทั้งสิ้น 48 คน เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับระดับคุณภาพสถานศึกษาในอำเภอเกาะสมุย โดยอิงเกณฑ์รางวัลคุณภาพแห่งชาติ แบ่งเป็น 7 หมวด จำนวน 220 ข้อ ผลการวิจัยพบว่า ผลการประเมินตนเองของสถานศึกษาในอำเภอเกาะสมุย จังหวัดสุราษฎร์ธานี ตามเกณฑ์มาตรฐาน 7 มาตรฐาน 220 ตัวบ่งชี้ ได้คะแนน 698 คะแนน จาก 1,000 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 69.80 ซึ่งอยู่ในระดับคุณภาพ 5 มีระดับคุณภาพอยู่ในระดับค่อนข้างมาก และการวิเคราะห์ความห่างระหว่างรางวัลคุณภาพแห่งชาติกับสภาพการดำเนินงานการพัฒนาศึกษาในอำเภอเกาะสมุย จังหวัดสุราษฎร์ธานี มีค่าเท่ากับ 301.92 คะแนน

ประจวบ จันทร (2556) ได้ทำการศึกษาเรื่องรูปแบบการบริหารโรงเรียนประถมศึกษาเพื่อความเป็นเลิศ โดยมีความมุ่งหมายเพื่อ 1) วิเคราะห์และสังเคราะห์องค์ประกอบการบริหารโรงเรียนประถมศึกษาเพื่อความเป็นเลิศ 2) ศึกษาสภาพปัจจุบันเกี่ยวกับรูปแบบการบริหารโรงเรียนประถมศึกษา 3) พัฒนารูปแบบการบริหารโรงเรียนประถมศึกษาเพื่อความเป็นเลิศ และ 4) ประเมินรูปแบบการบริหารโรงเรียนประถมศึกษาเพื่อความเป็นเลิศ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 17 คน ผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา จำนวน 200 คน ผลการวิจัยพบว่า 1) การวิเคราะห์และสังเคราะห์องค์ประกอบการบริหารโรงเรียนประถมศึกษาเพื่อความเป็นเลิศ พบว่ามีองค์ประกอบหลัก 7 ด้าน 2) การศึกษาสภาพปัจจุบันเกี่ยวกับการบริหารโรงเรียนประถมศึกษาเพื่อความเป็นเลิศ พบว่า การบริหารโรงเรียนประถมศึกษาตราองค์ประกอบหลัก 7 ด้าน ทั้งในภาพรวมและรายด้าน อยู่ในระดับมาก 3) ผลการพัฒนารูปแบบการบริหารโรงเรียนประถมศึกษาเพื่อความเป็นเลิศ พบว่า รูปแบบการบริหารโรงเรียนเพื่อความเป็นเลิศ มีองค์ประกอบหลัก 9 ด้าน และ 4) ผลการประเมินรูปแบบการบริหารโรงเรียนประถมศึกษาเพื่อความเป็นเลิศ พบว่า ผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นด้วยกับ 9 องค์ประกอบหลัก และองค์ประกอบย่อยทุกองค์ประกอบ คิดเป็นร้อยละ 100

ปภาวริน กรอบทอง (2553) ได้ทำการศึกษาความคิดเห็นของผู้ปกครองที่มีต่อโครงการส่งเสริมความเป็นเลิศทางด้านวิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ และภาษาอังกฤษ โรงเรียนมัธยมวัดสิงห์ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความคิดเห็นของผู้ปกครองที่มีต่อโครงการส่งเสริมความเป็นเลิศทางด้านวิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ และภาษาอังกฤษ โรงเรียนมัธยมวัดสิงห์ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาได้แก่ ผู้ปกครองนักเรียนในโครงการส่งเสริมความเป็นเลิศทางด้านวิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ และภาษาอังกฤษ โรงเรียนมัธยมวัดสิงห์ จำนวน 162 คน ผลการศึกษาพบว่า ในภาพรวมผู้ปกครองมีความคิดเห็นว่าโครงการส่งเสริมความเป็นเลิศทางด้านวิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ และภาษาอังกฤษ มีคุณภาพการดำเนินงานในระดับดี

สมโชค เจริญการ (2552) ได้ทำการศึกษาเรื่องแนวทางการเรียนรู้สู่ความเป็นเลิศของการพัฒนาอาชีพทอผ้าไหมตามโครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาชุมชนของกลุ่มอาชีพทอผ้าไหมที่ได้รับการคัดสรรสุดยอดหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง 2) ศึกษาแนวทางการเรียนรู้สู่ความเป็นเลิศของการพัฒนาอาชีพทอผ้าไหมตามโครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง โดยเจาะจงเลือกศึกษากับกลุ่มอาชีพทอผ้าไหมที่ได้รับการคัดสรรให้เป็นสุดยอดหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง จำนวน 18 กลุ่มอาชีพ โดยใช้แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง และแบบสังเกตเป็นเครื่องมือในการวิจัย ตรวจสอบและวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้วิธีทางคุณภาพ ผลการวิจัยพบว่า 1) ชุมชนที่กลุ่มอาชีพทอผ้าไหมตั้งอยู่ทั้งหมด มีประวัติความเป็นมา และมีการถ่ายทอดภูมิปัญญาเกี่ยวกับการทอผ้าไหมสู่รุ่นลูกหลานทั้งสิ้น 2) แนวทางการเรียนรู้สู่ความเป็นเลิศของการพัฒนาอาชีพทอผ้าไหม เริ่มต้นจากการสืบทอดภูมิปัญญาด้านการทอผ้าไหมสู่รุ่นลูกหลานในระดับครัวเรือน มีการรวมตัวเป็นกลุ่มอาชีพ โดยอาศัยแรงจูงใจภายในครัวเรือน กลุ่มอาชีพ และโรงเรียนในชุมชน รวมทั้งแรงจูงใจภายนอก โดยเฉพาะจากนโยบาย การจัดระบบและกลไกช่วยเหลือประชาชนของรัฐบาล ทำให้เกิดกระบวนการในการเรียนรู้และมีการพัฒนากลุ่มให้มีความเข้มแข็งขึ้นเป็นลำดับ

ประวิทย์ รักประชา (2554) ได้ทำการศึกษาเรื่องแรงจูงใจและการปรับตัวเพื่อสู่ความเป็นเลิศของนักกีฬาฟุตบอลและผู้ที่ไม่ใช่ นักกีฬา โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแรงจูงใจและการปรับตัวสู่ความเป็นเลิศของนักกีฬาและผู้ที่ไม่ใช่ นักกีฬาฟุตบอล กลุ่มตัวอย่างคือนักกีฬาฟุตบอลและผู้ที่ไม่ใช่ นักกีฬาในจังหวัดเชียงราย จำนวน 40 คน ผลการศึกษาพบว่า แรงจูงใจของนักกีฬาและผู้ที่ไม่ใช่ นักกีฬา มีแรงจูงใจอยู่ในระดับสูง ด้านการปรับตัวเพื่อสู่ความเป็นเลิศของนักกีฬาพบว่า นิสัยในวัยเด็กมีผลคะแนนอยู่ในระดับสูง ส่วนผู้ที่ไม่ใช่ นักกีฬาอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนลักษณะนิสัยในปัจจุบันพบว่า นักกีฬามีคะแนนอยู่ในระดับสูง ส่วนผู้ที่ไม่ใช่ นักกีฬา มีคะแนนอยู่ในระดับปานกลาง การเปรียบเทียบและการปรับตัวเพื่อสู่ความเป็นเลิศของนักกีฬาและผู้ที่ไม่ใช่ นักกีฬา พบว่าการปรับตัวเพื่อสู่ความเป็นเลิศไม่แตกต่างกัน ความสัมพันธ์ระหว่างแรงจูงใจในการเล่นกีฬากับการปรับตัวเพื่อสู่ความเป็นเลิศมีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ($r=0.51$)

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความเป็นเลิศ พบว่าการศึกษาส่วนใหญ่มุ่งศึกษาความเป็นเลิศทางด้านการบริหารจัดการ ในระดับขององค์กร เช่น ประจวบ จันทร (2556) ที่ได้ทำการศึกษาแบบการบริหารโรงเรียนประถมศึกษาเพื่อความเป็นเลิศ เช่นเดียวกับ นิภาพร บินสัน (2556) ที่ได้ทำการศึกษาเรื่องการพัฒนาสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศโดยอิงเกณฑ์รางวัลคุณภาพแห่งชาติของสถานศึกษาในอำเภอเกาะสมุย จังหวัดสุราษฎร์ธานี ส่วนการศึกษาเกี่ยวกับความเป็นเลิศในระดับตัวบุคคลที่ผ่านมาเป็นการศึกษาความเป็นเลิศทางด้านวิชาการ และทางด้านกีฬา เช่น ปภาวรินทร์ กรอบทอง (2553) ได้ทำการศึกษาความคิดเห็นของผู้ปกครองที่มีต่อโครงการส่งเสริมความเป็นเลิศทางด้านวิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ และภาษาอังกฤษ โรงเรียน

มัธยมวัดสิงห์ และประวิทย์ รักประชา (2554) ที่ได้ทำการศึกษาเรื่องแรงจูงใจและการปรับตัวเพื่อสู่ความเป็นเลิศของนักกีฬาฟุตบอลและผู้ที่ไม่ใช่ นักกีฬา ส่วนงานวิจัยที่ศึกษาความเป็นเลิศทางด้านศิลปหัตถกรรมพบได้เป็นส่วนน้อย เช่น การศึกษาของสมโชค เจริญการ (2552) ที่ได้ทำการศึกษาเรื่องแนวทางการเรียนรู้สู่ความเป็นเลิศของการพัฒนาอาชีพทอผ้าไหมตามโครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง ดังนั้นในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษารูปแบบและกระบวนการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมความเป็นเลิศทางด้านศิลปหัตถกรรม

4. แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

4.1 แนวคิดเกี่ยวกับการถ่ายทอดทางสังคม (Socialization)

1. ความหมายของการถ่ายทอดทางสังคม

การถ่ายทอดทางสังคม (socialization) เป็นกระบวนการปฏิสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างตัวแทนการถ่ายทอดและผู้รับการถ่ายทอด จากกระบวนการปฏิสัมพันธ์นี้จะทำให้เกิดการเรียนรู้แล้วซึมซับเข้าไปภายใน (internalization) โดยสิ่งที่บุคคลจะได้เรียนรู้และซึมซับเข้าไปนั้นก็คือบรรทัดฐาน ขนบธรรมเนียม จารีตประเพณี และวิถีปฏิบัติต่างๆ ของสังคมที่ตนอาศัยอยู่ อันทำให้บุคคลมีเจตคติ ค่านิยม มีพฤติกรรมที่เหมาะสมและสอดคล้องกับวัฒนธรรมในสังคมของตน และสามารถปรับตัวอยู่ร่วมกับบุคคลอื่นในสังคมได้ อาจกล่าวได้ว่าการถ่ายทอดทางสังคมเป็นกระบวนการถ่ายทอดวัฒนธรรมของสังคมยุคหนึ่งไปยังอีกยุคหนึ่ง (จิราภา เต็งไตรรัตน์ และคณะ. 2542: 346) นอกจากนี้มีผู้ให้คำจำกัดความการถ่ายทอดทางสังคมไว้หลากหลาย เช่น พวกเสรีนิยม (liberal) กล่าวว่า เป็นการแนะนำให้เด็กเพื่อที่จะนำไปสู่การบรรลุศักยภาพแห่งตน (self-actualization) และการควบคุมตนเอง (self-control) ส่วนพวกเผด็จการ (authoritarian) กล่าวว่า การถ่ายทอดทางสังคมเป็นกระบวนการที่เข้มงวดอย่างเด็ดขาดเพื่อควบคุมคน (จิราภา เต็งไตรรัตน์ และคณะ. 2542: 345)

ตามแนวคิดของนักสังคมวิทยา การถ่ายทอดทางสังคมเป็นการเปลี่ยนสภาพของบุคคลจากสภาพทางชีววิทยา (biological person) มาเป็นบุคคลของสังคม (social person) โดยสังคมจะกำหนดรูปแบบและหล่อหลอมบุคลิกภาพของบุคคลให้เป็นไปตามที่สังคมต้องการ ซึ่งสถาบันพื้นฐานทางสังคมอันดับแรกที่ทำหน้าที่ในการถ่ายทอดทางสังคม คือ สถาบันครอบครัว จากกระบวนการถ่ายทอดทางสังคมบุคคลจะได้เรียนรู้ทั้งโดยตรงและโดยอ้อมเกี่ยวกับทักษะที่จำเป็นต่อการอยู่รอดและการบำบัดความต้องการ รวมทั้งเรียนรู้คุณค่า กฎเกณฑ์ ระเบียบแบบแผนของกลุ่มหรือสังคมหนึ่งๆ เพื่อให้บุคคลนั้นมีแบบแผนความประพฤติที่เป็นประโยชน์ต่อกลุ่ม สามารถปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ของตนอย่างมีประสิทธิภาพ ปรับตัวเข้ากับวิถีชีวิตของกลุ่มได้ และดำรงอยู่ในกลุ่มอย่างเป็นระเบียบ นอกจากนี้การถ่ายทอดทางสังคมจะทำให้เกิดความรู้สึกเกี่ยวกับตน (self)

คือรู้สึกว่าเป็นมนุษย์ต่างจากคนอื่น สามารถควบคุมความรู้สึกนึกคิด และสามารถประพฤติปฏิบัติตามกฎระเบียบหรือตามความเหมาะสมในกลุ่มอื่นๆ ได้ (สุพัตรา สุภาพ. 2537: 47 - 48)

ส่วนแนวคิดของนักวิเคราะห์ มองว่าการถ่ายทอดทางสังคม คือ การเรียนรู้ที่จะควบคุมแรงขับหรือแรงกระตุ้น พวกเขาเชื่อตามทฤษฎีแรงขับ (Drive Theory) ว่า มนุษย์ทุกคนมีแรงขับมาตั้งแต่เกิด ซึ่งก็คือ อิด (id) เป็นบุคลิกภาพที่ซ่อนเร้นและอยู่ในภาวะจิตไร้สำนึกของคนเรา แรงขับหรือ อิด (id) ที่ว่านี้สามารถทำลายบุคคลและสังคมได้ อย่างไรก็ตาม เราสามารถเปลี่ยนแรงขับที่อาจก่อให้เกิดความยุ่งยากนี้ให้อยู่ในรูปของพฤติกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อสังคมได้โดยผ่านทางกระบวนการถ่ายทอดทางสังคม คือสร้าง ซูเปอร์อีโก้ (superego) อันเป็นตัวแทนของกฎข้อบังคับต่างๆ ทางศีลธรรมทั้งหมดเพื่อกอยเตือน อีโก้ (ego) ที่ทำหน้าที่เป็นสติปัญญาและอยู่ในภาวะจิตสำนึกของคนเราให้รู้ว่าอะไรควรทำหรือไม่ควรทำเพื่อควบคุม อิด (id) ดังนั้นอาจกล่าวได้ว่า เด็กที่ได้รับการถ่ายทอดทางสังคมแม้จะมีแรงขับอยู่ในตัว แต่ก็อยู่ภายใต้ข้อบังคับและถูกควบคุมโดยระเบียบ กฎเกณฑ์ของสังคม (ลาดทองใบ ภูอภิรมย์. 2531: 31 - 32)

สรุปแล้วการถ่ายทอดทางสังคมเป็นกระบวนการปฏิสัมพันธ์ทั้งทางตรงและทางอ้อมระหว่างผู้ถ่ายทอดและผู้รับการถ่ายทอด ที่บุคคลในสังคมหนึ่งๆ จะได้รับความรู้ ทักษะต่างๆ ที่จำเป็นในการดำรงชีวิตเพื่อการอยู่รอด และเรียนรู้แบบแผนความประพฤติและลักษณะทางบุคลิกภาพที่เป็นที่ยอมรับของกลุ่ม เพื่อให้สามารถอยู่ร่วมกับบุคคลอื่นในสังคมได้

2. จุดมุ่งหมายของการถ่ายทอดทางสังคม

จุดมุ่งหมายหลักของการถ่ายทอดทางสังคมมี 5 ประการคือ 1) พัฒนามโนภาพแห่งตน (develop self-concept) 2) ปลูกฝังการฝึกฝนวินัยในตนเอง (instill self-discipline) 3) ปลูกฝังความทะเยอทะยาน (instill ambitions) 4) สอนบทบาททางสังคม (teach social roles) 5) สอนทักษะทางพัฒนาการ (teach developmental skills) (Berns. 1997: 44 - 49)

1. พัฒนามโนภาพแห่งตน (develop self-concept)

จากประสบการณ์การปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น เด็กจะเริ่มแยกแยะตนเองออกจากผู้อื่น ซึ่งเด็กจะเรียกตนเองว่า "ฉัน" ("I", "me") และเมื่อเด็กเริ่มกระทำการสิ่งต่างๆ ได้อย่างอิสระ พวกเขาจะค่อยๆ ตระหนักว่าบุคคลอื่นกำลังประเมินและตัดสินเกี่ยวกับพฤติกรรมของพวกเขาด้วยกฎระเบียบหรือมาตรฐานบางอย่าง ซึ่งกฎระเบียบและมาตรฐานเหล่านั้นเด็กจำเป็นต้องเรียนรู้และเข้าใจก่อนที่จะสามารถประเมินตนเองได้ ในขณะที่เด็กค่อยๆ เรียนรู้เกี่ยวกับเกณฑ์ดังกล่าว แต่ละคนจะค่อยๆ พัฒนามโนภาพแห่งตน โดยในมโนภาพนี้จะสะท้อนถึงเจตคติของบุคคลอื่นที่มีต่อเด็กแต่ละคน หรือที่เรียกว่า การมองตนเองสะท้อนจากกระจกเงา (the looking-glass self) กล่าวคือ เป็นการมองตนเองโดยใช้สายตาของผู้อื่น เหมือนมองตัวเองจากกระจกเงา และบุคคลจะตัดสินใจเกี่ยวกับการกระทำของตนหรือตีค่าของตนเอง โดยเอาความคิดเห็นของบุคคลอื่นที่มองพวกเขามาเป็นเกณฑ์สำคัญ (Berns. 1997: 44 - 45 ; citing Cooley. 1964. Human nature and the social order.)

2. ปลูกฝังการฝึกฝนวินัยในตนเอง (instill self-discipline)

วินัยในตนเองครอบคลุมถึงเรื่องความสามารถของบุคคลในการควบคุมอารมณ์และพฤติกรรม ทั้งนี้พฤติกรรมที่ควรจะทำคือการฝึกฝนคือ การเลื่อนหรือขยายเวลาที่จะได้รับความพึงพอใจในทันทีออกไปเพื่อประโยชน์ในการบรรลุจุดมุ่งหมายที่ดีกว่าหรือสำคัญกว่าในอนาคต เรียกว่า การอดใจรอได้ (postpone gratification) ซึ่งพฤติกรรมเช่นนี้แสดงนัยของการที่สามารถควบคุมตนเอง โดยสามารถอดทนต่อความขัดข้องใจหรือสิ่งที่เป็นอุปสรรคได้ ตัวอย่างเช่น แม่ระงับอารมณ์ไม่ตีลูกที่แสดงความเกรี้ยวกราดโดยขว้างจานใส่อาหารลงพื้น เพราะแม่ต้องการแสดงตัวอย่างวิธีการจัดการกับความขัดข้องใจให้ลูกเห็น หรือเวลาที่เราพยายามที่จะควบคุมน้ำหนัก เราต้องอดทนกับความรู้สึกอยากกินจนกว่าจะถึงมื้ออาหาร หรือผู้หญิงที่ไม่ยอมมีเพศสัมพันธ์ก่อนแต่งงาน เพราะเป็นข้อห้ามทางศาสนาหรือเพราะเป็นเป้าหมายส่วนบุคคล อีกตัวอย่างเช่น ตัวเราเป็นคนที่ไม่ชอบตื่นเช้า แต่ก็ตั้งนาฬิกาปลุกเพื่อให้ตื่นและไปทำงานทันเวลา เพราะเป็นหัวหน้าควบคุมดูแลงาน

3. ปลูกฝังความทะเยอทะยาน (instill ambitions)

การถ่ายทอดทางสังคมจะทำให้เด็กได้เป็นในสิ่งที่พวกเขาอยากจะเป็นอย่างที่ตั้งเป้าหมายไว้เมื่อโตเป็นผู้ใหญ่ เช่น อยากเป็นครู ตำรวจ หรือนักธุรกิจ ซึ่งเป้าหมายเหล่านี้จะเป็นเหตุผลที่ทำให้เด็กต้องเข้าเรียนหนังสือที่โรงเรียน ผูกมิตรไมตรีกับบุคคลอื่น ทำตามกฎระเบียบของสังคม และอื่นๆ กล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่า การถ่ายทอดทางสังคมทำให้การเติบโตเป็นผู้ใหญ่มีความหมาย มีเป้าหมายชัดเจน ซึ่งเด็กจะต้องผ่านกระบวนการนี้เป็นระยะเวลายาวนานเพื่อไปถึงเป้าหมายของตน ตัวอย่างเช่น เด็กที่ใฝ่ฝันอยากเป็นหมอจะต้องขยันและตั้งใจเรียน ซึ่งจะต้องใช้เวลาเรียนนานกว่าสาขาวิชาชีพอื่นๆ คือ เรียนในระดับปริญญาตรีถึง 6 ปี และต้องเรียนเพื่อเป็นหมอเชี่ยวชาญเฉพาะทางอีกอย่างน้อย 3 ปี ต้องทำงานวิชาการ เข้ารับการอบรม และศึกษาความรู้ใหม่ๆ ในวงวิชาชีพของตนอยู่เสมอ

4. สอนบทบาททางสังคม (teach social roles)

การเป็นสมาชิกของกลุ่ม บุคคลจะมีบทบาทหน้าที่ที่ต้องปฏิบัติเพื่อทำให้กลุ่มสมบูรณ์และสามารถดำรงอยู่ได้ ตัวอย่างเช่น ในกลุ่มคนทำงาน ผู้เป็นหัวหน้ามีบทบาทหน้าที่นำลูกน้องในการปฏิบัติงาน ในกลุ่มครอบครัว พ่อแม่มีบทบาทหน้าที่อบรมเลี้ยงดูลูก ในกลุ่มเพื่อน บทบาทหน้าที่ของเพื่อนคือการสนับสนุนทางอารมณ์ซึ่งกันและกัน ทั้งนี้ตลอดชีวิตของคนเรามีบทบาททางสังคมหลายอย่าง บทบาทบางอย่างก็เกิดขึ้นในเวลาเดียวกัน ซึ่งเราจะต้องแสดงพฤติกรรมตามบทบาทให้เหมาะสมในแต่ละโอกาส ตัวอย่างเช่น คนๆ หนึ่งอาจจะจะเป็นทั้งภรรยา แม่ ลูก ครู และเป็นเพื่อนในเวลาเดียวกัน โดยในฐานะภรรยาจะต้องเป็นเพื่อนคู่คิดที่ดีของสามี ในฐานะแม่จะต้องเลี้ยงดูลูก ในฐานะลูกจะต้องเป็นคนที่น่าอ่อนน้อมง่าย ในฐานะครูจะต้องคอยสนับสนุนลูกศิษย์ ในฐานะเพื่อนจะต้องเป็นผู้สนับสนุนทางอารมณ์

5. สอนทักษะทางพัฒนาการ (teach developmental skills)

การสอนทักษะทางสังคม ทางอารมณ์ และทางสติปัญญาให้แก่เด็กโดยผ่านกระบวนการถ่ายทอดทางสังคมก็เพื่อให้พวกเขาปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างสมบูรณ์ในสังคม โดยทักษะทางสังคมจะเกี่ยวกับการเรียนรู้วิธีการรับข่าวสารข้อมูลจากบุคคลอื่น วิธีการใช้โทรศัพท์ การต่อรองทางธุรกิจ และอื่นๆ ทักษะทางอารมณ์นั้นเกี่ยวกับการควบคุมแรงกระตุ้นในทางก้าวร้าว การเรียนรู้ที่จะจัดการกับความรู้สึกขัดข้องใจโดยหาเป้าหมายอื่นมาทดแทนเป้าหมายเดิมที่ถูกขัดขวาง หรือการแสดง ความรับผิดชอบต่อความผิดพลาดที่ตนเป็นผู้กระทำ เป็นต้น ส่วนทักษะทางสติปัญญาจะเกี่ยวกับการอ่าน การคิดเลข การเขียน การแก้ปัญหา ความรู้ด้านภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ วิทยาศาสตร์ เป็นต้น

3. วิธีการถ่ายทอดทางสังคม

การอบรมจากพ่อแม่ ผู้ปกครอง นับเป็นการอบรมเบื้องต้นที่สำคัญที่สุดที่เด็กได้รับ เพราะเป็นการอบรมจากผู้ใกล้ชิดที่มีความผูกพันกันลึกซึ้ง ซึ่งจะมีอิทธิพลต่ออารมณ์ เจตคติ และแบบความประพฤติของเด็กเป็นอย่างยิ่ง การอบรมแบ่งเป็น 2 ประเภท คือ (สุพัตรา สุภาพ. 2537 : 59)

1. การอบรมทางตรง ด้วยการบอกกล่าวอย่างชัดเจนว่า อะไรควรทำ อะไรไม่ควรทำ อะไรผิด อะไรถูก เป็นต้น วิธีการนี้มีผลต่อการพัฒนาบุคลิกภาพมาก เนื่องจากการชี้แนะแนวทางในการปฏิบัติโดยเจตนา เพื่อให้เด็กกว้างตัวได้ถูกต้องและเหมาะสมกับสถานการณ์หนึ่งๆ เช่น สอนให้เด็กกิน เล่น และนอนเป็นเวลา เมื่อพบผู้ใหญ่ต้องยกมือไหว้ พุดจาไพเราะ เป็นต้น

2. การอบรมทางอ้อม เป็นการอบรมโดยไม่รู้ตัว เป็นสิ่งที่เด็กได้รู้ได้เห็น และซึมซาบเข้าไปในจิตใจ ซึ่งเด็กอาจจะนำไปปฏิบัติในอนาคต หรือมีผลต่อการพัฒนาบุคลิกภาพของเด็ก เช่น พ่อแม่ชอบใช้คำหยาบ เด็กก็จะใช้คำหยาบตาม เป็นต้น

นอกจากนี้ เบิร์น (Berns. 1997) ได้แบ่งวิธีการถ่ายทอดทางสังคมที่ช่วยให้บุคคลเรียนรู้เกี่ยวกับวิถีสังคมเพื่อให้สามารถปฏิบัติตนได้อย่างเหมาะสมไว้ 5 วิธีการ ได้แก่ 1) วิธีการทางความรู้สึก (affective methods) 2) วิธีการทางการกระทำ (operant methods) 3) วิธีการทางการสังเกต (observational methods) 4) วิธีการทางปัญญา (cognitive methods) 5) วิธีการทางวัฒนธรรมทางสังคม (sociocultural methods) ซึ่งแต่ละวิธีการก็มีหลักการแตกต่างกันดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. วิธีการทางความรู้สึก (affective methods) : ผลเกิดจากความรู้สึก

วิธีการนี้เกี่ยวกับความรู้สึกหรืออารมณ์ ประกอบด้วยกลไกด้านต่างๆ คือ การตอบสนองต่อผู้อื่น ความรู้สึกเกี่ยวกับตนเอง ความรู้สึกเกี่ยวกับผู้อื่น เจตคติ และค่านิยม ความรู้สึกที่ว่านี้จะเกิดขึ้นในขณะที่บุคคลมีปฏิสัมพันธ์กัน อันนำไปสู่ความผูกพัน (attachment) ที่บุคคลมีต่อคนพิเศษ เป็นสายสัมพันธ์ระหว่างกันที่คงอยู่ในทุกที่ทุกเวลา และยิ่งถ้าเรามีความผูกพันกับใครมาก เราก็จะยังมี

ปฏิสัมพันธ์กับคนนั้นบ่อยครั้ง ในกรณีระหว่างเด็กกับผู้ใหญ่ถือเป็นโอกาสที่ผู้ใหญ่สามารถถ่ายทอดประสบการณ์ของตนให้แก่เด็กได้ ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่า ความผูกพันระหว่างบุคคลเป็นจุดเริ่มต้นของการถ่ายทอดทางสังคม (Berns. 1997 : 66 ; citing Elkin & Handle. 1989. The child and society.) สำหรับเด็กทารกแรกเกิดที่ไม่สามารถช่วยเหลือตัวเองได้และต้องการการดูแล พ่อแม่หรือผู้เลี้ยงดูมีบทบาทหน้าที่หลักในการตอบสนองความต้องการทั้งทางร่างกายและจิตใจให้แก่เด็ก ซึ่งในกระบวนการดูแลที่พ่อแม่ผู้เลี้ยงดู เล่นด้วย หรือพูดกับเด็กนั้นจะค่อยๆ ก่อให้เกิดความผูกพันที่เด็กมีต่อพ่อแม่ อันเป็นพื้นฐานสำหรับเด็กในการมีความสัมพันธ์ทางอารมณ์กับบุคคลอื่นในอนาคต แต่ทั้งนี้เด็กจะมีรูปแบบความผูกพันแบบใดก็ขึ้นอยู่กับ การตอบสนองของพ่อแม่ กล่าวคือ ถ้าพ่อแม่ตอบสนองความต้องการทางร่างกายและจิตใจของเด็กอย่างเหมาะสม เด็กจะพัฒนาความผูกพันแบบมั่นคง (secure attachment) ขึ้น และก่อให้เกิดความไว้วางใจที่เด็กจะมีต่อความสัมพันธ์ระหว่างตนกับบุคคลอื่นได้ ในทางตรงกันข้าม ถ้าพ่อแม่ตอบสนองเพียงเล็กน้อยและไม่คงเส้นคงวา เด็กจะพัฒนาความผูกพันแบบไม่มั่นคง (insecure attachment) และก่อให้เกิดความไม่ไว้วางใจในความสัมพันธ์ระหว่างตนเองกับบุคคลอื่น (Berns. 1997 : 66 ; citing Erikson. 1963. Childhood and society.)

นอกจากนี้ผลลัพธ์ของความผูกพันยังเกี่ยวข้องกับความรู้สึกในเรื่องความสามารถ (competence) กล่าวคือ ยิ่งถ้าเด็กเติบโตขึ้นโดยมีความผูกพันที่มั่นคงกับผู้เลี้ยงดู เด็กก็จะยิ่ง รู้สึกปลอดภัยในการสำรวจและเรียนรู้สิ่งแวดล้อมรอบตัว แต่ถ้าเด็กเติบโตขึ้นพร้อมกับความผูกพันแบบไม่มั่นคง เด็กจะไม่เป็นตัวของตัวเอง และไม่ยากลองทำอะไรแปลกใหม่ จากการติดตามผลสังเกตเด็กอนุบาล พบว่า เด็กที่มีความผูกพันแบบมั่นคงกับผู้เลี้ยงดูเมื่อตอนอายุ 1 ปีครึ่ง จะเป็นเด็กที่มีความกระตือรือร้น รู้จักเห็นอกเห็นใจผู้อื่น ให้ความร่วมมือ เป็นตัวของตัวเอง และมีความสามารถในด้านต่างๆ มากกว่าเด็กที่มีความผูกพันแบบไม่มั่นคงกับผู้เลี้ยงดูตอนช่วงอายุเดียวกัน นอกจากนี้ผลการวิจัยหลายชิ้นยังพบว่า เด็กที่มีความผูกพันแบบไม่มั่นคงจะเป็นคนก่อความวุ่นวาย แสดงความไม่เป็นมิตร หรือมีพฤติกรรมก้าวร้าวใน โรงเรียนอนุบาล (Waters, et al. 1993 : 216)

2. วิธีการทางการกระทำ (operant methods) : ผลเกิดจากการกระทำ

วิธีการทางการกระทำมีหลักการอยู่ว่า เมื่อพฤติกรรมของบุคคลได้รับผลกระทบที่เป็นที่น่าพอใจตามมา (การเสริมแรง) โอกาสที่พฤติกรรมนั้นจะเกิดขึ้นอีกครั้งก็จะมีมาก แต่ถ้าบุคคลแสดงพฤติกรรมแล้วได้รับผลกระทบที่ไม่น่าพึงพอใจตามมา (การลงโทษ) โอกาสของการเกิดพฤติกรรมนั้นอีกครั้งจะลดลง

เทคนิคการถ่ายทอดที่ใช้เพิ่มการเกิดพฤติกรรมที่พึงปรารถนา เช่น การเสริมแรง การแต่งพฤติกรรม วิธีการเสริมแรง (reinforcement) สามารถดำเนินการได้ใน 2 ลักษณะ คือ

1) การเสริมแรงทางบวก (positive reinforcement) คือ การเสริมแรงที่มีผลทำให้พฤติกรรมที่ได้รับการเสริมแรงนั้นมีความถี่เพิ่มมากขึ้น (สมโภชน์ เอี่ยมสุภาษิต. 2541 : 34) เช่น เมื่อลูกทำการบ้านเสร็จ แม่ชื่นชมและนำหวานที่ลูกชอบมาให้ทาน หรือหลังจากตื่นนอนลูกพับผ้าห่ม เก็บที่นอนเรียบร้อย แม่กล่าวคำชม เป็นต้น สำหรับตัวเสริมแรงที่ใช้ อาจจะเป็นวัตถุหรือ

เหตุการณ์ เช่น อาหาร การสัมผัสทางกาย การกล่าวชมเชย และอื่นๆ ที่สามารถทำให้พฤติกรรมเกิดขึ้นอีก

2) การเสริมแรงทางลบ (negative reinforcement) คือการทำให้สภาวะการณ์ที่ไม่พึงประสงค์สิ้นสุดลง เมื่อพฤติกรรมที่แสดงออกมาเป็นที่น่าพอใจแล้ว เช่น อนุญาตให้เด็กออกจากห้องของตนได้เมื่อหยุดแสดงกิริยาเกี้ยวกราด หรือหยุดตีเมื่อเด็กกล่าวคำขอโทษ

ในกรณีที่ต้องการสร้างพฤติกรรมใหม่ที่ซับซ้อน มีหลายขั้นตอน เทคนิคการแต่งพฤติกรรม (shaping) จะถูกนำมาใช้ เป็นการให้การเสริมแรงต่อพฤติกรรมที่คาดว่าจะนำไปสู่พฤติกรรมที่ต้องการจนพฤติกรรมนั้นเกิดขึ้นและคงสภาพอยู่ เทคนิคนี้เหมาะที่จะนำไปใช้ถ่ายทอดทักษะในการทำสิ่งต่างๆ เช่น การหัดเขียนตัวอักษร โดยในตอนแรกเด็กอาจจะเขียนตัวอักษรด้วยเส้นที่บิดเบี้ยว ขนาดใหญ่บ้างเล็กบ้าง ครูก็ควรจะให้รางวัลทุกคน ต่อมาค่อยให้รางวัลเฉพาะเด็กที่เขียนตัวอักษรด้วยเส้นตรง ขนาดตัวอักษรพอเหมาะ แล้วครูก็ค่อยๆ ให้รางวัลแก่ความสามารถที่เพิ่มขึ้นเป็นลำดับขั้นไป จนกระทั่งเด็กสามารถเขียนตัวอักษรลงในกระดาษได้ขนาดและรูปทรง เว้นช่องไฟระหว่างตัวอักษรได้สวยงาม

สำหรับเทคนิคการถ่ายทอดที่ใช้ลดการเกิดพฤติกรรมที่ไม่พึงปรารถนา เช่น การหยุดยั้งการลงโทษ วิธีการหยุดยั้ง (extinction) หมายถึง การที่พฤติกรรมใดพฤติกรรมหนึ่งเคยได้รับการเสริมแรงแล้วระงับการให้การเสริมแรงต่อพฤติกรรมนั้น เป็นผลให้พฤติกรรมที่ถูกการหยุดยั้งค่อยๆ ลดความถี่ของการเกิดพฤติกรรมลง (สมโภชน์ เอี่ยมสุภาษิต. 2541 : 235 ; อ้างอิงจาก Kazdin. 1984. Behavior modification in applied settings.) เช่น การทำให้เด็กเลิกพฤติกรรมกัดเล็บ โดยทุกครั้งที่ถูกสาวกัดเล็บพ่อแม่จะไม่ให้ความสนใจ แต่กลับพูดตลกและต่างๆ นานาให้ลูกเลิกทำพฤติกรรมนี้ (ตัวเสริมแรงที่พ่อแม่รับคือการให้ความสนใจ) เมื่อเวลาผ่านไป 10 นาที ลูกไม่แสดงพฤติกรรมกัดเล็บเลย พ่อแม่ก็ให้การชมเชย แล้วการเกิดพฤติกรรมการกัดเล็บของลูกสาวแต่ละครั้งจะค่อยๆ ถึงระยะเวลาห่างออกไป พ่อแม่จะให้คำชมเชยทุกครั้งชั่วโม่ง แต่เมื่อลูกกัดเล็บอีกพ่อแม่ก็ต้องทำเพิกเฉย ทำเช่นนี้ไปเรื่อยๆ จนกระทั่งพฤติกรรมกัดเล็บของลูกสาวหมดไป ส่วนวิธีการลงโทษ (punishment) คือ การทำให้ได้รับความเจ็บปวดทางร่างกายหรือทางจิตใจ หรือการถอดถอนสิ่งที่ชอบ เมื่อกระทำพฤติกรรมที่ไม่พึงปรารถนา การลงโทษเป็นการกระทำเพื่อหยุดพฤติกรรมนั้นโดยทันที เมื่อพฤติกรรมนั้นอาจก่อให้เกิดอันตราย แต่ขณะเดียวกันการลงโทษก็ไม่ใช่วิธีการที่จะช่วยให้เกิดพฤติกรรมที่พึงปรารถนาได้ สำหรับหลักในการลงโทษจะต้องกระทำโดยทันทีที่เกิดพฤติกรรมที่ไม่พึงปรารถนา ต้องบอกเหตุผลของการลงโทษด้วย และลงโทษอย่างคงเส้นคงวา คือ พฤติกรรมที่เคยถูกลงโทษ เมื่อเกิดพฤติกรรมนั้นอีกก็ต้องทำการลงโทษทุกครั้ง

นอกจากนี้ยังมีเทคนิคการถ่ายทอดที่ใช้ปรับเปลี่ยนพฤติกรรม เช่น การให้ข้อมูลป้อนกลับ (feedback) ข้อมูลป้อนกลับคือ ข้อมูลเกี่ยวกับพฤติกรรมของบุคคลที่ผ่านการประเมินเทียบกับมาตรฐานการปฏิบัติมาแล้ว มีทั้งข้อมูลด้านบวกและด้านลบ ซึ่งทำให้ทราบเกี่ยวกับผลลัพธ์ของพฤติกรรมที่ทำไปและมองเห็นแนวทางการพัฒนาให้ดีขึ้น กล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่า การให้ข้อมูลป้อนกลับเป็นการชี้ให้เห็นว่าสิ่งที่บุคคลทำอยู่นั้นได้ผลเป็นอย่างไร และจากการที่รู้ข้อมูลดังกล่าวนี้

เองจะเป็นแรงเสริมให้บุคคลดำเนินกิจกรรมต่อไป และพยายามพัฒนาการปฏิบัติให้ดีขึ้นเพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่ต้องการ

3. วิธีการทางการสังเกต (observational methods) : ผลเกิดจากการ เลียนแบบ

บุคคลจะได้เรียนรู้จากการสังเกตตัวแบบพฤติกรรมของบุคคลอื่น สิ่งที่บุคคลสามารถเรียนรู้จากตัวแบบคือ พฤติกรรมทางสังคมที่เหมาะสม เจตคติ รวมทั้งเรื่องอารมณ์ โดยผู้ที่เป็นตัวแบบอาจเป็นพ่อแม่ พี่น้อง ญาติ เพื่อน ครู หรือตัวละครในโทรทัศน์ ทั้งนี้การเรียนรู้โดยการสังเกตจากตัวแบบประกอบด้วยกระบวนการต่างๆ เริ่มจากการแยกแยะ สรุปข้อมูลที่ได้จากสิ่งที่สังเกตเห็น เก็บจำลักษณะของตัวแบบ สร้างเป็นกฎหรือระเบียบปฏิบัติโดยทั่วไปเกี่ยวกับพฤติกรรมไว้ในโครงสร้างทางปัญญา แล้วดึงข้อมูลที่เก็บไว้ออกมาและแสดงออกเมื่อถึงเวลาอันสมควร อย่างไรก็ดี บุคคลจะเรียนรู้จากตัวแบบได้มากหรือน้อยก็ขึ้นอยู่กับ การให้ความ สนใจ ระดับสติปัญญา ความสามารถในการจดจำ ประเภทของพฤติกรรมที่สังเกต แรงจูงใจ ความสามารถในการทำพฤติกรรมซ้ำอย่างตัวแบบ (Berns. 1997 : 74 ; citing Bandura. 1989. Social cognitive theory.) พิชเชอร์ & คอกรอส และรอส (สมโภชน์ เอี่ยมสุภาษิต. 2545 ; อ้างอิงจาก Fischer & Gochros. 1975. Planned behavior change : Behavior modification in social work. ; Ross. 1981. Child behavior therapy.) ได้สรุปหน้าที่ของตัวแบบไว้ 3 ลักษณะคือ 1) ทำหน้าที่สร้างพฤติกรรมใหม่ ในกรณีที่ผู้สังเกตตัวแบบยังไม่เคยเรียนรู้พฤติกรรมดังกล่าวมาก่อนเลยในอดีต 2) ทำหน้าที่เสริมพฤติกรรมที่มีอยู่แล้วให้ดีขึ้น ในกรณีที่ผู้สังเกตตัวแบบเคยเรียนรู้พฤติกรรมดังกล่าวมาบ้างแล้วในอดีต 3) ทำหน้าที่ยับยั้งการเกิดพฤติกรรม ในกรณีที่ผู้สังเกตตัวแบบมีพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ หรือยังไม่เคยมีพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์มาก่อน ตัวแบบจะช่วยทำให้พฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์นั้น ลดลงหรือไม่เกิดขึ้น

4. วิธีการทางปัญญา (cognitive methods) : ผลเกิดจากการคิด

วิธีการทางปัญญาจะเน้นที่กระบวนการคิดของบุคคลในการเรียนรู้บางสิ่งบางอย่าง โดยผ่านทางวิธีการต่างๆ เช่น การสอน การตั้งมาตรฐาน และการใช้เหตุผล

การสอน (instructions) เป็นการให้ความรู้และข้อมูลต่างๆ อาจอยู่ในรูปของวิธีการทำ ขั้นตอนการปฏิบัติ หรือคำสั่ง การสอนจะมีประสิทธิผลมากน้อยเพียงใดก็ขึ้นอยู่กับความสามารถในการเข้าใจและจดจำสิ่งที่ได้รับรู้มาของเด็ก กล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่า สิ่งที่จะสอนต้องอยู่ในระดับที่เด็กรับได้ นอกจากนี้ ในการสอนผู้สอนควรจะบรรยายละเอียดของเรื่องที่จะสอนให้ชัดเจน และต้องมั่นใจว่าสิ่งที่บอกไปนั้นเด็กเข้าใจตรงตามกับผู้สอนต้องการจะสื่อให้รู้ และเพื่อให้เป็นเช่นนั้นผู้สอนอาจจะต้องอธิบายขยายความ สาธิตให้ดู หรือพูดซ้ำ

การตั้งมาตรฐาน (setting standards) มาตรฐาน หมายถึง ระดับที่บรรลุผลสำเร็จ หรืออยู่ในขั้นยอดเยี่ยมตามที่ตั้งเป้าหมายหรือตามมาตรฐานการวัดความเพียงพอ

มาตรฐานที่พ่อแม่ตั้งสำหรับลูก จะบอกให้ลูกรู้ล่วงหน้าว่าพ่อแม่คาดหวังหรือไม่คาดหวังอะไรจากพวกเขา เป็นการบอกให้รู้ว่าสิ่งใดควรทำและสิ่งใดไม่ควรทำ นอกจากนี้ผู้ตั้งมาตรฐานอาจจะเป็นตัวแทนการถ่ายทอดอื่นๆ เช่น เพื่อน ครู เป็นต้น แต่ถึงอย่างไรก็มีวัตถุประสงค์ไม่แตกต่างกัน

เหตุผล และการใช้เหตุผล (reasons and reasoning) เหตุผล คือ คำอธิบายหรือสาเหตุของการกระทำ วัตถุประสงค์ของการให้เหตุผลในกระบวนการถ่ายทอดทางสังคมก็เพื่อให้เด็กสามารถนำเหตุผลนั้นไปอ้างอิงได้เมื่อเผชิญกับสถานการณ์อื่นที่ใกล้เคียงกัน แต่ทว่าวิธีการนี้อาจมีปัญหาตรงที่ว่า เด็กอาจจะไม่เข้าใจคำพูด และมักจะไม่สามารถนำเหตุผลไปใช้ในสถานการณ์อื่นได้ เพราะตามแนวคิดของเพียเจท์ (Berns. 1997 : 76 ; citing Piaget. 1974. The language and thought of the child.) ในเรื่องเกี่ยวกับภาษาและการคิดของเด็ก เขากล่าวว่า เด็กที่อายุต่ำกว่า 3 ปีจะยังมีการยึดตนเองเป็นศูนย์กลาง (egocentric) อยู่มาก จึงขาดความสามารถที่จะเข้าใจมุมมองของบุคคลอื่น และเชื่อว่าบุคคลอื่นก็มีมุมมองในการมองสิ่งต่างๆ เหมือนกับตน นั่นคือ เด็กยังไม่สามารถแยกตนเองออกจากสิ่งแวดล้อมรอบตัวได้ แต่เมื่อเด็กอายุ 4 - 7 ปี การยึดตนเองเป็นศูนย์กลางได้คลายลงไปบ้างแล้ว เด็กสามารถเข้าใจว่าบุคคลอื่นมีความรู้สึก หรือมุมมองเกี่ยวกับสิ่งต่างๆ อย่างไร แต่กระนั้นก็ยังไม่สามารถอ้างอิงเหตุผลไปสู่สถานการณ์อื่นได้ เพราะช่วงอายุนี้ความสามารถในด้านเหตุผลของเด็กจะเป็นในลักษณะจากสิ่งที่เฉพาะไปสู่สิ่งที่เฉพาะ (transductive : particular to particular) เช่น ฉันตีเดวิดด้วยท่อนไม้ไม่ได้ ฉะนั้นฉันจะใช้ไม้เบสบอลตีเดวิดไม่ได้เช่นกัน ซึ่งตรงข้ามกับลักษณะจากสิ่งเฉพาะไปสู่สิ่งทั่วไป (inductive : particular to general) หรือจากสิ่งทั่วไปไปสู่สิ่งเฉพาะ (deductive : general to particular) จนกระทั่งเด็กอายุ 7 ปีไปแล้ว เด็กจะคิดอย่างเป็นรูปธรรมได้มากขึ้น สามารถเข้าใจเหตุผลเมื่อนำมาผนวกกับความจริง เหตุการณ์ที่เป็นรูปธรรม วัตถุหรือบุคคล เช่น ถ้าผู้ใหญ่บอกว่า "ห้ามตีคนอื่นด้วยท่อนไม้เพราะจะทำให้เขาเจ็บมาก เห็นไหมว่ามันทำให้เดวิดร้องไห้" อย่างไรก็ตาม เด็กในวัยนี้ยังไม่สามารถคิดในเชิงนามธรรมได้จนเมื่ออายุประมาณ 11 - 12 ปี ที่สามารถคิดแบบเป็นตรรกะ คิดอย่างมีเหตุผล คิดแยกอดีต ปัจจุบัน และอนาคตได้ และมีความยืดหยุ่นในการคิด ในช่วงอายุนี้เองที่การใช้เหตุผลในฐานะที่เป็นกลไกการถ่ายทอดทางสังคมจะมีประสิทธิผลที่สุด เด็กจะสามารถปรับใช้เหตุผลได้ไม่ว่าจะเป็นสถานการณ์ใด

สำหรับพ่อแม่ที่ใช้การชี้แนะ (directives) นำเหตุผลจัดว่าเป็นพ่อแม่ประเภทเผด็จการ (authoritarian) พ่อแม่ที่ไม่ชี้แนะเลยและพยายามกระทำเพื่อให้ได้รับการเชื่อฟัง จัดเป็นพ่อแม่ประเภทตามใจ (permissive) ส่วนพ่อแม่ที่คาดหวังจะให้ลูกเชื่อฟังคำสั่งสอนโดยคำนึงถึงสิทธิของลูกและไม่ใช้การบังคับ จัดเป็นพ่อแม่ประเภทมีเหตุผล (authoritative) (Berns. 1997 : 77 ; citing Baumrind. 1971, 1989. Current patterns of parent authority.)

5. วิธีการทางวัฒนธรรมทางสังคม (sociocultural methods) : ผลเกิดจากการทำให้สอดคล้อง

วัฒนธรรมทางสังคมที่อยู่ล้อมรอบตัวบุคคลจะมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของบุคคลนั้นอย่างต่อเนื่อง อันทำให้การแสดงออกนั้นสอดคล้องกับแบบอย่างที่มีมาก่อน ซึ่งเทคนิคการถ่ายทอดทางสังคมตามวิธีการทางวัฒนธรรมทางสังคม เช่น ความกดดันจากกลุ่ม ขนบธรรมเนียม

ความกดดันจากกลุ่ม (group pressure) ในชุมชนหนึ่งๆ จะประกอบด้วยกลุ่มทางสังคมต่างๆ เช่น ครอบครัว กลุ่มเพื่อนบ้าน วัด กลุ่มเพื่อน ชมรม โรงเรียน และอื่นๆ กลุ่มที่บุคคลเป็นสมาชิกจะมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของบุคคลนั้น โดยบุคคลจะเชื่อว่าความคิดเห็นของกลุ่มน่าจะถูกต้องจึงควรที่จะปฏิบัติตาม ซึ่งแสดงถึงลักษณะการปฏิบัติให้สอดคล้องกับบรรทัดฐานของสังคม เนื่องจากบุคคลต้องการการยอมรับทางสังคม แต่ทั้งนี้อิทธิพลของกลุ่มจะมีมากน้อยแค่ไหนก็ขึ้นอยู่กับ 1) ความต้องการของบุคคลที่จะเข้าร่วมเป็นสมาชิกของกลุ่ม คือ ถ้าบุคคลมีความต้องการเช่นนั้นมาก เขาก็พร้อมที่จะปฏิบัติตามให้สอดคล้องกับกลุ่มมาก 2) การยอมรับจากกลุ่ม กล่าวคือ บทบาทหรือสถานะที่บุคคลมีอยู่ในกลุ่มจะมีผลต่อการมีอิทธิพลเหนือ โดยในฐานะของผู้ตามจะได้รับแรงกดดันจากกลุ่มมากกว่าผู้นำ และ 3) ชนิดของกลุ่ม กล่าวคือ ระดับอิทธิพลที่กลุ่มมีจะขึ้นอยู่กับความผูกพันทางความรู้สึกที่สมาชิกในกลุ่มมีต่อกัน

ขนบธรรมเนียม (tradition) เป็นการสืบทอดประเพณี (custom) เรื่องราวต่างๆ ความรู้ ทักษะ ค่านิยม ความเชื่อ เจตคติ และอื่นๆ จากคนรุ่นหนึ่งสู่คนอีกรุ่นหนึ่ง เรียกได้ว่าเป็นแบบแผนการดำรงชีวิตที่ได้รับมาจากบรรพบุรุษ เช่น การตั้งที่อยู่อาศัย วิธีการกิน การนอน การแต่งกาย การคบหาสมาคมกับบุคคลอื่น เป็นต้น ซึ่งสิ่งเหล่านี้สามารถแสดงความเป็น เชื้อชาติได้ ข้อมูลเกี่ยวกับวิธีการถ่ายทอดทางสังคมที่นำเสนอข้างต้น เป็นวิธีการถ่ายทอดทางสังคมโดยทั่วไปที่อยู่บนพื้นฐานของแนวคิดทฤษฎีต่างๆ ทั้งในทางจิตวิทยา (วิธีการทางความรู้สึก วิธีการทางการกระทำ วิธีการทางการสังเกต วิธีการทางปัญญา) และสังคมวิทยา (วิธีการทางวัฒนธรรมทางสังคม) สำหรับการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจะศึกษาวิธีการถ่ายทอดทางสังคมของครูผู้สอนที่ใช้ถ่ายทอดให้แก่ นักเรียน

4.2 ทฤษฎีพหุปัญญา

โฮเวิร์ด การ์ดเนอร์ (Howard Gardner) ได้พัฒนาทฤษฎีพหุปัญญา (Multiple Intelligence Theory) จากการพัฒนาแบบทดสอบเชาว์ปัญญา (IQ test) ของอัลเฟรด บิเน็ต (Alfred Binet) เพื่อทดสอบนักเรียนที่ประสบความสำเร็จและล้มเหลวในการเรียน ซึ่งการ์ดเนอร์พบว่าโลกตีความความเชาว์ปัญญา (Intelligence) ของคนแตกต่างกันไป เพราะเชาว์ปัญญา ที่มีมาแต่เดิมจำกัดอยู่ที่ความสามารถทางภาษา ความสามารถทางด้านคณิตศาสตร์ และการคิดเชิงตรรกะเป็นหลักจากการวัดเชาว์ปัญญาของผู้เรียนจากแบบทดสอบเชาว์ปัญญาที่ประกอบไปด้วยการทดสอบความสามารถดังกล่าว ซึ่งคะแนนที่ได้จากการวัดจะเป็นตัวกำหนดเชาว์ปัญญาของบุคคลนั้นไปตลอดเพราะเชื่อว่า องค์ประกอบของเชาว์ปัญญาจะไม่เปลี่ยนแปลงไปตามวัยหรือประสบการณ์มากนัก แต่การ์ดเนอร์กลับมีความเชื่อว่า เชาว์ปัญญาของบุคคลไม่มีอยู่คงที่ในระดับ

ที่มีตั้งแต่เกิด หากแต่สามารถเปลี่ยนได้ถ้าได้รับการส่งเสริมจากสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมไม่ได้มีเพียงความสามารถทางภาษาและคณิตศาสตร์เท่านั้นแต่เชาว์ปัญญาที่อยู่หลากหลาย บุคคลแต่ละบุคคลจะมีความสามารถที่แตกต่างไปจากผู้อื่น และมีความสามารถในด้านต่างๆไม่เท่ากัน ความสามารถจะผสมผสานกันออกมาและทำให้บุคคลมีแบบแผนซึ่งเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตน ซึ่งในช่วงแรกการ์ดเนอร์ได้แบ่งความสามารถหรือเชาว์ปัญญาของบุคคลไว้ 7 ด้าน (Gardner. 1993: 5-6) ได้แก่ปัญญาด้านภาษา (Linguistic Intelligence) ปัญญาด้านการใช้เหตุผลเชิงตรรกะ (Logical-Mathematical Intelligence) ปัญญาด้านมิติสัมพันธ์ (Spatial Intelligence) ปัญญาด้านดนตรี (Musical Intelligence) ปัญญาด้านการเคลื่อนไหวร่างกายและกล้ามเนื้อ (Bodily-Kinesthetic Intelligence) ปัญญาด้านความสัมพันธ์กับผู้อื่น (Interpersonal Intelligence) ปัญญาด้านการเข้าใจตนเอง (Intrapersonal Intelligence) และภายหลังได้เสนอเพิ่มอีก 2 ด้านคือ ด้านที่ 8 คือ ปัญญาด้านความเข้าใจธรรมชาติ (Naturalist Intelligence) และด้านที่ 9 ด้านที่ 9 คือ ปัญญาด้านอัตถิภาวนิยม (Existential Intelligence) (Gardner. 2006: 18) โดยเชาว์ปัญญาแต่ละด้านมีรายละเอียดดังนี้

1. เชาว์ปัญญาด้านภาษา (Linguistic Intelligence) เป็นความสามารถในการเข้าใจความหมายและการใช้ภาษา การพูดและการเขียน การเรียนรู้ภาษา การใช้ภาษาสื่อสารให้ได้ผลตามเป้าหมาย สื่ออารมณ์ความรู้สึกให้คนอื่นเข้าใจได้ดี เป็นบุคคลที่เป็นคนรักการอ่าน การเขียน การเล่าเรื่อง แต่งคำประพันธ์ โต้วาทที่ ร่วมอภิปรายแสดงความคิดเห็นต่างๆ มักมีความสนใจในอาชีพ เช่น กวี นักเขียน นักพูด นักกฎหมาย

2. เชาว์ปัญญาด้านการใช้เหตุผลเชิงตรรกะ (Logical-Mathematical Intelligence) เป็นความสามารถในด้านตรรกะ รวมทั้งความสามารถในด้านวิทยาศาสตร์ กระบวนการแก้ปัญหา บุคคลที่มีเชาว์ปัญญาด้านนี้จึงมีระเบียบแบบแผนในการคิด ชอบคิดวิเคราะห์ แยกแยะสิ่งต่างๆ ให้เห็นชัดเจน ชอบคิดและทำอะไรตามเหตุผล เข้าใจสิ่งที่เป็นามธรรมได้ง่าย ชอบและทำคณิตศาสตร์ได้ดี ความสามารถด้านการใช้เหตุผลเชิงตรรกะ เป็นความสามารถในการใช้เหตุผลแบบนิรนัย (deductive reasoning) คือการใช้เหตุผลที่มาจากส่วนรวมไปหาส่วนย่อย และความสามารถในการใช้เหตุผลแบบอุปนัย (inductive reasoning) เป็นการให้เหตุผลด้วยข้อเท็จจริงหรือข้อมูลต่างๆ แล้วสรุปลงเป็นกฎ การแก้ปัญหาที่เป็นนามธรรมและเข้าใจความสัมพันธ์ที่ซับซ้อนของการใช้เหตุผลทางคณิตศาสตร์ และกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ ชอบในอาชีพที่เกี่ยวข้องกับการคำนวณ การใช้เหตุผล เช่น นักบัญชี นักวิทยาศาสตร์ นักคอมพิวเตอร์ นักกฎหมาย และวิศวกร

3. เชาว์ปัญญาด้านมิติสัมพันธ์ (Spatial Intelligence) เป็นความสามารถสร้างรูปแบบในใจ รวมทั้งมีความสามารถในการวางแผนและดำเนินการโดยใช้รูปแบบที่สร้างขึ้นในใจได้ บุคคลที่มีปัญญาด้านนี้สามารถแสดงออกทางความสามารถด้านศิลปะ การวาดภาพ การสร้างภาพ การคิดเป็นภาพ การใช้สี การสร้างสรรค์ผลงาน ความสามารถด้านนี้เป็นความสามารถในการรับรู้ภาพที่มองเห็นในโลกได้อย่างถูกต้องและสามารถนำประสบการณ์จากการเห็นนั้นมาสร้างชิ้นใหม่ เป็นความสามารถที่เกี่ยวข้องกับการเห็นรูปร่าง สี รูปทรง และลักษณะพื้นผิวด้วยจิตใจและถ่ายทอด

ออกมาเป็นรูปธรรม มองเห็นภาพจากการผสมผสานของความรู้ ประสบการณ์ อารมณ์ และจินตนาการเดิมที่สร้างสรรค์ออกมาเป็นภาพใหม่ มีความสนใจอาชีพ เช่น จิตรกร ภูมิสถาปนิก นักออกแบบ ช่างภาพ เป็นต้น

4. เชาว์ปัญญาด้านดนตรี (Musical Intelligence) เป็นความสามารถของจังหวะ การร้องเพลง การฟังเพลง การแต่งเพลง การเต้น ไวต่อการรับรู้เสียงและจังหวะ รวมทั้งมีความรู้สึกซาบซึ้งในการฟังดนตรี มีความสนใจในอาชีพที่เกี่ยวกับดนตรี เช่น นักร้อง นักดนตรี ครูสอนดนตรี นักแต่งเพลง เป็นต้น

5. เชาว์ปัญญาด้านการเคลื่อนไหวร่างกายและกล้ามเนื้อ (Bodily-Kinesthetic Intelligence) เป็นความสามารถในการใช้ส่วนของร่างกาย เช่น การเดินรำ การเล่นเกม หรือการสร้างสรรค์สิ่งต่างๆ ความสามารถพิเศษด้านการเคลื่อนไหวร่างกายและกล้ามเนื้อช่วยให้เราควบคุมและแปลความหมายของลีลาการเคลื่อนไหวของร่างกาย หยิบและจับสิ่งของ ลักษณะที่เป็นคนที่ชอบเคลื่อนไหว คล่องแคล่ว ไม่ชอบนั่งนิ่งเป็นเวลานานๆ สนใจในอาชีพที่เกี่ยวกับการกีฬา เต้นรำ ช่างก่อสร้าง นักประดิษฐ์ เป็นต้น

6. เชาว์ปัญญาด้านความสัมพันธ์กับผู้อื่น (Interpersonal Intelligence) เป็นความสามารถเข้าใจบุคคลอื่น รู้จักวิธีในการจูงใจ ร่วมมือกับบุคคลอื่น ผู้มีความสามารถทางด้านนี้มักเป็นผู้มีความไวต่อความรู้สึกและความต้องการของผู้อื่น มีความเป็นมิตร ชอบช่วยเหลือและให้คำปรึกษาแก่ผู้อื่น มีทักษะในการสื่อสารด้วยวาจา ท่าทาง ทักษะในการทำงานร่วมกับผู้อื่น ทักษะการจัดการความขัดแย้ง สามารถจูงใจผู้อื่น เช่น นักการเมือง ผู้นำทางศาสนา ครู นักการศึกษา นักขาย นักโฆษณา เป็นต้น

7. เชาว์ปัญญาด้านการเข้าใจตนเอง (Intrapersonal Intelligence) เป็นความสามารถในการเข้าใจตนเอง มักเป็นคนที่ชอบคิด พิจารณาไตร่ตรอง มองตนเอง และทำความเข้าใจถึงความรู้สึกและพฤติกรรมของตนเอง มักเป็นคนที่มั่นคงในความคิดความเชื่อต่าง ๆ จะทำอะไรมักต้องการเวลาในการคิดไตร่ตรอง และชอบที่จะคิดคนเดียว ชอบความเงียบสงบ ผู้ที่ไม่มีสติปัญญาในด้านนี้ มักจะมีบุคลิกเฉื่อยชา เชื่องช้า ไม่ยินดียินร้ายและเศร้าซึม

8. เชาว์ปัญญาด้านความเข้าใจธรรมชาติ (Naturalist Intelligence) เป็นความสามารถในการจำแนกสิ่งมีชีวิตทั้งดอกไม้และสัตว์ มีความเข้าใจธรรมชาติเป็นความสามารถในการจดจำ รู้จักพันธุ์พืชและพันธุ์สัตว์ที่อยู่รายรอบตัว เป็นบุคคลผู้รักธรรมชาติเข้าใจธรรมชาติตระหนักในความสำคัญของสิ่งแวดล้อมรอบตัว ชอบและสนใจพืช สัตว์ ชอบในอาชีพเช่น นักธรรมชาติวิทยา นักดาราศาสตร์ เป็นต้น

9. เชาว์ปัญญาด้านอัตถิภาวนิยม (Existential Intelligence) เป็นความสามารถในการคิดใคร่ครวญในเรื่องต่าง ๆ อย่างมีวิจารณญาณ รู้จักตั้งคำถามเกี่ยวกับตัวเองและความเป็นไปของชีวิต รวมไปถึงชีวิตหลังความตาย เรื่องเหนือจริงลึกลับต่าง ๆ บุคคลที่มีปัญญาในด้านนี้ จะเป็นคนช่างคิดช่างสงสัย ใคร่รู้ชอบตั้งคำถาม มีวุฒิภาวะทางอารมณ์สูง และรู้จักหาความสงบทางใจ เช่น นักคิด นักปรัชญา ผู้นำทางศาสนา เป็นต้น

การศึกษาทฤษฎีปัญญาของการ์ดเนอร์ทำให้ผู้วิจัยเห็นถึงแนวทางในการศึกษาลักษณะของเอกลักษณ์เชิงวิชาชีพที่เป็นจุดเด่นของครูที่มีหลากหลายด้านประกอบกันซึ่งสามารถเทียบเคียงได้กับลักษณะเขาวงกตปัญญาบางด้านในทฤษฎีนี้เช่น เขาวงกตปัญญาด้านความสัมพันธ์กับผู้อื่น (Interpersonal Intelligence) เป็นต้น แต่การศึกษาในครั้งนี้จะเพียงนำทฤษฎีนี้เพื่อเป็นเพียงแนวทางในการศึกษาและเพื่อเทียบเคียงผลการศึกษาเท่านั้น เนื่องจากในการศึกษาอาจพบว่าเอกลักษณ์ของครูอาจมีลักษณะเด่นที่มากกว่าที่การ์ดเนอร์ได้กล่าวไว้ รวมถึงคุณสมบัติที่ครูพึงมีเพื่อให้สามารถทำงานในวิชาชีพได้อย่างมีประสิทธิภาพตามความคาดหวังของสังคม

4.3 แนวคิดเกี่ยวกับการเรียนรู้ทางปัญญาสังคม (Social Cognitive Theory)

แนวคิดเกี่ยวกับการเรียนรู้ทางปัญญาสังคมของแบนดูรา มีแนวความคิดที่ว่าพฤติกรรมต่างๆ ของมนุษย์ส่วนใหญ่เกิดจากการเรียนรู้โดยการสังเกตหรือการเลียนแบบการกระทำของผู้อื่น ซึ่งแบนดูรา (Bandura) ได้แบ่งตัวแบบออกเป็น 4 ประเภทหลัก คือ

1. ตัวแบบทางพฤติกรรม (Behavioral Modeling) หมายถึง ตัวแบบที่แสดงพฤติกรรมให้บุคคลเห็น เช่น พ่อแม่ทิ้งขยะลงถังให้ลูกเห็น ซึ่ง Bandura จะให้ความสำคัญกับการเป็นตัวแบบทางพฤติกรรมเพราะมีอิทธิพลอย่างมากในการเสริมสร้างพฤติกรรมใหม่
2. ตัวแบบทางวาจา (Verbal Modeling) หมายถึง การมีตัวแบบที่พูด บอกหรือเขียน บอกว่าจะทำอะไรอย่างไร เพราะมนุษย์สามารถทำสิ่งต่างๆ ได้จากการฟัง การพูดบอกของผู้อื่น หรือจากการอ่านจากสิ่งที่ผู้อื่นเขียน เช่น การทำอาหารจากหนังสือหรือตำรา
3. ตัวแบบสัญลักษณ์ (Symbolic Modeling) หมายถึง การมีตัวแบบภาพหรือเสียงที่ผ่านสื่อต่างๆ คือ วิทยู โททัศน์ คอมพิวเตอร์
4. ตัวแบบสัมผัส (Kinesthetic Modeling) หมายถึง การมีตัวแบบโดยใช้การสัมผัส เช่น เด็กหุหนวก ดาบอดเวลาจะเรียนออกเสียงอาจจะต้องมีการสัมผัสปากของครูผู้สอน

สำหรับอาชีพครูนั้นก็เป็อาชีพหนึ่งที่ต้องมีการเรียนรู้ทางปัญญาสังคมเช่นกัน โดยต้องมีการเรียนรู้จากตัวแบบต่างๆ ที่ได้กล่าวเอาไว้ข้างต้นนั้น ในตัวแบบทางพฤติกรรมนั้น ครูผู้ทำการถ่ายทอดนั้นจะต้องเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับนักเรียนผู้รับการถ่ายทอดนั้นกระทำตามตนเอง ซึ่งการที่นักเรียนผู้รับการถ่ายทอดนั้นมีตัวแบบเป็นครูผู้ทำการถ่ายทอดที่ดีก็จะส่งผลให้การเรียนรู้นั้นมีประสิทธิภาพ

4.4 แนวคิดปฏิสังสรรค์สัญลักษณ์ (Symbolic Interaction)

การกระทำระหว่างกันด้วยสัญลักษณ์ (Symbolic Interaction) หมายถึง ลักษณะการประพฤติปฏิบัติต่อกันของมนุษย์ในสังคมที่อาศัยการติดต่อสื่อสารสัมพันธ์ในรูปแบบต่างๆ ทั้งภาษาและอากัปกริยา ท่าทางที่เป็นสัญลักษณ์ ซึ่งมนุษย์เรานั้นได้ต่อกันด้วยการแปลความหมายของการกระทำระหว่างกันและกัน อ่านเจตนารมณ์ของกันและกันว่าการกระทำของฝ่ายหนึ่งนั้นมีความหมายว่าอย่างไร เพื่อว่าจะได้ตอบโต้การกระทำของฝ่ายนั้นได้ถูกต้องตามเจตนารมณ์ที่แสดงเอาไว้ ซึ่งการปฏิบัติต่อกันอย่างมีสัญลักษณ์เป็นการเข้าใจความหมายของการกระทำระหว่างกันซึ่งเป็นสิ่งสำคัญ มีความจำเป็นอย่างมากสำหรับมนุษย์ (อ้อมเดือน สดมณี. 2523:32-33)

มนุษย์ตอบโต้การกระทำของกันและกันบนพื้นฐานของความหมายของอากัปกริยา แปลความหมายของอากัปกริยาของกันและกัน ลักษณะเช่นนี้ทำให้อากัปกริยาทั้งหลายกลายเป็นสัญลักษณ์ซึ่งแฝงไว้ด้วยความคิดของผู้เข้าร่วมปฏิสังสรรค์ ซึ่งสัญลักษณ์เป็นสิ่งแทนการกระทำทั้งหมด พฤติกรรมส่วนใหญ่ของมนุษย์จึงเป็นเรื่องของการประพฤติปฏิบัติต่อกันอย่างมีความเข้าใจในสัญลักษณ์ที่ใช้เพื่อการติดต่อสื่อสารสัมพันธ์ระหว่างกัน ถ้าปัจเจกบุคคลที่เข้ามาประพฤติปฏิบัติต่อกันไม่แปลความหมายของอากัปกริยาในลักษณะที่คล้ายคลึงกัน หรือไม่ยอมกระทำตอบโต้ อากัปกริยาของอีกฝ่ายหนึ่งให้เป็นไปตามความหมาย เจตนารมณ์ของอีกฝ่าย การกระทำที่ร่วมแรงร่วมใจช่วยเหลือจุนเจือกันอันเป็นคุณลักษณะใหญ่ของชีวิตสังคมก็คงจะไม่เกิดขึ้น หรือกล่าวได้ว่า สังคมมนุษย์อยู่บนพื้นฐานของการตกลงร่วมกัน คือการรับรู้ในความหมายของการกระทำระหว่างกัน อันก่อให้เกิดการเข้าใจร่วมกันและคาดหวังร่วมกัน

แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการกระทำด้วยสัญลักษณ์ เป็นทฤษฎีประเภทจุลภาค (Micro) ที่ให้ความสำคัญต่อมนุษย์แต่ละคนและช่วยให้ความรู้เกี่ยวกับสังคมมนุษย์ยิ่งขึ้น ซึ่ง จอร์จ เฮร์เบิร์ต มิต ได้กล่าวถึงเรื่องของจิต (Mind) ตัวตน (Self) และสังคม (Society) โดย มิต มีความเห็นว่าคุณลักษณะเด่นของจิตมนุษย์มี 3 ประการ คือ 1) จิตมีความสามารถใช้สัญลักษณ์กำหนดสิ่งต่างๆ ในสภาพแวดล้อม สามารถทำให้รู้จักสิ่งต่างๆ 2) จิตสามารถฝึกซ้อมแนวทางการกระทำต่อสิ่งต่างๆ ก่อนที่จะลงมือกระทำจริง 3) จิตสามารถหักห้ามแนวปฏิบัติที่ไม่เหมาะสมไม่ควร แต่อย่างไรก็ตาม มิต ยังมีความเชื่ออีกว่า จิตเป็นผลผลิตทางสังคม (Social Product) คือไม่มีมาตั้งแต่กำเนิด จิตเกิดจากการที่มนุษย์สัมพันธ์กัน โดยในขั้นแรกทารกที่เกิดมาจะมีความสัมพันธ์กับคนใกล้ชิด ทารกจะเลือกสรรท่าทาง (gesture) ต่างๆ ที่เขาแสดงออกไปอย่างเดาสุ่มกับบุคคลเหล่านั้นที่ทำให้บุคคลเหล่านั้นกระทำทางบวก การเลือกสรรเช่นนี้อาจเป็นได้ทั้งการสอนของคนและการเดาสุ่มเอาเอง ซึ่งการเลือกท่าทางเช่นนี้เมื่อดำเนินไปเรื่อยๆ จนกระทั่งพบ “ความหมายทั่วไป” (Common

meanings) ของท่าทางเหล่านั้นที่เข้าใจตรงกัน มีด ให้ความหมายทั่วไปนี้ว่า “ท่าทางตามประเพณี” (Conventional gesture) ซึ่งความสามารถในการตีความท่าทางตามประเพณี ที่มีความหมายทั่วไปของมนุษย์นี้เป็นขั้นตอนที่สำคัญในกระบวนการพัฒนาจิต อัดตา และสังคม คือ เมื่อมนุษย์รับรู้และตีความท่าทางแล้วก็แสดงว่า มนุษย์มีความสามารถ “สวมบทบาทของผู้อื่น” เมื่อสามารถอ่านและตีความท่าทางตามประเพณีที่ไม่ได้แสดงออกมาอย่างเปิดเผยได้ บุคคลก็สามารถฝึกซ้อมแนวปฏิบัติตอบในใจ เพื่อเลือกแนวทางที่จะให้ความร่วมมือจากผู้อื่นก่อนที่จะแสดงออกมาจริงได้

อัดตาทางสังคม เป็นการที่มนุษย์สามารถให้ความหมายกับตนเอง ซึ่งการตีความหมายท่าทางต่างๆ ของบุคคลอื่นไม่เพียงแต่ช่วยให้เกิดการประสานงานระหว่างมนุษย์ด้วยกันเท่านั้น แต่จะสามารถนำมาประเมินผลตนเองได้ด้วย มีด กล่าวว่า เมื่อบุคคลได้เห็น “ภาพตนเอง” (self-image) จากสายตาของคนอื่นที่สัมพันธ์กับตนมาระยะหนึ่ง จากภาพของตนเองที่มีลักษณะชั่วคราวนี้จะค่อยๆ ผังลึกลงในที่สุดกลายเป็น “ความคิดเกี่ยวกับตนเอง” ซึ่งมีดมีขั้นตอนของการพัฒนาอัดตาที่เป็นการเปลี่ยนแปลงภาพตนเองที่มีลักษณะชั่วคราวไปจนผังลึกลงไปไว้ 3 ขั้นตอน ขั้นที่ 1 ขั้นการเอาใจเขามาใส่ใจเรา (role-taking) ซึ่งการสวมบทบาทของผู้อื่น มีด เรียกว่า ขั้นการเล่นบทบาท (play stage) ในขั้นนี้ญาติผู้ปวยจิตเวชอาจมีโอกาสดูเรียนรู้การสวมบทบาทของบุคคลสำคัญ เช่น พ่อ แม่ พี่ หรือ น้องที่ อาจทำให้เกิดการความสำนึกเกี่ยวกับตนเอง แต่ความสำนึกเกี่ยวกับตนเองยังไม่เป็นไปในลักษณะของภาพที่ผังแน่น ขั้นที่ 2 ขั้นเกมกีฬา (game stage) ขั้นนี้ญาติสามารถสวมบทบาทคนอื่น เอาอย่างคนอื่นได้มากขึ้น สามารถร่วมมือกับผู้อื่นได้มากขึ้น และขั้นสุดท้าย บุคคลสามารถสวมบทบาทของบุคคลทั่วไป (generalization other)

นอกจากนั้น มีด ยังเชื่ออีกว่า สังคมเป็นปรากฏการณ์ที่สร้างสรรค์ขึ้นจากการปรับตัวระหว่างการกระทำระหว่างมนุษย์ โดยที่จิตและอัดตา ทำให้สามารถมองเห็นสังคมในสภาพที่ไหลเลื่อนไปมา และเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอตามที่เห็นควร โดยอัดตา ประกอบด้วย I และ Me โดยที่ I คือ เป็นปัจเจกชน เป็นตัวตน หรืออัดตาที่ตอบสนองต่อทัศนคติของผู้อื่นโดยทันทีทันใดตามธรรมชาติ ส่วน Me คือ เป็นการรับรู้ทัศนคติของผู้อื่นที่มีต่อตนเอง

ในมุมมองของผู้วิจัยมองว่าเรื่องการกระทำระหว่างกันด้วยสัญลักษณ์ นั้นสามารถนำมาอธิบายการทำงานของครูว่าเป็นอาชีพที่ต้องมีการถ่ายทอดความรู้ โดยเป็นความรู้ที่ต้องมีความเข้าใจตรงกันระหว่างผู้ถ่ายทอดความรู้กับผู้รับการถ่ายทอดความรู้ ทั้งสองฝ่ายต่างต้องมีปฏิสัมพันธ์กันในเชิงสัญลักษณ์โดยเป็นการสื่อให้ทราบว่าเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้นั้นเป็นผู้ที่มีความพร้อมในการที่จะถ่ายทอด ส่วนผู้ที่เป็นผู้รับการถ่ายทอดความรู้ก็ต้องสื่อออกมาได้ว่าตนเองนั้นมีความพร้อมที่จะรับการถ่ายทอดนั้นๆ ได้ เพราะหากฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดเกิดความไม่เข้าใจในสัญลักษณ์ที่ได้

แสดงออกไปแล้วนั้นก็ส่งผลกระทบต่อสื่อสารระหว่างกัน ทำให้กระบวนการถ่ายทอดความรู้เสียไปหรือผิดไปจากความตั้งใจ อีกทั้งเนื้อหาการสื่อสารที่ได้รับหากมีความผิดพลาดไปก็จะส่งผลกระทบต่อการเรียนรู้ในเรื่องนั้นๆ

5. การศึกษาเฉพาะกรณี (Case Study)

1. ความหมายและลักษณะของการศึกษาเฉพาะกรณี

ชาย โพธิ์ธิดา (2548 :152-161) ให้ความหมายไว้ว่า การศึกษาเฉพาะกรณี คือ การวิจัยที่มุ่งศึกษากรณีที่เฉพาะเจาะจง จุดเน้นอยู่ที่สิ่งที่จะถูกศึกษา ซึ่งมีขอบเขตกำหนดได้ชัดเจน มีความสมบูรณ์ในตัวเอง โดยใช้วิธีการศึกษาที่เป็นมาตรฐานทั่วไปในทางสังคมศาสตร์ กล่าวคือ เทคนิคมาตรฐานใดๆที่ใช้ในการรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณได้ ก็สามารถใช้กับการศึกษาเฉพาะกรณีได้ทั้งสิ้น โดยความหมายสามารถแบ่งเป็น 2 ประการ ประการแรก หมายถึงเรื่องราว ปรากฏการณ์ หรือบุคคล ฯลฯ ที่เจาะจงเลือกมาเพื่อเป็นตัวอย่างสำหรับแสดงประเด็นใดประเด็นหนึ่งในหัวข้อการวิจัยทั่วไปให้ชัดเจนยิ่งขึ้น ประการที่สอง หมายถึง การศึกษาปรากฏการณ์เรื่องราว หรือบุคคลที่มีอะไรน่าสนใจ น่ารู้ และความรู้เรื่องนั้นๆก็ยังไม่มีการเปิดเผยมาก่อน ในความหมายนี้ การศึกษาเฉพาะกรณีมีลักษณะเป็นการวิจัยที่จบภายในในตัวเอง กรณีที่เข้าข่ายสำหรับการศึกษาแบบนี้จะต้องมีความสมบูรณ์ในตัวเอง สามารถทำการศึกษาเป็นกรณีที่สมบูรณ์ในตัวเองได้ ดังนั้นจึงต้องเป็นกรณีที่มีขอบเขตชัดเจนทั้งในแง่ของเนื้อหา เวลาและสถานที่ ประเด็นสำคัญในการศึกษาเฉพาะกรณี อยู่การศึกษาอย่างละเอียด เพื่อทำความเข้าใจกรณีนั้นในหลายมิตินักวิจัยเลือกกรณีใดกรณีหนึ่งมาศึกษา อาจจะเป็นเรื่องอะไรก็ได้ จะมีขอบเขตเพียงระดับบุคคล เรื่องราวของคนคนเดียว หรือระดับองค์กร โครงการ ชุมชน หรือท้องถิ่นก็ได้ ซึ่งสอดคล้องกับ ยิน (Yin, 2003) ที่กล่าวว่า การศึกษาเฉพาะกรณี เป็นการสืบค้นหาความรู้ความจริงอย่างละเอียดลึกซึ้งเกี่ยวกับปรากฏการณ์ที่สนใจ ซึ่งเกิดขึ้นในบริบทหรือระบบที่มีขอบเขตเฉพาะเจาะจง (Specific context or bounded system) ปรากฏการณ์ที่สนใจนั้นอาจเป็นบุคคล กลุ่มบุคคลโครงการ เหตุการณ์ ชุมชนหรือองค์การเฉพาะรายใดรายหนึ่งหรือหลายรายก็ได้ที่นักวิจัยเลือกมาทำการศึกษาวิจัย การศึกษารายกรณีมีความหมายตั้งแต่การบันทึกและการรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับประวัติของบุคคล (Case record or case history) สำหรับนำไปใช้ในด้านต่างๆ และรวมไปถึงการนำข้อมูลในประเด็นเกี่ยวข้องกับปัญหาการวิจัยที่ต้องการสืบค้นหาความรู้ความจริงจากกรณีศึกษานั้นมาทำการวิเคราะห์และตีความหมายอย่างละเอียดเข้มข้น โดยมีเป้าหมายหลักเพื่อต้องการศึกษาหรือเรียนรู้กรณีศึกษาที่สนใจเป็นเฉพาะ (intrinsic interest) และเพื่อต้องการทำความเข้าใจปรากฏการณ์บางอย่างที่สนใจ โดยอาศัยศึกษาวิจัยจากกรณีเฉพาะดังกล่าว (Extrinsic interest) ผลการศึกษาจากกรณีเฉพาะที่ดำเนินการภายใต้สภาพเหตุการณ์จริง (Real life situation) ให้สารสนเทศที่เป็นประโยชน์สำหรับการนำไปใช้ปฏิบัติงานในองค์การใดองค์การหนึ่ง และเป็นประโยชน์โดยอ้อมสำหรับนำไปใช้ทำวิจัยในประเด็นปัญหาที่เกี่ยวข้องให้กว้างขวางลุ่มลึกต่อไป

การศึกษารายกรณีจึงถูกนำไปใช้ในการแสวงหาความรู้ความจริงในหลากหลายสาขาวิชานั้นเอง (กมลวรรณ คารมปราชญ์. 2553: 64; อ้างอิงจาก Yin. 2003) โดย Creswell (1998) มองการศึกษาเฉพาะกรณีในแง่วิธีการวิจัยว่า เป็นการศึกษากับกรณีที่มีขอบเขตชัดเจน มีความสมบูรณ์ในตัวเอง ทั้งในแง่ของเนื้อหา เวลา สถานที่ และ Stake (1995) มองการศึกษาเฉพาะกรณีในแง่ของสิ่งที่ถูกศึกษาว่าเป็นการศึกษากรณีที่เฉพาะเจาะจง จุดเน้นอยู่ที่สิ่งที่ถูกศึกษาซึ่งต้องมีลักษณะเจาะจงมีขอบเขตชัดเจนและสมบูรณ์ในตัว

จากความหมายข้างต้นสามารถสรุปได้ว่าการศึกษาเฉพาะกรณี เป็นการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องราว ปรากฏการณ์ หรือบุคคล กลุ่มชน หรือองค์การที่มีความน่าสนใจ และกรณีศึกษามีความสมบูรณ์ในตัวเอง กล่าวคือมีบริบทและขอบเขตที่มีความเฉพาะเจาะจงเกี่ยวกับ เนื้อหา เวลา และ สถานที่ ลักษณะของการศึกษาเฉพาะกรณีเป็นการสืบค้นหาความรู้ความจริงอย่างละเอียดลึกซึ้งเพื่อทำความเข้าใจในปรากฏการณ์บางอย่างที่สนใจเกี่ยวกับปรากฏการณ์ บุคคล กลุ่มชน หรือองค์การ โดยมีความเหมาะสมกับการศึกษาในครั้งนี้เนื่องจากการศึกษาปรากฏการณ์ในลักษณะกระบวนการของบุคคลหรือกรณีศึกษาที่ได้รับการถ่ายทอดทางสังคม ซึ่งบริบทที่ศึกษามีขอบเขตที่เฉพาะเจาะจง

2. รูปแบบการศึกษาเฉพาะกรณี

การเลือกกรณีตัวอย่าง

การที่จะกำหนดว่าสิ่งไหนเป็นกรณีสำหรับศึกษาได้หรือไม่ได้ เราควรจะพิจารณาคุณสมบัติของสิ่งที่เราสนใจศึกษานั้นเป็นสำคัญ กล่าวคือสิ่งที่เราจะเลือกมาเป็นกรณีศึกษาต้องเป็นสิ่งที่สามารถกำหนดขอบเขตได้ชัดเจน (ชาย โพธิ์สิตา. 2548: 154-155; อ้างอิงจาก Stake. 2000; citing Creswell. 1998) โดยการเลือกกรณีตัวอย่างสามารถจำแนกได้เป็น 3 ประเภท คือ

1. การศึกษาเฉพาะกรณีแบบ Intrinsic Case เป็นการศึกษาเลือกกรณีศึกษาเพราะความสนใจอยากรู้ อยากทำความเข้าใจ อยากเปิดเผยรายละเอียดของกรณีศึกษานั้นไม่ได้มีจุดประสงค์อื่นเลือกมาเพื่อตอบสนองในสิ่งที่อยากรู้เป็นหลัก ซึ่งเป็นกรณีที่นารู้และมีความสมบูรณ์ในตัวของมัน
2. การศึกษาเฉพาะกรณีแบบ Instrumental Case เป็นการศึกษาเลือกกรณีศึกษาเพื่อเป็นตัวแทนของกรณีอื่นๆ และนักวิจัยต้องการแสดงอะไรบางอย่างให้ชัดเจนมากขึ้นผ่านกรณีศึกษาหรือใช้เพื่อแสดงหรือสนับสนุนข้อสรุปบางอย่าง
3. การศึกษาเฉพาะกรณีแบบ Collective Case เป็นการศึกษาหาความรู้ความจริงที่เกี่ยวกับปรากฏการณ์หรือประเด็นปัญหาใด ๆ ที่สนใจ จากกรณีศึกษาหลายๆรายเพื่อสนับสนุนแนวคิด ข้อสรุป หรือข้อโต้แย้งในเรื่องเดียวกัน กล่าวคือ การเลือกกรณีแบบ Collective Case คือ การเลือกศึกษา Instrumental case หลายๆราย

รูปแบบการทำวิจัย

การวิจัยแบบกรณีศึกษาทำได้ 3 รูปแบบ และในแต่ละรูปแบบนักวิจัยจะเลือกกรณีศึกษามาเพียงกรณีเดียวหรือหลายกรณีก็ได้ (ชาย โพธิ์สิตา. 2548: 156-157; อ้างอิงจาก Yin. 1993)

1. ศึกษาเชิงพรรณนา (Descriptive) มุ่งแสดงรายละเอียดพร้อมทั้งบริบทอย่างสมบูรณ์ของปรากฏการณ์ที่เลือกมาศึกษา นักวิจัยนำเสนอเนื้อหาด้วยเทคนิคการบรรยาย สิ่งสำคัญอยู่ที่การให้รายละเอียด พร้อมด้วยบริบทของกรณีศึกษา ซึ่งจะไม่เน้นการวิเคราะห์

2. ศึกษาแบบมุ่งการค้นหา (Exploratory) การศึกษาแบบนี้เป็นการใช้เป็นการวิจัยนำร่อง เพื่อหาแนวทางสำหรับมโนทัศน์ที่ยังไม่ชัดเจน หรือเพื่อสร้างสมมุติฐานสำหรับการวิจัยเชิงสำรวจที่จะตามมาภายหลัง นอกจากนี้นักวิจัยอาจทำกรณีศึกษาเพื่อค้นหาว่าประเด็นปัญหาที่แท้จริงของปรากฏการณ์อย่างใดอย่างหนึ่งอยู่ที่ไหน หรือเพื่อหาว่าประเด็นที่ควรได้รับการศึกษาให้ลึกลงไปเกี่ยวกับเรื่องใดเรื่องหนึ่งคืออะไร ซึ่งข้อค้นพบของกรณีศึกษาในรูปแบบนี้จะได้เป็นข้อค้นพบชั่วคราว เพื่อรอการวิเคราะห์เจาะลึกมายืนยัน

3. ศึกษาแบบมุ่งหาคำอธิบาย (Explanatory) ในการศึกษาในรูปแบบนี้กรณี que เลือกมาศึกษาอาจจะเป็นที่รู้จักหรือคุ้นเคยอยู่บ้างแล้วไม่มากนักน้อย มุ่งที่จะเปิดเผยทำความเข้าใจกับปรากฏการณ์หรือสิ่งที่เลือกมาเป็นกรณีศึกษา และหาคำอธิบายให้สิ่งที่เลือกมาศึกษา

รูปแบบการทำกรณีศึกษาทั้ง 3 รูปแบบนี้ไม่จำเป็นต้องเป็นอิสระจากกันเสมอไป กรณีศึกษาเรื่องหนึ่งอาจจะใช้ทั้งรูปแบบเชิงพรรณนาและเชิงวิเคราะห์เพื่อหาคำอธิบายไปพร้อมกัน (ชาย โพธิ์สิตา. 2548: 156-157) โดยในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยเลือกใช้การศึกษาแบบเชิงพรรณนา ซึ่งจะเน้นการบรรยายเพื่อแสดงรายละเอียดอย่างครอบคลุมเกี่ยวกับรูปแบบและกระบวนการเรียนรู้ทางด้านศิลปหัตถกรรม

3. วิธีการดำเนินการวิจัยแบบการศึกษาเฉพาะกรณี

การวิจัยแบบการศึกษาเฉพาะกรณีมีวิธีการศึกษา ดังนี้

1. กำหนดคำถามหลักของการวิจัย เป็นการตั้งคำถามทั่วไปเกี่ยวกับกระบวนการหรือการดำเนินไปของสรรพสิ่ง หรือคำถามทั่วไปเกี่ยวกับการรับรู้หรือเข้าใจสรรพสิ่ง และสิ่งที่เกิดขึ้นมีความหมายต่อผู้ที่เกี่ยวข้องอะไรบ้าง โดยเนื้อหาสาระของคำถามหลักแต่ละข้อที่เขียนขึ้นจะต้องเป็นลักษณะที่น่าสงสัยชวนให้มีการติดตามสืบค้นหาคำตอบ และน่าสนใจมากสำหรับบุคคลหลายกลุ่ม

2. เลือกกรณีศึกษา เป็นขั้นตอนที่มีความสำคัญมากในการวิจัยในรูปแบบนี้ กรณีที่เลือกมาศึกษาต้องมีขอบเขตที่ชัดเจนและสมบูรณ์ในตัวเอง ทั้งในแง่เนื้อหา เวลา สถานที่ ซึ่งอาจเป็นบุคคล เหตุการณ์ ปรากฏการณ์ กลุ่มชนที่มีลักษณะเฉพาะ ส่วนใหญ่จะเลือกกรณีศึกษาแบบเจาะจง คือผู้วิจัยคัดเลือกกรณีศึกษาที่สามารถให้ข้อมูลได้หลากหลายและครอบคลุมประเด็นที่ต้องการศึกษาเป็นสำคัญ

3. รวบรวมข้อมูลหลายชนิดโดยเทคนิคหลายแบบ เนื่องจากจุดเด่นของกรณีศึกษาอยู่ที่การให้ภาพชัดเจนและสมบูรณ์ของสิ่งที่ศึกษา ข้อมูลที่หลากหลายจึงเป็นสิ่งที่จำเป็น นักวิจัยอาจรวบรวมข้อมูลโดยการสังเกต การสัมภาษณ์ การค้นคว้าจากเอกสาร หรือจากสื่อทัศนูปกรณ์อื่นๆ

4. พรรณนารายละเอียดของสิ่งที่ศึกษา การศึกษาแบบเฉพาะกรณีจำเป็นต้องพรรณนากรณีศึกษาอย่างละเอียดเพื่อให้เห็นภาพอย่างชัดเจน การพรรณนาไม่ใช่เพียงแต่เล่าเรื่องโดยปราศจากจุดมุ่งหมาย แต่ต้องเป็นการนำเสนอกรณีศึกษาอย่างมีจุดมุ่งหมายชัดเจน

5. วิเคราะห์และตีความข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูลเป็นเรื่องที่ต้องวางแผนไว้ล่วงหน้า วิธีวิเคราะห์แบบไหนถึงจะเหมาะสมที่สุด จะเตรียมข้อมูลสำหรับวิเคราะห์อย่างไร ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ต้องถอดออกมาอย่างละเอียดหรือจะใช้วิธีสรุปใจความเอาเท่านั้น จะจัดการข้อมูลที่จัดบันทึกมาจากภาคสนามจำนวนมาก และให้รหัสข้อมูลอย่างไรหลักและวิธีการวิเคราะห์ข้อมูลที่จะใช้ ต้องเหมาะสมกับลักษณะข้อมูล โดยใช้การเปรียบเทียบและการตีความที่เหมาะสม และต้องคำนึงถึงจุดมุ่งหมาย คำถาม และวัตถุประสงค์ของงานวิจัย ตลอดจนบริบทของกรณีศึกษาด้วยเสมอ

กระบวนการเรียนรู้ของนักเรียนและกระบวนการจัดการเรียนรู้ของครู ถือว่าเป็นกระบวนการที่มีความซับซ้อน ดังนั้นผู้วิจัยจึงใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพโดยอาศัยแนวทางของการศึกษาเฉพาะกรณี ซึ่งจะเป็นวิธีการที่ทำให้ผู้วิจัยสามารถศึกษาทำความเข้าใจรูปแบบและกระบวนการจัดการเรียนรู้ของครูในทุกรายละเอียด ตามวัตถุประสงค์ในการศึกษาที่จะทำความเข้าใจเกี่ยวกับรูปแบบและกระบวนการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมความเป็นเลิศทางด้านศิลปหัตถกรรม โดยการวิจัยในรูปแบบนี้จะทำให้ผู้วิจัยได้ข้อมูลเชิงลึกจากกรณีศึกษาที่เป็นนักเรียนและครูผู้สอนที่ได้รับรางวัลจากการแข่งขันงานศิลปหัตถกรรมนักเรียนระดับชาติ ซึ่งมีความรู้ลึกและรู้จริง และการศึกษาในรูปแบบนี้ยังจะช่วยให้เข้าใจเงื่อนไขที่เกี่ยวข้องอื่น ๆ ที่เป็นประโยชน์ในการสังเคราะห์รูปแบบและสร้างคู่มือการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมความเป็นเลิศทางด้านศิลปหัตถกรรม ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้นำวิธีการถอดบทเรียนมาใช้ในการศึกษาและทำความเข้าใจความหมายกระบวนการเรียนรู้ รวมทั้งเงื่อนไขที่เกี่ยวข้องกับความเป็นเลิศทางด้านศิลปหัตถกรรมของกรณีศึกษา โดยผู้วิจัยได้ทำการศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการถอดบทเรียนไว้ ดังนี้

6. แนวคิดเกี่ยวกับการถอดบทเรียน

การถอดบทเรียน เป็นเครื่องมือในการสร้างการเรียนรู้ เป็นการสกัดความรู้ที่มีอยู่ในตัวคนออกมาเป็นบทเรียนที่ชัดเจน ซึ่งผลที่ได้จากการถอดบทเรียนจะอยู่ในรูปของชุดความรู้และเกิดการเรียนรู้ร่วมกันของผู้เข้าร่วมกระบวนการนำสู่การปรับเปลี่ยนวิธีคิดและก่อให้เกิดเปลี่ยนแปลงไปในทางที่สร้างสรรค์และมีคุณภาพที่ดียิ่งขึ้น

1. ความหมายของการถอดบทเรียน

มีการให้ความหมายของการถอดบทเรียน ไว้ดังต่อไปนี้

วิจารณ์ พานิช (2548: 163) กล่าวว่า การถอดบทเรียนช่วยให้เกิดการเรียนรู้จากความสำเร็จหรือความผิดพลาดจากการทำงาน หมายความว่า ช่วยให้สกัดบทเรียนออกมาได้ว่า เพราะอะไรหรือเพราะเราทำอย่างไรจึงทำงานสำเร็จ หรือมีปัจจัยอะไรบ้างที่เกี่ยวข้องกับความสำเร็จ ผู้ที่จะนำไปปฏิบัติในแนวเดียวกัน สามารถหยิบเอาบทเรียนหรือความรู้นี้ไปใช้ เพื่อให้ปฏิบัติงานได้สำเร็จเช่นกัน รวมทั้งอาจนำไปพัฒนาการปฏิบัติงานให้ดียิ่งขึ้นกว่าเดิม ขณะเดียวกันหากเกิดความผิดพลาดหรือไม่บรรลุตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ การถอดบทเรียนจะช่วยให้ทราบว่ามีความผิดพลาดตรงจุดใด ผิดพลาดเพราะอะไรและควรปรับปรุงอย่างไร การถอดบทเรียนช่วยให้ไม่เกิดความผิดพลาดซ้ำซากและต่อยอดความรู้ที่มีอยู่ให้ลึกซึ้งหรือกว้างขวางยิ่งขึ้น

ประภาพรณ อุ่หนอง (2552) กล่าวว่า การถอดบทเรียน คือวิธีการจัดการความรู้รูปแบบหนึ่งที่เน้นเสริมสร้างการเรียนรู้ในกลุ่มที่เป็นระบบ เพื่อสกัดความรู้ที่ฝังลึกในตัวตนและองค์ความรู้ออกมาเป็นบทเรียนที่สามารถนำไปสรุปและสังเคราะห์เป็นชุดความรู้หรือคู่มือ หรือสื่อในรูปแบบต่าง ๆ โดยผลที่ได้จากการถอดบทเรียนนอกจากสื่อหรือชุดความรู้แล้ว สิ่งที่สำคัญที่สุดคือ ผู้ร่วมกระบวนการถอดบทเรียนจะต้องเกิดการเรียนรู้ร่วมกัน นำไปสู่การปรับวิธีคิดและวิธีการทำงานที่สร้างสรรค์และมีคุณภาพยิ่งขึ้น

สรุปได้ว่า การถอดบทเรียน หมายถึง วิธีการจัดการความรู้รูปแบบหนึ่ง ที่เน้นการเสริมสร้างการเรียนรู้ในกลุ่มที่เป็นระบบ สกัดความรู้ที่ฝังลึกในตัวตนออกมาเป็นบทเรียน ที่สามารถนำไปสรุป สังเคราะห์เป็นชุดความรู้ ผู้ร่วมกระบวนการต้องเกิดการเรียนรู้ร่วมกัน อันนำมาซึ่งการปรับวิธีคิดและวิธีทำงานที่สร้างสรรค์และมีคุณภาพมากขึ้น โดยบทเรียนเป็นสิ่งที่เราเรียนรู้ได้จากสิ่งที่ทำมาก่อนทั้งจากที่เรากระทำหรือผู้อื่นกระทำ ให้เป็นบทเรียนที่เป็นแบบอย่างแก่ผู้อื่น กระบวนการถอดบทเรียนที่เหมาะสมจึงเป็นสิ่งสำคัญ

2. วิธีการถอดบทเรียน

การถอดบทเรียนอาจทำในรูปแบบเป็นทางการหรือไม่เป็นทางการ ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

2.1 การถอดบทเรียนแบบเป็นทางการ เป็นลักษณะที่มีการกำหนดวัน เวลา สถานที่ หัวข้อที่จะทำการถอดบทเรียน รวมทั้งกำหนดรูปแบบการรายงานความรู้ชัดเจนล่วงหน้า ซึ่งต้องมีการจัดเตรียมอย่างเป็นทางการ รวมทั้งใช้อุปกรณ์และเวลามากกว่าและคุณอำนวยมักจะเป็นบุคคลภายนอก ตัวอย่างเช่น ภายหลังเสร็จสิ้นโครงการวิจัยเพื่อปรับเปลี่ยนพฤติกรรมประชาชนในชุมชนแห่งหนึ่ง คณะผู้วิจัยได้ขอให้ผู้เขียนซึ่งไม่ได้อยู่ในทีมวิจัย ช่วยดำเนินการถอดบทเรียนเพื่อสังเคราะห์บทเรียนของความสำเร็จและไม่สำเร็จ โดยมีการวางแผนกำหนด วัน เวลา สถานที่ หัวข้อ และรูปแบบการรายงานผลไว้ล่วงหน้า

2.2 การถอดบทเรียนแบบไม่เป็นทางการ มักจะปฏิบัติทันที ณ บริเวณที่จัดกิจกรรม ภายหลังเสร็จสิ้นภารกิจหรือระหว่างดำเนินงาน ผู้ที่ร่วมอยู่ในกิจกรรมนั้นๆ ซึ่งมักใช้อุปกรณ์และเวลาเพียงเล็กน้อย การบันทึกอาจเป็นรายงานแบบสั้นๆ เพื่อให้สามารถปรับปรุงงานได้อย่าง

ทันทั้งที่ ตัวอย่างเช่นในการจัดประชุมวิชาการใหญ่ๆ ที่ใช้เวลา 3-5 วัน หลังเสร็จสิ้นการประชุมวันแรก ทีมงานอาจใช้เวลาประมาณ 15-30 นาที เพื่อถอดบทเรียนการจัดการประชุมที่ผ่านมา เพื่อปรับปรุงการจัดประชุมในวันต่อไป ให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามที่ตั้งไว้

นอกจากนี้ ศุภวาลย์ พลายน้อย (2553) ยังแบ่งวิธีการถอดบทเรียนออกเป็น

1) การถอดบทเรียนด้วยการเรียนรู้จากเพื่อน (Peer Assist) เป็นการเรียนรู้ก่อนการทำการกิจกรรม โดยเป็นการเรียนรู้จากเขา เขาเรียนรู้จากเรา ทั้งเราและเขาเรียนรู้ร่วมกันและสิ่งที่เรา ร่วมกันสร้าง (เกิดความรู้ใหม่) โดยมีลักษณะเป็นการประชุม/ประชุมเชิงปฏิบัติ

2) การถอดบทเรียนแบบเล่าเรื่อง (Story Telling) เป็นการเรียนรู้ก่อนหรือระหว่างทำการกิจกรรม ด้วยการให้ผู้มีความรู้จากการปฏิบัติ ปลดปล่อยความรู้ที่ซ่อนเร้นอยู่ในตัวออกมา แลกเปลี่ยนความรู้ โดยผู้เล่าจะเล่าความรู้สึกที่ฝังลึกอยู่ในตัวที่เกิดจากการปฏิบัติ ซึ่งผู้ฟังสามารถตีความได้โดยอิสระและเมื่อเกิดการแลกเปลี่ยนผลการตีความแล้ว จะทำให้ได้ความรู้ที่สามารถบันทึกไว้เป็นชุดความรู้ ซึ่งการถอดบทเรียนในลักษณะนี้ จะเป็นการสกัดความรู้จากเรื่องที่เล่าออกมา ว่ามีคุณค่าและสามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้อย่างไร ไม่ใช่เป็นเพียงการเล่าเรื่องในอดีต

3) การถอดบทเรียนหลังปฏิบัติการ (After Action Review: AAR) ที่มาจาก AAR นั้น มาจากกองทัพสหรัฐอเมริกา โดยเกิดจากการนำผลการรบมาปรับปรุงเพื่อการรบครั้งต่อไป ดังนั้น AAR จึงเป็นการจับความรู้ที่เกิดขึ้นสั้นๆ ภายหลังการทำการกิจกรรม แล้วนำไปสู่การวางแผนในครั้งต่อไป ทำให้คนทำรู้สึกตื่นตัวและมีความรู้สึกผูกพันกับงาน โดยโครงการหรือกิจกรรมที่ทำครั้งเดียวแล้วจบ ไม่จำเป็นต้องทำ AAR ซึ่งรูปแบบการทำ AAR สามารถดำเนินการได้ทั้งระหว่างการทำกิจกรรมเพื่อปรับปรุงแก้ไขระหว่างการทำงาน หรือ “การทำไป คิดไป แก้ไขไป” และภายหลังสิ้นสุดแต่ละกิจกรรมเพื่อนำไปวางแผนกิจกรรมครั้งต่อไป

4) การถอดบทเรียนเมื่อสิ้นสุดโครงการ (Retrospect) เป็นการถอดบทเรียนเมื่อสิ้นสุดโครงการหรือการดำเนินงานตามที่กำหนดไว้ โดยเป็นการรวบรวมความรู้ในระยะยาวสำหรับคณะทำงานเพื่อการมองไปในอนาคต และทำทันทีที่เสร็จสิ้นกิจกรรม หรือ “เมื่อจบสงคราม มิใช่ เมื่อสิ้นสุดการโจมตีแต่ละครั้ง” ประโยชน์ของ Retrospect คือ มีปรัชญาการทำงานที่ว่า “ทุกครั้งเราทำอะไรซ้ำ เราควรทำให้ดีกว่าครั้งสุดท้าย” เป็นการช่วยให้ผู้อื่นทำงานของเขาให้ดีขึ้น (เป็นการเรียนรู้) และเป็นการสร้างการเรียนรู้ ผู้เกี่ยวข้อง ประกอบด้วย คณะทำงาน ผู้อำนวยการกระบวนการเรียนรู้ ผู้ที่ใช้ความรู้ในอนาคต วิธีการทำ Retrospect คือ การทบทวนแผนและกระบวนการทั้งหมด แล้วทำการตั้งคำถามว่าเราจะดำเนินการต่อไป ให้ดีขึ้นอย่างไร ด้วยวิธีใด ทำให้เป็นที่พอใจได้อย่างไร และทำการบันทึกข้อเสนอที่เจาะจงและสามารถนำไปปฏิบัติได้ (SARs)

5) การถอดบทเรียนจากวิธีปฏิบัติงานที่เป็นเลิศ (Good/ Best Practice) เป็นแนวคิดที่ก่อตัวจากทฤษฎีการเรียนรู้ผ่านการปฏิบัติจริง (Learning by doing) เป็นแนวคิด (Approach) มิใช่เป็นเพียงเครื่องมือ (Tool) แนวคิดหลักจะเกี่ยวข้องกับคำว่า “คุณภาพ (Quality)” ที่ถูกนิยามด้วยการทำสิ่งที่ถูกต้องและปรับปรุงพัฒนาให้ดีขึ้นอย่างต่อเนื่อง ผู้เข้าร่วมตกลงร่วมกันในวัตถุประสงค์ รายละเอียด และเกณฑ์ที่ใช้ แต่ละกลุ่มนำเสนอโครงการ ผลการดำเนินงานของตนเอง กลุ่มช่วยกัน

สรุปกระบวนการทำงานในแต่ละขั้นตอนของโครงการที่จะให้ประสบผลสำเร็จ ขั้นตอนที่ต้องการแลกเปลี่ยนความรู้เพื่อหาส่วนที่ดีที่สุด เน้น “How to”

สำหรับการวิจัยนี้เป็นการถอดบทเรียนความสำเร็จของผู้ได้รับรางวัลระดับเหรียญทองจากการแข่งขันงานศิลปหัตถกรรมนักเรียนระดับชาติ

3. กระบวนการถอดบทเรียน

รัตนา ดวงแก้ว (2553) ได้เสนอขั้นตอนการถอดบทเรียนว่าประกอบด้วย 4 ขั้นตอน ดังนี้

3.1 ขั้นเตรียมการ รายละเอียด ดังนี้

3.1.1 สร้างทีมงานถอดบทเรียนที่มีความรู้ความสามารถในการปฏิบัติงานได้จริง ประมาณ 3-6 คน พร้อมทั้งทำคำสั่งแต่งตั้งเป็นลายลักษณ์อักษรและประชาสัมพันธ์ให้ผู้ที่เกี่ยวข้องทราบ

3.1.2 เรียนรู้ทีมงานถอดบทเรียนโดยสร้างความสัมพันธ์ที่ดีให้เกิดขึ้นภายในทีมงาน เน้นการเคารพซึ่งกันและกัน ไว้วางใจซึ่งกันและกัน และความเท่าเทียมกัน

3.1.3 วิเคราะห์โครงการ เพื่อให้ทีมงานมีความเข้าใจตรงกันในแต่ละหัวข้อในโครงการได้แก่ หลักการและเหตุผลของโครงการ วัตถุประสงค์ของโครงการ กลุ่มเป้าหมาย ขั้นตอนการดำเนินงานและกิจกรรมในโครงการ ระยะเวลาในการดำเนินงาน และงบประมาณ

3.1.4 กำหนดบทบาทหน้าที่ของทีมงานถอดบทเรียน ซึ่งประกอบด้วยดังนี้

1) หัวหน้าทีมหรือผู้เอื้อ เป็นผู้ที่ทำให้การถอดบทเรียนดำเนินงานได้อย่างราบรื่นและบรรลุเป้าหมายที่กำหนด

2) ผู้อำนวยการกระบวนการ เป็นผู้ที่กระตุ้นให้ผู้ร่วมถอดบทเรียนได้แลกเปลี่ยนประสบการณ์และความคิดเห็นจากกิจกรรมที่ได้ปฏิบัติ ดังนั้น จึงต้องมีทักษะในการตั้งคำถามที่กระตุ้นให้ผู้ร่วมถอดบทเรียนได้วิเคราะห์สาเหตุของความสำเร็จและอุปสรรคที่เกิดขึ้นในการปฏิบัติงาน

3) ผู้จัดบันทึก เป็นผู้จัดบันทึกการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์ การอภิปรายของผู้ร่วมถอดบทเรียน พร้อมทั้งเขียนเรียบเรียงเป็นเรื่องราวที่น่าสนใจตั้งแต่เริ่มต้นจนถึงสิ้นสุดโครงการ

4) ผู้ประสานงาน เป็นผู้ช่วยเหลือให้ทีมงานถอดบทเรียนมีความสะดวกในการติดต่อระหว่างสมาชิกทีมงานถอดบทเรียนเพื่อให้สามารถทำงานร่วมกันได้อย่างดี รวมทั้งประสานความร่วมมือจากบุคคลภายนอกที่เกี่ยวข้องกับการถอดบทเรียน

3.1.5 จัดทำแผนภูมิโครงสร้างกระบวนการถอดบทเรียนซึ่งประกอบด้วยประเด็นต่างๆ ดังนี้

1) กิจกรรมที่ต้องการถอดบทเรียน

2) กำหนดกลุ่มเป้าหมายที่เข้าร่วมการถอดบทเรียน

- 3) เลือกวิธีการถอดบทเรียนที่เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย
- 4) กำหนดขั้นตอนในการถอดบทเรียนตามลำดับก่อนหลัง
- 5) กำหนดประเด็นคำถามที่มีความชัดเจน โดยเรียงลำดับตั้งแต่เริ่มต้นจนกระทั่ง

สิ้นสุด

6) กำหนดผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นหลังจากการถอดบทเรียน พร้อมทั้งจัดทำเอกสารการถอดบทเรียน

3.1.6 เลือกเทคนิคการถอดบทเรียน ควรเป็นเทคนิคที่ช่วยให้ทีมงานถอดบทเรียนและผู้ร่วมถอดบทเรียนเกิดการเรียนรู้ในระหว่างการทำงานและได้บทเรียนพัฒนาวิธีการทำงานให้ดีขึ้น เช่น เทคนิคการวิเคราะห์หลังการปฏิบัติ (After Action Review: AAR)

3.1.7 จัดทำปฏิทินการถอดบทเรียน เพื่อวางแผนการดำเนินการถอดบทเรียนของแต่ละกิจกรรมตั้งแต่เริ่มต้นจนสิ้นสุดการดำเนินงาน โดยหัวข้อที่ควรปรากฏในปฏิทินการถอดบทเรียนได้แก่ ลำดับที่ของกิจกรรม ประเด็นกิจกรรม ระยะเวลาในการดำเนินงานแต่ละกิจกรรม ผู้รับผิดชอบกิจกรรม และวัสดุอุปกรณ์ที่ต้องใช้ในกิจกรรม

3.2 ขั้นตอนดำเนินการ

ทีมงานควรแจ้งกำหนดการ ระยะเวลาและสถานที่ที่จะดำเนินการถอดบทเรียนให้กลุ่มเป้าหมายที่ร่วมถอดบทเรียนทราบล่วงหน้า ในขั้นนี้ประกอบด้วย 2 ขั้นตอนย่อย คือ การถอดบทเรียน และการบันทึกบทเรียน

3.2.1 การถอดบทเรียน มีขั้นตอนที่สำคัญ 4 ขั้นตอน ดังนี้

1) การสร้างบรรยากาศ เพื่อให้ผู้เข้าร่วมการถอดบทเรียนมีความผ่อนคลายเป็นกันเอง ซึ่งอาจใช้เพลงหรือเกมในการละลายพฤติกรรม รวมทั้งผู้อำนวยกระบวนการควรชี้แจงถึงความเสมอภาคและสิทธิในการร่วมแสดงความคิดเห็นของผู้ร่วมการถอดบทเรียน

2) การกำหนดกติกาในการถอดบทเรียนอย่างมีส่วนร่วม โดยกติกาควรครอบคลุมประเด็นที่สำคัญ ดังนี้

- เป้าหมายการถอดบทเรียนคืออะไร มีวัตถุประสงค์เพื่ออะไร
- วิธีการถอดบทเรียนใช้วิธีอะไร เช่น ใช้การระดมความคิดเห็น เน้นการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และไม่โต้เถียงหรือทะเลาะวิวาท
- หน้าที่ของผู้ร่วมถอดบทเรียนเป็นอย่างไร เช่น ทุกคนให้ข้อเสนอแนะยอมรับความจริง และเสนอแนะแนวทางการปรับปรุงงานให้ดีขึ้น
- ข้อพึงระวังในการถอดบทเรียนควรเป็นอย่างไร เช่น ไม่ตำหนิ และไม่ประเมินผลการปฏิบัติงานของผู้ร่วมถอดบทเรียน

3) การจัดกิจกรรมอุ่นเครื่อง ผู้อำนวยกระบวนการชี้แจงให้ผู้ร่วมถอดบทเรียนเข้าใจวัตถุประสงค์และวิธีดำเนินกิจกรรมเพื่อให้สามารถทบทวนความทรงจำจากการเข้าร่วมกิจกรรมที่ผ่านมา

4) การเข้าสู่ประเด็นสำคัญของการถอดบทเรียนเป็นขั้นตอนสำคัญในการสกัด

ความรู้จากผู้ร่วมถอดบทเรียนโดย มีขั้นตอนดังนี้

- การเล่าประสบการณ์จากวิธีการปฏิบัติงานของผู้ร่วมถอดบทเรียน
- การเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างวิธีการปฏิบัติงานที่กำหนดในแผนปฏิบัติงานกับวิธีการปฏิบัติงานจริง

- การวิเคราะห์ผลการปฏิบัติงานที่ได้เป็นอย่างดี
- การให้ข้อเสนอแนะวิธีการปฏิบัติงานต่อไปให้ดีขึ้น
- การวิเคราะห์อุปสรรคที่เกิดขึ้นระหว่างการปฏิบัติงาน
- การให้ข้อเสนอแนะวิธีการป้องกันไม่ให้เกิดอุปสรรคในการปฏิบัติงาน
- ข้อเสนอแนะในสิ่งที่ควรทำเพิ่มเติมในการปฏิบัติงานที่ผ่านมา
- การประเมินความพึงพอใจผลการปฏิบัติงานที่ผ่านมา
- ทั้งนี้ผู้จัดบันทึกต้องจัดรายละเอียดของข้อมูลทุกขั้นตอน บันทึกเสียง พร้อมทั้งสังเกตบรรยากาศในระหว่างถอดบทเรียนและจัดบันทึกไว้ประกอบการจัดทำรายงานการถอดบทเรียน

3.2.2 การบันทึกบทเรียน ประกอบด้วย 3 ขั้นตอน ดังนี้

1) การเตรียมตัวก่อนบันทึกบทเรียน เป็นขั้นตอนที่ผู้จัดบันทึกควรเตรียมความพร้อมก่อนบันทึกบทเรียนใน 4 ประเด็น คือ

- ศึกษารายละเอียดของโครงการ/ กิจกรรมที่จะถอดบทเรียน
- ศึกษารายละเอียดการถอดบทเรียนเกี่ยวกับกรอบแนวคิด ขั้นตอนการถอดบทเรียน และประเด็นคำถามที่ใช้ในการถอดบทเรียน

- จัดเตรียมอุปกรณ์ในการบันทึกการถอดบทเรียน
- เตรียมความพร้อมด้านทางด้านร่างกายจิตใจ

2) การบันทึกข้อมูลการถอดบทเรียน ข้อมูลที่ต้องจัดบันทึกในระหว่างการถอดบทเรียน มีดังนี้

- ข้อมูลขั้นตอนและวิธีการจัดกิจกรรมถอดบทเรียน
- ข้อมูลการเล่าเรื่อง การวิเคราะห์ และการอภิปรายของผู้ร่วมถอดบทเรียน
- ข้อมูลบรรยากาศของระหว่างถอดบทเรียน

3) การสรุปและรายงานการถอดบทเรียน ผู้จัดบันทึกต้องอ่านรายงานการถอดบทเรียนให้ที่ประชุมของผู้ร่วมถอดบทเรียนและทีมงานการถอดบทเรียนได้รับทราบข้อมูลที่จัดบันทึกไว้เพื่อให้มีการปรับแก้และเพิ่มเติมให้ข้อมูลมีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น โดยบทเรียนที่ถอดได้ต้องได้รับการสรุปให้เห็นอย่างน้อย 2 ประเด็น คือ

- อะไรคือสิ่งที่ได้อยู่แล้วและควรทำต่อไปเพื่อกลับไปวางแผนพัฒนา ลงมือแล้วตามด้วยการวิจัยให้ก้าวหน้าต่อเนื่องเป็น D&R (Development and Research)

- อะไรคือสิ่งที่ยังบกพร่องเป็นจุดอ่อน และควรจะปรับปรุงอย่างไร มีความรู้พอที่จะปรับปรุงหรือไม่ ถ้าไม่ ควรทำวิจัยเพื่อหาแนวทางปรับปรุงเป็นการวิจัยแล้วพัฒนา แบบ R&D (Research & Development) ทั้งนี้ D&R และ R&D ควรเป็นการวิจัยแบบ PAR (Participatory Action Research) ที่เน้นกระบวนการเรียนรู้ของคนทั้งหมด

3.3 ชั้นเขียนรายงาน แบ่งออกเป็น 3 ประเด็นหลัก ดังนี้

1) ความเป็นมาของโครงการ/ กิจกรรมที่จะถอดบทเรียน วัตถุประสงค์ของการถอดบทเรียน

2) การเตรียมการถอดบทเรียน เป็นการเล่ารายละเอียดของขั้นตอนต่าง ๆ ซึ่งได้แก่ วิธีการ ทีมงาน บทบาทหน้าที่ กรอบแนวคิด เทคนิคการถอดบทเรียน กลุ่มเป้าหมายที่ร่วมถอดบทเรียน และปฏิทินการถอดบทเรียน

3) เนื้อเรื่องการดำเนินการถอดบทเรียน เป็นการเล่ารายละเอียดซึ่งครอบคลุมประสบการณ์จากวิธีการปฏิบัติงานจริงของผู้ร่วมถอดบทเรียน วิธีการปฏิบัติงานที่กำหนดในแผนปฏิบัติงานเปรียบเทียบกับความแตกต่าง สิ่งที่ได้เป็นอย่างไรจากการปฏิบัติ ข้อเสนอแนะวิธีการปฏิบัติงานต่อไปให้ดีขึ้น ปัญหาอุปสรรคที่เกิดขึ้นระหว่างการปฏิบัติงาน ข้อเสนอแนะวิธีการป้องกันไม่ให้เกิดอุปสรรคในการปฏิบัติงาน ข้อเสนอแนะในสิ่งที่ควรทำเพิ่มเติมในการปฏิบัติงานที่ผ่านมา ประเมินความพึงพอใจผลการปฏิบัติงานที่ผ่านมา

3.4 ขั้นตอนการนำบทเรียนไปใช้ประโยชน์

ในขั้นตอนนี้ให้ความสำคัญกับการนำบทเรียนที่เรียนรู้จากการปฏิบัติงานไปใช้ เพื่อให้การปฏิบัติงานต่อไปอย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลมากยิ่งขึ้น ดังนั้นหัวหน้าทีมหรือผู้เอื้อควรได้มีการนิเทศกำกับติดตามการดำเนินงานอย่างต่อเนื่องเป็นระยะๆ เพื่อตรวจสอบว่าได้มีการนำบทเรียนไปใช้ประโยชน์หรือไม่เพียงไร เพราะอะไร

สำหรับการวิจัยนี้เป็นการถอดบทเรียนความสำเร็จของผู้ได้รับรางวัลระดับเหรียญทองจากการแข่งขันงานศิลปหัตถกรรมนักเรียนระดับชาติ ผู้วิจัยได้เลือกใช้การถอดบทเรียนจากวิธีการปฏิบัติงานที่เป็นเลิศ (Best Practice) เพื่อทำความเข้าใจความหมาย กระบวนการ และเงื่อนไขที่เกี่ยวข้องกับความเป็นเลิศทางด้านศิลปหัตถกรรมจากกรณีศึกษา เพื่อนำมาสังเคราะห์รูปแบบและสร้างเป็นคู่มือการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมความเป็นเลิศทางด้านศิลปหัตถกรรมต่อไป

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ในการศึกษารูปแบบและกระบวนการเรียนรู้ ถือเป็นกระบวนการที่มีความซับซ้อน ดังนั้นผู้วิจัยจึงใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพเพื่อเป็นแนวทางในการศึกษา ซึ่งเป็นวิธีการที่ทำให้สามารถศึกษาทำความเข้าใจเกี่ยวกับรูปแบบและกระบวนการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมความเป็นเลิศทางด้านศิลปหัตถกรรมได้อย่างละเอียดลึกซึ้ง ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยมีวัตถุประสงค์ของการวิจัยคือ

1) เพื่อทำความเข้าใจความหมาย กระบวนการเรียนรู้ และเงื่อนไขที่เกี่ยวข้องกับความเป็นเลิศ

ทางด้านศิลปหัตถกรรม 2) เพื่อสังเคราะห์รูปแบบและสร้างคู่มือการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมความเป็นเลิศทางด้านศิลปหัตถกรรม และ 3) เพื่อประเมินคู่มือการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมความเป็นเลิศทางด้านศิลปหัตถกรรม โดยผู้วิจัยประยุกต์มาจากแนวคิดเกี่ยวกับการถ่ายทอดทางสังคมที่ได้ประมวลไว้ข้างต้นซึ่งมีลักษณะของการศึกษาที่เป็นกระบวนการ โดยผู้วิจัยมีกรอบแนวคิดที่ในการศึกษาว่า กระบวนการจัดการเรียนรู้ของครูผู้สอนถือเป็นการถ่ายทอดทางสังคมในลักษณะหนึ่ง ซึ่งมีครูผู้สอนเป็นผู้ถ่ายทอดและมีนักเรียนเป็นผู้รับการถ่ายทอด ผลการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นจากกระบวนการจัดการเรียนรู้จึงนับเป็นผลของการถ่ายทอดทางสังคม ผู้วิจัยยังได้ประยุกต์แนวคิดเรื่องการปฏิสัมพันธ์สัญลักษณ์เรื่องการกระทำระหว่างกันด้วยสัญลักษณ์ นำมาอธิบายการจัดการเรียนรู้ของครูว่าเป็นอาชีพที่ต้องมีการถ่ายทอดความรู้ โดยเป็นความรู้ที่ต้องมีความเข้าใจตรงกันระหว่างผู้ถ่ายทอดความรู้กับผู้รับการถ่ายทอดความรู้ ทั้งสองฝ่ายต่างต้องมีปฏิสัมพันธ์กันในเชิงสัญลักษณ์โดยเป็นการสื่อให้ทราบว่าฝ่ายที่เป็นผู้ถ่ายทอดความรู้นั้นเป็นผู้ที่มีความพร้อมในการที่จะถ่ายทอด ส่วนผู้ที่เป็นผู้รับการถ่ายทอดความรู้ก็ต้องสื่อออกมาได้ว่าตนเองนั้นมีความพร้อมที่จะรับการถ่ายทอดนั้นๆ ได้

โดยการศึกษารูปแบบและกระบวนการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมความเป็นเลิศทางด้านศิลปหัตถกรรม : กรณีศึกษาผู้ได้รับรางวัลจากการแข่งขันงานศิลปหัตถกรรมระดับชาติ ในครั้งนี้ ผู้วิจัยจะดำเนินการค้นหาแนวทางในการพัฒนาการทำงานของวิชาชีพครู จากกรณีศึกษาที่ประสบความสำเร็จในการจัดการเรียนรู้ คือกลุ่มนักเรียนและครูผู้สอนที่ได้รับรางวัลจากการแข่งขันงานศิลปหัตถกรรมนักเรียนและศึกษาเพิ่มเติมจากผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง เพื่อให้ได้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์เพื่อนำมาสร้างเป็นคู่มือการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมความเป็นเลิศทางด้านศิลปหัตถกรรม โดยข้อค้นพบจากการวิจัยในครั้งนี้จะเป็นแนวทางในการพัฒนาอาชีพครูและพัฒนาผู้เรียนซึ่งจะเป็นอนาคตที่สำคัญของชาติต่อไป

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “รูปแบบและกระบวนการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมความเป็นเลิศในการแกะสลักผักและผลไม้ : กรณีศึกษาผู้ได้รับรางวัลจากการแข่งขันงานศิลปหัตถกรรมระดับชาติ” การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ในรูปแบบการศึกษาเฉพาะกรณี (Case study) ซึ่งการศึกษานี้เป็นการศึกษารายกรณีของกลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่มีความเฉพาะเจาะจง มีขอบเขตที่ชัดเจน และมีความสมบูรณ์ในกรณีศึกษาเองโดยอาศัยการศึกษาทำความเข้าใจและมุ่งแสดงรายละเอียดพร้อมทั้งบริบทอย่างสมบูรณ์ของกรณี que เลือกมาโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ทำความเข้าใจความหมาย กระบวนการเรียนรู้ และเงื่อนไขที่เกี่ยวข้องกับความเป็นเลิศในการแกะสลักผักและผลไม้ (2) สังเคราะห์รูปแบบและสร้างคู่มือการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมความเป็นเลิศในการแกะสลักผักและผลไม้ และ (3) ประเมินผลคู่มือการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมความเป็นเลิศในการแกะสลักผักและผลไม้ ในการศึกษาครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ด้วยรูปแบบการศึกษาเฉพาะกรณี (Case Study) และใช้เทคนิคการถอดบทเรียนและเทคนิคการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ เช่น การสัมภาษณ์เชิงลึก การสังเกต การสนทนากลุ่ม และนำข้อมูลที่ได้มาทำการวิเคราะห์เนื้อหา เพื่อสังเคราะห์เป็นรูปแบบและคู่มือต่อไป โดยแบ่งรายละเอียดของการศึกษาดังนี้

- 1) ผู้ให้ข้อมูลหลักในการวิจัย
- 2) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
- 3) วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล
- 4) การวิเคราะห์ข้อมูล
- 5) การตรวจสอบความเชื่อถือได้ของข้อมูล
- 6) จรรยาบรรณในการวิจัย
- 7) การพิทักษ์สิทธิผู้ให้ข้อมูล

1. ผู้ให้ข้อมูลหลักในการวิจัย

ในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยได้เลือกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ซึ่งประกอบไปด้วยกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) 3 กลุ่ม และกลุ่มผู้ให้ข้อมูล (Informants) ดังนี้

1.1 กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) ประกอบไปด้วย

ผู้ให้ข้อมูลหลักกลุ่มที่ 1 คือ นักเรียนที่เคยได้รับรางวัลจากการแข่งขันงานศิลปหัตถกรรมระดับชาติ โดยผู้ให้ข้อมูลต้องเป็นผู้มีคุณสมบัติที่สำคัญ 2 ประการ ดังนี้คือ 1) เป็นนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาและมัธยมศึกษาตอนต้น ที่เคยได้รับรางวัลระดับเหรียญทองจากการแข่งขันงานศิลปหัตถกรรมนักเรียนระดับชาติ ในกลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี (สาระการงานอาชีพ) กิจกรรมการแข่งขันการแกะสลักผักผลไม้ อย่างน้อย 1 รางวัล ในช่วง 3 ปีการศึกษา (ระหว่างปีการศึกษา 2556 - 2558) และ 2) เป็นผู้ที่ยินดีและเต็มใจให้ข้อมูลตลอดระยะเวลาการวิจัย

ผู้ให้ข้อมูลหลักกลุ่มที่ 2 เป็นครูผู้สอนนักเรียนที่ได้รับรางวัลการแข่งขันงานศิลปหัตถกรรมระดับชาติ มีความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้ เรียกได้ว่าเป็น Information – Rich Case และเพื่อให้สามารถตอบวัตถุประสงค์การวิจัยอย่างละเอียด ครบถ้วน ลึกซึ้ง และสมบูรณ์ที่สุด โดยผู้ให้ข้อมูลต้องเป็นผู้มีคุณสมบัติที่สำคัญ 3 ประการ ดังนี้คือ 1) เป็นครูผู้สอนนักเรียนที่ได้รับรางวัลเหรียญทอง จากการแข่งขันงานศิลปหัตถกรรมระดับชาติ ในกลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี (สาระการงานอาชีพ) กิจกรรมการแข่งขันการแกะสลักผักผลไม้ อย่างน้อย 1 รางวัล ในช่วง 3 ปีการศึกษา (ระหว่างปีการศึกษา 2556 - 2558) 2) เป็นครูผู้สอน ในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน และ 3) ยินดีให้ข้อมูลตลอดระยะเวลาที่ทำการวิจัยครั้งนี้

ผู้ให้ข้อมูลหลักกลุ่มที่ 3 เป็นผู้ทำการประเมินคู่มือการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมความเป็นเลิศทางด้านศิลปหัตถกรรม เพื่อให้สามารถตอบวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 3 ประกอบด้วย 1) ผู้เชี่ยวชาญด้านศิลปหัตถกรรม สาขาการแกะสลักผักผลไม้ 2) ศิษยานุศิษย์ผู้รับผิดชอบกลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี และ 3) นักพฤติกรรมศาสตร์

1.2 กลุ่มผู้ให้ข้อมูล (Informants) ข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลกลุ่มนี้จะทำให้ได้รายละเอียดเพิ่มเติม รวมทั้งเพื่อตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูล อันจะส่งผลทำให้การวิจัยครั้งนี้สมบูรณ์ ครบถ้วนยิ่งขึ้น ผู้วิจัยแบ่งผู้ให้ข้อมูลอื่น ๆ ออกเป็น 2 กลุ่ม คือ ผู้ให้ข้อมูลกลุ่มที่ 1 เป็นผู้อำนวยการโรงเรียนของครูผู้สอนนักเรียนที่ได้รับรางวัลจากการแข่งขันงานศิลปหัตถกรรมระดับชาติ เนื่องจากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ใด ๆ ที่เกิดขึ้นภายในโรงเรียน อยู่ภายใต้การบริหารงานของผู้ผู้อำนวยการโรงเรียน และผู้ให้ข้อมูลกลุ่มที่ 2 เป็นผู้ปกครองของนักเรียนที่ได้รับรางวัลจากการแข่งขันงานศิลปหัตถกรรมระดับชาติ

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยเครื่องมือที่สำคัญที่สุดของงานวิจัยรูปแบบนี้ คือ ผู้วิจัย ซึ่งต้องมีประสบการณ์และความสามารถในการเก็บข้อมูล แต่เพื่อให้การเก็บข้อมูลได้ข้อมูลที่ครบถ้วนทุกประเด็นที่ต้องการจะเก็บ ผู้วิจัยต้องมีความสามารถในการสัมภาษณ์ที่มีความลื่นไหล ดังนั้นจึงต้องมีการสร้างแนวคำถามในการสัมภาษณ์เพื่อเป็นแนวทางในการสัมภาษณ์ ซึ่งเก็บ

ข้อมูลจากการศึกษาเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบและกระบวนการเรียนรู้ แนวคิดทฤษฎีทางสังคมวิทยาและจิตวิทยา และทำการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) โดยระหว่างที่มีการสัมภาษณ์ผู้วิจัยจะทำการจดบันทึกภาคสนามและทำการบันทึกเทป (ในกรณีที่ได้รับอนุญาตจากผู้ให้ข้อมูล) อีกทั้งทำการสังเกตบริบทต่างๆที่เกี่ยวข้องกับผู้ให้ข้อมูล โดยผู้วิจัยเตรียมความพร้อมของเครื่องมือต่างๆ ที่ใช้ในการวิจัยดังนี้

การวิจัยระยะที่ 1

1) แนวคำถามสำหรับการสัมภาษณ์เชิงลึก

ผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) เป็นวิธีการเก็บข้อมูล เพื่อทำความเข้าใจความหมาย กระบวนการเรียนรู้ รวมทั้งเงื่อนไขที่เกี่ยวข้องกับความเป็นเลิศในการแกะสลักผักและผลไม้ของผู้ได้รับรางวัลจากการแข่งขันงานศิลปหัตถกรรมนักเรียนระดับชาติ โดยในการสัมภาษณ์เชิงลึกนี้ผู้วิจัยได้เตรียมแนวคำถามเพื่อเป็นแนวทางสำหรับการสัมภาษณ์เชิงลึกเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ละเอียด ครบถ้วนและครอบคลุมประเด็นที่ศึกษา ซึ่งผู้วิจัยจะไม่ได้เรียงลำดับคำถามตามแนวคำถามทั้งหมด แต่จะยืดหยุ่นตามคำบอกเล่าและสถานการณ์จริงในขณะที่ยังสัมภาษณ์ โดยผู้วิจัยได้สร้างแนวคำถามสำหรับการสัมภาษณ์เชิงลึกไว้ ดังนี้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย	กลุ่มผู้ให้ข้อมูล	ตัวอย่างแนวคำถาม
เพื่อทำความเข้าใจกระบวนการเรียนรู้ และเงื่อนไขที่เกี่ยวข้องกับความเป็นเลิศในการแกะสลักผักและผลไม้ จากมุมมองของนักเรียนและครูผู้สอนที่ได้รับรางวัลจากการแข่งขันงานศิลปหัตถกรรมระดับชาติ	นักเรียนที่ได้รับรางวัล	- นักเรียนรู้สึกอย่างไรที่ได้รับรางวัลจากการแข่งขันงานศิลปหัตถกรรมระดับชาติ - นักเรียนช่วยเหลือให้ฟังได้หรือไม่ว่าอะไรบ้างที่ช่วยให้นักเรียนได้รับรางวัลจากการแข่งขันงานศิลปหัตถกรรมระดับชาติ - ใครบ้างที่มีส่วนช่วยให้นักเรียนได้รับรางวัลจากการแข่งขันงานศิลปหัตถกรรมระดับชาติ - นักเรียนคิดว่า ลักษณะเด่น (คุณลักษณะ) อะไรในตัวของคุณเรียนที่ทำให้คุณเรียนเป็นเด็กเก่ง จนได้รับรางวัลจากการแข่งขันงานศิลปหัตถกรรมระดับชาติ - นักเรียนคิดว่า การที่จะเป็นเด็กเก่งอย่างนักเรียนได้ต้องมีทักษะอะไรบ้าง - นักเรียนได้เรียนรู้ทักษะต่าง ๆ ใดบ้างจากใครบ้าง

วัตถุประสงค์ของการวิจัย	กลุ่มผู้ให้ข้อมูล	ตัวอย่างแนวคำถาม
		- นักเรียนมีวิธีการเตรียมตัวอย่างใดบ้างก่อนเข้าร่วมการแข่งขัน
	ครูผู้สอน	- คุณครูรู้สึกอย่างไรที่นักเรียนได้รับรางวัลจากการแข่งขันงานศิลปหัตถกรรมระดับชาติ - คุณครูคิดว่า ลักษณะเด่น (คุณลักษณะ) อะไรในตัวของนักเรียนที่ทำให้นักเรียนมีความเป็นเลิศทางศิลปหัตถกรรม (เด็กเก่ง) - อะไรบ้างที่ช่วยให้นักเรียนได้รับรางวัลจากการแข่งขันงานศิลปหัตถกรรมระดับชาติ - ใครบ้างที่มีส่วนช่วยให้นักเรียนได้รับรางวัลจากการแข่งขันงานศิลปหัตถกรรมระดับชาติ - คุณครูคิดว่า การที่เด็กจะมีความเป็นเลิศทางด้านศิลปหัตถกรรมได้ต้องมีทักษะอะไรบ้าง - คุณครูมีเทคนิคหรือวิธีการอย่างไรในการสร้างทักษะต่าง ๆ ให้กับนักเรียน - คุณครูมีวิธีการเตรียมตัวอย่างใดบ้างก่อนนำนักเรียนเข้าร่วมการแข่งขัน

2) แบบสังเกต เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครอบคลุมในการศึกษาผู้วิจัยจะใช้การสังเกตทั้งแบบไม่มีส่วนร่วม และแบบไม่ได้มีส่วนร่วมโดยสมบูรณ์ (Observer-as- Participant) เพื่อทำการสังเกตพฤติกรรมของผู้ให้ข้อมูลทั้ง 2 กลุ่มโดยจะสังเกตบริบทรอบข้างที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการเรียนรู้ เพื่อส่งเสริมความเป็นเลิศในการแกะสลักผักและผลไม้ ทั้งบรรยากาศของการทำงานในที่ทำงาน สิ่งของที่ผู้ให้ข้อมูลใช้ บุคลิกภาพ ฯลฯ ซึ่งในระหว่างที่มีการสัมภาษณ์ผู้วิจัยจะทำการจดบันทึกภาคสนาม และทำการบันทึกเทป (ในกรณีที่ได้รับอนุญาตจากผู้ให้ข้อมูล) อีกทั้งทำการสังเกตบริบทต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับผู้ให้ข้อมูล เพื่อเป็นข้อมูลประกอบการวิเคราะห์ และเป็นการตรวจสอบความถูกต้องตรงประเด็นของข้อมูลที่ได้จากการเก็บรวบรวม

การวิจัยระยะที่ 2

ผู้วิจัยทำการศึกษาเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และนำข้อมูลที่ได้จากการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพจากกรณีศึกษาในระยะที่ 1 มาทำการวิเคราะห์สังเคราะห์รูปแบบกระบวนการเรียนรู้ แล้วกลับไปเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึกกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลอีกเพื่อเพิ่มเติมข้อมูลในส่วนที่ยังไม่ขาดจากนั้นนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ซ้ำ จนผู้วิจัยพบว่าข้อมูลที่ได้มีความอิ่มตัวแล้ว ผู้วิจัยจึงได้ดำเนินการสังเคราะห์รูปแบบและสร้างคู่มือการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมความเป็นเลิศในการแกะสลักผักและผลไม้

การวิจัยระยะที่ 3

ผู้วิจัยได้ใช้การเข้าร่วมกระบวนการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) เพื่อประเมินคู่มือการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมความเป็นเลิศในการแกะสลักผักและผลไม้ โดยผู้วิจัยเลือกกลุ่มบุคคลที่ร่วมสนทนาหรืออภิปรายร่วมกันได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญทางด้านศิลปหัตถกรรมสาขาการแกะสลักผักผลไม้ ศึกษาในเทศก์ผู้ดูแลกลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี และนักพฤกษศาสตร์ ทั้งนี้เมื่อผู้วิจัยได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูล ข้อเสนอแนะการปรับปรุง ในขณะที่ดำเนินการผู้วิจัยทำการตรวจสอบข้อมูลทุกระยะ เพื่อป้องกันการตกหล่น ผิดเพี้ยนและความไม่ชัดเจนของข้อมูล เพื่อที่ว่าหากพบจะทำการเติมเต็มข้อมูลเหล่านั้นทันที และยังเป็นการตรวจสอบย้อนกลับเพื่อสร้างความเข้าใจที่ตรงกันระหว่างผู้วิจัยกับผู้ให้ข้อมูล โดยมีตัวอย่างประเด็นการสนทนากลุ่ม ดังนี้

- ในมุมมองของท่าน ท่านคิดว่าส่วนประกอบต่าง ๆ ในคู่มือการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมความเป็นเลิศในการแกะสลักผักและผลไม้ มีความเหมาะสมหรือไม่ อย่างไร
- ท่านคิดว่ากิจกรรมการเรียนรู้ที่ปรากฏในคู่มือฯ นี้ เพียงพอหรือไม่ อย่างไร
- ท่านคิดว่าสื่อการเรียนรู้ในคู่มือฯ นี้ เหมาะสมหรือไม่ อย่างไร
- ท่านคิดว่าการประเมินผลการเรียนรู้ในคู่มือฯ นี้ สอดคล้องกับกิจกรรมการเรียนรู้หรือไม่ อย่างไร

ทั้งนี้ผู้วิจัยมีการสร้างแบบประเมินความคิดเห็นเกี่ยวกับความเหมาะสมของคู่มือฯ เพื่อให้ผู้เชี่ยวชาญแสดงความคิดเห็นและข้อเสนอแนะหลังจากที่ได้ปรับปรุงคู่มือตามข้อเสนอแนะที่ได้จากการสนทนากลุ่ม เพื่อให้ได้คู่มือการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมความเป็นเลิศทางด้านศิลปหัตถกรรมในงานแกะสลักผักและผลไม้ที่สมบูรณ์ที่สุด

อุปกรณ์ภาคสนาม ได้แก่

- สมุดบันทึก เป็นสิ่งที่สำคัญมากสำหรับการศึกษา ซึ่งผู้วิจัยจะทำการบันทึกข้อมูลในทุกครั้งที่ทำการเก็บข้อมูล ทั้งจากการสัมภาษณ์ การสังเกต

- เครื่องมือบันทึกเสียง ผู้วิจัยจะใช้เครื่องมือบันทึกเสียงช่วยบันทึกรายละเอียดขณะที่ทำการสัมภาษณ์เชิงลึกในทุกครั้งที่ทำการสัมภาษณ์ ในกรณีที่ได้รับอนุญาตจากผู้ให้ข้อมูล เพื่อป้องกันการขาดตกบกพร่องในรายละเอียดจะจดบันทึก

- กล้องถ่ายภาพ ผู้วิจัยจะใช้กล้องถ่ายภาพในการบันทึกภาพที่เกี่ยวข้องกับข้อมูลที่ได้จากสังเกตจากบริบทของกรณีศึกษา เช่น สถานที่ บรรยากาศในที่ทำงาน บุคลิกภาพ การแต่งกาย ลักษณะสิ่งของเครื่องใช้ เป็นต้น

3. วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการเก็บข้อมูลภาคสนามผู้วิจัยเดินทางลงพื้นที่เก็บข้อมูลด้วยตนเอง เริ่มดำเนินการเก็บข้อมูลตั้งแต่เดือนมิถุนายน 2559 เป็นต้นไป เนื่องจากผู้ให้ข้อมูลในแต่ละรายปฏิบัติงานอยู่ในจังหวัดต่างๆ ของประเทศไทย ผู้วิจัยจึงวางแผนการใช้เดินทางและการใช้เวลาเก็บข้อมูลให้เหมาะสม ด้วยการติดต่อนัดหมายกับผู้ให้ข้อมูลแต่ละคนโดยยึดเวลาที่ผู้ให้ข้อมูลแต่ละคนสะดวกที่จะให้ข้อมูลเป็นหลัก

3.1 การเก็บข้อมูลเบื้องต้น

ผู้วิจัยดำเนินการทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความเป็นเลิศทางด้านศิลปหัตถกรรม ทั้งในส่วนของความหมาย คุณค่า กระบวนการสร้างสรรค์งานศิลปหัตถกรรม เพื่อให้เกิดความรู้ ความเข้าใจ ต่อสิ่งที่กำลังจะทำการศึกษา นอกจากนี้ยังได้ทำการศึกษาแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง อันได้แก่ แนวคิดเกี่ยวกับการเรียนรู้และกระบวนการเรียนรู้ แนวคิดเกี่ยวกับการถ่ายทอดทางสังคม (Socialization) ทฤษฎีพหุปัญญา แนวคิดเกี่ยวกับการเรียนรู้ทางปัญญาสังคม (Social Cognitive Theory) ทฤษฎีปฏิสัมพันธ์สัญลักษณ์ (Symbolic Interaction) ตลอดจนทำความเข้าใจถึงวิธีการที่จะใช้ในการทำวิจัยครั้งนี้ เพื่อเป็นแนวทางในการนำไปสู่การทำวิจัยในภาคสนามเท่านั้น ไม่ได้นำแนวคิดทฤษฎีเหล่านี้มาเป็นกรอบหรือจำกัดความคิด ในการศึกษา

3.2 การเก็บข้อมูลภาคสนาม

การวิจัยระยะที่ 1

สำหรับการเก็บข้อมูลภาคสนามในทุกะยะการวิจัยผู้วิจัยลงพื้นที่เก็บข้อมูลด้วยตนเอง ทั้งนี้ผู้วิจัยได้ตระหนักอยู่เสมอว่าการวิจัยเชิงคุณภาพผู้วิจัยเป็นเครื่องมือที่สำคัญที่สุดในการวิจัย ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้มีการเตรียมตนเองให้พร้อมทั้งทางด้านเทคนิค กระบวนการการดำเนินการวิจัยเชิงคุณภาพเพื่อให้สามารถเข้าใจปรากฏการณ์จากกรณีศึกษาและดำเนินการเก็บข้อมูลได้อย่างมีประสิทธิภาพ ได้ข้อมูลที่เป็นจริงมากที่สุด เพื่อทำความเข้าใจความหมาย กระบวนการเรียนรู้ และเงื่อนไขที่เกี่ยวข้องกับความเป็นเลิศทางด้านศิลปหัตถกรรม ตลอดจนเข้าใจประสบการณ์ของการทำหน้าที่ครูผู้สอนจากมุมมองของครูผู้สอน และประสบการณ์จากการเป็นผู้รับการถ่ายทอดจากมุมมองของนักเรียน โดยใช้วิธีการ การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) เป็นหลัก ซึ่งผู้วิจัยใช้

วิธีการสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ(Informal Interview) โดยหลักเลียงภาษาที่เป็นทางการ ทำการสัมภาษณ์ในสถานที่ซึ่งผู้ให้ข้อมูลสะดวกที่จะให้ข้อมูล นอกจากนี้ผู้วิจัยได้ขออนุญาตติดตามผู้ให้ข้อมูลแต่ละรายไปทำกิจกรรม โดยอาสาช่วยเหลือในกิจกรรมต่างๆ เท่าที่ทำได้ และอาศัยช่วงเวลาในการทำกิจกรรมนั้นพูดคุยสอบถามข้อมูลและสังเกตไปด้วย ผู้วิจัยคำนึงถึงความยืดหยุ่นในการสนทนาระทำโดยไม่เร่งรีบ เพื่อให้ผู้ให้ข้อมูลมีเวลาในการทบทวนเหตุการณ์ต่างๆ และสามารถเปิดเผยได้อย่างตรงไปตรงมาและแสดงความเห็นอย่างเต็มที่ ในขณะที่สัมภาษณ์ผู้วิจัยตั้งใจฟังด้วยความใส่ใจและแสดงกริยาตอบรับในเชิงรับรู้อย่างเต็มที่ และจดบันทึกข้อมูลไปพร้อมๆ กันด้วยตนเอง และสังเกตโดยทำการสรุปและจดรายละเอียด (Memo) เกี่ยวกับเนื้อหาและข้อสังเกตที่เป็นประโยชน์ต่อข้อมูลการวิจัย และเมื่อมีประเด็นที่ผู้ให้ข้อมูลไม่ต้องการเปิดเผยผู้วิจัยจะละเว้นคำถามที่เกี่ยวข้องนั้นไป รวมถึงการบันทึกเสียงเมื่อผู้ให้ข้อมูลไม่ต้องการให้บันทึกข้อมูลในช่วงนั้น ในการสัมภาษณ์แต่ละครั้งใช้เวลาประมาณ 1 – 2 ชั่วโมง ยืดหยุ่นตามความสะดวกของผู้ให้ข้อมูลในแต่ละครั้งที่ให้สัมภาษณ์ และจำนวนครั้งในการสัมภาษณ์ขึ้นอยู่กับความละเอียดลึกซึ้งและพอเพียงของข้อมูล ซึ่งในการสัมภาษณ์ผู้วิจัยจะฟังระมัดระวังการแทรกแซง ชี้นำ หรือเข้าไปมีอิทธิพลต่อระบบความคิดของผู้ให้ข้อมูล และคำนึงถึงจรรยาบรรณของนักวิจัยตลอดดำเนินการสัมภาษณ์

นอกจากนี้ในการศึกษาคครั้งนี้ผู้วิจัยยังใช้วิธีการเก็บข้อมูลด้วยวิธีการ การสังเกต (Observation) ซึ่งผู้วิจัยใช้การสังเกตแบบไม่ได้มีส่วนร่วมโดยสมบูรณ์ (Observer-as- Participant) ซึ่งเป็นการสังเกตร่วมกับการสัมภาษณ์เป็นหลักโดยการเข้าไปมีส่วนร่วมนั้นจะเป็นเฉพาะบางกิจกรรมที่ผู้ให้ข้อมูลอนุญาตให้เข้าร่วมได้เท่านั้น เพราะอาจเป็นการรบกวนการปฏิบัติงานของผู้ให้ข้อมูลและกลุ่มคนแวดล้อมของผู้ให้ข้อมูลมากเกินไป ในการสังเกตผู้วิจัยได้กำหนดเค้าโครงไว้ล่วงหน้าแบบหลวมๆ เน้นที่กิจกรรมในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการทำงานของผู้ให้ข้อมูลหลักและบริบทที่เกี่ยวข้อง โดยมีกรอบในการสังเกตดังนี้

- ฉากและบุคคล (Setting) ได้แก่ สถานที่ทำงาน โต๊ะทำงาน บันทึกการสอน ผลงานทางวิชาการ ไปงานกิจกรรมต่างๆ รางวัลประกาศเกียรติคุณ รูปถ่าย หรือสิ่งของที่มีความหมายกลุ่มผู้ให้ข้อมูล สถานภาพ บุคลิกภาพ ลักษณะทางกายภาพของบุคคล และปฏิสัมพันธ์ระหว่างกัน เนื้อหาคำพูด ภาษาที่ใช้ ท่าทาง น้ำเสียง และอากัปกิริยาต่างๆ ที่ผู้ให้ข้อมูลแสดงออกในขณะที่สัมภาษณ์

- พฤติกรรม (Acts) ได้แก่ พฤติกรรมที่เกะตื้นที่เกะตื้นที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมความเป็นเลิศทางด้านศิลปหัตถกรรมที่เกิดขึ้น และเอกลักษณ์เด่นของผู้ถูกสัมภาษณ์ และเพื่อนร่วมงาน เป็นต้น

- ความสัมพันธ์ (Relationship) ได้แก่ ความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นระหว่างตัวแทนในการถ่ายทอดและผู้ถูกถ่ายทอด ความสัมพันธ์ของเนื้อหาเกี่ยวกับกลวิธี ความสัมพันธ์ของสิ่งต่างๆที่มีความเชื่อมโยงกันของพฤติกรรม

- การมีส่วนร่วม (Participation) ได้แก่ การสังเกตว่า มีบุคคลใดที่มีส่วนร่วมบ้างในกระบวนการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมความเป็นเลิศทางด้านศิลปหัตถกรรม

- ความหมาย (Meaning) การหาความหมายที่ซ่อนอยู่ในกระบวนการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมความเป็นเลิศทางด้านศิลปหัตถกรรมที่เกิดขึ้น ความหมายของพฤติกรรมที่บุคคลแสดงออก เป็นต้น

การวิจัยระยะที่ 2

ผู้วิจัยทำการศึกษาเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และนำข้อมูลที่ได้จากการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพจากกรณีศึกษาในระยะที่ 1 มาทำการวิเคราะห์สังเคราะห์รูปแบบกระบวนการเรียนรู้ แล้วกลับไปเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึกกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลอีกเพื่อเพิ่มเติมข้อมูลในส่วนที่ยังไม่ขาดจากนั้นนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ซ้ำ จนผู้วิจัยพบว่าข้อมูลที่ได้มีความอึดตัวแล้ว ผู้วิจัยจึงได้ดำเนินการสังเคราะห์รูปแบบและสร้างคู่มือการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมความเป็นเลิศในการสลักผักและผลไม้

การวิจัยระยะที่ 3

ผู้วิจัยทำการประเมินคู่มือการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมความเป็นเลิศในการแกะสลักผักและผลไม้ที่ได้จากระยะที่ 2 เพื่อให้คู่มือมีคุณภาพเหมาะสมในการนำไปใช้เป็นแนวทางในการจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อพัฒนาศักยภาพของผู้เรียนสู่ความเป็นเลิศในงานแกะสลักผักและผลไม้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการ ดังนี้

1. นำร่างคู่มือการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมความเป็นเลิศในการแกะสลักผักและผลไม้ส่งให้ผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งประกอบไปด้วย

1.1 ผู้เชี่ยวชาญทางด้านศิลปหัตถกรรมสาขาการแกะสลักผักผลไม้ ได้แก่

- ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ภูษิษฐ์ สว่างสุข ดำรงตำแหน่งรองคณบดีฝ่ายสวัสดิการและกองทุน และ อาจารย์ประจำภาควิชาคหกรรมศาสตร์ และดำรงตำแหน่งผู้จัดการส่วนพัฒนาผลิตภัณฑ์อาหาร บริษัทเดอะมอลล์กรุ๊ป และเป็นอาจารย์ที่ปรึกษาการแข่งขันทักษะระดับชาติภาควิชาคหกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหงและสถานศึกษาภายนอก

- อาจารย์ จุฬารัตน์ ศรีเมืองใหม่ อาจารย์ประจำคณะเทคโนโลยีคหกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี

- อาจารย์สมศักดิ์ ศิริจันทร์ อาจารย์ประจำสาขาวิชาเทคโนโลยีการอาหาร คณะเทคโนโลยีการเกษตร มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร และเป็นอาจารย์พิเศษสอนแกะสลักผักและผลไม้ หน่วยงานกรุงเทพมหานคร

- นายณฤพงษ์ พิมพ์ทอง รองผู้อำนวยการโรงเรียนวัดใหญ่ชัยมงคล (ภาวนารังสี) วิทยฐานะ รองผู้อำนวยการชำนาญการ เจ้าของรางวัลครูผู้ฝึกสอน ได้รับรางวัลระดับเหรียญทองชนะเลิศกิจกรรมการแข่งขันแกะสลักผักผลไม้ งานศิลปหัตถกรรมนักเรียนระดับชาติ 3 ปีซ้อน

(2551-2553) และมีประสบการณ์เป็นกรรมการตัดสินการแข่งขัน กิจกรรมการแข่งขันแกะสลักผักผลไม้ งานศิลปหัตถกรรมนักเรียนระดับภาค

1.2 ศึกษาวิเคราะห์ผู้ดูแลกลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี

- สุमारักษ์ เมืองโคตร อดีตศึกษานิเทศก์ (ระดับ 9) วิทยฐานะ ศึกษานิเทศก์เชี่ยวชาญ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ มีความเชี่ยวชาญในกลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี และมีประสบการณ์เป็นกรรมการตัดสินการแข่งขัน กิจกรรมการแข่งขันแกะสลักผักผลไม้ งานศิลปหัตถกรรมนักเรียนระดับภาค

1.3 นักวิจัยพฤติกรรมศาสตร์

- ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วิชุดา กิจธรรม อาจารย์ประจำสถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

2. ผู้เชี่ยวชาญร่วมกันประเมินความเหมาะสมของกลุ่มมือ ในการนำไปใช้จัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนสู่ความเป็นเลิศในงานแกะสลักผักและผลไม้ โดยใช้กระบวนการสนทนากลุ่มให้ผู้เชี่ยวชาญร่วมกันประเมิน พิจารณาให้ความเห็นและข้อเสนอแนะในการปรับปรุงแก้ไขคู่มือ ทั้งด้านเนื้อหา รูปแบบ ตลอดจนความเหมาะสมในด้านเอกสารและภาษาที่ใช้

3. แก้ไขปรับปรุงโครงสร้างคู่มือฯ ตามคำแนะนำที่ได้จากการสนทนากลุ่มของผู้เชี่ยวชาญ

4. นำโครงสร้างของคู่มือที่แก้ไขแล้ว ให้อาจารย์ที่ปรึกษาตรวจสอบความถูกต้องอีกครั้ง

5. สร้างแบบประเมินความคิดเห็นเกี่ยวกับความเหมาะสมของคู่มือฯ เพื่อให้ผู้เชี่ยวชาญแสดงความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ

6. นำโครงสร้างของคู่มือเสนอให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความเหมาะสมกับการนำไปใช้เป็นคู่มือในการจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนสู่ความเป็นเลิศในงานแกะสลักผักและผลไม้

7. ปรับปรุง แก้ไขโครงสร้างของคู่มือตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ

กรอบระยะเวลาในการทำวิจัย

ที่	การดำเนินงาน	ระยะเวลาดำเนินงาน								
		มี.ค.	เม.ย.	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	ต.ค.	พ.ย.
1	สร้างเครื่องมือข้อคำถาม แบบสัมภาษณ์ ในการวิจัย (เพิ่มเติม) / ติดต่อขอ ผู้เชี่ยวชาญ และผู้ให้ข้อมูลหลัก	✓	✓							
2	ส่งเครื่องมือข้อคำถามให้ผู้เชี่ยวชาญ ตรวจสอบ / ปรับปรุงแก้ไขตาม คำแนะนำ			✓						
3	ปรับปรุงข้อคำถาม แบบสัมภาษณ์ และ เครื่องมือทุกชนิด			✓						
4	ลงพื้นที่เก็บข้อมูล				✓	✓				
5	วิเคราะห์ข้อมูล สร้างคู่มือ					✓	✓			
6	ติดต่อผู้เชี่ยวชาญประเมินคู่มือ							✓		
7	ปรับปรุงคู่มือ								✓	
8	เขียนรายงานผลการวิจัย								✓	✓

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยจะทำการวิเคราะห์ข้อมูลไปพร้อมๆ กับการเก็บรวบรวมข้อมูล และต้องดำเนินต่อไปภายหลังจากการเก็บข้อมูลสิ้นสุดลง กล่าวคือผู้วิจัยจะไม่แยกกระบวนการเก็บรวบรวมข้อมูลออกจากการวิเคราะห์ข้อมูล โดยจะเก็บข้อมูลไปพร้อมๆ กับการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อนำข้อมูลมาพิจารณาว่ายังขาดตกประเด็นใดซึ่งถ้าขาดตกประเด็นใดไปผู้วิจัยจะขออนุญาตทำการเก็บข้อมูลเพิ่มอีกครั้งกับผู้ให้ข้อมูล และเพื่อสร้างสมมุติฐานชั่วคราว (Working Hypothesis) และสร้างข้อสรุปเทียบเคียงกับแนวคิดทฤษฎีต่อไป ซึ่งข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์ข้อมูลในแต่ละครั้ง ผู้วิจัยใช้เป็นตัวกำหนดทิศทางในการเก็บรวบรวมข้อมูลในครั้งต่อไป และใช้เป็นข้อมูลในการแก้ไขปรับปรุงหรือกำหนดประเด็นคำถามย่อยของการวิจัยขึ้นใหม่ โดยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูลไปพร้อมกัน ดำเนินการเป็นวงจรเช่นนี้ตลอดการเก็บข้อมูลจนข้อมูลอิ่มตัว สำหรับ

การวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยเลือกใช้การวิเคราะห์ข้อมูลแบบสร้างข้อสรุป โดยมีแนวทางในการวิเคราะห์ข้อมูลดังนี้ (ชาย โพธิ์สิตา. 2548: 335-372)

1) การจัดระเบียบข้อมูล (Data Organizing) ข้อมูลที่ได้จากการเก็บรวบรวมมาจากภาคสนาม มักไม่อยู่ในสภาพที่พร้อมจะนำไปใช้วิเคราะห์ ผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่ได้มาจัดทำให้ข้อมูลอยู่ในสภาพที่พร้อมจะนำไปวิเคราะห์ได้โดยสะดวก โดยผู้วิจัยจะจัดระเบียบของข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก ที่ถูกจดบันทึกด้วยลายมือและการบันทึกเสียง โดยผู้วิจัยทำการจัดระเบียบโดยการถอดคำให้สัมภาษณ์ออกมาพิมพ์ไว้ในรูปแบบของเอกสารและบันทึกไว้ในคอมพิวเตอร์ เพื่อความปลอดภัยและสะดวกต่อการการอ่านและวิเคราะห์ และการเรียกมาใช้ภายหลัง จากนั้นผู้วิจัยทำการอ่านทานข้อมูลที่จัดระเบียบแล้วหลายๆ ครั้งเพื่อให้เกิดการซึมซับในข้อมูล และทำการสรุปข้อมูลไว้เพื่อง่ายต่อการเรียกใช้ข้อมูลอีกครั้ง โดยการจัดระเบียบข้อมูล ผู้วิจัยจะทำไปพร้อมๆ กับการเก็บข้อมูลในทุกๆ ครั้ง

2) การให้รหัสข้อมูล และการแสดงข้อมูล (Coding & Data Display) หลังจากผู้วิจัยได้อ่านข้อมูลที่จัดระเบียบอย่างละเอียด เพื่อสรรหาข้อความที่มีความหมายตรงประเด็นกับคำถามการวิจัย เมื่อพบข้อความที่มีความหมายตรงประเด็นกับคำถามการวิจัยตามที่ต้องการจะศึกษา ผู้วิจัยจะกำหนดรหัสแทนความหมายของกลุ่มข้อความเหล่านั้น ซึ่งเป็นการลงรหัสแบบอุปนัย (Inductive Coding) ซึ่งไม่มีการกำหนดรหัสไว้ล่วงหน้าเนื่องจากการกำหนดรหัสไว้ล่วงหน้าจะสร้างข้อจำกัดของข้อมูลที่ค้นพบใหม่และมีความน่าสนใจ โดยข้อความที่ให้ความหมายในลักษณะเดียวกันจะใช้รหัสที่เหมือนกัน หลังจากนั้นผู้วิจัยจัดแสดงข้อมูลโดยการนำหน่วยของข้อความที่ให้รหัสเรียบร้อยแล้วนำมาเชื่อมโยงและหาความสัมพันธ์รวมเป็นกลุ่มของประเด็นในการวิเคราะห์ ซึ่งการแสดงข้อมูลจะจัดกลุ่มประเภทของข้อความที่มีความสัมพันธ์กันทางความหมาย โดยจะจัดแสดงข้อมูลในรูปแบบต่างๆ เช่น การแสดงข้อมูลด้วยตาราง กราฟ แผนภาพ เป็นต้น

3) การหาข้อสรุป การตีความและการยืนยัน (Conclusion, Interpretation and Verification) หลังจากการลงรหัสข้อมูลและจัดทำการแสดงข้อมูลแล้ว ในขั้นตอนนี้ผู้วิจัยจะนำข้อมูลทั้งหมดที่ได้ทำการลงรหัสไว้แล้ว ผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่มีรหัสเดียวกันมาทำการวิเคราะห์ สรุป และตีความ ซึ่งในการวิเคราะห์ผู้วิจัยจะใช้แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องที่บททวนไว้ในบทที่ 2 มาเป็นแนวทางในการวิเคราะห์และอภิปรายผลการวิจัย โดยผู้วิจัยได้นำรายละเอียดของแนวคิดทฤษฎีดังกล่าวมาเทียบเคียงกับข้อค้นพบที่ได้จากมุมมองของผู้ให้ข้อมูลทั้ง 3 กลุ่ม สุดท้ายเมื่อได้ข้อสรุปของผลการวิเคราะห์และอภิปรายผลแล้วผู้วิจัยได้ทำการตรวจสอบข้อสรุปนั้น แล้วทำการสร้างเป็นรูปแบบที่เผยให้เห็นถึงกระบวนการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมความเป็นเลิศทางด้านศิลปหัตถกรรม รวมถึงรายงานสิ่งที่พบข้อค้นพบใหม่ที่เกิดขึ้นในการวิจัยครั้งนี้ นอกเหนือจากแนวคิดทฤษฎีที่ได้ประมวลไว้ อันจะนำไปสู่การสร้างเป็นคู่มือในการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมความเป็นเลิศทางด้านศิลปหัตถกรรม สำหรับครูใช้จัดกิจกรรมต่อไป

5. การตรวจสอบความเชื่อถือได้ของข้อมูล

ในการดำเนินงานวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยและอธิบายให้เห็นถึงขั้นตอนการทำวิจัยอย่างชัดเจน และผู้วิจัยจะทำการเก็บรวบรวมข้อมูลและบันทึกไว้อย่างเป็นระบบสามารถตรวจสอบได้ ทั้งการบันทึกข้อมูล การสัมภาษณ์ด้วยเทปบันทึกเสียง การถอดเทป การสัมภาษณ์แบบคำต่อคำ ทั้งนี้ข้อมูลที่ได้ทั้งหมดจะได้รับการตรวจสอบความถูกต้องและความเชื่อถือได้ของข้อมูลโดยซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1) การตรวจสอบข้อมูลจากแหล่งหลายแหล่ง (Data triangulation) คือ เมื่อผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลจากกรณีศึกษามาแล้วได้ทำการพิสูจน์ว่าข้อมูลที่ได้มานั้นมีความถูกต้องหรือไม่ ซึ่งทำได้โดยการตรวจสอบจากแหล่งที่มาของข้อมูลหลายแหล่งด้วยกัน ซึ่งได้แก่ ข้อมูลที่ได้จากการข้อมูลทุติยภูมิ ได้แก่ ประวัติการทำงาน ผลงาน รางวัลที่ได้รับของกรณีศึกษา และ ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ผู้ที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับกรณีศึกษา เช่น เพื่อนร่วมการศึกษา ครู และเพื่อนร่วมงาน ซึ่งผู้ให้ข้อมูลที่เป็นกรณีศึกษาในงานวิจัยครั้งนี้มีความสัมพันธ์กันอยู่แล้ว โดยเมื่อผู้วิจัยทำการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลท่านหนึ่งผู้วิจัยจะคอยถามถึงรายละเอียดของผู้ให้ข้อมูลที่มีความสัมพันธ์กันพร้อมไปด้วย

2) การตรวจสอบข้อมูลจากการใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลมากกว่าหนึ่งวิธี (Methodologicals Triangulation) คือ การที่ผู้วิจัยใช้วิธีในการเก็บข้อมูลที่หลากหลายเพื่อยืนยันความสอดคล้องของข้อมูลที่ได้จากวิธีการเก็บรวบรวมที่แตกต่างกัน ซึ่งในการวิจัยนี้ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการเก็บรวบรวม คือ การสัมภาษณ์เชิงลึก ประกอบการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม

นอกจากนี้ เพื่อให้ข้อมูลที่มีความน่าเชื่อถือจากการเก็บรวบรวม ผู้วิจัยยังใช้การตรวจทานข้อมูล โดยให้ผู้ให้ข้อมูลเป็นผู้ตรวจสอบข้อมูล (Members Check) กล่าวคือทุกครั้งเมื่อจบประเด็นคำถามผู้วิจัยจะสรุปและกล่าวให้ผู้ให้ข้อมูลฟังเพื่อให้ผู้ให้ข้อมูลได้ตรวจสอบ และยืนยันความถูกต้องของข้อมูล ก่อนที่จะเปลี่ยนประเด็นคำถาม และหลังจากเสร็จสิ้น การสัมภาษณ์ผู้วิจัยรีบถอดคำให้สัมภาษณ์นั้นและส่งให้ผู้ให้ข้อมูลได้อ่านตรวจสอบว่าผู้วิจัยถอดคำให้สัมภาษณ์ถูกต้องตรงตามที่ผู้ให้ข้อมูลตอบมาหรือไม่ ถ้าไม่ตรงหรือมีความบิดเบือนจากที่ตอบจะได้ทำการปรับแก้ให้ถูกต้อง

6. จรรยาบรรณในการวิจัย

ผู้วิจัยได้ให้ความสำคัญกับการเคารพสิทธิ และความปลอดภัยของแหล่งข้อมูล หรือกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ทั้ง 3 ระยะของการวิจัย รวมถึงความถูกต้องและความน่าเชื่อถือของผลการวิจัย โดยผู้วิจัยได้ดำเนินการเพื่อรักษารายบรรณในขั้นตอนดังนี้

1) ขั้นตอนออกแบบวิจัย เน้นเรื่องการได้รับการยินยอมในการเข้าร่วมในการศึกษาวิจัย การรักษาความลับ ตลอดจนป้องกันไม่ให้เกิดผลกระทบทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจต่อผู้ให้ข้อมูล โดยคำนึงถึงการพิทักษ์สิทธิของผู้ให้ข้อมูลเป็นสำคัญ

- การขอความยินยอม ผู้วิจัยได้ขอความยินยอมจากผู้ให้ข้อมูลโดยการลงชื่อในใบคำยินยอมในการให้ข้อมูล และการแจ้งวัตถุประสงค์ สำคัญของเรื่องที่ทำการศึกษา ความร่วมมือที่ผู้วิจัยคาดหวัง และมาตรการการรักษาความลับ ในการปกปิดชื่อและลักษณะส่วนตัว และหลีกเลี่ยงการเปิดเผยชื่อสถานที่ทำวิจัย

- ผ่านกระบวนการเพื่อพิทักษ์สิทธิผู้ให้ข้อมูล กระบวนการขออนุญาตเพื่อเข้าเก็บข้อมูลในพื้นที่วิจัย โดยผ่านการพิจารณาจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒก่อนที่จะอนุญาตให้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลได้

- การป้องกันผลกระทบต่อผู้ให้ข้อมูลและผู้ร่วมวิจัยเป็นการป้องกันผลกระทบอันเนื่องมาจากให้ความร่วมมือในการศึกษาวิจัยของผู้ให้ข้อมูล คำนึงถึงประโยชน์ของผู้ให้ข้อมูลเป็นสำคัญโดยการออกแบบการเก็บข้อมูลที่ยืดหยุ่นต้องทำความเข้าใจว่าการศึกษามีผลกระทบต่อทางด้านจิตใจของผู้ให้ข้อมูลเป็นสำคัญ ในที่นี้ผู้วิจัยจะมีการอธิบายและทำความเข้าใจถึงชื่อของงานวิจัยที่อาจมีผลกระทบต่อความรู้สึกของผู้ให้ข้อมูลเพื่อให้ผู้ให้ข้อมูลเกิดความเข้าใจและลดความรู้สึกเหมือนกันถูกตีตรา

- การรักษาความลับผู้วิจัยต้องตระหนักถึงความเป็นส่วนตัวหรือความลับเฉพาะของผู้ให้ข้อมูล พึงรักษาความลับอย่างดีที่สุดเป็นการปกปิดชื่อจริงโดยใช้ชื่อสมมุติ หลีกเลี่ยงเปิดเผยสถานที่ทำการวิจัย

2) ขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูล การเก็บข้อมูลครั้งนี้ใช้หลายเทคนิคในการเก็บข้อมูลแต่เทคนิคที่สำคัญคือการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) ในการสัมภาษณ์จะไม่มี การคัดสรรในเรื่องราวที่ผู้ให้ข้อมูลลำบากใจ จะมีการสังเกตสีหน้าท่าทางแววตาไปพร้อมกัน เพื่อให้ผู้วิจัยเท่าทันต่อความรู้สึกของผู้ร่วมวิจัย ผู้วิจัยจะหลีกเลี่ยงคำพูดที่เปรียบเทียบหรือว่ากล่าวที่จะส่งผลซ้ำเติมให้ผู้ให้ข้อมูลเกิดความวิตกกังวล ทั้งนี้ผู้วิจัยจะมีการแจ้งวัตถุประสงค์ที่ชัดเจนในการศึกษาวิจัย

3) ขั้นตอนการจดบันทึกและการถอดเทปข้อมูลสัมภาษณ์ ผู้วิจัยคำนึงการเก็บรักษาความลับของข้อมูล เคารพผู้ให้ข้อมูลโดยไม่ใส่สิ่งที่ไม่ใช่คำกล่าวของผู้ให้ข้อมูลลงในบทสัมภาษณ์จากการถอดเทป

4) ขั้นตอนการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยตระหนักถึงการวิเคราะห์ข้อมูลอย่างละเอียดลึกซึ้ง และความน่าเชื่อถือของข้อมูล โดยวิธีการตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูลอย่างเหมาะสม

5) ขั้นตอนการรายงานผล ผู้วิจัยคำนึงถึงการเปิดเผยข้อมูลผ่านการตรวจสอบความน่าเชื่อถือ และคำนึงถึงการนำเสนอเฉพาะข้อมูลที่มีได้เป็นความลับ หรือเป็นเรื่องที่ทำให้ผู้อ่านทราบว่าคุณให้ข้อมูลเป็นใคร ทั้งนี้ผู้วิจัยคำนึงถึงความถูกต้องและก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ผู้ให้ข้อมูลเป็นสำคัญ

7. การพิทักษ์สิทธิผู้ให้ข้อมูล

เนื่องจากการศึกษาครั้งนี้ เป็นการศึกษาวิจัยซึ่งเป็นการศึกษาที่ละเอียดลึกซึ้ง ถึงประวัติการดำเนินชีวิตของกรณีศึกษา ดังนั้น การทำวิจัยนี้จำเป็นต้องมีการพิทักษ์สิทธิของผู้ให้

ข้อมูล โดยก่อนทำการเก็บข้อมูลต่าง ๆ ผู้วิจัยได้ทำหนังสือขออนุญาตเก็บข้อมูลอย่างเป็นทางการส่งถึงผู้ให้ข้อมูลหลักและต้นสังกัดเพื่อขออนุญาตและชี้แจงกระบวนการในการทำวิจัยให้กับผู้ให้ข้อมูลหลักได้รับทราบ และได้ทำการโทรศัพท์ติดต่อโดยตรงถึงผู้ให้ข้อมูลแต่รายอีกครั้ง เพื่อเป็นการสอบถามความสมัครใจในการเข้าร่วมวิจัยจากผู้ให้ข้อมูลทุกท่าน ถึงแม้ว่าผู้ให้ข้อมูลจะอนุญาตให้เปิดเผยข้อมูลของผู้ให้ข้อมูลได้ แต่ทั้งนี้เพื่อเป็นการพิทักษ์สิทธิของผู้ให้ข้อมูลมากที่สุด ผู้วิจัยจึงจะละเว้นที่จะระบุถึงตัวผู้ให้ข้อมูลอย่างเฉพาะเจาะจง และละเว้นที่จะระบุถึง บุคคล สถานที่อื่น ๆ ที่เป็นการอ้างอิงจากกรณีศึกษาที่เกี่ยวข้องในคำสัมภาษณ์ รวมถึงชื่อของผู้ให้ข้อมูลที่ปรากฏในส่วนของการวิเคราะห์ข้อมูลผู้วิจัยใช้เป็นชื่อสมมติทั้งหมด

ในขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยขออนุญาตบันทึกเสียงและภาพทุกครั้งก่อนเริ่มต้นการสัมภาษณ์ และแจ้งให้ผู้ให้ข้อมูลทราบว่า ผู้ให้ข้อมูลมีอิสระในการให้ข้อมูลอย่างเต็มที่ โดยมีสิทธิที่จะตอบหรือไม่ตอบคำถามก็ได้โดยแจ้งให้ผู้วิจัยทราบ รวมถึงถ้าผู้ให้ข้อมูลไม่ยินดีกับการบันทึกเสียงหรือภาพ ผู้วิจัยจะปฏิบัติตามความพึงพอใจของผู้ให้ข้อมูลอย่างเคร่งครัด ส่วนในเรื่องของการรักษาความลับของข้อมูลนั้น ผู้วิจัยจะจัดเก็บข้อมูลไว้ในที่ปลอดภัย นอกจากนี้ผู้วิจัยจะเปิดให้โอกาสกับผู้ให้ข้อมูลในการซักถามข้อสงสัยทุกข้อจนได้ความกระจ่าง และมีเวลาคิดทบทวนก่อนตัดสินใจให้คำตอบด้วยความสมัครใจ

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การศึกษารูปแบบและกระบวนการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมความเป็นเลิศในการแกะสลักผักและผลไม้ : กรณีศึกษาผู้ได้รับรางวัลจากการแข่งขันงานศิลปหัตถกรรมระดับชาติในครั้งนี้ เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ ด้วยรูปแบบการศึกษาเฉพาะกรณี (Case Study) มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ทำความเข้าใจความหมาย กระบวนการเรียนรู้ และเงื่อนไขที่เกี่ยวข้องกับความเป็นเลิศในการแกะสลักผักและผลไม้ (2) สังเคราะห์รูปแบบและสร้างคู่มือการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมความเป็นเลิศในการแกะสลักผักและผลไม้ (3) ประเมินผลคู่มือการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมความเป็นเลิศในการแกะสลักผักและผลไม้ ในบทนี้ผู้วิจัยได้นำเสนอข้อมูลที่เป็นผลจากข้อค้นพบ ใน 7 ส่วน ประกอบด้วย

ส่วนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานของผู้ให้ข้อมูลหลัก

ส่วนที่ 2 ความหมายของความเป็นเลิศในการแกะสลักผักและผลไม้

ส่วนที่ 3 กระบวนการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมความเป็นเลิศในการแกะสลักผักและผลไม้

ส่วนที่ 4 เงื่อนไขที่เกี่ยวข้องกับความเป็นเลิศในการแกะสลักผักและผลไม้

ส่วนที่ 5 รูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมความเป็นเลิศในการแกะสลักผักและผลไม้

ส่วนที่ 6 คู่มือการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมความเป็นเลิศในการแกะสลักผักและผลไม้

ส่วนที่ 7 ผลการประเมินคู่มือการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมความเป็นเลิศในการแกะสลักผักและผลไม้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานของผู้ให้ข้อมูลหลัก

ตาราง 1 ข้อมูลพื้นฐานของกลุ่มผู้ให้ข้อมูล (นักเรียน)

ที่	ชื่อ-สกุล	อายุ (ปี)	ระดับชั้น	ระดับชั้นที่เริ่มเรียนรู้อะการแกะสลัก	จำนวนพี่น้องร่วมบิดามารดา	ความสามารถพิเศษ	รางวัลที่เคยได้รับจากการแข่งขันแกะสลักผักผลไม้ งานศิลปหัตถกรรมระดับชาติ
1	เด็กชาย พักทอง	14	ม.3	ป.4	ชาย 2 คน เป็นบุตรคนที่ 2	-ด้านศิลปหัตถกรรมแกะสลักผักผลไม้และสมุนไพร -ด้านดนตรี เล่นกีตาร์	-รางวัลระดับเหรียญทอง ระดับชั้น ป.4-ป.6 ครั้งที่ 63 ปีการศึกษา 2556 -รางวัลระดับเหรียญทอง ระดับชั้น ม.1-ม.3 ครั้งที่ 64 ปีการศึกษา 2557
2	เด็กชาย มะละกอ	14	ม.2	ป.4	ชาย 3 คน เป็นบุตรคนที่ 3	-ด้านศิลปหัตถกรรมแกะสลักผักผลไม้และสมุนไพร -ด้านกีฬา เป็นนักกีฬา วอลเลย์บอล	-รางวัลระดับเหรียญทอง ระดับชั้น ป.4-ป.6 ครั้งที่ 64 ปีการศึกษา 2557 -รางวัลระดับเหรียญทอง ระดับชั้น ม.1-ม.3 ครั้งที่ 65 ปีการศึกษา 2558

ตาราง 1 (ต่อ)

ที่	ชื่อ-สกุล	อายุ (ปี)	ระดับ ชั้น	ระดับชั้นที่ เริ่มเรียนรู้ การแกะสลัก	จำนวน พี่น้องร่วม บิดามารดา	ความสามารถพิเศษ	รางวัลที่เคยได้รับการแข่งขัน แกะสลักผักผลไม้ งานศิลปหัตถกรรมระดับชาติ
3	เด็กหญิง แคนตาลูป	14	ม.2	ป.4	ชาย 1 คน หญิง 2 คน เป็นบุตร คนที่ 2	-ด้านศิลปหัตถกรรม แกะสลักผักผลไม้และสบู่ -ด้านกีฬา เป็นนักกีฬา วอลเลย์บอล	-รางวัลระดับเหรียญทอง ระดับชั้น ป.4-ป.6 ครั้งที่ 64 ปีการศึกษา 2557 -รางวัลระดับเหรียญทอง ระดับชั้น ม.1-ม.3 ครั้งที่ 65 ปีการศึกษา 2558
4	เด็กหญิงแคโรท	14	ม.2	ป.4	หญิง 2 คน เป็น บุตรคนที่ 1	-ด้านศิลปหัตถกรรม แกะสลักผักผลไม้ -ด้านดนตรี เล่นกีตาร์	-รางวัลระดับเหรียญทอง รองชนะเลิศ อันดับที่ 1 ระดับชั้น ป.4-ป.6 ครั้งที่ 64 ปีการศึกษา 2556
5	เด็กหญิงแดงโม	14	ม.2	ป.4	หญิง 2 คน เป็น บุตรคนที่ 2	-ด้านศิลปหัตถกรรม แกะสลักผักผลไม้ -ด้านกีฬา เป็นนักกีฬา วอลเลย์บอล	-รางวัลระดับเหรียญทอง ระดับชั้น ป.4-ป.6 ครั้งที่ 63 ปีการศึกษา 2556 -รางวัลระดับเหรียญทอง รองชนะเลิศ อันดับที่ 1 ระดับชั้น ม.1-ม.3 ครั้งที่ 65 ปีการศึกษา 2558
6	เด็กหญิง แดงไทย	14	ม.2	ป.4	ชาย 1 คน หญิง 1 คน เป็นบุตร คนที่ 2	-ด้านศิลปหัตถกรรม แกะสลักผักผลไม้ -ด้านศิลปะ วาดภาพ การ์ตูน	-รางวัลระดับเหรียญทอง ระดับชั้น ป.4-ป.6 ครั้งที่ 63 ปีการศึกษา 2556 -รางวัลระดับเหรียญทอง รองชนะเลิศ อันดับที่ 1 ระดับชั้น ม.1-ม.3 ครั้งที่ 65 ปีการศึกษา 2558
7	เด็กหญิง แดงกาว	14	ม.2	ป.4	ชาย 1 คน หญิง 1 คน เป็นบุตร คนที่ 2	-ด้านศิลปหัตถกรรม แกะสลักผักผลไม้ -ด้านดนตรี เล่นกีตาร์	-รางวัลระดับเหรียญทอง ระดับชั้น ป.4-ป.6 ครั้งที่ 63 ปีการศึกษา 2556 -รางวัลระดับเหรียญทอง รองชนะเลิศ อันดับที่ 1 ระดับชั้น ม.1-ม.3 ครั้งที่ 65 ปีการศึกษา 2558

จากตารางข้อมูลพื้นฐานของนักเรียนกลุ่มผู้ให้ข้อมูล พบว่า ส่วนใหญ่เป็นนักเรียนหญิง จำนวน 5 คน เป็นนักเรียนชาย 2 คน ซึ่งทุกคนมีอายุ 14 ปี ส่วนใหญ่กำลังศึกษาอยู่ในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 มีเพียงหนึ่งคนที่เรียนอยู่ในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 และนักเรียนทั้งหมด 7 คนนี้เริ่มเรียนรู้การแกะสลักผักผลไม้มาตั้งแต่เรียนในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 นักเรียนส่วนใหญ่มีจำนวนพี่น้อง 2 คน มีเพียงหนึ่งรายที่มีพี่น้อง 3 คน มีนักเรียน 5 คนที่เป็นบุตรคนที่ 2 มีนักเรียน 1 คน เป็นบุตรคนโต และอีก 1 คนเป็นบุตรคนสุดท้อง ในเรื่องของความสามารถพิเศษนอกจากในด้านศิลปหัตถกรรมการแกะสลักแล้ว นักเรียนส่วนใหญ่ยังมีความสามารถพิเศษในด้านอื่นๆ อีกด้วย ได้แก่ ความสามารถพิเศษทางด้านกีฬา มีจำนวน 4 คน เป็นนักกีฬาวอลเลย์บอล อีก 2 คน มีความสามารถทางด้านดนตรี คือกีตาร์ และมีนักเรียน 1 คนที่มีความสามารถด้านศิลปะ การวาดภาพการ์ตูน ส่วนรางวัลที่เคยได้รับการแข่งขันการแกะสลักผักผลไม้ ในงานศิลปหัตถกรรมระดับชาติ พบว่านักเรียนส่วนใหญ่เคยได้รับรางวัลมาแล้ว 2 รางวัล ซึ่งเป็นรางวัลที่เคยได้รับในระดับประถมศึกษาและระดับมัธยมศึกษาในระดับชั้นละหนึ่งรางวัล มีเพียง 1 คนเท่านั้น ที่เคยได้รับ

รางวัลมาเพียงครั้งเดียว ระดับรางวัลสูงสุดที่เคยได้รับ มีนักเรียน 4 คน ที่เคยได้รับรางวัลระดับเหรียญทอง รองชนะเลิศอันดับที่ 1 อีก 3 คน เคยได้รับรางวัลในระดับเหรียญทอง ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์การคัดเลือกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ คือต้องเป็นนักเรียนที่เคยได้รับรางวัลในระดับชาติไม่น้อยกว่าหนึ่งรางวัล

ตาราง 2 ข้อมูลพื้นฐานของกลุ่มผู้ให้ข้อมูล (ครูผู้สอน)

ที่	ชื่อ-สกุล	อายุ (ปี)	อายุราชการ (ปี)	ตำแหน่ง/วิทยฐานะ	หน้าที่การสอน	การศึกษา	รางวัลครูผู้สอน จากการแข่งขันและสัณนิษฐานผลงานศิลปหัตถกรรมระดับชาติ
1	ครูรักเร่	40	15	ครูชำนาญการพิเศษ	-การงานอาชีพและเทคโนโลยี ม.1-3 -ครูที่ปรึกษาชุมนุมและสัณนิษฐานผลงาน	-ค.บ. สาขาคอมพิวเตอร์ -กศ.ม. คอมพิวเตอร์ศึกษา -ค.ด. การจัดการศึกษาและการเรียนรู้	-รางวัลระดับเหรียญทอง ระดับชั้น ม.1-ม.3 ครั้งที่ 60 ปีการศึกษา 2553 -รางวัลระดับเหรียญทอง ระดับชั้น ม.1-ม.3 ครั้งที่ 61 ปีการศึกษา 2554 -รางวัลระดับเหรียญทอง ระดับชั้น ม.1-ม.3 ครั้งที่ 62 ปีการศึกษา 2555 -รางวัลระดับเหรียญทอง ระดับชั้น ป.4-ป.6 ครั้งที่ 63 ปีการศึกษา 2556 -รางวัลระดับเหรียญทอง ระดับชั้น ม.1-ม.3 ครั้งที่ 64 ปีการศึกษา 2556 -รางวัลระดับเหรียญทอง ระดับชั้น ป.4-ป.6 ครั้งที่ 65 ปีการศึกษา 2558 -รางวัลระดับเหรียญทอง รองชนะเลิศอันดับที่ 1 ระดับชั้น ม.1-ม.3 ครั้งที่ 65 ปีการศึกษา 2558
2	ครูรวงข้าว	50	26	ครูชำนาญการพิเศษ	-การงานอาชีพและเทคโนโลยี ม.1-3 -ภาษาต่างประเทศ ม.1-3 -ครูที่ปรึกษาชุมนุมและสัณนิษฐานผลงาน	-ค.บ. ภาษาอังกฤษ -ค.ม. วิจัยและประเมินผลการศึกษา	-รางวัลระดับเหรียญทอง ชนะเลิศ ระดับชั้น ม.1-ม.3 ครั้งที่ 62 ปีการศึกษา 2555 -รางวัลระดับเหรียญทอง ระดับชั้น ป.4-ป.6 ครั้งที่ 63 ปีการศึกษา 2556 -รางวัลระดับเหรียญทอง รองชนะเลิศอันดับที่ 1 ระดับชั้น ม.1-ม.3 ครั้งที่ 63 ปีการศึกษา 2556 -รางวัลระดับเหรียญทอง รองชนะเลิศอันดับที่ 1 ระดับชั้น ม.1-ม.3 ครั้งที่ 64 ปีการศึกษา 2557 -รางวัลระดับเหรียญทอง ระดับชั้น ป.4-ป.6 ครั้งที่ 64 ปีการศึกษา 2557 -รางวัลระดับเหรียญทอง ระดับชั้น ม.1-ม.3 ครั้งที่ 65 ปีการศึกษา 2558

ตาราง 2 (ต่อ)

ที่	ชื่อ-สกุล	อายุ (ปี)	อายุ ราชการ (ปี)	ตำแหน่ง/ วิทยฐานะ	หน้าที่การสอน	การศึกษา	รางวัลครูผู้สอน จากการแข่งขันแกะสลัก ผักผลไม้ งานศิลปหัตถกรรมระดับชาติ
3	ครูบานชื่น	52	29	ครูชำนาญ การพิเศษ	-ครูประจำชั้น ประถมศึกษาปีที่ 1 -ครูที่ปรึกษาชุมนุม แกะสลักผักผลไม้	-ค.บ. อุตสาหกรรม ศิลป์ -ค.ม. บริหาร การศึกษา	-รางวัลระดับเหรียญทอง รองชนะเลิศ อันดับที่ 1 ระดับชั้น ป.4-ป.6 ครั้งที่ 60 ปีการศึกษา 2553 -รางวัลระดับเหรียญทอง ชนะเลิศ ระดับชั้น ม. 1-ม.3 ครั้งที่ 61 ปีการศึกษา 2554 -รางวัลระดับเหรียญทอง รองชนะเลิศ อันดับที่ 1 ระดับชั้น ป.4-ป.6 ครั้งที่ 64 ปีการศึกษา 2556 -รางวัลระดับเหรียญทอง ระดับชั้น ม.1-ม.3 ครั้งที่ 63 ปีการศึกษา 2556 -รางวัล รองชนะเลิศอันดับที่ 1 ระดับชั้น ป.4-ป.6 ครั้งที่ 64 ปีการศึกษา 2557 -รางวัลระดับเหรียญทอง ระดับชั้น ม.1-ม.3 ครั้งที่ 64 ปีการศึกษา 2557
4	ครูเกิ้ลติปลา	43	20	ครูชำนาญ การพิเศษ	-การงานอาชีพและ เทคโนโลยี ม.1-3 -ศิลปะ ม.1-3 -ครูที่ปรึกษาชุมนุม แกะสลักผักผลไม้	-ค.บ. ศิลปศึกษา -กศ.ม. เทคโนโลยี การศึกษา	-รางวัลระดับเหรียญทอง รองชนะเลิศ อันดับที่ 1 ระดับชั้น ม.1-ม.3 ครั้งที่ 62 ปีการศึกษา 2555 -รางวัลระดับเหรียญทอง ระดับชั้น ป.4-ป.6 ครั้งที่ 63 ปีการศึกษา 2556 -รางวัลระดับเหรียญทอง ระดับชั้น ม.1-ม.3 ครั้งที่ 64 ปีการศึกษา 2557 -รางวัลระดับเหรียญทอง รองชนะเลิศ อันดับที่ 2 ระดับชั้น ม.1-ม.3 ครั้งที่ 64 ปีการศึกษา 2557

จากตาราง ข้อมูลพื้นฐานของครูผู้สอน พบว่าส่วนใหญ่เป็นเพศชาย มีอายุระหว่าง 40 ถึง 52 ปี ซึ่งถือว่าอยู่ในช่วงวัยกลางคน โดยส่วนใหญ่ปฏิบัติหน้าที่การสอนมาแล้วไม่น้อยกว่า 20 ปี ซึ่งพบว่ามีเพียงรายเดียวเท่านั้นที่ปฏิบัติหน้าที่การสอนมาแล้ว 15 ปี จากความรู้และประสบการณ์จากการทำงานของครูผู้สอนเหล่านี้พบว่าทุกคนได้รับวิทยฐานะ ครูชำนาญการพิเศษ ส่วนใหญ่ได้รับผิดชอบงานสอนในกลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 มีบางคนที่สอนประจำชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 และทุกคนได้รับผิดชอบเป็นครูที่ปรึกษาชุมนุมแกะสลักผักผลไม้ ในด้านการศึกษาพบว่าครูผู้สอนส่วนใหญ่มีระดับการศึกษาปริญญาโททางการศึกษา และมีหนึ่งรายที่มีระดับการศึกษาปริญญาเอก ส่วนจำนวนรางวัลที่ครูผู้สอนได้รับจากการนำนักเรียนเข้าร่วมการแข่งขันแกะสลักผักผลไม้ ในงานศิลปหัตถกรรมนักเรียนระดับชาติ ทั้งในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 และระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 มีหนึ่งรายที่ได้รับรางวัลใน

ระดับชาติมากที่สุดคือ 7 รางวัล รองลงมาอีก 2 ราย ได้รับรางวัลจำนวน 6 รางวัล และน้อยที่สุดคือ 4 รางวัล โดยระดับรางวัลที่ครูทุกคนได้รับอยู่ในระดับเหรียญทองทุกรางวัล ส่วนรางวัลสูงสุดที่เคยได้รับ มีครู 2 รายที่เคยได้รับรางวัลระดับเหรียญทอง ชนะเลิศ ส่วนอีก 2 ราย เคยได้รับรางวัลรองชนะเลิศ อันดับที่ 1 เมื่อพิจารณาปีที่ได้รับรางวัลในช่วง 3 ปีการศึกษาศึกษาย้อนหลัง (ปีการศึกษา 2556-2558) พบว่า ครูผู้สอนทุกคนได้รับรางวัลระดับชาติไม่น้อยกว่า 3 รางวัล ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ในการคัดเลือกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้

ส่วนที่ 2 ความหมายของความเป็นเลิศทางด้านศิลปหัตถกรรม

ความหมายของความเป็นเลิศในการแกะสลักผักและผลไม้ ครูและนักเรียนได้ให้มุมมองไว้ในหลายมิติ ทั้งมุมมองที่มาจากความรู้เดิมและมุมมองที่มาจากประสบการณ์ทางด้านศิลปหัตถกรรม โดยความหมายนี้เชื่อมโยงไปสู่กระบวนการเรียนรู้ที่นำไปสู่ความเป็นเลิศในการแกะสลักผักและผลไม้และเงื่อนไขเกี่ยวข้องกับความเป็นเลิศในการแกะสลักผักและผลไม้ จากการศึกษาครั้งนี้ พบมุมมองของความหมายของความเป็นเลิศในการแกะสลักผักและผลไม้ใน 2 มิติ ได้แก่ มิติของความ เป็นเลิศในความหมายทั่วไป และความเป็นเลิศที่เฉพาะเจาะจงในการแกะสลักผักและผลไม้ ดังได้ นำเสนอต่อไปนี้

2.1 ความหมายของความเป็นเลิศ

ในส่วนที่สะท้อนถึงความหมายของความเป็นเลิศที่เป็นความหมายทั่วไป ครูและนักเรียนได้ให้ความหมายใน 4 มิติ ดังนี้

1) การมีความรู้และทักษะอย่างลุ่มลึก

ความเป็นเลิศ หมายถึง บุคคลที่มีองค์ความรู้และทักษะที่ลุ่มลึก กว่าบุคคลอื่นๆ มี นัยของความพิเศษมากกว่าความรู้พื้นฐาน ซึ่งครูได้สะท้อนความเป็นเลิศในมุมมองที่มีความรู้ควบคู่ กับการมีทักษะ คนที่มีความเป็นเลิศคือคนที่มีความรู้จริงในเรื่องใดเรื่องหนึ่งหรือหลายๆ เรื่องเป็น อย่างดี และมีทักษะมีความชำนาญที่พิเศษกว่าทักษะพื้นฐานที่ควรจะมี

“คำว่าความเป็นเลิศ เราต้องมองเป้าหมายไปที่ นัมเบอร์วัน เท่านั้น เพราะฉะนั้นการที่เราจะเป็นที่ หนึ่งได้นั้น องค์ความรู้ในตัวจะต้องไม่ใช่แค่ basic ง่ายๆเท่านั้น แต่คุณจะต้องมีองค์ความรู้ที่ลุ่มลึก รู้ ลึก รู้จริง แล้วแต่มีความรู้อย่างเดียวไม่พอนะ จะเป็นเลิศได้ ทักษะก็ต้องเยี่ยมด้วยนะ เหมือนอย่าง นักกีฬาที่เขาเป็นเลิศ ทักษะการเล่นต้องสุดยอดทั้งเกมรุก เกมรับ เทคนิคต่างๆ ต้องเยี่ยมกว่าคนอื่น ...ทักษะจะต้องไม่ใช่แค่ชำนาญ ต้องมีความพิเศษกว่า...” (ครูรักเร่)

2) ความสามารถในการต่อยอดองค์ความรู้

ความเป็นเลิศ หมายถึง ความสามารถในการต่อยอดองค์ความรู้ที่มีอยู่ในตัวบุคคล ให้สามารถพัฒนาไปอย่างไม่หยุดนิ่ง เป็นความสามารถในการนำองค์ความรู้ของตนเองไปประยุกต์ให้เกิดประโยชน์ รวมทั้งพัฒนาองค์ความรู้ที่ตนเองมีไปอย่างไม่มีที่สิ้นสุด

“ความเป็นเลิศ ก็คือการทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งแล้วสามารถต่อยอดจนถึงจุดสูงสุดได้... แบบว่าเก่งแล้ว ก็ต้องไม่หยุดยั้งอยู่ที่เดิมนะ” (ครูบานชื่น)

3) การมีความสามารถที่โดดเด่นกว่าบุคคลอื่น

ความเป็นเลิศ หมายถึง การมีความสามารถที่โดดเด่น ซึ่งผู้ให้ข้อมูลหลักสะท้อนความโดดเด่นในนัยของการแข่งขัน ซึ่งบุคคลที่มีความเป็นเลิศจะต้องมีความโดดเด่นที่แสดงออกอย่างชัดเจนมากกว่าคู่แข่งของตนเอง ทั้งในเรื่องของทักษะ กระบวนการ ความชำนาญ และความคิดสร้างสรรค์ ซึ่งความโดดเด่นนี้เป็นสิ่งที่อยู่ภายในตัวบุคคลและมีการแสดงออกซึ่งพฤติกรรมความโดดเด่นนั้นออกมาอย่างชัดเจน รวมทั้งมีการพัฒนาอย่างไม่มีที่สิ้นสุด ซึ่งบุคคลอาจมีความโดดเด่นได้อย่างหลากหลาย ไม่จำกัดอยู่เพียงอย่างเดียวอย่างหนึ่ง

“ผมว่าถ้าคนที่มีความเป็นเลิศต้องมีฝีมือโดดเด่น เหนือกว่าคู่แข่ง เหมือนกับคนที่เป็เลิศด้านกีฬา ก็ต้องมีฝีมือเก่งกว่า เหนือกว่าคู่แข่ง แล้วก็พัฒนาได้ เพิ่มทักษะที่ยากๆ ขึ้นได้ไม่มีที่สิ้นสุด...ก็น่าจะทั้งเรื่องของทักษะ กระบวนการ ความชำนาญ ความคิดสร้างสรรค์ ทุกอย่างเลยครับ” (ครูเกล็ดปลา)

“ต้องเป็นคนเก่ง เป็นคนฉลาด ทำสิ่งที่พิเศษได้มากกว่าคนอื่น เป็นคนมีพรสวรรค์ มีอย่างอื่นที่คนอื่นไม่มี บางคนอาจจะเก่งหลายๆ อย่างก็ได้” (ครูรวงข้าว)

4) การได้รับการยอมรับจากผู้อื่นว่าดีกว่าคนอื่น

ความเป็นเลิศ นอกจากบุคคลจะแสดงออกถึงความโดดเด่นแล้ว ความสามารถผลงานนั้นๆ จะต้องได้รับการยอมรับจากบุคคลอื่นๆ ด้วย ความเป็นเลิศในอีกนัยหนึ่งจึงหมายถึงบุคคลที่มีผลงานที่ได้รับการยอมรับบุคคลอื่นในสังคมว่าเป็นงานที่ดี เป็นแบบอย่างให้กับบุคคลอื่นได้ และบุคคลอื่นอยากที่จะปฏิบัติตามได้ ซึ่งสิ่งที่แสดงออกถึงการได้รับการยอมรับ เช่น มีผู้ติดตามผลงานผ่านช่องทางออนไลน์ต่างๆ การได้รับเชิญเป็นวิทยากร เป็นต้น

“การมีฝีมือ มีความเชี่ยวชาญ จนถึงขั้นที่ถ้าใครเห็นผลงานแล้วก็อยากเอาเป็นแบบอย่าง อยากทำให้ได้แบบนั้น ใครๆ ก็อยากจะเรียนรู้วิธีการนั้นด้วย ผมเองก็เคยนัดอาจารย์ว่าก่อนแข่งระดับภาคปีนี้จะพานักเรียนไปเรียนลายใหม่ๆ กับอาจารย์เปียร์ที่กรุงเทพฯ นะ” (ครูเกล็ดปลา)

2.2 ความเป็นเลิศในการแกะสลักผักและผลไม้

ความเป็นเลิศในการแกะสลักผักและผลไม้ ในมุมมองของครูและนักเรียน สะท้อนออกมาใน 4 นัย ได้แก่ ความสามารถในการคิดสร้างสรรค์ เป็นบุคคลที่มีองค์ความรู้อย่างแท้จริง สามารถถ่ายทอดองค์ความรู้ไปยังผู้อื่นได้ และสร้างสรรค์ชิ้นงานแกะสลักได้โดดเด่น

1) ความสามารถในการคิดสร้างสรรค์

ความเป็นเลิศในการแกะสลักผักและผลไม้ หมายถึง การที่บุคคลมีความคิดสร้างสรรค์ และสามารถนำสร้างสรรค์นั้นในการสร้างผลงานการแกะสลักออกมาได้ประณีต สวยงาม วิจิตร และเป็นลวดลายที่มีการประยุกต์ ไม่ซ้ำใคร มีเอกลักษณ์ของตนเอง

“ถ้าพี่มองที่เด็กของพี่นะ เด็กที่มีความเป็นเลิศทางด้านศิลปหัตถกรรม ที่เป็นเรื่องของงานประดิษฐ์ทั้งหลายเหล่านี้ะ เขาจะต้องพัฒนา ต่อยอดได้ คือเด็กสามารถใช้ความคิดสร้างสรรค์ในการสร้างงานที่มีประณีต สวยงาม วิจิตร” (ครูบานชื่น)

“มีความคิดสร้างสรรค์ด้วยครับ แกะสลักลายที่คิดขึ้นเองไม่ซ้ำใคร...ก็ต้องรู้จักประยุกต์ครับ ผักผ่นบ่อยๆ ลองเอาลายนั้นลายนี้อาสมกัน จนออกมาเป็นลายใหม่ ” (ครูรวงข้าว)

นอกจากนี้ ความเป็นเลิศในการแกะสลักผักและผลไม้ ยังหมายถึงบุคคลที่สามารถสร้างสรรค์ผลงานทางด้านการแกะสลักจนได้รับการยอมรับจากบุคคลอื่นๆ ในสังคม เป็นบุคคลต้นแบบของการแกะสลัก เมื่อพูดถึงงานแกะสลักแล้วมักจะได้รับการยกตัวอย่างของบุคคลที่มีผลงานโดดเด่น หรือผลงานต้นแบบ

“มีความคิดสร้างสรรค์ มีไอเดียแปลกใหม่ในการออกแบบ สร้างสรรค์ลายใหม่ๆ มาเรื่อยๆ อย่างพวกอาจารย์เปิ้ล อาจารย์เบียร์ ที่อยู่ ม.ราม ที่เขาพัฒนาลายใหม่ๆ ออกมา ใครเห็นก็อยากจะเอามาเลียนแบบ แต่ผมว่าใครเอามาทำตามก็ไม่สู้ต้นฉบับเขาหรอกนะ ของอาจารย์เขามันเป็นงานแกะสลักขั้นสูงจริงๆ ใครทำได้ขนาดนั้นผมก็ว่าเป็นเลิศแล้วนะ เรียกว่าฝีมือชั้นครูเลยทีเดียว ...การมีฝีมือ มีความเชี่ยวชาญ จนถึงขั้นที่ว่าใครเห็นผลงานแล้วก็อยากเอาเป็นแบบอย่าง อยากทำให้ได้แบบนั้นใครๆ ก็อยากจะเรียนรู้วิธีการนั้นด้วย” (ครูเกล็ดปลา)

2) เป็นบุคคลที่มีองค์ความรู้อย่างแท้จริง

ความเป็นเลิศในการแกะสลักผักและผลไม้ หมายถึง บุคคลที่มีองค์ความรู้ในงานแกะสลักทั้งในเชิงขององค์ความรู้ที่เป็นเนื้อหา และการแสดงออกซึ่งฝีมือที่เป็นเลิศ ทางด้านเนื้อหา นั้นจะต้องรู้เบื้องหลังของงานแกะสลักนั้นเป็นอย่างดี รู้ถึงรากของงานแกะสลัก ส่วนการแสดงออกซึ่ง

ฝีมือนั้นจะต้องเป็นที่ประจักษ์และเป็นที่ยอมรับ ซึ่งสิ่งเหล่านี้ต้องผ่านกระบวนการเรียนรู้ ฝึกฝนมาเป็นอย่างดี

“ถ้าความเป็นเลิศทางด้านศิลปหัตถกรรม ก็ต้องมองทั้งด้านองค์ความรู้ ก็ต้องรู้จัก รู้จริงในที่มาที่ไปของการแกะสลัก เข้าใจถึงรากเหง้าที่แท้จริงเลย ถ้ามองในด้านทักษะและฝีมือ...ถ้าจะเป็นเลิศในการแกะสลักคุณต้องมีความเชี่ยวชาญ เป็น professional ด้วย การที่เราฝีมือจนถึงขั้น professional มันหมายถึงคุณนั้นต้องผ่านการเรียนรู้ ฝึกฝน แล้วก็มีการพัฒนาตนเองมามากกว่าคนอื่น จนสามารถเป็นต้นแบบ หรือเป็น Idol ของคนอื่น มี FC มีคนมาตาม Follow ด้วย” (ครูรักเร่)

3) สามารถถ่ายทอดองค์ความรู้สู่ผู้อื่นได้

ความเป็นเลิศในการแกะสลักผักและผลไม้ หมายถึง ความสามารถในการถ่ายทอดความรู้สู่ผู้อื่นได้ ความรู้ความสามารถทางด้านการแกะสลักที่มีไม่เพียงแต่เก็บไว้กับตัวเท่านั้น แต่ความเป็นเลิศนี้จะต้องสามารถถ่ายทอดสู่ผู้อื่นได้ สามารถพัฒนาบุคคลอื่นให้มีความสามารถได้ด้วยเช่นกัน ซึ่งระดับความสามารถของบุคคลอื่นนั้นอาจจะไม่เทียบเท่ากับบุคคลที่ถ่ายทอด หรืออาจมากกว่าก็ได้ ขึ้นอยู่กับศักยภาพของผู้รับ

“ต้องสามารถพัฒนาคนอื่นได้ด้วย คือสอนคนอื่นได้ เพื่อไม่ให้มันหยุดอยู่กับที่ ถ้าพัฒนาคนอื่นให้เก่งเหมือนกับเราได้ หรือเก่งกว่าเราได้จะยิ่งดี” (ครูบานชื่น)

4) สามารถสร้างสรรค์งานแกะสลักได้โดดเด่น

ความเป็นเลิศในการแกะสลักผักและผลไม้ หมายถึง ความสามารถของบุคคลในการสร้างสรรค์งานแกะสลักอย่างชำนาญ และมีความเป็นเลิศมากกว่าบุคคลอื่นๆ หรือคู่แข่ง ซึ่งความเป็นเลิศนี้มีทั้งในมิติของทักษะ กระบวนการ และความชำนาญ จนสร้างสรรค์ออกมาเป็นชิ้นงานที่มีความประณีต สวยงาม

“ถ้าเป็นด้านศิลปหัตถกรรมในงานแกะสลักผักผลไม้ ก็น่าจะหมายถึงนักเรียนที่มีทักษะ กระบวนการ ความชำนาญในการแกะสลักจนมีฝีมือเหนือคู่แข่ง” (ครูเกล็ดปลา)

“ก็คือการที่แกะสลักได้สวยงามมากกว่าคนอื่น พัฒนาฝีมือเรื่อยๆ จนมีผลงานเป็นที่ยอมรับจากคนอื่น และผลงานนั้นก็ต้องโดดเด่น ไม่ซ้ำใคร ไม่มีใครทำได้เหมือนเรา” (ครูวงษ์ขำ)

กล่าวโดยสรุป ความหมายของความเป็นเลิศ มี 2 นัย ได้แก่ นัยของความเป็นเลิศทั่วไป และนัยของความเป็นเลิศที่เฉพาะเจาะจงในการแกะสลักผักและผลไม้ ซึ่งความหมายทั้งสองนัยสะท้อนให้เห็นถึงความเป็นเลิศทั้งในมุมมองที่เป็นความรู้ ทักษะ และการปฏิบัติ กล่าวคือ บุคคลที่จะ

มีความเป็นเลิศไม่ว่าจะด้านใดก็ตามจะต้องมีความรู้ ทักษะ และพฤติกรรมที่แสดงให้เห็นถึงความเป็นเลิศทางด้านนั้นๆ อย่างเป็นที่ประจักษ์และได้รับการยอมรับจากผู้อื่นในสังคม ดังเช่นคนที่มีความเป็นเลิศทางด้านศิลปหัตถกรรม จะต้องเป็นคนที่มีความรู้ มีทักษะ และสามารถสร้างสรรค์ผลงานทางด้านการแกะสลักออกมาได้อย่างประณีต สวยงาม เป็นที่ประจักษ์แก่ผู้พบเห็น รวมทั้งเมื่อส่งเข้าประกวดหรือแข่งขันก็เป็นชิ้นงานที่อยู่ในลำดับต้นของการได้รับรางวัล ซึ่งความเป็นเลิศในการแกะสลักผักและผลไม้ จะพิจารณาตั้งแต่ความรู้ ทักษะ กระบวนการ และชิ้นงาน

ส่วนที่ 3 กระบวนการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมความเป็นเลิศในการแกะสลักผักและผลไม้

กระบวนการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมความเป็นเลิศในการแกะสลักผักและผลไม้ เป็นโครงสร้างที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบต่างๆ ที่มีความเกี่ยวข้องกับวิธีการหรือแนวทางในการจัดการเรียนรู้ของครูผู้สอน ทั้งในมิติของเทคนิคและวิธีการสอน กิจกรรมการเรียนรู้ สื่อและนวัตกรรมการเรียนรู้ ที่ทำให้เกิดการขับเคลื่อนระบบให้สามารถดำเนินการได้อย่างต่อเนื่องภายใต้การมีทรัพยากร กฎเกณฑ์ มาตรการ และแนวปฏิบัติที่ดีที่ช่วยสนับสนุนและส่งเสริมความเป็นเลิศในการแกะสลักผักและผลไม้ของนักเรียนที่ประสบผลสำเร็จจนได้รับรางวัลจากการแข่งขันงานศิลปหัตถกรรมนักเรียนระดับชาติ ซึ่งจากการศึกษาครั้งนี้ กระบวนการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมความเป็นเลิศในการแกะสลักผักและผลไม้ มีกระบวนการดังนี้ 1) ขั้นการเตรียมความพร้อมก่อนการจัดการเรียนรู้ 2) ขั้นการเข้าสู่กระบวนการเรียนรู้ 3) ขั้นการประเมินผลการปฏิบัติ และ 4) การปรับปรุงผลการปฏิบัติ

3.1 ขั้นการเตรียมความพร้อมก่อนการจัดการเรียนรู้

การเตรียมความพร้อมก่อนการจัดการเรียนรู้ คือ การเตรียมความพร้อมที่จะทำการฝึกฝนให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ผ่านกระบวนการจัดการเรียนรู้ของครู ซึ่งส่วนใหญ่ผู้ที่ดำเนินการเตรียมความพร้อมคือครูผู้สอน โดยได้รับการสนับสนุนจากโรงเรียนและผู้บริหาร การเตรียมความพร้อมที่ครูสะท้อนมานั้นมีทั้งในส่วนของเตรียมด้านบุคคล ด้านกิจกรรมการจัดการเรียนรู้ และด้านงบประมาณ

3.1.1 การเตรียมความพร้อมด้านบุคคล

การส่งเสริมความเป็นเลิศในการแกะสลักผักและผลไม้ ผู้ที่ทำหน้าที่จัดการเรียนรู้หลักคือครูผู้สอนทางด้านศิลปหัตถกรรมในโรงเรียน ซึ่งครูหลายคนที่สามารถนำพานักเรียนสู่ความเป็นเลิศในการแกะสลักผักและผลไม้ได้นั้นไม่ได้เป็นผู้เชี่ยวชาญด้านการแกะสลักโดยตรง ไม่ได้สำเร็จการศึกษาด้านคหกรรมศาสตร์ หรือศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับการแกะสลัก แต่ด้วยเงื่อนไขหลายประการที่ทำให้ครูต้องมาเป็นผู้ที่ทำหน้าที่ส่งเสริมความเป็นเลิศให้ผู้เรียน ดังนั้น ครูจึงต้องมีการเตรียมความพร้อมของตนเองเพื่อให้สามารถจัดการกระบวนการเรียนรู้แก่นักเรียนได้อย่างเต็ม

ความสามารถ ซึ่งการเตรียมความพร้อมของครูนั้นมีทั้งการฝึกฝนตนเองให้เป็นผู้มี ความรู้ ความสามารถด้านการแกะสลัก การวางแผนเพื่อให้เกิดกิจกรรมการเรียนรู้ รวมถึงการจัดทีมผู้สอน

“เริ่มต้นเลยอยู่บ้านพักครูธรรมดาแล้วเห็นครูที่โรงเรียนบ้านค้อเขามีหนังสือแกะสลัก ก็เลยสนใจ พี่ ก็เลยขอให้เขาสอนให้เรา เริ่มแรกเลยซ่อมแกะเป็นดอกกุหลาบ”(ครูรวงข้าว)

“พี่ก็ต้องเตรียมการสอน อย่างกรณีก่อนที่พี่จะเป็นนัมเบอร์วันของเขตแล้วไม่มีใครมาแข่งกับพี่ พี่ จะต้องวิเคราะห์ก่อนว่ากรรมการในระดับเขตพื้นที่ต้องการลายแบบไหน ในสมัยก่อนที่พี่จะต้องแข่ง ระดับเขตพื้นที่ พี่จะต้องมีการซ่อมถึงสามแบบ..ในภาพรวมของโรงเรียนเรามีทีมงานที่ช่วยดูแลใน เรื่องการสอนแกะสลักอีกที่เป็นคณะครูช่วยกัน เช่น เวลาพี่ไม่อยู่ก็จะเป็นคณะครูเนี้ยที่มาช่วย มา ช่วยดูแลให้”

(ครูรักเร่)

นอกจากนี้ยังมีการเตรียมการเพื่อคัดเลือกนักเรียนเข้าสู่กระบวนการเรียนรู้อีกด้วย ซึ่ง ครูจะมีเกณฑ์ในการคัดเลือกนักเรียนที่หลากหลาย ได้แก่ คัดจากนักเรียนที่มีความสนใจ มี พื้นฐานการแกะสลัก และที่สำคัญคือต้องเป็นนักเรียนที่มีความสนใจ มีความมุ่งมั่นและอดทน มีความพร้อมทางครอบครัว คือครอบครัวมีความเข้าใจว่านักเรียนต้องฝึกฝนทั้งในและนอกเวลาเรียน การเดินทางสะดวก สามารถเสียสละเวลาในการฝึกฝนอย่างหนักได้ สามารถฝึกได้ทั้งในและนอก เวลาเรียน ซึ่งก่อนที่ครูจะจัดกระบวนการเรียนรู้ในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อให้มีความเป็นเลิศนั้นจะต้อง เตรียมพร้อมในการคัดเลือกนักเรียนด้วย

“เปิดรับสมัครครับ ก็ให้โอกาสคนที่มาสมัครได้ฝึกทุกคน เวลาฝึกก็จะสังเกตว่าใครที่พอมีแววจะฝึก ต่อได้” (ครูรวงข้าว)

“จะคัดเด็กที่มีความพร้อม คืออันดับแรกต้องหาเด็กที่มีบ้านอยู่ไม่ไกลจากโรงเรียน หลังเลิกเรียนก็ ต้องฝึกต่อ ถึง 1-2 ชั่วโมง ก็เลยจำกัดว่าเลือกเด็กที่มีบ้านใกล้โรงเรียน จะได้สะดวกในการกลับบ้าน” (ครูเกล็ดปลา)

3.1.2 ด้านกิจกรรมการจัดการเรียนรู้

โรงเรียนที่จะส่งนักเรียนเข้าร่วมการแข่งขันด้านศิลปหัตถกรรม จะมีการเตรียมความพร้อมด้านกิจกรรมการจัดการเรียนรู้ให้แก่ นักเรียน โดยครูผู้สอนหรือผู้ทำหน้าที่ฝึกฝน ซึ่งเป็น กิจกรรมที่จะมีขึ้นเพื่อเตรียมความพร้อมในมิติของการคัดนักเรียนและฝึกฝนนักเรียนที่เป็นตัวแทนใน การแข่งขัน ซึ่งในเบื้องต้นครูจะทำการคัดนักเรียนที่มีพื้นฐานและมีพรสวรรค์ทางด้านการแกะสลัก คนที่มีการเรียนรู้และสามารถฝึกฝนพัฒนาตนเองได้ และเมื่อได้นักเรียนที่เป็นตัวแทนในการแข่งขัน

แล้ว ซึ่งอาจจะเป็นนักเรียนที่ต่างระดับชั้นกันก็จะต้องมีการฝึกฝนร่วมกัน ดังนั้นโรงเรียนจึงมีการเตรียมความพร้อมด้านกิจกรรมการจัดการเรียนรู้เพื่อให้ให้นักเรียนได้มีเวลาในการฝึกฝนร่วมกันมากขึ้น ซึ่งจากการสะท้อนของครูนั้นกิจกรรมมีทั้งในลักษณะของการเปิดเป็นรายวิชาเพิ่มเติม กิจกรรมลดเวลาเรียนเพิ่มเวลารู้ และจัดกิจกรรมในลักษณะของชุมนุม

“จัดในรายวิชาพื้นฐานการงานอาชีพ ของ กอท. ตั้งแต่ ป.4-ม.3 เลยแต่เป็นการแกะสลักคอสเล็ก ๆ พอหลักสูตรปี 51 มีมาประกาศใช้เนี่ย ปี 53 ทางโรงเรียนเราได้ทำหลักสูตรของโรงเรียนเองและก็มีรายวิชาเพิ่มเติมมาเกิดขึ้นทำให้เรามีรายวิชาเพิ่มเติมที่เกี่ยวกับแกะสลักผักและผลไม้เนี่ย 2 รายวิชา”
(ครูรักเร่)

“จะเป็นการลดเวลาเรียนและให้เขามาทำกิจกรรม” (ครูบานชื่น)

“อีกรูปแบบหนึ่งที่ทางโรงเรียนมีก็คือการจัดเป็นกิจกรรมชุมนุม ชื่อว่าชุมนุมการแกะสลักผักและผลไม้ ซึ่งในชุมนุมนี้จะเป็นการรวบรวมเด็กที่มีความสนใจ” (ครูรักเร่)

3.1.3 ด้านงบประมาณ

การจะสร้างความเป็นเลิศในการแกะสลักผักและผลไม้ การเตรียมความพร้อมด้านงบประมาณเป็นส่วนหนึ่งที่ช่วยสนับสนุนการเตรียมความพร้อม ทั้งในแง่ของการดำเนินการและในแง่ของการสร้างกำลังใจให้แก่ผู้เข้าแข่งขัน ซึ่งโรงเรียนที่จะส่งนักเรียนเข้าแข่งขันความเป็นเลิศด้านศิลปหัตถกรรมนั้นจะมีการจัดเตรียมงบประมาณเพื่อเป็นค่าใช้จ่ายต่างๆ เช่น ค่าวัสดุสำหรับการฝึกซ้อมก่อนการแข่งขัน ค่าเดินทางสำหรับครูและนักเรียนที่เป็นตัวแทนโรงเรียนเข้าร่วมแข่งขัน แม้จะไม่มากมายหรือครอบคลุมค่าใช้จ่ายทั้งหมดแต่ก็สร้างความมั่นใจให้กับครูได้ระดับหนึ่งว่าสิ่งที่พวกเขาตั้งใจฝึกฝนเพื่อเข้าสู่การแข่งขันนั้นโรงเรียนให้ความสำคัญ ซึ่งส่วนใหญ่ครูผู้สอนหรือครูผู้ฝึกซ้อมจะเป็นผู้ออกค่าใช้จ่ายส่วนต่างและค่าวัสดุในช่วงของการฝึกซ้อมให้แก่นักเรียน

“ส่วนหนึ่งทางโรงเรียนก็สนับสนุน แต่ก็ยังไม่พอ คืออันนั้นเราออกเองคือเราได้ความรู้ด้วยและเด็กก็ได้ความรู้ด้วยเราก็ลงทุนครับเราก็อยากให้เด็กได้มีความรู้ และได้ประสบการณ์ใหม่ๆด้วย”
(ครูรวงข้าว)

3.2 ขั้นเข้าสู่กระบวนการเรียนรู้

หลังจากการเตรียมขั้นการเตรียมความพร้อมแล้วก็เข้าสู่กระบวนการเรียนรู้ ในมุมมองของครูและนักเรียนได้สะท้อนการจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมความเป็นเลิศในการแกะสลักผักและผลไม้ มีทั้งมิติของผู้ทำหน้าที่ในการถ่ายทอด เนื้อหาในการถ่ายทอด และวิธีการในการถ่ายทอด

3.2.1 ตัวแทนการถ่ายทอด

ตัวแทนในการถ่ายตอดนั้นเป็นบุคคลที่เสริมสร้างความรู้ เทคนิค วิธีการ ในการสร้างสรรค์งานศิลปหัตถกรรมแก่นักเรียนทั้งทางตรงและทางอ้อม เพื่อให้นักเรียนมีทั้งความรู้ เทคนิค วิธีการ ที่สามารถสร้างความเป็นเลิศทางด้านศิลปหัตถกรรมได้ ซึ่งตัวแทนที่เป็นผู้ทำหน้าที่ในการถ่ายทอดสิ่งเหล่านี้ไปสู่นักเรียน อันสะท้อนมาจากทั้งครูและนักเรียนนั้น ได้แก่ ครูผู้สอน เพื่อนนักเรียนหรือรุ่นพี่ และวิทยากรภายนอก

1) ครูผู้สอน

การส่งเสริมให้นักเรียนมีความเป็นเลิศในการแกะสลักผักและผลไม้ นั้น ครูผู้สอนเป็นบุคคลสำคัญและเป็นหลักในการถ่ายทอดเนื้อหา ความรู้ และเทคนิควิธีการให้แก่ นักเรียน ซึ่งครูจะเป็นผู้ถ่ายทอดตั้งแต่ความรู้พื้นฐานในเชิงทฤษฎี การปฏิบัติ การประเมินผลงาน ให้คำแนะนำในการปรับปรุง และการร่วมคิด สร้างสรรค์ และวางแผนต่างๆ เกี่ยวกับการแข่งขัน

“ครั้งแรกที่เข้ามาเรียนแกะสลักเริ่มจากเรียนในชุมนุมก่อนกับครูเอ” (เด็กหญิงแดงโม)

2) เพื่อนนักเรียนหรือรุ่นพี่

ตัวแทนการถ่ายทอดที่สำคัญที่ช่วยในการฝึกฝน การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ อันนำไปสู่การสร้างความเป็นเลิศในการแกะสลักผักและผลไม้คือเพื่อนนักเรียนด้วยกัน ซึ่งหมายรวมถึงรุ่นพี่ที่มีประสบการณ์ทางด้านการแกะสลักผักและผลไม้ด้วย เพื่อนนักเรียนที่มีประสบการณ์หรือเคยผ่านการสร้างสรรค์งานแกะสลักมาแล้ว ส่วนใหญ่จะมาถ่ายทอดความรู้ เทคนิค ประสบการณ์ของตนเองแก่รุ่นน้องที่เป็นตัวแทนโรงเรียนรุ่นต่อไป ทั้งที่ได้รับการมอบหมายจากครูผู้สอนและทำด้วยตนเอง

“พี่เขาสอนก่อนค่ะ พี่เขาให้แกะก็ทำตาม เขาแกะให้ดูก่อน” (เด็กหญิงแคโรท)

3) วิทยากรภายนอก

3) วิทยากรภายนอก

นอกจากครูและเพื่อนนักเรียนที่เป็นตัวแทนในการถ่ายทอดความรู้ ประสบการณ์แล้ว ยังมีวิทยากรภายนอกซึ่งส่วนมากครูจะเชิญมาเป็นครั้งคราวเพื่อให้ความรู้ เทคนิค วิธีการใหม่ๆ แก่นักเรียน แม้จะไม่ได้เป็นผู้ถ่ายทอดความรู้อย่างต่อเนื่องแต่ก็เป็นบุคคลที่มีเทคนิคที่

นักเรียนสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการออกแบบลดลาย การมองจุดเด่นและจุดด้อยของงาน ความละเอียดของงาน และเสริมทักษะที่จำเป็นสำหรับการแข่งขันแก่นักเรียน

“ครูคือวิทยากรมาจากข้างนอก บางเทคนิคมันก็ง่ายกว่าที่พี่สอน ง่ายขึ้นและละเอียดมากขึ้น”
(เด็กหญิงแครอท)

3.2.2 เนื้อหาในการถ่ายทอดเพื่อสร้างความเป็นเลิศในการแกะสลักผักและผลไม้

เนื้อหาในการจัดการเรียนรู้เป็นเนื้อหาที่จะนำไปสู่ความเป็นเลิศทางด้านศิลปหัตถกรรมในการแกะสลักผักผลไม้ ซึ่งจากการศึกษานั้นสะท้อน มีทั้งเนื้อหาที่เป็นการสร้างความรู้ความเข้าใจ เนื้อหาที่เป็นการฝึกทักษะการปฏิบัติ และเนื้อหาที่เป็นการปลูกฝังคุณลักษณะที่ดีต่อการสร้างความเป็นเลิศทางด้านศิลปหัตถกรรม ได้แก่ ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับการแกะสลักผักและผลไม้ เนื้อหาที่เป็นการแกะสลักขั้นพื้นฐานซึ่งเป็นสิ่งที่ทุกคนเมื่อเข้ามาแล้วจะต้องทำความเข้าใจและเรียนรู้ เนื้อหาการแกะสลักขั้นสูง ที่มีลวดลายที่ซับซ้อน เนื้อหาการวิเคราะห์และสร้างสรรค์ลวดลายเพื่อสร้างความเป็นเลิศ เนื้อหาการทำงานเป็นทีม และเนื้อหาความทุ่มเทในการฝึกปฏิบัติ อันเป็นเนื้อหาสำคัญที่นำไปสู่การสร้างความเป็นเลิศในการแกะสลักผักและผลไม้ ดังได้นำเสนอต่อไปนี้

1) ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับการแกะสลัก

พื้นฐานของการเรียนรู้ด้านศิลปหัตถกรรมหรือการสร้างสรรค์นักเรียนให้สามารถก้าวสู่ความเป็นเลิศได้นั้นภาคทฤษฎีก็มีความสำคัญ เพราะจะทำให้นักเรียนเข้าใจในความเป็นมา เห็นคุณค่าและความสำคัญของการแกะสลัก และหลักการเบื้องต้นที่เป็นความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับการแกะสลัก ก่อนที่จะเข้าสู่การลงมือปฏิบัติจริง

“เริ่มจากการให้ความรู้ทางทฤษฎีก่อน ให้เด็กได้รู้จักความเป็นมาแล้วก็พวกความรู้เบื้องต้นทั่วๆ ไป เกี่ยวกับการแกะสลักก่อนที่จะเริ่มฝึกปฏิบัติ” (ครูรวงข้าว)

“คุณครูก็จะบอกวิธีการเลือกผลไม้จะต้องเลือกยังไงถึงจะแกะง่าย แล้วก็ให้ดูรูปตัวอย่างว่าลายแบบนี้เรียกว่าลายอะไร ครูก็จะสอนเราว่าแต่ละลายมันต้องทำยังไง” (เด็กหญิงแคนตาลูป)

2) เนื้อหาการแกะสลักขั้นพื้นฐาน

สิ่งสำคัญในการเรียนรู้ด้านการแกะสลักและเป็เนื้อหาสำคัญที่นักเรียนจะได้รับการถ่ายทอดจากครูผู้สอนคือเนื้อหาการแกะสลักขั้นพื้นฐาน ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการเรียนรู้ ฝึกฝนฝีมือและพัฒนาการแกะสลักของนักเรียนให้สู่ความเป็นเลิศต่อไป

ในช่วงแรกของการเข้าสู่การเรียนรู้แกะสลักนั้น ทั้งจากครูผู้สอนและรุ่นพี่ และไม่ว่าจะเป็นในรายวิชา ในกิจกรรมชุมนุม หรือในช่วงของการลดเวลาเรียนเพิ่มเวลารู้ จะเริ่มต้นจากการฝึกขั้นพื้นฐาน ได้แก่ การฝึกปลายเส้น ฝึกการจับมีด ใช้นิ้ว วมถึงการฝึกแกะสลักลายพื้นฐาน เช่น กลีบรักเร่ บานชื่น เป็นต้น โดยใช้วัสดุที่แกะได้ง่าย เช่น มะละกอ ซึ่งการเรียนรู้และฝึกฝนการแกะสลักในขั้นพื้นฐานนี้เป็นจุดเริ่มต้นของการพัฒนาทักษะการแกะสลักในขั้นต่อไป รวมทั้งครูจะได้รู้จักกับนักเรียนแต่ละคนด้วยว่ามีความถนัดการแกะส่วนใด เช่น บางคนถนัดแกะดอกไม้ บางคนถนัดส่วนใบ บางคนถนัดส่วนเกสร เป็นต้น เมื่อถึงเวลาที่ต้องแข่งขันครูจะสามารถมอบหมายและจัดสรรหน้าที่ให้แก่นักเรียนได้อย่างเหมาะสมตามความถนัดของแต่ละคน อีกทั้งหากนักเรียนมีพื้นฐานการในขั้นเริ่มต้นที่ดีก็จะสามารถพัฒนาไปสู่การแกะสลักขั้นสูงได้เป็นอย่างดี

“ครูเริ่มฝึกขั้นพื้นฐาน ฝึกแกะลายเส้นก่อนครับ ฝึกแกะมะละกอ ฝึกกรีดเส้นตรงก่อนครับ แล้วค่อยเป็นเส้นโค้ง เริ่มฝึกโดยใช้มีดปลายสั้น ด้ามแบน และลายแรกที่คุณให้ฝึกคือลายรักเร่” (เด็กชาย มะละกอ)

ภาพประกอบ 2 การแกะสลักผักและผลไม้ขั้นพื้นฐาน

3) เนื้อหาการแกะสลักขั้นสูง

เมื่อได้เรียนรู้เนื้อหาในขั้นพื้นฐานแล้ว ครู รุ่นพี่ หรือวิทยากร ก็จะมีการถ่ายทอดเนื้อหาในขั้นที่ยากขึ้น เป็นการต่อยอดจากการแกะสลักขั้นพื้นฐานนั่นเอง ซึ่งเนื้อหาในการเรียนรู้จะมีความซับซ้อนมากยิ่งขึ้นจากการแกะสลักขั้นพื้นฐาน รวมไปถึงการสร้างสรรคลวดลายที่มีความซับซ้อนมากยิ่งขึ้น เช่น ลายหยักที่ต้องอาศัยความถนัดในการพลิกมีด การแกะลวดลายลงบน

ผลไม้ทั้งลูก การแกะสลัดลายเป็นรูปสัตว์ต่างๆ เป็นต้น นอกจากนี้ยังถ่ายทอดเนื้อหาของการออกแบบและตกแต่งผลงานการแกะสลักให้มีความสวยงาม อ่อนช้อย ประณีต อีกด้วย

“ในการแกะกุหลาบจะต้องมีการเว้นเพื่อให้เกิดความพลิ้วไหวของจังหวะ จริงๆ มันเหมือนเลขสาม แต่ลายตัวเอส มันต้องมีการวัดคืบ ฉะนั้นทักษะที่ได้ก็จะได้อีกจะต้องใช้ทั้งกุหลาบและบานชื่นมาผสมกัน” (ครูรักเร่)

“หลังจากที่ฝึกลายผีเสื้อ รักเร่ ลีนมังกร หยตน้ำ และครูเลือก 3 คนที่จะไปแข่ง ครูก็จะให้ฝึกตัวสัตว์ เช่น หงส์ พญานาค” (เด็กชายพักทอง)

ภาพประกอบ 3 การแกะสลักผักและผลไม้ชั้นสูง

4) การวิเคราะห์และสร้างสรรค์ลวดลายเพื่อสร้างความเป็นเลิศ

การรู้จักวิเคราะห์และสร้างสรรค์ลวดลายที่ประณีต สวยงาม รวมทั้งเป็นลวดลายที่มีความทันสมัย และเหมาะสมกับการแข่งขันในแต่ละระดับนั้น เป็นสิ่งจำเป็นต่อการสร้างความเป็นเลิศในการแกะสลักผักและผลไม้เช่นกัน เมื่อนักเรียนที่ได้รับการคัดเลือกให้เป็นตัวแทนของโรงเรียนเพื่อเข้าแข่งขันในรายการต่างๆ สิ่งทีนักเรียนได้รับการถ่ายทอดจากครู รุ่นพี่ หรือวิทยากร คือการวิเคราะห์และสร้างสรรค์ลวดลายเพื่อความเป็นเลิศ ซึ่งวิเคราะห์จากเกณฑ์ในการตัดสินของกรรมการแต่ละระดับ วิเคราะห์ลวดลายที่จะใช้ในการแข่งขัน อันมาจากความรู้ ประสบการณ์ที่ได้เรียน ประสบการณ์จากการเข้าร่วมการแข่งขันที่ผ่านมา ดูแนวโน้มของลวดลายในปีที่แข่งขัน และร่วมกันออกแบบลวดลายซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นลวดลายประยุกต์เพื่อให้งานมีความโดดเด่น ก่อนที่จะลงมือฝึกฝนแต่ละลวดลายที่ร่วมกันสร้างสรรค์ ซึ่งอาจมีหลายลวดลายและดูว่าลายไหนสามารถทำได้ประณีต สวยงาม และโดดเด่นที่สุด จึงจะเลือกกลายนั้นเพื่อเข้าแข่งขัน

“เราจะสอนนักเรียนให้รู้จักการวิเคราะห์ก่อนว่ากรรมการในระดับเขตพื้นที่ต้องการลายแบบไหน ในสมัยก่อนที่พี่จะต้องแข่งระดับเขตพื้นที่ พี่จะต้องมีการซ้อมถึงสามแบบ แบบที่ 1 คือเพื่อเอาใจกรรมการระดับเขตพื้นที่เพื่อให้เราชนะ พอไปสู่ระดับภาคก็มีรูปแบบการแข่งขันที่แบบ 40 – 50 ทีม ทำยังไงเราจะชนะ อย่างแรกก็ต้องโดดเด่น ดึงดูดเข้าไปดู แล้วค่อยเห็นความละเอียดอ่อน เมื่อเขามองกวาดตามอง 50 ทีม เขาต้องมาสะดุดของเราก่อนแล้วเขาจะเดินเข้าไปดู เขาเดินเข้าไปดูแล้วค่อยมาเห็นความละเอียดอ่อนที่แฝงอยู่ จะต้องแกะสิ่งที่ปีนั้นไม่มี” (ครูรักเร่)

“ก็จะมีการคิดลายเองบ้างครับ ดูจากลายที่เคยใช้แข่งบ้าง ในเน็ตบ้าง แล้วก็ปรับเป็นลายใหม่ๆ จะฝึกให้ลายไม่ซ้ำกับโรงเรียนอื่น” (เด็กชายฟักทอง)

5) การทำงานเป็นทีม

เนื้อหาในส่วนนี้เป็นสิ่งที่นักเรียนได้รับการถ่ายทอดจากทั้งครูรุ่นพี่ เพราะการสร้างความเป็นเลิศในการแกะสลักผักและผลไม้้นั้นนอกจากตัวนักเรียนแต่ละคนจะมีศักยภาพในตนเองแล้ว การทำงานเป็นทีมก็เป็นสิ่งจำเป็นและสำคัญในการนำไปสู่ความเป็นเลิศ ดังนั้นนักเรียนจึงได้รับการปลูกฝังการทำงานเป็นทีมเมื่อก้าวเข้าสู่การเรียนรู้ทางด้านการแกะสลัก

“อีกอย่าง ทีมเวิร์คต้องดี ต้องทำงานกันเป็นทีม ไม่ใช่ว่าเก่งคนเดียวแล้วจะชนะได้ เพราะเราแข่งเป็นทีม เด็กในทีมต้องรู้หน้าที่ของตัวเอง และต้องแก้ปัญหาเฉพาะหน้าเป็น” (ครูเกล็ดปลา)

“ช่วยๆ กันคิดทั้ง 3 คนในทีมเลยครับ เพราะแต่ละคนก็จะถนัดกันคนละอย่าง” (เด็กชายฟักทอง)

6) ความทุ่มเทในการฝึกปฏิบัติ

นอกจากเนื้อหาการแกะสลักแล้ว การมีความเป็นเลิศในการแกะสลักผักและผลไม้้นั้น การทุ่มเท และความอดทนในการฝึกฝนเป็นอีกเนื้อหาหนึ่งที่มีความจำเป็นและสำคัญที่ครูและรุ่นพี่ได้ถ่ายทอดสู่นักเรียน เนื่องจากงานแกะสลักเป็นงานที่ต้องอาศัยการฝึกปฏิบัติอย่างแท้จริง หากไม่ได้รับการฝึกฝนอย่างต่อเนื่อง สม่าเสมอ ฝีมือก็จะไม่สามารถพัฒนาได้เท่ากับคนที่ฝึกฝนเป็นประจำ ดังนั้น คนที่มีความเป็นเลิศทางด้านการแกะสลักจะต้องมีความทุ่มเทในการฝึกฝน ซึ่งความทุ่มเทนี้จะได้รับการบอกกล่าวทั้งโดยตรงจากครูผู้สอน รุ่นพี่ การนัดหมายเวลาการฝึกซ้อมนอกเวลาเรียนและวันหยุด รวมทั้งการได้รับแบบอย่างจากรุ่นพี่

“ส่วนมากจะเป็นชั่วโมงว่างจนเลิกเรียนบางทีก็เลยเวลาไปจนค่ำ บางทีพี่ก็ต้องนัดมาฝึกซ้อมเสาร์อาทิตย์ด้วยนะ” (ครูบานชื่น)

“บางทีเสาร์อาทิตย์ก็มาค่ะ แต่จะมาแค่วันอาทิตย์ค่ะ วันเสาร์ก็ไปทำงานช่วยพ่อกับแม่”
(เด็กหญิงแคนตาลูป)

3.2.3 วิธีการจัดการเรียนรู้

วิธีการจัดการเรียนรู้ที่นำไปสู่การสร้างความเป็นเลิศในการแกะสลักผักและผลไม้ ในมุมมองของครูและนักเรียนมีหลากหลายวิธีด้วยกัน ได้แก่ 1) การเรียนรู้จากการบอกเล่าและบรรยาย 2) การเรียนรู้จากการสาธิตของครู 3) การเรียนรู้จากการร่วมคิดอย่างสร้างสรรค์ 4) การเรียนรู้จากประสบการณ์การแข่งขัน 5) การเรียนรู้แนวปฏิบัติจากผู้เชี่ยวชาญ 6) เรียนรู้จากเทคนิคการสอนของครูที่มุ่งสู่ความเป็นเลิศ 7) เรียนรู้จากการวิเคราะห์ตัวละคร 8) การเรียนรู้จากการลงมือปฏิบัติ

1) การเรียนรู้ภาคทฤษฎี

พื้นฐานของการเรียนรู้ด้านศิลปหัตถกรรมหรือการสร้างสรรค์นักเรียนให้สามารถก้าวสู่ความเป็นเลิศได้นั้นภาคทฤษฎีก็มีความสำคัญ เพราะจะทำให้นักเรียนเข้าใจในหลักการเบื้องต้นก่อนที่จะลงมือปฏิบัติจริง ซึ่งครูจะใช้การบรรยาย การบอกเล่าแก่นักเรียน เป็นการปูพื้นฐานการเรียนรู้ก่อนที่จะเข้าสู่การปฏิบัติจริง

“เริ่มจากการให้ความรู้ทางทฤษฎีก่อน ให้เด็กได้รู้จักความเป็นมาแล้วก็พวกความรู้เบื้องต้นทั่วๆ ไป เกี่ยวกับการแกะสลักก่อนที่จะเริ่มฝึกปฏิบัติ” (ครูรวงข้าว)

“ตอนนั้นครูจะสอนว่าเลือกแตงไม่ต้องเลือกยาง ฟ้าทองต้องเลือกแบบเลือกเขียวมันถึงจะแกะง่าย ค่ะ” (เด็กหญิงแตงกวา)

2) การเรียนรู้จากการสาธิตของครู

นอกจากการบรรยายแล้ว นักเรียนยังเกิดการเรียนรู้จากการสาธิตให้ดูเป็นแบบอย่างของครูและให้นักเรียนทำตาม นักเรียนได้เรียนรู้เทคนิค วิธีการ จากครูผู้สอนซึ่งแต่ละคนจะมีเทคนิคที่แตกต่างกัน ทำให้รักเรียนได้เห็นวิธีการแกะสลักอย่างใกล้ชิดจากวัสดุอุปกรณ์ของจริง ที่ครูนำมาสาธิต ซึ่งเป็นการปูพื้นฐานการเรียนรู้แก่นักเรียนอีกวิธีการหนึ่ง

“บอกเด็กและสาธิตว่าเป็นแบบนี้ๆ ปลายนี้คือก็ต้องใช้หลายๆ อย่างมาประกอบกัน” (ครูพรชัย)

“ครูจะทำให้ดูก่อนค่ะ แล้วให้เราทำตาม” (เด็กหญิงแตงไทย)

3) การเรียนรู้จากการร่วมคิดอย่างสร้างสรรค์

การเรียนรู้ของนักเรียนที่นำไปสู่ความเป็นเลิศในการแกะสลักผักและผลไม้ ส่วนหนึ่งมาจากการได้ร่วมคิดอย่างสร้างสรรค์ คือ การที่นักเรียนมีโอกาสได้นำความรู้ ประสบการณ์ ต่างๆ ทั้งจากการเรียนในห้องเรียน การศึกษาดูงาน ประสบการณ์จากวิทยากรหรือผู้เชี่ยวชาญมาใช้ในการสร้างสรรค์ผลงานแกะสลักอย่างเต็มศักยภาพ ซึ่งการสร้างสรรค์ผลงานนั้นไม่ใช่เพียงการแกะ

ตามแบบที่ครูกำหนด แต่เป็นการที่นักเรียนได้แสดงความคิดเห็น ร่วมกันออกแบบลวดลายต่างๆ ร่วมกัน จากความรู้และประสบการณ์ที่มี ทำให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ที่จะนำสิ่งที่ตนเองเรียนมาประยุกต์ใช้ได้อย่างเหมาะสม ผ่านการวิพากษ์ วิจารณ์และการแสดงความคิดเห็นจากเพื่อนๆ ในทีม และครูผู้สอน จนกระทั่งได้ข้อตกลงร่วมกัน ซึ่งการวิพากษ์วิจารณ์นี้เป็นไปอย่างสร้างสรรค์เพื่อการสร้างผลงานที่โดดเด่นของโรงเรียน

“เด็กก็เอาความรู้ที่ได้จากการเรียนรู้ลายต่างๆ มาสร้างสรรค์เป็นลายใหม่ เช่น จากการเรียนรู้ดอกกุหลาบที่มันจะต้องมีการเว้าถึงสองจังหวะหรือสามจังหวะ มันอาจจะได้ลวดลายใหม่ๆ ที่เป็นลายตัวเอสหรือจากเดิมมีเฉพาะกลีบรักอย่างเดียว เขาอาจจะเอากลีบบานขึ้นมาซ้อน มันก็จะกลายเป็น กลีบบานขึ้นซ้อนด้วยกลีบรักเร่” (ครูรักเร่)

“เขาทำเองทุกกระบวนการเลย ครูทำหน้าที่เป็นผู้ชี้แนะ” (ครูบานชื่น)

ภาพประกอบ 4 ผลงานการแกะสลักผักและผลไม้ของนักเรียน

4) การเรียนรู้จากประสบการณ์การแข่งขัน

ประสบการณ์เป็นสิ่งสำคัญต่อการสร้างสรรค์ชิ้นงานใหม่ๆ ของนักเรียน การที่ครูนำนักเรียนเข้าร่วมแข่งขันทางด้านศิลปหัตถกรรมรายการต่างๆ ไม่ว่าจะระดับใดก็จะมี การเรียนรู้ของนักเรียนเกิดขึ้นตามมา แม้ว่าการแข่งขันจะไม่ได้ชนะเลิศเสมอไปแต่สิ่งที่นักเรียนได้เรียนรู้คือ ประสบการณ์จากเวทีการแข่งขัน นอกจากการนำเสนอผลงานของตนเองแล้วนักเรียนยังได้เห็น ผลงานของโรงเรียนอื่นๆ ที่ส่งแข่งขัน การตัดสินของคณะกรรมการ ผลงานแบบลักษณะใดที่สามารถผ่านเข้ารอบและผลงานลักษณะใดที่ไม่ผ่านเข้ารอบ นักเรียนก็จะเกิดการเรียนรู้จากการได้

เห็นผลงานของคนอื่น และนำกลับมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาผลงานของตนเอง จะเริ่มมองเห็นแนวทางในการสร้างสรรค์ผลงานเพื่อนำไปสู่ความเป็นเลิศได้

“พาไปดูงานของโรงเรียนอื่น คือเราได้ไปแข่งทุกปีเราก็ได้เห็นว่าเขามีพัฒนาการยังไงบ้าง เราก็จะได้เห็นและพัฒนาตามและถ่ายรูปเก็บไว้ดู” (ครูบานชื่น)

ภาพประกอบ 5 ผลงานและบรรยากาศในการแข่งขันแกะสลักผักและผลไม้

5) การเรียนรู้แนวปฏิบัติจากผู้เชี่ยวชาญ

จากการศึกษาพบว่าโรงเรียนที่นักเรียนมีความเป็นเลิศในการแกะสลักผักและผลไม้ จะมีการส่งเสริมการเรียนรู้ของนักเรียนโดยการเชิญวิทยากรภายนอกเข้ามาให้ความรู้ แนะนำ เทคนิค วิธีการ แก่นักเรียน ซึ่งเป็นบุคคลที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญทางด้านศิลปหัตถกรรมโดยตรง ซึ่งนักเรียนจะได้ประสบการณ์ที่อาจแตกต่างจากที่เคยได้รับรู้และเรียนมา นักเรียนเกิดการเรียนรู้จากการบอกเล่าประสบการณ์จากผู้เชี่ยวชาญด้านการแกะสลักโดยตรง ทำให้สามารถนำความรู้ เทคนิค วิธีการ มาปรับใช้ในการสร้างสรรค์งานแกะสลักของตนเองให้มีความความประณีตและสร้างสรรค์มากขึ้น นอกจากนี้ยังเป็นการส่งเสริมให้นักเรียนได้เปิดโลกทัศน์ที่กว้างขึ้นจากมุมมองของวิทยากรผู้มีประสบการณ์ เทคนิค วิธีการใหม่ๆ หรือการมองงานแกะสลักจะลุ่มลึกมากยิ่งขึ้น

“ใช้วิทยาการมาสอน การแกะสลักมันเริ่มมีการแข่งขันสูงมากขึ้น เราเคยได้ที่ 1 จะอยู่กับที่ไม่ได้ เราต้องพัฒนา ถ้าไม่พัฒนาเขาก็อาจจะได้ที่ 1 แทนเรา จะได้ความคิดที่มากกว่า ได้เทคนิคใหม่ๆ” (ครูบานชื่น)

6) เรียนรู้จากเทคนิคการสอนของครูที่มุ่งสู่ความเป็นเลิศ

นักเรียนที่มีความเป็นเลิศในการแกะสลักผักและผลไม้ส่วนใหญ่จะเป็นตัวแทนของโรงเรียนไปแข่งขันรายการต่างๆ ดังนั้นครูจึงมีการจัดการเรียนรู้สำหรับนักเรียนที่เป็นตัวแทนโรงเรียนเข้าสู่การแข่งขัน โดยนอกจากนักเรียนจะต้องมีการฝึกฝนการแกะสลักอย่างต่อเนื่องแล้ว ยังต้องเรียนรู้เทคนิค วิธีการอื่นๆ ที่สามารถนำไปสู่การสร้างความเป็นเลิศด้วย เพราะในเวทีการแข่งขันนั้นไม่ได้วัดกันที่ความสวยงามเพียงอย่างเดียว แต่ต้องประกอบหลายๆ อย่างประกอบด้วย เช่น ความตรงเวลา ความคิดสร้างสรรค์ เป็นต้น ดังนั้นครูที่ทำหน้าที่ในการฝึกฝนนักเรียนเพื่อเข้าสู่การแข่งขันก็จะมีเทคนิค วิธีการฝึกฝนนักเรียนกลุ่มนี้ที่อาจแตกต่างจากนักเรียนทั่วไปในรายวิชาหรือในชุมชน เช่น ลดขั้นตอนบางอย่างที่ไม่จำเป็นสำหรับการแข่งขันออก ดูแลและให้คำแนะนำอย่างใกล้ชิด ลดการเรียนรู้บางประเด็นเพื่อเสริมการเรียนรู้ในประเด็นที่จำเป็นสำหรับการแข่งขันแทน เป็นต้น

“แต่ให้พูดตามตรงแล้วจริง ๆ คุณครูนี้แกะไม่เก่งนะแต่คุณครูมีเทคนิคการสอนที่จะให้เด็กแกะเก่งได้ ด้วยวิธีการอย่างที่บอกแทนที่เราจะเป็นครูแต่เราทำหน้าที่เป็นโค้ช... สำหรับชุมชนมุ่งไปที่การแข่งขัน จะไม่แกะไปถึงดอกแต่แกะเพื่อให้เป็นลายแล้วเข้าสู่การลงทึ้งลูก การจะพาเด็กไปสู่การแข่งขันเราจะลดการเรียนรู้ในบางเรื่องออก... พอเข้าสู่การแข่งขันเขาจะวิเคราะห์ตัวเขาเองว่าฉันจะต้องทำหน้าที่นี้ คนนี้ต้องไปทำหน้าที่นี้ เพื่อที่จะให้ได้ปริมาณและได้คุณภาพมากที่สุด” (ครูรักเร่)

7) เรียนรู้จากการวิเคราะห์ตัวละคร

วิธีการจัดการเรียนรู้ที่ครูจัดให้แก่ นักเรียนเพื่อนำไปสู่ความเป็นเลิศในการแกะสลักผักและผลไม้ คือการให้นักเรียนได้วิเคราะห์ตัวละครที่ตนเองจะแกะสลักอย่างละเอียดลึกซึ้ง ไม่ว่าจะเป็นเลือกแกะสลักเป็นรูปอะไรก็ตามนักเรียนจะต้องทำความรู้จักกับสิ่งนั้นอย่างละเอียดทุกส่วน รวมถึงลักษณะการเคลื่อนไหวของสิ่งนั้นด้วย เพื่อให้นักเรียนเกิดความรู้สึกคุ้นเคยกับสิ่งนั้นก่อนที่จะลงมือแกะสลัก เพราะหากนักเรียนสามารถเข้าถึงรายละเอียดของตัวละครที่จะแกะสลักอย่างลึกซึ้งเมื่อลงมือทำจะทำให้สามารถแกะสลักได้อย่างสอดคล้องกับตัวละคร ความสวยงามและสมจริงจะปรากฏออกมาผ่านผลงานการแกะสลักของตนเอง ซึ่งการเรียนรู้จากการวิเคราะห์ตัวละคนนี้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ทั้งในมุมที่สวยงามและไม่สวยงามของตัวละครนั้นๆ

“เด็กจะต้องเรียนรู้เรื่องรูปร่าง รูปทรงของสัตว์ตัวนั้นก่อน เพื่อให้เข้าใจว่านกที่มันบินแล้วมันดูสง่า ลักษณะของมันควรจะเป็นอย่างไง คอมันควรจะเป็นอย่างไง หรือนกยูง ทุกคนแะนกยูงได้แต่จะสวยไม่เหมือนกัน เราก็ให้เด็กมาวิเคราะห์ว่านกยูงตัวนี้เราเอาแบบตัวที่ไม่สวย สวย สวยมากมาให้ดู ว่ามีความแตกต่างกันยังไง ตัวไหนสวย สวยเพราะอะไร และที่ไม่สวยเพราะอะไร” (ครูรักเร่)

8) การเรียนรู้จากการลงมือปฏิบัติ

การได้ลงมือปฏิบัติเป็นส่วนสำคัญของกระบวนการจัดการเรียนรู้อันนำไปสู่ความเป็นเลิศในการแกะสลักผักและผลไม้ จากการสะท้อนของนักเรียนและครูจะเห็นได้ว่าให้ความสำคัญกับการฝึกปฏิบัติเป็นอย่างมาก เนื่องจากนักเรียนได้ฝึกปฏิบัติการแกะสลักด้วยตนเอง จากอุปกรณ์จริง เกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง รวมทั้งทำให้นักเรียนได้ค้นพบศักยภาพและความถนัดทางด้านแกะสลักของตนเองอีกด้วยว่าถนัดแกะสลักแบบใด ส่วนใด ซึ่งเมื่อนักเรียนได้ลงมือปฏิบัติแล้วนักเรียนจะเกิดการใฝ่รู้ มีการศึกษาเพิ่มเติม สืบค้นลวดลายใหม่ๆ เพื่อนำมาต่อยอดความรู้ของตนเองต่อไป โดยการเรียนรู้จากการปฏิบัติที่ปรากฏจากการศึกษาครั้งนี้ มีทั้งการเรียนรู้จากครูคอยให้คำแนะนำอย่างใกล้ชิด การฝึกปฏิบัติด้วยตนเองนอกเวลาเรียน การเรียนรู้แบบพี่สอนน้อง การเรียนรู้จากการทำงานเป็นร่วมกัน การเรียนรู้จากสื่อเทคโนโลยี

9) ครูคอยให้คำแนะนำอย่างใกล้ชิด

เมื่อนักเรียนลงมือปฏิบัติจริงกระบวนการเรียนรู้ของนักเรียนส่วนหนึ่งเกิดจากการแนะนำอย่างใกล้ชิดจากครูผู้สอน ตั้งแต่การนัดหมายการฝึกฝน เมื่อนักเรียนทำการฝึกฝนแล้ว ครูก็จะคอยให้คำแนะนำทำที่ละขั้นตอนของการแกะสลัก เพื่อให้นักเรียนสามารถปรึกษา ชักถาม ได้ทันทีเมื่อมีปัญหา

“ทำให้ดูทีละขั้นตอน แล้วให้เด็กทำตามทีละขั้นตอน ถ้าเด็กไม่เข้าใจตรงไหนก็จะมาถามว่าทำยังไง”
(ครูเกล็ดปลา)

“ฝึกทุกวัน เราเตรียมพร้อมตลอด ถ้าไม่ฝึกข้อมือเขาจะไม่แข็งแรง และต้องฝึกจากวัสดุจริง” (ครูบานชื่น)

“มุ่งเน้นทักษะปฏิบัติของเด็ก ใช้วิธีโค้ชชิ่งกับเมนเทอร์” (ครูรักเร่)

ภาพประกอบ 6 การจัดการเรียนรู้โดยครูผู้สอน

10) การฝึกปฏิบัติด้วยตนเองนอกเวลาเรียน

การจะสู่ความเป็นเลิศในการแกะสลักผักและผลไม้ได้นั้น การฝึกฝนเป็นสิ่งสำคัญอย่างมาก ไม่เพียงแต่การฝึกปฏิบัติในชั้นเรียน หรือที่ครูสอนเท่านั้น การฝึกฝนตนเองอยู่เสมอเป็นสิ่งที่นักเรียนกระทำเป็นประจำ นอกเหนือจากช่วงเวลาเรียนแล้วนักเรียนยังแบ่งเวลาในการฝึกฝนนอกเวลาเรียนอีกด้วย ทั้งการฝึกฝนด้วยตนเองที่บ้าน การฝึกฝนร่วมกับเพื่อนในช่วงหลังเลิกเรียน และวันหยุด ทำให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ ความชำนาญ และเชี่ยวชาญมากยิ่งขึ้น นอกจากนี้ยังได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกันระหว่างการฝึกปฏิบัติร่วมกับเพื่อนด้วย

“นอกเหนือจากเวลาเรียนก็คือช่วง 4 โมงเย็น ถึง 6 โมงเย็น เด็กก็จะมีการมาฝึกซ้อมเพื่อให้ได้เกิด

ความเชี่ยวชาญในการแกะสลัก” (ครูรักเร่)

“ส่วนมากหลังเลิกเรียนเขาจะจับกลุ่มกันมาซ้อม จะมีเด็กมานั่งดูและแกะเล่น พอเขาอยู่ ป.4 ก็ให้เขา

มาหัดซ้อม” (ครูบานชื่น)

“ซ้อมหนักค่ะ เพราะต้องจับเวลาด้วย ต้องมาโรงเรียนแต่เช้าด้วย มาเตรียมอุปกรณ์ ช่วงพักเที่ยงก็

ซ้อมจับเวลา แล้วก็ดูว่าละเอียดไหม ถ้าไม่ละเอียดก็ปรับปรุงใหม่” (เด็กหญิงแครอท)

11) การเรียนรู้แบบพี่สอนน้อง

การเรียนรู้ของนักเรียนจากการปฏิบัติอีกรูปแบบหนึ่งที่ค้นพบจากการศึกษาครั้งนี้ คือการเรียนรู้แบบพี่สอนน้อง กล่าวคือเมื่อรุ่นพี่เรียนรู้การแกะสลักจนสามารถทำได้แล้วก็จะมีการถ่ายทอดความรู้ ประสบการณ์ของตนไปยังรุ่นน้อง ซึ่งการเรียนรู้แบบพี่สอนน้องนี้เกิดขึ้นทั้งในชั้นเรียนและนอกชั้นเรียน บางคนเรียนด้วยกันในชุมนุม รุ่นพี่ที่ทักษะในการแกะสลักฝึกและผลไม้มากีจะมาช่วยสอนน้องที่ยังไม่มีพื้นฐาน และการถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่นคือจากรุ่นพี่ที่เคยผ่านการแข่งขันผ่านประสบการณ์การจากเวทีการแข่งขันระดับต่างๆ มาถ่ายทอดความรู้สู่รุ่นน้อง ทำให้รุ่นน้องได้เรียนรู้เทคนิค วิธีการจากรุ่นพี่ ซึ่งบางครั้งนักเรียนกล้าที่จะถาม กล้าที่จะแลกเปลี่ยนประสบการณ์มากกว่าการถามจากครู ทำให้การเรียนรู้ของนักเรียนเปิดรับอย่างเต็มศักยภาพ

“มันใช้ได้ดีนะ แล้วก็ใช้มาโดยตลอด อย่างที่บอกนะก็คือพี่เป็นคนแกะสลักไม่เก่ง แกะได้ไม่ดีเท่าเด็กเด็กแกะเก่งกว่า เพราะฉะนั้นการที่ให้พี่หรือเด็กสอนรุ่นน้องอีกทีหนึ่งก็เป็นโอกาสที่ดี ที่จะทำให้เด็กได้พัฒนาตัวเอง ... คือถ้าเด็กได้เอาความรู้หรือไปถ่ายทอดสอนน้องได้ ความรู้จะติดตัวเด็กไปถึง 90% พี่ก็หยิบมาใช้ พี่เชื่อว่าความรู้ติดตัวเขาไปตลอดแน่นอน” (ครูรักเร่)

“จะให้คนที่ผ่านมาสอนคนที่ยังไม่ผ่าน ส่วนมากจะเป็นรุ่นพี่ที่ผ่านแล้วก็ให้มาสอนน้องต่อเป็นลักษณะพี่สอนน้อง พี่จะมีประสบการณ์เยอะกว่า เพราะแกะมาตั้งแต่ประถมจนถึงมัธยม เวลาครูไม่ว่างก็จะให้พี่ไปสอนแทน” (ครูเกล็ดปลา)

“ตอนนี้ผมอยู่ ม.3 เป็นรุ่นสุดท้าย ก็จะเป็นเด็กรุ่นใหม่ขึ้นมา ก็ได้เอาความรู้ที่พี่สอนไปสอนน้องๆ ต่อครับ” (เด็กชายฟักทอง)

ภาพประกอบ 7 การจัดการเรียนรู้แบบพี่สอนน้อง

12) การเรียนรู้จากสื่อเทคโนโลยี

การเรียนรู้สามารถเกิดขึ้นได้อย่างหลากหลายช่องทาง ช่องทางหนึ่งที่น่าพาให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้และสู่ความเป็นเลิศในการแกะสลักผักและผลไม้ คือการเรียนรู้ผ่านสื่อเทคโนโลยี ซึ่งในปัจจุบันมีอย่างหลากหลาย นักเรียนไม่จำเป็นต้องรอให้ครูมาบอกมาสอนเพียงอย่างเดียว แต่สามารถสืบค้นจากด้วยตนเองจากเทคโนโลยีที่ทันสมัย เช่น จากเว็บไซต์งานแกะสลักเฟสบุ๊ค รวมทั้งครูเองก็สามารถที่จะส่งต่อความรู้และสิ่งที่เป็นประโยชน์สำหรับการเรียนรู้ของนักเรียนผ่านสื่อสังคมออนไลน์ และสามารถแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับนักเรียนได้อย่างรวดเร็ว แม้จะเป็นนอกเวลาเรียน

“ในกลุ่มเฟสบุ๊คที่เกี่ยวกับการแกะสลักก็มีบ้างค่ะ เขาจะลงภาพแล้วเราก็ดูจากภาพค่ะ ลองมาแกะดูตามภาพ แต่แรกๆ ก็ยังไม่ปิ้งค่ะ ต้องมาลองดูหลายๆรอบ บางลายไม่ยากก็ครั้งเดียวทำได้เลย”
(เด็กหญิงแครอท)

“ครูจะหาหลายลายที่สวย แล้วส่งไปกลุ่มแกะสลักในเฟสบุ๊ค เวลากลับบ้านเด็กก็จะเปิดดูภาพที่ครูส่งให้ แล้วแกะตามมาส่งครู ดูวิดีโอจากยูทูป” (ครูเกล็ดปลา)

นอกจากนี้ ครูยังใช้เทคโนโลยีเป็นเครื่องมือช่วยในการจัดการเรียนรู้ในชั้นเรียนอีกด้วย เช่น การอัดวิดีโอในขณะที่สอน หรือการทำสื่อประกอบการจัดการเรียนรู้ เพื่อให้นักเรียนที่ไม่ทันเพื่อนหรือยากกลับมาดูซ้ำเพื่อฝึกฝนตนเองสามารถทำได้จากการดูวิดีโอ เป็นการส่งเสริมให้นักเรียนสามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง เมื่อไม่เข้าใจส่วนไหนจึงค่อยเก็บประเด็นไปถามครูหรือเพื่อนนักเรียนด้วยกัน

“ใช่ๆ แล้วอย่างรายวิชาที่เป็นพี่สอนกรณีที่พี่ไม่อยู่ พี่จะมีคลิปวิดีโอที่พี่อัดไว้อย่างวันที่พี่มาสอนให้น้องดูอาจจะไม่สมบูรณ์แบบแต่ก็มีการใช้ห้อง ห้องที่พี่สอนจะมีนักศึกษาฝึกสอน แต่ปกติที่พี่สอนพี่จะมีการสอนขั้นตอนการแกะลงคลิปวิดีโอโดยใช้กล้องโทรศัพท์ถ่ายแล้วก็เชื่อมต่อสัญญาณไปที่สัญญาณทีวีเด็กก็จะเก็บรายละเอียดการแกะของเราได้ชัดเจน” (ครูรักเร่)

นอกจากสื่อการเรียนรู้ที่เป็นเทคโนโลยีแล้ว การเรียนรู้ของนักเรียนยังมาจากเอกสารตำราที่เกี่ยวข้อง ลวดลายต่างๆ ส่วนใหญ่ในช่วงของการเริ่มต้นการฝึกฝนครูก็จะนำตำราหรือหนังสือที่มีภาพประกอบมาให้ให้นักเรียนได้ศึกษาและลงมือปฏิบัติตามขั้นตอน วิธีการในหนังสือ และครูจะเป็นผู้คอยให้คำแนะนำเมื่อนักเรียนไม่เข้าใจ

“เป็นตำราเกี่ยวกับแกะสลักโดยเฉพาะครับ เด็กสามารถดูในหนังสือแล้วทำเองได้เลย ครูก็จะคอยให้คำแนะนำ” (ครูเกล็ดปลา)

3.3 ชั้นประเมินผลการปฏิบัติ

กระบวนการจัดการเรียนรู้ที่นำไปสู่ความเป็นเลิศในการแกะสลักผักและผลไม้ นอกจากจะต้องมีการเตรียมความพร้อม การเรียนรู้ ยังมีการประเมินผลการปฏิบัติอีกด้วย จากการศึกษาพบว่าในมุมมองของครูและนักเรียนได้สะท้อนให้เห็นว่ากระบวนการจัดการเรียนรู้นั้นมีการประเมินผลเพื่อนำไปสู่การปรับปรุงอย่างสร้างสรรค์ ซึ่งการประเมินผลการปฏิบัติมีทั้งการประเมินผลจากครูผู้สอน การประเมินผลจากรุ่นพี่ที่ถ่ายทอดความรู้ และนักเรียนประเมินตนเอง

3.3.1 การประเมินผลจากครูผู้สอน

การประเมินผลการปฏิบัติจากครูผู้สอน เป็นการประเมินเพื่อให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้และนำไปสู่การปรับปรุงผลงานที่ดีขึ้น ซึ่งครูจะมีการประเมินที่หลากหลายรูปแบบ ไม่ว่าจะเป็นการประเมินผลทุกขั้นตอนของการแกะสลัก แล้วให้นักเรียนปรับปรุงไปที่ละขั้นตอน เมื่อนักเรียนแกะสลักเสร็จในแต่ละขั้น เช่น การแกะกลีบ ก็จะนำไปให้ครูประเมินและให้คำแนะนำก่อนที่จะลงมือแกะลดลายใหม่ หากทำได้ดีครูก็จะให้เริ่มทำลายใหม่ หากยังทำได้ไม่ดีครูก็จะให้แกะลายเดิม ทำให้นักเรียนได้เรียนรู้ในแต่ละขั้นตอนอย่างละเอียด

“พอได้กลีบข้างนอกนี้ผมก็ให้ครูเขาตรวจเหมือนกัน” (เด็กชายมะละกอ)

“ตรวจผลงานทุกวันครับ ถ้าคนไหนผ่านก็จะขึ้นลายใหม่ ใครที่ไม่ผ่านก็ซ้ำลายเดิมไปก่อน”
(ครูเกล็ดปลา)

การสะท้อนของครูและนักเรียนยังแสดงให้เห็นอีกว่า การประเมินของครูผู้สอนมีการใช้การประเมินโดยการติชมเพื่อให้นักเรียนได้เรียนรู้และพัฒนา ครูผู้สอนจะประเมินพร้อมให้คำชมเพื่อให้นักเรียนเกิดกำลังใจในการสร้างสรรค์ผลงาน และมีคำติเพื่อให้เกิดการปรับปรุงผลงานให้ดีขึ้น พร้อมให้คำแนะนำในสิ่งที่นักเรียนยังทำได้ไม่ดีเท่าที่ควร และการกระตุ้นให้เกิดการสร้างสรรค์ลดลายใหม่ๆ ขึ้นมาจากการติชมของครู

“ครูจะดูความคมของเส้น ไม่มีเศษเสี้ยนอยู่ในผลงาน... บอกว่าสวย แต่ถ้ามีตรงไหนผิดครูก็จะให้คำแนะนำ” (เด็กชายผักทอง)

“เราจะเป็นส่วนคอยติชมหรือบอกจุดเด่นจุดด้อยของลายนั้นๆ เพื่อให้ได้ลายขึ้นมาใหม่ๆ” (ครูรักเร่)

นอกจากนี้ ครูผู้สอนยังมีการกำหนดเกณฑ์ในการประเมินผลที่ชัดเจน โดยการให้คะแนนในชั้นเรียน เพื่อให้นักเรียนได้ทราบว่าตนเองยังมีข้อบกพร่องในส่วนใดอย่างชัดเจน และมี

ข้อเด่นที่ตรงไหน เพื่อที่นักเรียนจะได้นำผลจากการประเมินนี้ไปปรับปรุงการแกะสลักของตนเอง
นำไปสู่การฝึกฝนโดยเน้นในส่วนที่ยังขาด

“มีรูปที่มีเกณฑ์ประเมิน ในกรณีการเรียนการสอน เนื่องจากพี่มีการเรียนการสอนที่ใช้เครื่องมือใน
การสอนชัดเจนอยู่แล้วพี่มีรูปติดอยู่แล้วว่าเด็กวางมือถูกไหม ถ้าถูกได้เท่าไร เคลื่อนมือถูกไหม พี่มี
เครื่องมือของพี่” (ครูรักเร่)

3.3.2 การประเมินผลจากรุ่นพี่

รูปแบบการประเมินผลการเรียนรู้ไม่เพียงมาจากครูผู้สอนเพียงอย่างเดียวเท่านั้น
แต่รุ่นพี่ที่มาถ่ายทอดความรู้ ประสบการณ์แก่รุ่นน้องก็มีส่วนในการประเมินผลที่นำไปสู่การเรียนรู้
และการปรับปรุงผลงานของรุ่นน้องด้วยเช่นกัน การเรียนรู้โดยมีรุ่นพี่คอยช่วยถ่ายทอดความรู้ เมื่อ
รุ่นน้องทำการแกะสลักเสร็จ อาจจะเสร็จทั้งกระบวนการหรือที่ละขั้นตอนก็จะมีมาให้คำแนะนำจาก
รุ่นพี่ โดยรุ่นพี่ก็จะมีการวิเคราะห์ชิ้นงานในของรุ่นน้องในแต่ละส่วนและให้คำแนะนำ ซึ่งบางครั้งรุ่น
น้องก็จะเป็นผู้ที่นำผลงานไปให้รุ่นพี่ช่วยประเมินด้วยตนเอง เพราะจะมีความคุ้นเคย สนิทสนมกัน
มากกว่าครูผู้สอน

“พี่เขาดูจากความละเอียด ความคมไม่มีเศษติดอยู่ในลายที่แกะ” (เด็กหญิงแครอท)

“พี่สอนทำลายเส้นและให้คำแนะนำการแกะ ตรงไหนเราทำไม่สวย ไม่ดี เขาก็จะบอกและให้เราลอง
ทำใหม่” (เด็กชายพิททอง)

“ในการเรียนการสอนมีกระบวนการวิเคราะห์อยู่แล้ว อันนี้ไม่สวยเพราะอะไร กลับไม่สวยเพราะอะไร
เด็กวิเคราะห์ อย่างที่พี่บอกว่าพี่สามารถสอนน้องได้ นั่นหมายถึงว่าพี่มีกระบวนการหรือตรรกะใน
การวิเคราะห์ได้ว่ากลับแต่ละกลับมันควรมีเหตุมีผลอย่างไร” (ครูรักเร่)

3.3.3 นักเรียนประเมินตนเอง

จากการศึกษายังพบว่านอกจากครูผู้สอน รุ่นพี่ ที่มีส่วนในการประเมินผลการ
ปฏิบัติของนักเรียนแล้ว นักเรียนซึ่งเป็นผู้ปฏิบัติเองก็จะมีประเมินตนเอง มีการวิเคราะห์ชิ้นงาน
ของตนเองว่าเป็นอย่างไร ควรปรับปรุงส่วนใด โดยวิเคราะห์จากสิ่งที่ได้เรียนรู้และประสบการณ์ของ
ตนเองที่ผ่านมา รวมทั้งมีการวิเคราะห์ร่วมกันกับเพื่อนที่ฝึกฝนด้วยกันถึงชิ้นงานของตนเองและของ
เพื่อนว่าควรมีการปรับปรุง แก้ไขส่วนใด เพื่อให้การแกะสลักชิ้นต่อไปมีความสวยงามมากยิ่งขึ้น

“คือหลังจากทำชิ้นงานเด็กจะแลกเปลี่ยนกันดูแล้วก็วิเคราะห์งานตัวเองว่ามีปัญหาตรงไหน ไม่สวย
ตรงไหน ครั้งต่อไปจะปรับปรุงยังไง หรือชิ้นต่อไปที่จะทำอะไรจะแก้ไขยังไง” (ครูรักเร่)

3.4 ขั้นปรับปรุงผลการปฏิบัติ

เมื่อมีการประเมินผลแล้วในกระบวนการเรียนรู้จะมีการปรับปรุงกระบวนการจัดการเรียนรู้ นอกจากนักเรียนจะฝึกฝนอย่างหนักเพื่อให้เกิดความชำนาญ และเป็นไปตามเงื่อนไขของการแข่งขันในรายการต่างๆ แล้ว ยังมีการนำผลการประเมินจากทั้งครูผู้สอน ผลการประเมินจากรุ่นพี่ และการประเมินตนเอง มาพัฒนากระบวนการจัดการเรียนรู้ เพื่อปรับปรุงผลงานให้ดียิ่งขึ้นไป ซึ่งการปรับปรุงนั้นมีทั้งการฝึกฝนบ่อยๆ จนเกิดความชำนาญและลดข้อบกพร่องจากการประเมิน การปรับปรุงโดยการฝึกฝนที่เน้นเฉพาะจุดที่ได้รับคำแนะนำให้แก้ไข และการปรับปรุงโดยการปรึกษารุ่นพี่เพื่อขอคำแนะนำและเทคนิควิธีการที่จะช่วยลดข้อบกพร่องของงานตนเอง ซึ่งการปรับปรุงผลการปฏิบัตินี้จะดำเนินไปพร้อมๆ กับการประเมินผลการปฏิบัติ กล่าวคือเมื่อมีการปรับปรุงก็จะนำไปสู่การประเมินผลโดยครูผู้สอน รุ่นพี่ และการประเมินด้วยตนเองของนักเรียน จนกว่าชิ้นงานนั้นจะเป็นที่พอใจ รวมไปถึงการสร้างสรรค์ลวดลายใหม่ๆ ด้วย

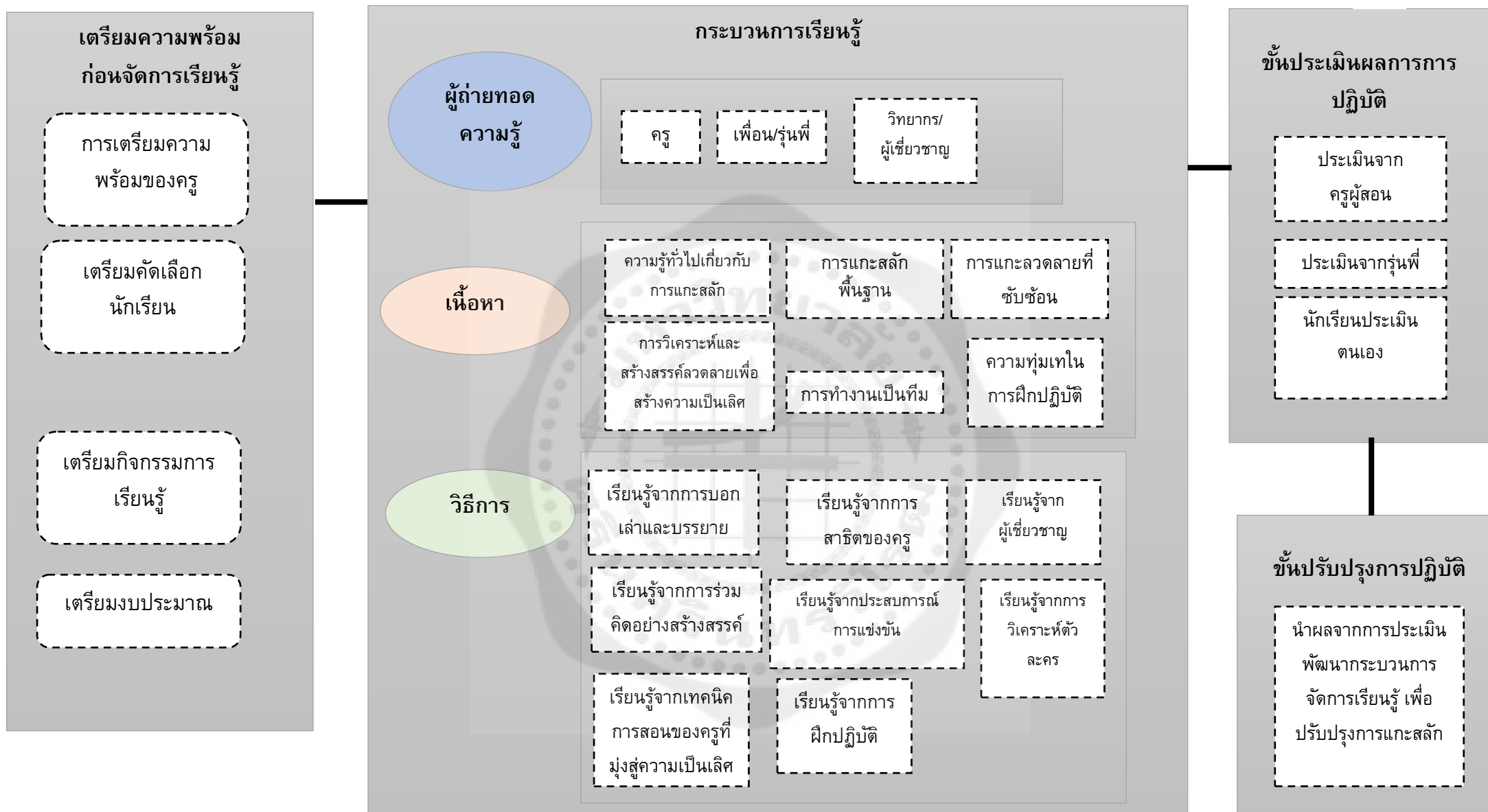
“อาศัยความชำนาญในการฝึกบ่อยๆ แก้ไขข้อบกพร่องของตัวเองไปเรื่อยๆ ให้มีข้อดีน้อยที่สุด”
(ครูเกลิตปลา)

“เป็นคอมเมนต์คำติชมว่าตรงไหนควรทำใหม่จนกว่าครูจะไม่ติเราถึงจะได้ไปลายใหม่” (เด็กชาย มะละกอ)

“พอครูประเมินเสร็จ เราเอาคำที่ครูเขาแนะนำมาปรับต่อ ถ้าครูบอกว่าไม่สวยก็มาปรึกษาพี่ว่าทำยังไง” (เด็กหญิงแครอท)

ภาพประกอบ 8 ผลงานการแกะสลักผักและผลไม้หลังการปรับปรุงและพัฒนาลวดลาย

ภาพประกอบ 9 กระบวนการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมความเป็นเลิศในการแกะสลักผักและผลไม้

ส่วนที่ 4 เจื่อนไขที่เกี่ยวข้งกับความเป็นเลิศในการแกะสลักผักและผลไม้

จากการทำความเข้าใจเจื่อนไขที่เกี่ยวข้งกับความเป็นเลิศในการแกะสลักผักและผลไม้ในมุมมองของนักเรียนและครู พบเจื่อนไขที่เกี่ยวข้งทั้งที่เป็นเจื่อนไขภายในตัวบุคคล และเจื่อนไขจากสภาพแวดล้อมทางสังคม ดังได้นำเสนอข้อค้นพบดังนี้

4.1 เจื่อนไขภายในตัวบุคคล

เจื่อนไขภายในตัวบุคคลเป็นเจื่อนไขที่เกิดจากความเชื่อ ความคิด ความรู้สึก รวมถึงคุณลักษณะเฉพาะของแต่ละบุคคลที่เกี่ยวข้งและนำไปสู่ความเป็นเลิศในการแกะสลักผักและผลไม้ ซึ่งจากการศึกษาครั้งนี้พบเจื่อนไขภายในตัวบุคคลที่มาจากทั้งมุมมองของนักเรียนและครู 5 เจื่อนไข ประกอบด้วย 1) ความสนใจของบุคคล 2) ความถนัดของบุคคล 3) ความคิดสร้างสรรค์ 4) การวางแผน และ 5) ลักษณะส่วนบุคคลของผู้เรียน

4.1.1 ความสนใจส่วนบุคคล

1) ความสนใจในงานแกะสลัก

จากการศึกษาพบนักเรียนที่มีความเป็นเลิศในการแกะสลักผักและผลไม้ มักเริ่มต้นจากการมีความสนใจในงานแกะสลัก และเมื่อได้เห็นว่าโรงเรียนมีการสอนเรื่องของการแกะสลัก มีการส่งนักเรียนเข้าประกวด เห็นผลงานของรุ่นพี่ จึงทำให้จากความสนใจกลายเป็นเริ่มอยากเรียนรู้และหาช่องทางให้ตนเองได้เข้ามาเรียนรู้งานด้านแกะสลัก

“สนใจตั้งแต่ ป.4 ค่ะ ตอนนั้นเห็นรุ่นพี่ที่เขาเรียนอยู่ เราก็มาดูที่เขาเรียน มันสวยคะเห็นพี่เขาแกะแล้วชอบ หนูก็ขอเรียนด้วย” (เด็กหญิงแคนตาลูป)

นอกจากนักเรียนแล้วครูที่สอนทางด้านการแกะสลักก็มักจะเริ่มต้นจากการชื่นชอบงานแกะสลักเช่นกัน เมื่อมีความชื่นชอบก็ชวนเขาที่จะเรียนรู้และนำความรู้นั้นมาใช้ในการสร้างนักเรียนให้เป็นผู้มีความเป็นเลิศในการแกะสลักผักและผลไม้ ซึ่งครูส่วนใหญ่ที่มาสอนนักเรียนด้านการแกะสลักจะไม่ได้เรียนทางด้านนี้โดยตรง แต่จะเข้ามาเป็นผู้สอนและผู้ฝึกซ้อมนักเรียนเพื่อเข้าแข่งขันโดยมีจุดเริ่มต้นมาจากความสนใจงานแกะสลัก

“เป็นความชอบส่วนตัวนะ ชอบมานานแล้ว แต่พี่ไม่ได้จบเอกนี้มานะ พี่จบป.ตรี เอกภาษาอังกฤษ จบ ป.โท วิจัยการศึกษา แต่ชอบพวกงานฝีมือมากกว่า พี่ก็เลยขอให้เขาสอนให้เรา เริ่มแรกเลยซ่อมแกะเป็นดอกกุหลาบ” (ครูรวงข้าว)

2) ความชื่นชอบในงานศิลปะ

นักเรียนที่เลือกเข้ามาเรียนแกะสลักก็มักจะมี ความชื่นชอบในงานศิลปะเป็นทุนเดิมอยู่แล้ว แต่อาจไม่จำเป็นต้องวาดรูปเก่ง ชอบทำงานศิลปะ เคยเรียนศิลปะหรือเคยทำงาน

ศิลปะมาก่อน บางคนอาจรู้สึกชอบในครั้งแรกที่เห็นงานแกะสลักก็ได้ หรือบางคนอาจชอบศิลปะอยู่แล้วแต่อยากเรียนแกะสลักเป็นพิเศษ เช่น นักเรียนคนหนึ่งเลือกกิจกรรมชุมนุมศิลปะเพราะมีกิจกรรมศิลปะให้ทำหลายอย่าง

“เลือกชุมนุมศิลปะเพราะมีความเป็นเอกลักษณ์แล้วผมก็ชอบในศิลปะครับ..ครูก็จะให้เลือกว่าใครจะปั้นดินน้ำมัน วาดภาพหรือแกะสลัก ผมก็เลือกแกะสลักครับ” (เด็กชายฟักทอง)

อย่างไรก็ดี การมีความชื่นชอบในงานศิลปะตลอดจนมีทักษะพื้นฐานก็จะเป็นส่วนช่วยให้นักเรียนสามารถทำงานแกะสลักที่ยากขึ้นให้สวยงามได้ เมื่อได้รับการเรียนรู้และฝึกฝนก็จะสามารถพัฒนาตนเองไปสู่ความเป็นเลิศในการแกะสลักผักและผลไม้ได้ดี

“เด็กต้องเก่งศิลปะด้วยถึงจะแกะตัวสัตว์สวย ถ้าเด็กไม่มีความรู้ด้านศิลปะก็จะไม่เข้าใจโครงสร้างของรูปร่างตัวสัตว์..คนที่วาดรูปสวย วาดลายไทยเป็น ก็จะให้มาแกะพวกลายไทย” (ครูเกล็ดปลา)

4.1.2 ความถนัดของบุคคล

ความถนัดของบุคคลเป็นอีกเงื่อนไขสำคัญที่ทำให้นักเรียนสามารถก้าวสู่ความเป็นเลิศในการแกะสลักผักและผลไม้ ซึ่งนักเรียนที่เลือกเรียนงานแกะสลักมักจะมีพรสวรรค์ในงานแกะสลักหรืองานฝีมือมาก่อน เมื่อมีโอกาสเข้ามาเรียนรู้จึงสามารถเรียนรู้ได้เร็ว และพัฒนาฝีมือตนเองได้อย่างรวดเร็ว โดยในการคัดเลือกตัวแทนนักเรียนไปแข่งขัน ครูจะสังเกตนักเรียนที่มีความถนัดในการแกะสลัก ความถนัดของนักเรียนในที่นี้หมายถึงนักเรียนสามารถเรียนรู้งานแกะสลักได้อย่างรวดเร็ว หรือสามารถแกะสลักลายพื้นฐานได้ถูกต้องและเร็วกว่าคนอื่นที่เริ่มเรียนเหมือนกัน และเมื่อนักเรียนได้รับการคัดเลือกมาแล้วก็จะเข้ามาฝึกฝนเพื่อเตรียมตัวเข้าสู่การแข่งขันต่อไป

“ก็ดูจากที่เขาแกะลายพื้นฐานดีกว่าคนอื่น ถูกต้องกว่าคนอื่น บางคนทำลายพื้นฐานหลายรอบก็ยังไม่ได้ บางคนทำแปบเดียวก็ทำได้ แบบนี้คือคนที่มีความถนัด..สอนครั้งสองครั้งเขาก็ทำได้ บางคนทำหลายรอบก็ยังไม่ได้ คือเขายังต้องฝึกอีกนาน ก็ดูตรงนี้ครับ” (ครูเกล็ดปลา)

นอกจากนี้ความถนัดของนักเรียนยังหมายถึงความสามารถในการแกะสลักเป็นลวดลายต่าง ๆ ซึ่งแต่ละคนอาจมีความถนัดแตกต่างกัน เช่น บางคนถนัดแกะสลักลายไทย บางคนถนัดแกะสลักรูปสัตว์ หรือบางคนถนัดลายเหลี่ยมมากกว่าลายโค้ง ในขณะที่อีกคนหนึ่งถนัดลายโค้งมากกว่าลายเหลี่ยม เป็นต้น

“ลายเกล็ดปลาเป็นลายลักษณะกลีบโค้ง..ง่ายกว่าลายสามเหลี่ยม แล้วแต่ความถนัดของคนนะครับ” (เด็กชายมะละกอ)

4.1.3 ความคิดสร้างสรรค์

งานแกะสลักนอกจากความชื่นชอบ ความถนัดแล้ว การที่จะสามารถทำได้ดีจนมีความเป็นเลิศได้นั้นนักเรียนยังเป็นผู้ที่มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ เพื่อจะได้สร้างสรรค์ผลงานต่างๆ ได้อย่างประณีต สวยงาม และแตกต่าง ก่อนที่จะเข้าสู่การแข่งขันในเวทีระดับต่างๆ นักเรียนที่ได้รับการคัดเลือกให้เป็นตัวแทนของโรงเรียนเพื่อเข้าแข่งขันนอกจากจะฝึกฝนอย่างหนักแล้วยังต้องร่วมกันคิด ออกแบบ ผลงานที่จะใช้ในการแข่งขันร่วมกับครูอีกด้วย

“ในหนึ่งภาคเรียนมีทั้งหมด 20 สัปดาห์ สำหรับ ม.2 จะเป็นการลงลึกในเรื่องของลายพื้นฐานที่เป็นการแกะสลักลาย เป็นลายไทย เช่น ลายลักเร่ ลายบานชื่น ลายกลีบผีเสื้อ ลายกุหลาบ แล้วสุดท้ายในระดับม.2 เด็กก็จะสร้างสรรค์ผลงานใหม่จากการเรียนลายพื้นฐานเดิมที่เขาเรียนไป..

ใน 4 คาบสุดท้าย คล้ายๆ เป็นวิชาโครงงานเลย” (ครูรักเร่)

ในกิจกรรมชุมนุมก็เช่นเดียวกัน โรงเรียนบางแห่งมีการสอนตั้งแต่ระดับประถมไปจนถึงระดับมัธยม รุ่นพี่ที่เรียนแกะสลักมาตั้งแต่ระดับประถมจนถึงระดับมัธยมก็มีความสามารถในการออกแบบผลงานใหม่ๆ คือการแกะสลักโดยเน้นการประยุกต์ผลงานพื้นฐานซึ่งสามารถใช้ความคิดสร้างสรรค์ได้มากกว่ารุ่นน้อง

“สำหรับพี่ ม.3 เขาจะพัฒนาตนเองก็คือเขาจะสร้างสรรค์ลายจากประสบการณ์..พี่ชุดโตนี้เขาผ่านพ้นเรื่องการต้องเรียนแล้วแต่เป็นเรื่องของการคิดสร้างสรรค์สิ่งใหม่..เช่น จากการเรียนรู้ดอกกุหลาบที่มันจะต้องมีการเว้าถึงสองจังหวะหรือสามจังหวะ มันอาจจะได้ผลงานใหม่ๆ ที่เป็นลายตัว S หรือจากเดิมมีเฉพาะกลีบรักอย่างเดียว เขาอาจจะเอากลีบบานชื่นมาซ้อน มันก็จะกลายเป็นกลีบบานชื่นซ้อนด้วยกลีบรักเร่” (ครูรักเร่)

“ดูในหนังสือก่อน เราต้องมาดูว่าอันไหนทำก่อนทำหลัง แล้วก็เอามาปรับค่ะ ประยุกต์ลาย คิดลายใหม่ๆ ได้ความคิดสร้างสรรค์ด้วย” (เด็กหญิงแครอท)

“ช่วงเตรียมตัวที่จะไปแข่งก็จะฝึกลายไม่ซ้ำกับโรงเรียนอื่น คิดลายเองบ้างแล้วก็แกะให้ครูดูครับ” (เด็กชายพัททอง)

4.1.4 การวางแผน

การรู้จักวางแผนเป็นเงื่อนไขหนึ่งที่นำพานักเรียนไปสู่ความเป็นเลิศในการแกะสลักผักและผลไม้ จากการศึกษาพบว่าครูที่สามารถสร้างนักเรียนให้เป็นผู้มีความเป็นเลิศได้นั้นเป็นผู้ที่รู้จักการวางแผนและเตรียมความพร้อม โดยจะเห็นได้ตั้งแต่การเตรียมในด้านเนื้อหาการจัดการเรียนรู้

การคัดเลือกนักเรียนเพื่อแข่งขัน การวางแผนด้านงบประมาณ วางแผนการฝึกฝนของนักเรียน ซึ่งการวางแผนที่ดีของครูจะมีส่วนช่วยในการจัดการเรียนรู้ให้แก่นักเรียนได้อย่างเต็มศักยภาพ และนักเรียนเองก็สามารถที่จะเรียนรู้ได้อย่างเต็มศักยภาพด้วยเช่นกัน เนื่องจากมีความพร้อมในหลายด้านคอยรองรับ

“เวลาไปแข่งต้องเดินทางตลอด ถ้ามีเด็กผู้ชายล้นครูคนเดียวก็คุมได้แต่ถ้ามีผู้หญิงด้วยก็ไม่สะดวกในการพัก ต้องเปิดห้องใหม่ ต้องหาครูผู้หญิงไปคุม เป็นการสิ้นเปลืองและเวลาซ้อมต้องซ้อมหลังเลิกเรียนได้ เวลาเด็กผู้ชายอยู่ซ้อมกับครูผู้ชายมันจะไม่ค่อยมีปัญหา แต่ถ้ามีผู้หญิงด้วย ผู้ปกครองเขาจะคอยถามตลอด เคยนัดมาซ้อม ผู้ปกครองก็จะโทรมาถามว่าเลิกซ้อมรึยัง ปลอยกลับตั้งนานแล้วยังไม่ถึงบ้านเลย ก็จะมีปัญหาแบบนี้ตามมาครับ” (ครูเกล็ดปลา)

นอกจากนี้ การรู้จักวางแผนครูยังสะท้อนเกี่ยวกับการจัดตัวแทนลงแข่งขัน ครูก็จะต้องวางแผนคัดเลือกตัวแทนที่เหมาะสมว่าใครแกะสลักลวดลายไหนได้สวยงามที่สุด

“ทุกคนต้องทำหมด ในสามคนที่แข่งต้องแกะหมด แล้วทุกคนก็จะรู้ถึงศักยภาพของตัวเองรวมถึงศักยภาพของเพื่อน เพราะทุกคนที่แกะออกมาไม่เหมือนกันหรอก แต่ละคนก็มีความสามารถในการใช้มีดไม่เหมือนกัน แกะนกยูงเหมือนกันแต่ออกมาไม่เหมือนกัน เราก็ให้เขาวิเคราะห์ว่าของใครสวยแล้วจะเลือกเอาของใครแข่ง” (ครูเกล็ดปลา)

เช่นเดียวกับนักเรียนคนหนึ่งได้เล่าว่า

“ครูจะให้ฝึกด้วยกัน จะมี 3 คน ถ้าใครทำหัวพญานาคสวยก็จะได้ฝึกทำต่อเพื่อไปแข่ง” (เด็กชาย พักทอง)

สำหรับในมุมมองของนักเรียน การรู้จักวางแผนเป็นสิ่งสำคัญที่นำไปสู่ความเป็นเลิศ เพราะจะต้องวางแผนทั้งในเรื่องของเวลาในการฝึกซ้อมที่ต้องไม่กระทบกับการเรียนวิชาอื่นๆ ไม่กระทบกับการกิจที่ทางครอบครัวมอบหมาย เช่น การฝึกซ้อมนอกเวลาเรียน การฝึกซ้อมด้วยตนเองที่บ้าน การแบ่งเวลามาฝึกซ้อมในวันเสาร์หรือวันอาทิตย์ โดยจะช่วยงานของทางครอบครัว 1 วัน เป็นต้น นอกจากนี้ยังต้องมีการวางแผนเรื่องขั้นตอนการแข่งขัน การแบ่งงานกันในทีมเพื่อให้สามารถสร้างสรรค์งานได้อย่างมีประสิทธิภาพ เช่น การทดลองจับเวลาให้เหมือนกับการลงแข่งขันจริงและตรวจดูผลงานที่แกะสลัก ถ้าผลงานยังไม่สมบูรณ์ก็ต้องแก้ไขปรับปรุงข้อผิดพลาดและทดลองใหม่จนกว่าผลงานจะออกมาดีที่สุด

“ซ้อมหนักอะ เพราะต้องจับเวลาด้วย ต้องมาโรงเรียนแต่เช้าด้วย มาเตรียมอุปกรณ์ ช่วงพักเที่ยงก็ซ้อมจับเวลา แล้วก็ดูว่าละเอียดไหม ถ้าไม่ละเอียดก็ปรับปรุงใหม่” (เด็กหญิง แครอท)

4.1.5 ลักษณะส่วนบุคคลของผู้เรียน

จากทัศนะของนักเรียนและครูได้สะท้อนให้เห็นว่าลักษณะส่วนบุคคลของนักเรียนเป็นเงื่อนไขประการหนึ่งที่ทำให้รักเรียนเข้าสู่ความเป็นเลิศในการแกะสลักผักและผลไม้ โดยนักเรียนที่มีความเป็นเลิศนั้นเป็นบุคคลที่มีลักษณะเป็นผู้ที่มีความรับผิดชอบ สนใจใฝ่เรียนรู้ตัวตนเอง มีความมุ่งมั่นตั้งใจ มีความอดทน และรู้จักคิดวิเคราะห์ ดังได้นำเสนอต่อไปนี้

1) ความรับผิดชอบ

จากมุมมองของนักเรียนได้สะท้อนให้เห็นถึงการที่จะมีความเป็นเลิศในการแกะสลักผักและผลไม้ได้นั้นจะต้องเป็นคนที่มีความรับผิดชอบ คือมีความตระหนักในบทบาทหน้าที่ของตน รู้ว่าตนจะต้องทำอะไรเพื่อที่จะแกะสลักให้สวยงามและผ่านความยากในแต่ละขั้นตอน รู้ว่าหน้าที่ของตนคือจะต้องทำงานให้เสร็จตามที่ได้รับมอบหมายโดยไม่หนีนาย รู้ว่าต้องเข้ามาฝึกฝนเรียนรู้ทุกวันตามตารางเวลาที่กำหนดอย่างสม่ำเสมอ

“กรรติจนกว่าครูจะให้ผ่านค่ะ กรรติให้เส้นมันเล็กลง ต้องฝึกทุกวันค่ะ วันละสองชั่วโมงแต่ฝึกทุกวัน”
(เด็กหญิงแดงไทย)

“ถ้าได้รับมอบหมายงานมาก็ต้องทำให้เสร็จ ไม่ใช่ทำไม่เสร็จแล้วหนีไป” (เด็กหญิงแครอท)

2) การเรียนรู้ด้วยตนเอง

การเรียนรู้ด้วยตนเองเป็นเงื่อนไขอีกประการหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับความเป็นเลิศในการแกะสลักผักและผลไม้ นักเรียนที่มีความเป็นเลิศนั้นพบว่าการเรียนรู้นั้นไม่ได้หยุดอยู่แค่ที่ครูสอนหรือฝึกซ้อมให้ แต่นักเรียนมีการเรียนรู้ด้วยตนเอง รู้จักขวนขวายเพื่อการเรียนรู้อยู่เสมอ ไม่ว่าจะเป็นการฝึกซ้อมด้วยตนเองนอกเหนือเวลาเรียน การฝึกซ้อมที่บ้าน มีการประเมินผลงานตนเองและปรับปรุงให้ดีขึ้น เรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้ต่างๆ ที่สามารถเข้าถึงได้ เช่น จากเว็บไซต์ต่างๆ จากหนังสือแกะสลัก เป็นต้น การเรียนรู้ด้วยตนเองนี้จึงเป็นเงื่อนไขหนึ่งที่ทำให้นักเรียนมีการพัฒนาฝีมือและสร้างสรรค์งานอย่างไม่หยุดนิ่ง จนสามารถสร้างความเป็นเลิศในการแกะสลักผักและผลไม้ได้

“ทุกอย่างมีการพัฒนา ถ้ามีการแข่งขันเราก็สามารถดูได้ในเว็บไซต์ต่างๆ เขาจะลงภาพแล้วเราก็ดูจากภาพค่ะ ก็ลองมาแกะดูตามภาพ แต่แรกๆ ก็ยังไม่ปิ้งค่ะ ต้องมาลองดูหลายๆ รอบ..ต้องซ้อมประจำถึงจะดีค่ะ ซ้อมหลังเลิกเรียน ช่วงพักเที่ยงก็ซ้อมจับเวลา แล้วก็ดูว่าละเอียดไหม ถ้าไม่ละเอียดก็ปรับปรุงใหม่” (เด็กหญิงแครอท)

3) ความมุ่งมั่นตั้งใจ

นักเรียนที่มีความเป็นเลิศในการแกะสลักผักและผลไม้เป็นบุคคลที่มีความมุ่งมั่นตั้งใจในการสร้างสรรค์ผลงาน ตั้งแต่ความมุ่งมั่นในการเรียนรู้ก่อนที่จะได้รับการคัดเลือก เมื่อได้รับการคัดเลือกมาแล้วก็มีความมุ่งมั่นตั้งใจในการฝึกซ้อม พัฒนาฝีมือตนเองอยู่เสมอ มีความตั้งใจในการพัฒนางานแกะสลักให้สามารถเข้าสู่การแข่งขันได้

“ต้องมีสมาธิจดจ่อกับงาน ถ้าคิดจะทำต้องมีความตั้งใจ แต่ก่อนแกะออกมาแล้วไม่สวยเลย ด้อยกว่าเพื่อน พอเห็นของเพื่อนสวยก็คิดที่จะเปลี่ยนว่าต้องทำให้ดีกว่านี้ อยากแข่งก็ต้องทำให้ดีกว่านี้ ทำให้สวยกว่านี้..ต้องขยันล่ะ ถ้าไม่ใส่ใจงานก็ไม่ได้ไปแข่ง” (เด็กหญิงแคโรท)

4) ความอดทน

ในช่วงเวลาการฝึกซ้อมแกะสลักเพื่อเตรียมตัวลงแข่งขัน ถ้านักเรียนขาดความอดทนก็จะไม่สามารถฝึกซ้อมได้ตามแผนที่วางไว้หรืออาจรู้สึกท้อแท้และล้มเลิกได้ง่าย โรงเรียนบางแห่งวางแผนให้นักเรียนซ้อมทุกวันยกเว้นวันเสาร์หรือวันอาทิตย์ หรือหยุดได้แค่สัปดาห์ละหนึ่งวัน โรงเรียนบางแห่งให้นักเรียนซ้อมทั้งช่วงเช้า ช่วงกลางวัน และช่วงเย็น หรืออาจจะซ้อมตั้งแต่ช่วงบ่ายจนถึงช่วงเย็น หรืออาจซ้อมช่วงหลังเลิกเรียนจนถึงช่วงค่ำ ถ้าหากการฝึกซ้อมแกะสลักโดยทดลองจับเวลายังทำผลงานได้ไม่สมบูรณ์ก็ต้องทดลองใหม่และปรับปรุงแก้ไขไปเรื่อยๆ จนกว่าผลงานจะเป็นที่น่าพอใจ ดังนั้น ไม่ว่าจะเป็นการฝึกแบบใดก็ตาม นักเรียนต้องใช้ความอดทนอย่างมากทั้งกำลังกายและกำลังใจว่าจะผ่านช่วงเวลานี้ไปได้ นักเรียนที่ประสบความสำเร็จหรือได้รางวัลในการแข่งขันนั้นสามารถรับรู้และเข้าใจสภาวะนี้ได้ดี

“ก็เหนื่อยค่ะ แต่ไม่เคยคิดจะออกจากทีม เหนื่อยก็สู้ อดทนเอาค่ะ” (เด็กหญิงแคนตาลูป)

นอกจากนี้ความอดทนของนักเรียนยังสะท้อนจากครูที่ทำหน้าที่ในการคัดเลือกนักเรียนเพื่อเป็นตัวแทนของโรงเรียนเข้าแข่งขันอีกด้วย คุณลักษณะหนึ่งของนักเรียนที่ครูใช้ในการคัดเลือกนักเรียนคือความอดทน อดทนทั้งการเรียนรู้ ฝึกฝน อดทนกับความกดดันก่อนเข้าแข่งขัน ขณะที่เข้าแข่งขัน เพราะงานแกะสลักเป็นงานที่ต้องอาศัยการฝึกฝนอย่างหนักก่อนที่จะแข่งขัน เมื่อสู่เวทีแข่งขันก็กดดันเมื่อต้องแข่งกับผู้อื่น แข่งกับเวลา เป็นต้น ดังนั้น ความอดทนจึงเป็นอีกเงื่อนไขประการหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับความเป็นเลิศในการแกะสลักผักและผลไม้ของนักเรียน

“คุณลักษณะสำคัญเลยที่เลือกเด็กก็คือเรื่องของความอดทน อย่างที่บอกให้ทราบว่าในการสอนครั้งแรกที่พี่ให้กรีดมะละกอก่อน เด็กที่เขาไม่อดทนเขาจะกรีดจนครูบอกว่าผ่าน แต่ถ้าเด็กที่เขาไม่อดทนเขาจะไปจากเราเองแหละ” (ครูรักเร่)

“เราจะฝึกเด็กประมาณ 2 วัน ก็พอจะรู้แล้วว่าใครอดทน มีความตั้งใจ แล้วก็ดูว่าเด็กคนนั้นสนใจจริงไหม” (ครูรวงข้าว)

5) การรู้จักคิดวิเคราะห์

การจะเป็นเลิศในการแกะสลักผักและผลไม้ สิ่งหนึ่งที่ปรากฏในตัวบุคคลคือการรู้จักคิดวิเคราะห์ เมื่อเรียนรู้เทคนิค วิธีการการแกะสลักและการสร้างสรรค์ผลงานการแกะสลัก มีการฝึกฝนจนเกิดความชำนาญแล้ว นักเรียนยังเป็นผู้ที่รู้จักคิดวิเคราะห์อีกด้วย นักเรียนจะมีการวิเคราะห์ชิ้นงานของตนเอง มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับเพื่อนในทีมหรือเพื่อนที่ฝึกฝนการแกะสลักด้วยกัน เมื่อเจอส่วนที่เป็นปัญหาหรือยังไม่ประณีตสวยงามก็จะแก้ไขในจุดนั้น ก่อนที่จะปรับแก้ก็จะวิเคราะห์ก่อนว่าเกิดจากสาเหตุอะไรเพื่อที่สามารถแก้ไขได้อย่างถูกต้องและได้ผลงานที่ออกมาอย่างดีที่สุด

“หลังจากทำชิ้นงานเด็กจะแลกเปลี่ยนกันดูแล้วก็วิเคราะห์งานตัวเองว่ามีปัญหาตรงไหน ไม่สวยตรงไหน ครั้งต่อไปจะปรับปรุงยังงัย หรือชิ้นต่อไปที่จะทำอะไรจะแก้ไขยังงัย..แค่พูดสนทนากันนำเสนอว่าปัญหาอยู่ตรงไหนแล้วก็แก้ไข.. เขาจะมีส่วนในการวิเคราะห์ก่อนที่จะลงสู่สนามแข่งขัน ในการเรียนการสอนมีกระบวนการวิเคราะห์อยู่แล้ว อันนี้ไม่สวยเพราะอะไร กลับไม่สวยเพราะอะไร” (ครูรักเร่)

นอกจากนี้ ครูและนักเรียนยังต้องช่วยกันวิเคราะห์เกมการแข่งขันในแต่ละระดับที่ผ่านมามีอะไรบ้างจะมาพร้อมกับการวางแผนเตรียมตัวแข่งขันในอนาคต เช่น แนวโน้มของลวดลายในการแข่งขันแต่ละระดับเป็นอย่างไร ความยากของลวดลายระดับภาคกับระดับชาติที่ผ่านมามีเป็นอย่างไร เราจะออกแบบลวดลายอย่างไรให้ดูโดดเด่นเข้ากับยุคสมัยหรือสะท้อนให้เห็นเรื่องราวที่กำลังเป็นที่น่าสนใจในปีนี้เป็นต้น

“อย่างกรณีก่อนที่เราจะเป็นแชมป์วันของเขต เราจะต้องวิเคราะห์ก่อนว่ากรรมการในระดับเขตพื้นที่ต้องการลายแบบไหนในสมัยก่อนที่จะต้องแข่งระดับเขตพื้นที่ เราจะต้องมีการข้อมถึงสามแบบ..จะต้องแกะสิ่งที่ปีนั้นไม่มี ต้องคิดก่อนว่าเทรนด์ของปีที่แล้วเป็นยังงัย เทรนด์ปีหน้าฉันจะก้าวล้ำสมัยไปยังงัยเพื่อที่จะให้ชนะ เช่น ปีที่ไทรมิตรแกะนารีผล เราก็จะแกะนารีผล” (ครูรักเร่)

4.2 เจาะลึกจากสภาพแวดล้อมทางสังคม

เงื่อนไขจากสภาพแวดล้อมทางสังคมคือเงื่อนไขที่ไม่ได้เกิดจากตัวบุคคลโดยตรง แต่มาจากสภาพแวดล้อมรอบข้างที่มีส่วนเกี่ยวข้องและนำไปสู่ความเป็นเลิศในการแกะสลักผักและผลไม้ ซึ่งจากการศึกษาครั้งนี้ พบเงื่อนไขที่เป็นเงื่อนไขจากสภาพแวดล้อมทางสังคม 5 ประการ ประกอบด้วย 1) การสนับสนุนจากโรงเรียน 2) ได้รับการถ่ายทอดจากรุ่นพี่ 3) การสนับสนุนจากผู้ปกครอง 4) ประสบการณ์ในการเข้าร่วมการแข่งขัน และ 5) การได้รับแบบอย่างจากคนในครอบครัว

4.2.1 การสนับสนุนจากโรงเรียน

การสนับสนุนจากโรงเรียนเป็นเงื่อนไขทางสังคมประการหนึ่งที่ส่งเสริมให้นักเรียนมีความเป็นเลิศในการแกะสลักผักและผลไม้ ซึ่งการที่นักเรียนจะได้มีโอกาสแสดงความสามารถทางด้านศิลปหัตถกรรมนั้นส่วนหนึ่งมาจากการสนับสนุนจากทางโรงเรียน ซึ่งจากการศึกษาพบได้ว่าการสนับสนุนจากโรงเรียนมีหลายประการด้วยกัน ได้แก่ เปิดเป็นกิจกรรมชุมชน บรรจุในรายวิชา สนับสนุนให้ครูผู้สอนได้พัฒนาตนเองด้านการแกะสลัก และสนับสนุนงบประมาณสำหรับการแข่งขัน ดังได้นำเสนอต่อไปนี้

1) เปิดเป็นชุมนุม

จากการสะท้อนของครูในการสนับสนุนกิจกรรมศิลปหัตถกรรมต่างๆ ที่ไม่ใช่เพียงแค่กิจกรรมแกะสลักเท่านั้น โรงเรียนส่วนใหญ่ใช้วิธีการเปิดเป็นชุมนุมเนื่องจากครูสามารถดำเนินการได้ง่ายและสะดวกรวดเร็ว ตั้งแต่การจัดตั้งกลุ่มและการบริหารจัดการซึ่งครูที่รับผิดชอบค่อนข้างมีอิสระในการควบคุมดูแล มีความยืดหยุ่นในการจัดกระบวนการเรียนรู้โดยไม่กระทบรายวิชาในกลุ่มสาระการเรียนรู้ ทั้งนี้ โรงเรียนบางแห่งอาจเปิดเป็นชุมนุมแกะสลักโดยเฉพาะ หรือบางแห่งอาจเปิดเป็นชุมนุมศิลปหัตถกรรมซึ่งมีทั้งการแกะสลัก วาดรูป และกิจกรรมอื่นๆ ก็ได้ขึ้นอยู่กับบริบทและความเหมาะสม นอกจากนี้การเปิดในลักษณะของชุมชนสามารถคัดเลือกนักเรียนที่มีความสนใจในงานแกะสลักอย่างแท้จริง สามารถคัดนักเรียนได้ส่วนหนึ่ง แม้ว่าบางคนอาจยังแกะสลักไม่เป็น แต่พื้นฐานเป็นคนที่มีความสนใจจึงเลือกเข้ากิจกรรมนี้ หรือบางคนมีพื้นฐานมาบ้างอาศัยเทคนิควิธีการ และการเรียนรู้ในชุมชนก็สามารถพัฒนาตนเองไปได้อย่างดี ซึ่งนักเรียนที่ได้รับการคัดเลือกเพื่อเป็นตัวแทนของโรงเรียนเข้าแข่งขันการแกะสลักส่วนใหญ่มาจากนักเรียนในกิจกรรมชุมนุม ดังนั้น การที่โรงเรียนให้การสนับสนุนให้มีการเปิดชุมนุมที่เกี่ยวกับการแกะสลักจึงเป็นส่วนหนึ่งที่เปิดพื้นที่ให้นักเรียนได้แสดงศักยภาพและพัฒนาตนเองจนสามารถเข้าสู่การแข่งขันและมีความเป็นเลิศทางด้านศิลปหัตถกรรมได้

“โรงเรียนมีการจัดเป็นกิจกรรมชุมนุม ชื่อว่าชุมนุมการแกะสลักผักและผลไม้ ซึ่งในชุมนุมนี้จะเป็นการรวบรวมเด็กที่มีความสนใจตั้งแต่ระดับชั้น ป.1 ถึงระดับมัธยมศึกษาปีที่ 3 อันนี้จะเรียนรวมกันในคาบ

ของชุมนุม แล้วก็นอกเหนือจากเวลาเรียนก็คือช่วง 4 โมงเย็นถึง 6 โมงเย็น..คนที่รับผิดชอบคือพี่เองคนเดียวเท่านั้น” (ครูรักเร่)

“เป็นชุมนุมแกะสลักผักและผลไม้..รับนักเรียนตั้งแต่ระดับ ป.4 ถึง ม.3 เลยครับ..เด็กคนไหนสนใจอยากมาลองฝึกดูเราก็เปิดโอกาส..เด็กชุมนุมก็จะฝึกในคาบชุมนุมและหลังเลิกเรียนต่อ ยอดเพื่อการแข่งขัน” (ครูรวงข้าว)

2) บรรจุเป็นรายวิชาเพิ่มเติม

นอกจากการสนับสนุนในลักษณะของชุมนุมแล้วโรงเรียนบางแห่งนอกจากยังมีการบรรจุเป็นรายวิชาเพิ่มเติมด้วย บางแห่งอาจเปิดรายวิชาแกะสลักทั้งระดับชั้นพื้นฐานและระดับชั้นสูง หรือบางแห่งอาจจะมีเนื้อหาอยู่ในส่วนของรายวิชาพื้นฐานการงานอาชีพ ซึ่งอาจเป็นจุดเริ่มต้นให้นักเรียนได้เกิดการเรียนรู้และชื่นชอบงานแกะสลัก บางคนก็จะค้นพบตนเองว่ามีฝีมือทางด้านแกะสลักจากการได้เรียนในรายวิชา และจะนำไปสู่การต่อยอดโดยการสมัครเข้าไปฝึกฝนตนเองในกิจกรรมชุมชนต่อไป หรือชวนช่วยในการเรียนรู้จากแหล่งอื่น รวมทั้งครูผู้สอนสามารถคัดเลือกนักเรียนได้ในเบื้องต้นว่าใครมีลักษณะที่สามารถพัฒนาต่อจนไปสู่ความเป็นเลิศได้ อีกทั้งการสนับสนุนจากโรงเรียนให้สามารถเปิดรายวิชาหรือส่วนหนึ่งของรายวิชาสามารถสอนการแกะสลักได้ ทำให้นักเรียนที่เตรียมตัวที่จะสู่การแข่งขันมีเวลาในการฝึกฝนมากขึ้นจากในรายวิชาอีกด้วย

“เดิมทีเดียวเริ่มต้นนี้เรามีการจัดในรายวิชาพื้นฐานการงานอาชีพของ กอท. ตั้งแต่ป.4-ม.3 เลยแต่เป็นการแกะสลักคอร์สเล็ก ๆ พอหลักสูตรปี 51 มีมาประกาศใช้เนี่ย ปี 53 ทางโรงเรียนเราได้ทำหลักสูตรของโรงเรียนเองและก็มีรายวิชาเพิ่มเติมมาเกิดขึ้นทำให้เรามีรายวิชาเพิ่มเติมที่เกี่ยวกับแกะสลักผักและผลไม้ 2 รายวิชา ก็คือสอนในระดับมัธยมศึกษาปีที่ 1 กับมัธยมศึกษาปีที่ 2” (ครูรักเร่)

“นอกจากเปิดสอนเป็นชุมนุมแล้ว เราได้จัดให้มีรายวิชาเพิ่มเติม..เริ่มมาตั้งแต่ปี 57 เปิดให้นักเรียนระดับชั้น ม.ต้น..เด็กที่เรียนในวิชาเพิ่มเติมคือทุกคนจะเรียนพื้นฐานทั้ง 4 ลาย ใน 1 เทอม คือเด็กต้องแกะได้เป็นลูกเป็นดอกอะไรก็ได้และเขาสามารถจัดตกแต่งออกแบบเองได้ใน 1 เทอม” (ครูรวงข้าว)

3) สนับสนุนให้ครูผู้สอนพัฒนาตนเองด้านการแกะสลัก

โรงเรียนบางแห่งส่งเสริมให้ครูทำวิจัยในชั้นเรียนเพื่อพัฒนาทั้งวิธีการสอนและองค์ความรู้ด้านการแกะสลักโดยเฉพาะโรงเรียนที่มีการเปิดสอนเป็นรายวิชาเพิ่มเติมซึ่งจะมีทั้งคู่มือการสอนและเอกสาร รวมทั้งสื่อเทคโนโลยีที่ครูสามารถใช้เป็นแนวทางการจัดกระบวนการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น รวมทั้งการสนับสนุนให้ครูได้เข้าร่วมอบรม สัมมนาเพื่อพัฒนาตนเองใน

ด้านการแกะสลัก ซึ่งเป็นการสนับสนุนในลักษณะของการให้เวลาในการเข้ารับการอบรมโดยไม่ต้องลาโรงเรียน ซึ่งเมื่อครูได้พัฒนาตนเองก็จะนำเทคนิควิธีการนี้มาถ่ายทอดต่อนักเรียนของตนเอง ทำให้นักเรียนได้รับเทคนิคใหม่ๆ จากครู อันจะนำไปสู่การสร้างสรรคงานศิลปหัตถกรรมที่เป็นเลิศได้

“ในเรื่องของกระบวนการเรียนการสอน ถ้าจะปรับเปลี่ยนก็จะต้องพัฒนารูปแบบแต่เราต้องสนใจตัวแปรตามว่าสนใจตัวไหน ตอนนี้ตัวแปรตามที่สนใจในเรื่องของรายวิชาเพิ่มเติมของเด็ก ม.1 – ม.2 คือเรื่องทักษะการแกะสลัก แต่ในเรื่องของการสอนชุมนุมพีใช้วิธีโค้ชชิ่งกับเมนเทอร์” (ครูรักเร่)

“ผู้บริหารเขาก็สนับสนุนเวลาเราขอไปดูงานก็ให้ไปขออนุญาตไปเขาก็ให้ไป” (ครูรวงข้าว)

นอกจากนี้ครูยังสามารถพัฒนาทักษะและองค์ความรู้เพิ่มเติมได้จากการเชิญวิทยากรภายนอกมาสอนนักเรียนซึ่งครูก็สามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองไปพร้อมกับนักเรียนได้ด้วย

“ส่วนหนึ่งทางโรงเรียนก็สนับสนุน เราได้ความรู้ด้วยและเด็กก็ได้ความรู้ด้วย เราก็ลงทุนครับ เราก็อยากมีความรู้และได้ประสบการณ์ใหม่ๆ ด้วย..เราขอเทคนิคในการสอนเด็ก แล้วก็ได้ลวดลายใหม่ๆ คือลายที่เราเลือกไว้ว่านี่มันสวยและแปลกเราก็จะเปลี่ยนลายใหม่และเอาลายของอาจารย์ที่สอนมาผสมกันดูแล้วมันละเอียดขึ้น..การแข่งขันงานศิลปหัตถกรรมมันก็เหมือนการกีฬาแหละ ในการแข่งขันถ้าเรามีโค้ชระดับสูงขึ้นไปเด็กเราก็จะได้รับความรู้มากขึ้น เราก็จะได้รับความรู้มากขึ้นไปด้วย” (ครูรักเร่)

4) สนับสนุนด้านงบประมาณ

ในการเรียนการสอนปกติทั้งรูปแบบกิจกรรมชุมนุมหรือรายวิชาเพิ่มเติม ส่วนใหญ่ครูมักจะเป็นผู้จัดหาวัสดุอุปกรณ์และสื่อต่างๆ ที่ใช้ประกอบการสอนแกะสลักด้วยตนเองและอาจมีการสนับสนุนค่าใช้จ่ายสำหรับวัสดุอุปกรณ์ส่วนหนึ่ง นอกจากนี้โรงเรียนส่วนใหญ่ยังสนับสนุนให้มีวิทยากรภายนอกมาสอนเทคนิคเพิ่มเติมเป็นครั้งคราวซึ่งช่วยให้นักเรียนได้เรียนรู้ลวดลายใหม่ๆ และได้ฝึกทักษะระดับสูงมากขึ้น

“การแกะสลักมันเริ่มมีการแข่งขันสูงมากขึ้น เราเคยได้ที่ 1 จะอยู่กับที่ไม่ได้เราต้องพัฒนา ถ้าไม่พัฒนาเขาก็อาจจะได้ที่ 1 แทนเรา..เด็กมีพื้นฐานอยู่แล้ว วิทยากรจะมาสอนต่อยอดให้..จะได้ความคิด ได้เทคนิคใหม่ๆ” (ครูบานชื่น)

“บางที่เราต้องไปหาวิทยากรมีความสามารถจริง ๆ เด็กก็จะได้เทคนิคกว่าที่เรียนกับเรา ถ้ามีโอกาสก็
อยากจะเชิญวิทยากรมาสอนอีก..มันได้วิธีการจับมิด วิธีการพลิกมิด วิธีการทำให้ข้อมือนั้นไวขึ้น
ลวดลายมันก็ได้เยอะขึ้น” (ครูรวงข้าว)

อย่างไรก็ดี ในช่วงที่มีการแข่งขัน โรงเรียนก็จะมีการสนับสนุนงบประมาณหรือ
ส่งเสริมให้เกิดแรงกระตุ้นในการแข่งขันอย่างเต็มที่ซึ่งสามารถช่วยให้นักเรียนมีความพร้อมในด้าน
ต่างๆ มากขึ้น

“ปัจจุบันมีเรื่องของการส่งเสริมจากทางโรงเรียน สนับสนุนด้วย แต่เมื่อก่อนพี่เดินลุยคนเดียวด้วย
ความรักของตัวเอง พี่ก็ไม่สนใจว่าโรงเรียนไม่เชียร์ ไม่สนับสนุนก็ใช้ทุนของตัวเอง แต่ปัจจุบัน
โรงเรียนสนับสนุน แล้วผลที่เกิดกับเด็กมันชัดเจนขึ้น” (ครูรักเร่)

“สนับสนุนงบประมาณเฉพาะช่วงที่ไปแข่งขัน..อยู่ที่ประมาณหลักหมื่น เพราะต้องพัฒนาวัสดุอื่นด้วย
เช่น แดงโม แคนตาลูป ช่วงใกล้แข่งขันถึงจะเอาลงวัสดุจริงเพราะวัสดุเหล่านี้มันมีราคาแพง..ช่วงที่
ซ้อมปกติก็มีเด็กหามาเองบ้าง ครูก็จะหามาให้บ้างวัสดุที่ได้ก็หาไม่ได้ครูก็จะจัดหามาให้ โดยใช้
งบประมาณส่วนตัว” (ครูเกล็ดปลา)

4.2.2 ได้รับการถ่ายทอดจากรุ่นพี่

เงื่อนไขจากสภาพแวดล้อมทางสังคมนอกจากการสนับสนุนจากทางโรงเรียนแล้ว
ยังมีการถ่ายทอดความรู้ ประสบการณ์การแกะสลักจากรุ่นพี่อีกด้วย หรือที่เรียกว่า “พี่สอนน้อง” คือ
รุ่นพี่ที่ผ่านการเรียนรู้การแกะสลักพื้นฐานหรือผ่านประสบการณ์การแข่งขัน การศึกษาดูงานด้านการ
แกะสลักมาแล้วจะมาเป็นพี่เลี้ยงช่วยครูสอนน้องในยามที่ครูไม่สามารถมาสอนได้ หรือมาสอน
ร่วมกับครู บางโรงเรียนให้น้องจับคู่กับรุ่นพี่เพื่อฝึกฝนการแกะสลัก ซึ่งรุ่นพี่จะช่วยรุ่นน้องทั้งในเรื่อง
เทคนิควิธีการจากประสบการณ์ของตนเอง ให้คำแนะนำ ปฏิบัติแก่น้องเมื่อประสบปัญหาเกี่ยวกับการ
การแกะสลัก หรือแม้แต่เมื่อรุ่นน้องได้รับคำแนะนำจากครูผู้สอนให้แก้ไขชิ้นงาน รุ่นน้องก็จะมา
ปรึกษารุ่นพี่ ประสบการณ์จากรุ่นพี่จะถูกส่งต่อมายังรุ่นน้องและช่วยให้รุ่นน้องมีการพัฒนาตนเอง
ทางด้านการแกะสลัก จึงเป็นเงื่อนไขประการหนึ่งนำไปสู่ความเป็นเลิศในการแกะสลักผักและผลไม้

“จะให้คนที่ผ่านมาสอนคนที่ยังไม่ผ่าน ส่วนมากจะเป็นรุ่นพี่ที่ผ่านแล้วก็ให้มาสอนน้องต่อเป็น
ลักษณะพี่สอนน้อง..จับคู่กัน สอนตัวต่อตัว..พี่จะมีประสบการณ์เยอะกว่า เพราะแกะมาตั้งแต่ประถม
จนถึงมัธยม” (ครูเกล็ดปลา)

“พี.ม.3 ม.2 จะสอนน้องที่เข้าใหม่ ในฐานะครูก็จะเข้าไปช่วยเติมเต็มสำหรับน้องๆ..พี.ประถมโตกลางนี้เขาก็จะไปสอนน้องชุดเล็กจากประสบการณ์เดิมของเขาที่เขาเคยเรียนมา เช่น การฝึกมิด การกริด ส่วนพีชุดโตใหญ่สุดก็จะไปสอนชุดกลางว่าเทคนิคการให้ได้กลีบสวย คม ชัด ลึก ทำยังไง แต่พีชุดโตนี้เขาผ่านพ้นเรื่องการต้องเรียนแล้วแต่เป็นเรื่องของการคิดสร้างสรรค์สิ่งใหม่” (ครูรักเร่)

4.2.3 การสนับสนุนจากผู้ปกครอง

การสนับสนุนจากผู้ปกครองเป็นเงื่อนไขสำคัญประการหนึ่งของการนำไปสู่ความเป็นเลิศในการแกะสลักผักและผลไม้ แม้ว่าผู้ปกครองจะไม่ได้เป็นผู้ที่สามารถสอนงานแกะสลักแก่นักเรียนหรือบุตรหลานของตนเอง แต่การที่จะสามารถมีความเป็นเลิศทางด้านนี้ได้จำเป็นต้องมีการฝึกฝนเป็นประจำอย่างต่อเนื่อง ทั้งในการเรียนในชั้นเรียนและนอกเวลาเรียน ดังนั้นนักเรียนที่มีความเป็นเลิศจะพบว่าส่วนใหญ่ได้รับการสนับสนุนจากผู้ปกครองในเรื่องของการให้เวลาแก่นักเรียนในการฝึกซ้อม เช่น หลังเลิกเรียน ผู้ปกครองอนุญาตให้อยู่ฝึกซ้อมกับครูและเพื่อนๆ นอกเวลาเรียนได้และสามารถมารับกลับบ้านช่วงเย็นหรือค่ำได้ ให้เวลานักเรียนฝึกซ้อมด้วยตนเองเมื่ออยู่ที่บ้าน ให้เวลามาฝึกซ้อมในวันหยุด เป็นต้น

“ผู้ปกครองให้ความสนใจ ให้ความสำคัญเนื่องจากว่าเด็กรุ่นพี่ที่เราพาไปดูระดับชาติมา เขาก็ให้ความสำคัญมากขึ้น ผู้ปกครองก็สนับสนุนดีขึ้น..แบ่งเวลาที่จะต้องมารับลูก แต่ก่อนเราต้องไปส่งเด็กทุกคืน พี่ซ้อม 4 โมงเย็นถึง 2 ทุ่ม” (ครูรักเร่)

“สนับสนุนในเรื่องการมาซ้อม กลับค่ากลับเย็นก็ไม่ว่า คือเขาเปิดโอกาสให้ เขาสนับสนุนเรื่องการเสียสละเวลา คือบางทีเด็กมีปัญหาต้องไปทำงานช่วยพ่อแม่ผู้ปกครอง ก็ต้องขอให้มาคือดีมาก” (ครูรวงข้าว)

4.2.4 ประสบการณ์ในการเข้าร่วมการแข่งขัน

ประสบการณ์ในการเข้าร่วมการแข่งขัน หรือการได้อยู่ในบรรยากาศการแข่งขัน ได้เห็นผลงานที่ส่งเข้าแข่งขัน เป็นอีกเงื่อนไขหนึ่งที่สำคัญที่ทำให้ให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้และสร้างสรรค์ผลงานจนมีความเป็นเลิศได้ การที่นักเรียนได้มีโอกาสอยู่ในบรรยากาศการแข่งขันทำให้ได้เห็นผลงานที่หลากหลายจากหลายๆ โรงเรียน เหมือนเป็นการได้ไปศึกษาดูงานด้านการแกะสลักไปด้วย เมื่อพบเทคนิควิธีการที่น่าสนใจหรือเห็นผลงานที่ได้รับรางวัล ก็จะมีการซักถาม แลกเปลี่ยนเรียนรู้กัน ได้เปิดโลกทัศน์ของตนเองและสามารถนำมาพัฒนาผลงานของตนเอง เช่น การเลือกใช้อุปกรณ์ การตกแต่งผลงาน เป็นต้น

“พอเวลาไปแข่งขันเห็นทีมอื่นเขามีด้ามกลมสวย ใบมีดไม่เหมือนที่เราเคยใช้ ก็ไปสอบถามผู้รู้ที่เขาเคยแกะมาก่อน ว่าเขาซื้อที่ไหน ก็ไปหาซื้อตามเขา เดียวนี้แพร่กระจายเยอะ ทั้งในเว็บไซต์ เยอะแยะเลย...ได้เห็นการจัดฐาน มีไอเดียในการตกแต่ง จะได้นำไปปรับปรุงใช้” (ครูเกล็ดปลา)

4.2.5 ได้รับแบบอย่างจากคนในครอบครัว

แบบอย่างจากคนในครอบครัวก็เป็นอีกเงื่อนไขประการหนึ่งที่ส่งเสริมให้นักเรียนสู่ความเป็นเลิศทางด้านศิลปหัตถกรรม นักเรียนที่ตัดสินใจเข้าสู่การเรียนรู้การแกะสลักและพัฒนาตนเองสู่การเป็นตัวแทนของโรงเรียน เข้าแข่งขัน และได้รับรางวัลระดับชาตินั้น บางคนมีจุดเริ่มต้นจากการได้รับแบบอย่างจากคนในครอบครัว กล่าวคือมีบุคคลในครอบครัวเป็นผู้มีความเป็นเลิศในการแกะสลักผักและผลไม้ เมื่อนักเรียนเห็นคนในครอบครัวตนเองมีความเป็นเลิศจนได้รับรางวัลในระดับชาติ จึงเป็นแบบอย่างให้เขาอยากที่จะมีความเป็นเลิศเช่นนั้นบ้าง จึงเป็นจุดเริ่มต้นในการเริ่มเรียนรู้ทางด้านแกะสลัก และฝึกฝนตนเองประกอบกับการขอคำแนะนำจากคนที่เป็แบบอย่างในครอบครัวจนสามารถพัฒนาตนเองสู่ความเป็นเลิศได้

“ก่อนหน้านี้ก็มีพี่ชายที่เคยไปแข่งระดับชาติสองครั้ง เลยอยากทำให้ได้เหมือนพี่ชายครับ”
(เด็กชายพักทอง)

ส่วนที่ 5 รูปแบบจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมความเป็นเลิศในการแกะสลักผักและผลไม้

รูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมความเป็นเลิศในการแกะสลักผักและผลไม้ เป็นโครงสร้างที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบต่างๆ ที่มีความเกี่ยวข้องกับวิธีการหรือแนวทางในการจัดการเรียนรู้ของครูผู้สอน ทั้งในมิติของเทคนิคและวิธีการสอน กิจกรรมการเรียนรู้ สื่อและนวัตกรรมการเรียนรู้ ที่ทำให้เกิดการขับเคลื่อนระบบให้สามารถดำเนินการได้อย่างต่อเนื่อง ภายใต้การมีทรัพยากร กฎเกณฑ์ มาตรการ และแนวปฏิบัติที่ดีที่ช่วยสนับสนุนและส่งเสริมความเป็นเลิศทางด้านศิลปหัตถกรรมของนักเรียนที่ประสบผลสำเร็จจนได้รับรางวัลจากการแข่งขันงานศิลปหัตถกรรมนักเรียนระดับชาติ จากกระบวนการจัดการเรียนรู้และเงื่อนไขที่นำไปสู่ความเป็นเลิศในการแกะสลักผักและผลไม้สามารถนำมาสังเคราะห์เป็นรูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมความเป็นเลิศทางด้านศิลปหัตถกรรม ได้ 2 รูปแบบ ได้แก่ รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบครูเป็นครู และรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบครูเป็นโค้ช ดังได้นำเสนอต่อไปนี้

5.1 รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบครูเป็นครู

รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบครูเป็นครู คือ โครงสร้างความสัมพันธ์ของแนวทางในการจัดการเรียนรู้ที่ครูผู้สอนเป็นผู้จัดการเรียนรู้แก่นักเรียนเป็นหลัก โดยครูจะเป็นผู้ดำเนินการเตรียมการ วางแผน และจัดกิจกรรมการเรียนรู้แก่นักเรียนเป็นหลัก ซึ่งเป็นรูปแบบที่เป็นทางการ มีการเตรียมการจัดการเรียนรู้ที่ผนวกกับรายวิชา และการจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมให้นักเรียนเกิดพฤติกรรมการเรียนรู้ รวมไปถึงการประเมินผลการปฏิบัติและการปรับปรุงผลการปฏิบัติ รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบครูเป็นครูนี้ส่วนใหญ่เป็นการจัดการเรียนรู้ในโรงเรียน ผู้มีบทบาทสำคัญในการจัดกระบวนการเรียนรู้คือครูผู้สอนการแกะสลักให้นักเรียน โดยได้รับการสนับสนุนการจัดกิจกรรมจากโรงเรียน รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบครูเป็นครู ประกอบด้วย การเตรียมการจัดการเรียนรู้ การสร้างความรู้ การนำความรู้สู่การปฏิบัติ วิเคราะห์และสะท้อนผลอย่างสร้างสรรค์

5.1.1 เตรียมการจัดการเรียนรู้

รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบครูเป็นครู เริ่มจากการเตรียมกระบวนการจัดการเรียนรู้ของครูผู้สอนที่ต้องการให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้เทคนิค วิธีการ การแกะสลักตั้งแต่ขั้นพื้นฐานจนถึงขั้นสูง ที่สามารถเข้าสู่การแข่งขันได้ ซึ่งการเตรียมการจัดการเรียนรู้ของครูนั้น เตรียมทั้งความรู้ทางด้านทฤษฎี และเตรียมกิจกรรมสำหรับให้นักเรียนได้ฝึกปฏิบัติ โดยสิ่งที่ครูเตรียมนั้น ได้แก่ การรายวิชาหรือกิจกรรมของโรงเรียน เช่น กิจกรรมชุมนุม ลดเวลาเรียนเพิ่มเวลารู้ เป็นต้น เตรียมวัสดุ อุปกรณ์ และสื่อการเรียนรู้ที่จำเป็นสำหรับนักเรียน รวมทั้งเตรียมการเชิญวิทยากรหรือผู้เชี่ยวชาญเข้ามาให้ความรู้หลังจากที่นักเรียนได้เรียนขั้นพื้นฐานกับครูผู้สอนสักระยะ

5.1.2 สร้างความรู้

หลังจากที่ครูเตรียมความพร้อมการจัดการเรียนรู้แล้ว ก็จะเข้าสู่การสร้างความรู้ ซึ่งการสร้างความรู้ในส่วนใหญ่มักจะเริ่มจากการให้ความรู้ในเชิงทฤษฎี เพื่อนักเรียนมีพื้นฐานความรู้เรื่องงานแกะสลัก รวมถึงคุณค่าของงานที่ทุกคนที่เข้ามาเรียนรู้จะได้สร้างสรรค์ขึ้น โดยในการสร้างความรู้นี้ครูใช้ทั้งการบรรยาย การสาธิตขั้นตอนการแกะสลัก การใช้สื่อการเรียนรู้ต่าง ๆ เช่น ภาพประกอบจากอินเทอร์เน็ต การยกตัวอย่างบุคคลที่ประสบความสำเร็จ และการเชิญวิทยากรที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญงานแกะสลักมาให้ความรู้แก่นักเรียนโดยตรง เพื่อให้นักเรียนได้รับความรู้ทั้งในเชิงวิชาการ ได้เห็นภาพความงดงามของงานแกะสลัก รวมถึงการเชิญวิทยากรมานั้นทำให้นักเรียนได้สัมผัสกับผู้รู้อย่างแท้จริงที่นอกจากครูผู้สอน อันเป็นแรงจูงใจในการสร้างสรรค์ผลงาน และได้เรียนรู้เทคนิค วิธีการใหม่ๆ จากวิทยากรที่มีประสบการณ์

5.1.3 การนำความรู้สู่การปฏิบัติ

เมื่อนักเรียนได้เรียนรู้ในภาคทฤษฎี เห็นภาพชิ้นงานการแกะสลักจากสื่อต่างๆ ที่ครูนำมาให้ดูแล้ว รวมไปถึงได้สัมผัสกับผู้มีความรู้ หรือปราชญ์ด้านการแกะสลักแล้วนั้น ต่อมา นักเรียนจะได้เข้าสู่การปฏิบัติจริง ซึ่งมีลักษณะการปฏิบัติในรูปแบบของครูเป็นครูนี้จะเน้นให้นักเรียนปฏิบัติโดยมีครูหรือรุ่นพี่คอยให้คำแนะนำ โดยนักเรียนจะนำความรู้ในภาคทฤษฎีมาบูรณาการสู่การปฏิบัติ ทั้งเทคนิควิธีการต่างๆ ที่ครู และวิทยากรได้แนะนำมาปฏิบัติการแกะสลัก และมีติดขัดหรือทำสำเร็จในแต่ละขั้นตอนครูจะคอยประเมินผลการปฏิบัติ และให้คำแนะนำเพื่อให้นักเรียนได้มีการปรับแก้ไขแต่ละขั้นตอน

5.1.4 วิเคราะห์และสะท้อนผลอย่างสร้างสรรค์

เมื่อฝึกปฏิบัติแล้วก็จะมีการวิเคราะห์ชิ้นงาน ซึ่งการวิเคราะห์ชิ้นงานนี้มีทั้งวิเคราะห์ด้วยตนเอง และวิเคราะห์ร่วมกับครูผู้สอน เพื่อหาจุดเด่นและควรแก้ไขของงาน มีการให้ข้อเสนอแนะอย่างสร้างสรรค์จากครูผู้สอนเพื่อนำไปปรับปรุงชิ้นงาน รวมทั้งมีการสะท้อนผลอย่างเป็นทางการจากครูผู้สอน เช่น มีเกณฑ์การให้คะแนน เป็นต้น

5.2 รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบครูเป็นโค้ช

รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบครูเป็นโค้ช คือ โครงสร้างความสัมพันธ์ของแนวทางในการจัดการเรียนรู้ที่เน้นให้นักเรียนเรียนรู้ด้วยตนเอง โดยมีครูคอยเป็นผู้ชี้แนะภายใต้ศักยภาพของนักเรียน ผู้มีบทบาทสำคัญที่ทำให้เกิดการเรียนรู้คือตัวนักเรียนเอง เป็นการเรียนรู้ที่เน้นทักษะการฝึกปฏิบัติ ครูผู้สอนจะมีบทบาทในการคอยให้คำชี้แนะให้คำปรึกษา แก่นักเรียนเพื่อพัฒนาไปสู่ความเป็นเลิศ ซึ่งรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบครูเป็นโค้ช ประกอบด้วย การกระตุ้นให้นักเรียนรู้จัก

ตนเอง ส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง ออกแบบร่วมกันอย่างสร้างสรรค์ ทุ่มเทลงมือปฏิบัติ สะท้อนผลการปฏิบัติ และต่อยอดองค์ความรู้และปรับปรุง

5.2.1 กระตุ้นให้นักเรียนรู้จักตนเอง

การจัดการเรียนรู้แบบครูเป็นโค้ช ส่วนใหญ่จะเกิดขึ้นกับนักเรียนที่มีความต้องการเรียนรู้งานแกะสลักเป็นพื้นฐาน ซึ่งส่วนใหญ่จะเริ่มรู้จักตนเองจากกรถูกกระตุ้นด้วยกิจกรรมบางอย่าง เช่น การเรียนในชั้นเรียน ครูพาไปดูรุ่นพี่ฝึกฝนเพื่อการประกวด ได้ทดลองทำกับรุ่นพี่เป็นต้น เมื่อนักเรียนรู้จักตนเองแล้วก็เริ่มจุดเริ่มต้นของการชวนหาเพื่อนเพื่อการเรียนรู้งานแกะสลัก เช่น การสมัครเข้าชุมชน การเลือกกิจกรรมแกะสลักในช่วงเวลาเรียนเพิ่มเวลารู้

5.2.2 ส่งเสริมให้เกิดการสร้างความรู้ด้วยตนเอง

การเรียนรู้ด้วยตนเองเป็นสิ่งที่ปรากฏให้เห็นอยู่เสมอในนักเรียนที่มีความเป็นเลิศทางด้านศิลปหัตถกรรม ส่วนหนึ่งมาจากตัวนักเรียนที่มีความสนใจใฝ่เรียนรู้ในการแกะสลัก แต่อีกส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากการส่งเสริมจากครูผู้สอนซึ่งไม่เพียงแต่ในห้องเรียน ในวิชาเรียนเท่านั้น แต่เป็นการส่งเสริมให้นักเรียนมีการฝึกฝน เรียนรู้นอกชั้นเรียนอย่างสม่ำเสมอ เช่น แนะนำการหาความรู้จากแหล่งเรียนรู้อื่นๆ ไม่ว่าจะเป็นหนังสือแกะสลัก อินเทอร์เน็ต เฟซบุ๊กที่เกี่ยวข้องกับการแกะสลัก การฝึกฝนช่วงเย็นหลังเลิกเรียน ฝึกฝนด้วยตนเองที่บ้าน การฝึกฝนโดยดูตัวอย่างจากสื่อการเรียนรู้ต่างๆ ซึ่งการสร้างความรู้ด้วยตนเองนั้นนอกจากจะให้นักเรียนเกิดความชำนาญแล้ว ยังช่วยให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ที่สร้างสรรค์ นำไปสู่การออกแบบและสร้างสรรค์ชิ้นงานที่มีความสร้างสรรค์

5.2.3 ออกแบบร่วมกันอย่างสร้างสรรค์

จากกระบวนการเรียนรู้ของนักเรียนทำให้นักเรียนมีการร่วมกันออกแบบและสร้างสรรค์ชิ้นงานเพื่อการแข่งขันร่วมกัน ซึ่งการออกแบบร่วมกันทุกคนจะมาร่วมกันวิเคราะห์ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ และเสนอแนวคิดอย่างสร้างสรรค์ ก่อนที่จะร่วมกันตัดสินใจในแบบที่เลือกเพื่อนำสู่การแข่งขัน โดยครูจะเปิดโอกาสให้นักเรียนได้บูรณาการความรู้ ประสบการณ์ทั้งจากห้องเรียน นอกห้องเรียน รวมถึงจากการเคยเห็นแบบอย่างงานของบุคคลอื่นเพื่อนำมาออกแบบเป็นชิ้นงาน ก่อนนำไปฝึกฝนการแกะสลัก อีกทั้งการออกแบบนี้ยังคำนึงถึงความถนัดของสมาชิกในทีมอีกด้วย ครูจะคอยชี้แนะในสิ่งที่เห็นว่าน่าจะปรับปรุง หรือเพิ่มเติมจุดที่จะสามารถสร้างความเข้มแข็งให้แก่งานของนักเรียนได้

5.2.4 ทุ่มเทลงมือปฏิบัติ

นักเรียนที่มีความเป็นเลิศในการแกะสลักผักและผลไม้ นั้น ความทุ่มเทในการลงมือปฏิบัติเป็นสิ่งสำคัญ การฝึกฝนอย่างต่อเนื่องเป็นสิ่งจำเป็น เพราะการที่จะสร้างผลงานแกะสลัก

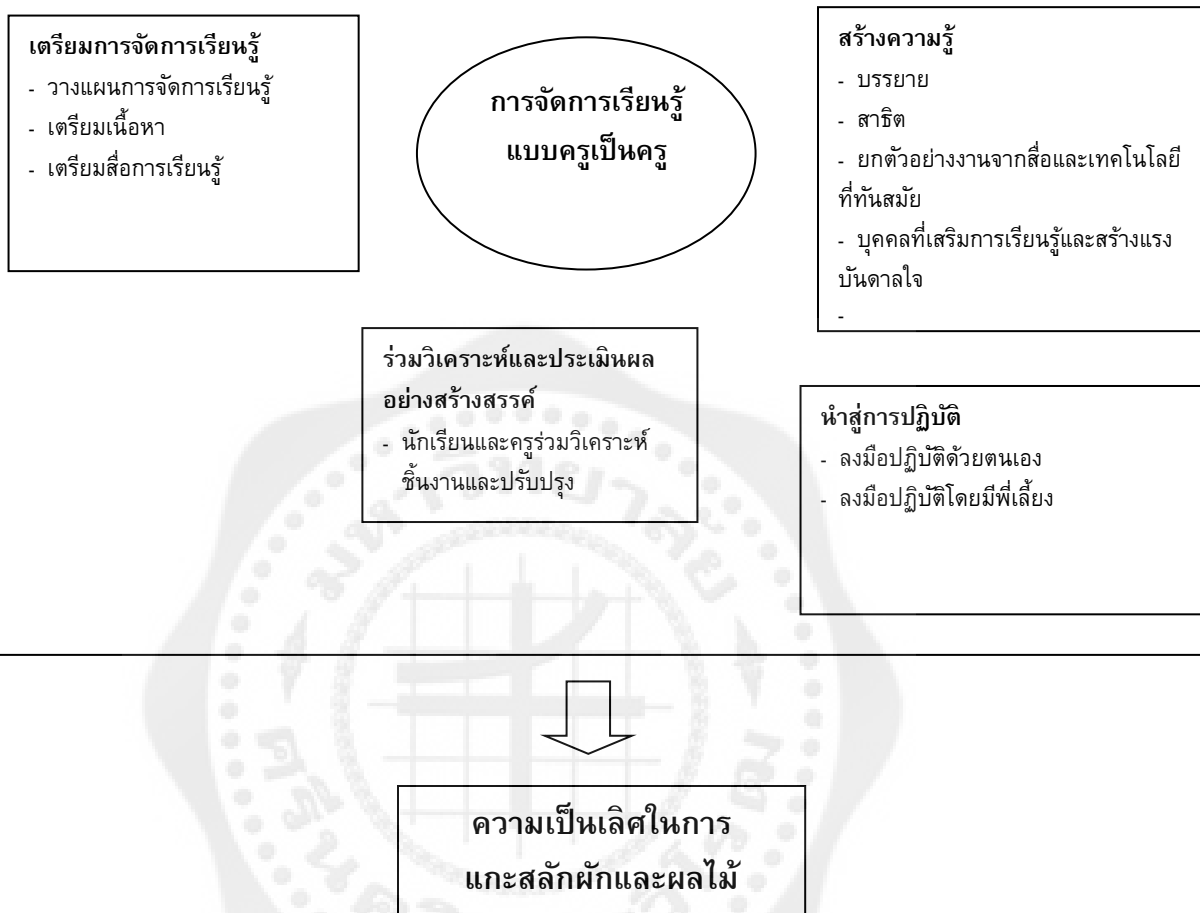
ได้อย่างประณีต สวยงามต้องอาศัยการฝึกฝน ดังนั้นนักเรียนจึงต้องมีทั้งความอดทน มีความทุ่มเท และมุ่งมั่นฝึกฝน ซึ่งรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบครูเป็นโค้ช จะเน้นให้นักเรียนได้ลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง ปรึกษาครูหรือรุ่นพี่เมื่อประสบปัญหา และมักฝึกปฏิบัติอย่างสม่ำเสมอเมื่อมีเวลาว่าง รวมทั้งมีการจัดสรรเวลาเพื่อการฝึกปฏิบัติที่นอกเหนือจากในชั้นเรียนด้วย

5.2.5 สะท้อนผลการปฏิบัติ

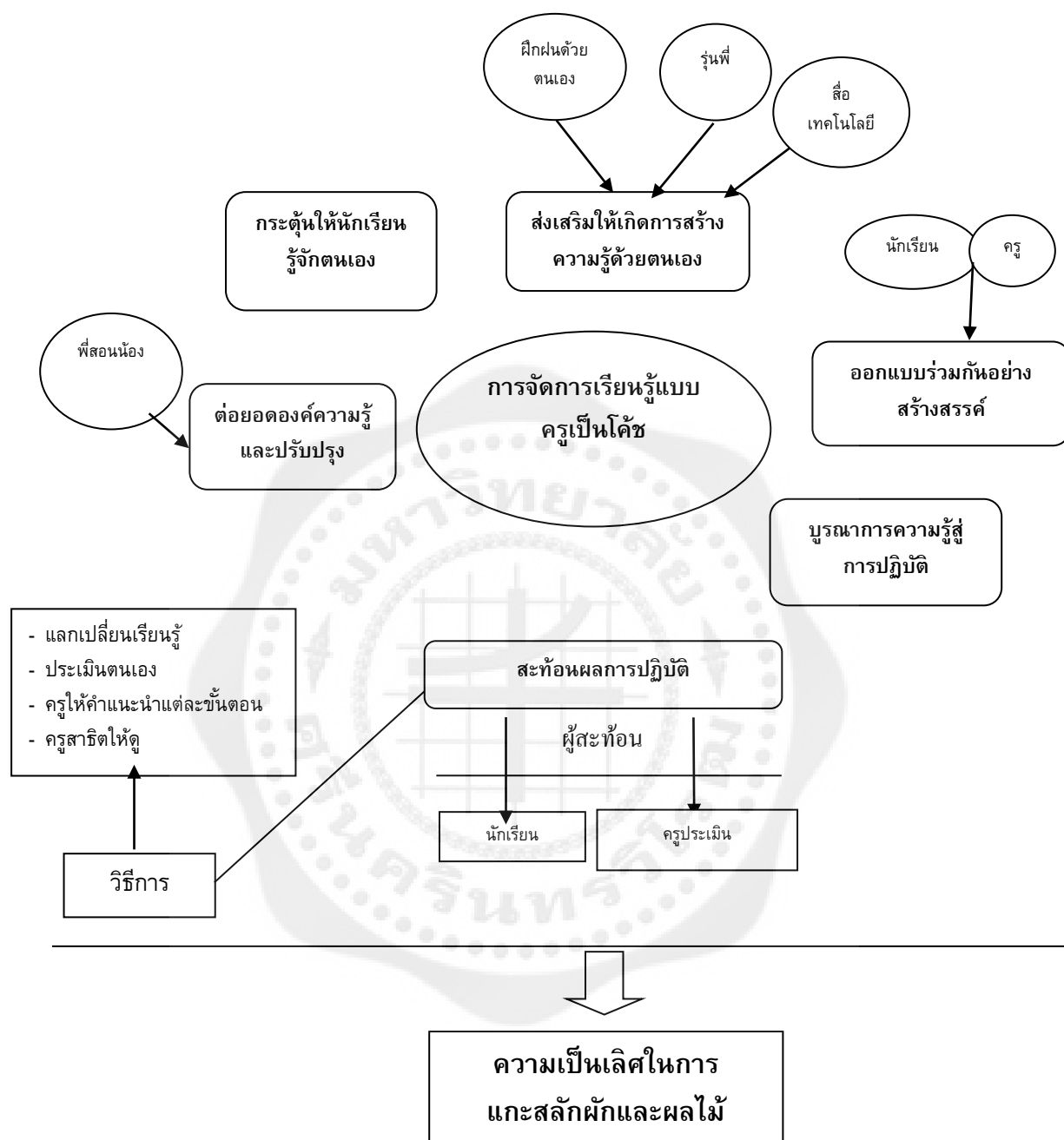
การสะท้อนผลการปฏิบัติ มีการสะท้อนผลที่ไม่ใช่การสะท้อนแบบทางการ แต่เป็นการพูดคุย แลกเปลี่ยนเรียนรู้ และให้คำแนะนำ ทั้งจากครูผู้สอน เพื่อนในกลุ่ม และรุ่นพี่ที่มีประสบการณ์ ลักษณะการสะท้อนผลมีทั้งที่สะท้อนครั้งเดียวเมื่อชิ้นงานเรียบร้อยและสะท้อนในแต่ละขั้นตอนของการแกะสลัก เพื่อให้แก้ไขชิ้นงานให้มีความสวยงาม รวมทั้งแนะนำเทคนิค วิธีการในการแกะสลักไปด้วย

5.2.6 ต่อยอดองค์ความรู้และปรับปรุง

เมื่อครูสามารถฝึกฝนนักเรียนจนสามารถส่งเข้าแข่งขันและมีความเป็นเลิศแล้ว จะส่งเสริมให้มีการต่อยอดองค์ความรู้โดยการนำความรู้และประสบการณ์ของตนเองมาสอนต่อแก่น้องในปียถัดไป ซึ่งส่วนใหญ่นักเรียนที่มาสอนต่อรุ่นน้องก็จะเป็นตัวแทนของโรงเรียนไปแข่งขันในระดับมัธยมศึกษาต่อไป การต่อยอดความรู้นี้จะเป็นการนำความรู้และประสบการณ์ของตนเองที่ได้เรียนรู้มา รวมทั้งประสบการณ์จากการประกวดชิ้นงานในเวทีต่างๆ มาถ่ายทอดสู่รุ่นน้อง อีกทั้งยังได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้กับรุ่นน้องอีกด้วย เป็นการฝึกฝนตนเองไปด้วย เพราะการสอนน้องก็ทำให้คนสอนต้องมีการเตรียมพร้อมองค์ความรู้ที่มี ค้นคว้าเพิ่มเติมในส่วนที่ยังขาด เพื่อที่จะสามารถถ่ายทอดสู่รุ่นน้องได้ รวมทั้งปัญหาที่เกิดขึ้นขณะที่ฝึกฝนร่วมกับรุ่นน้องก็มีความแตกต่างกันไป ดังนั้นรุ่นพี่ก็จะต้องมีการพัฒนาความรู้ของตนเองอยู่เสมอเพื่อนำมาต่อยอดความรู้ให้แก่รุ่นน้อง และปรับปรุงงานแกะสลักต่อไปอย่างไม่หยุดนิ่ง โดยมีครูผู้สอนคอยให้คำชี้แนะ

ภาพประกอบ 10 รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบครูเป็นครู

ภาพประกอบ 11 รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบครูเป็นโค้ช

ส่วนที่ 6 คู่มือการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมความเป็นเลิศในการแกะสลักผักและผลไม้

คู่มือการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมความเป็นเลิศในการแกะสลักผักและผลไม้ เป็นแนวปฏิบัติที่ดีในการจัดการเรียนรู้ที่มีความเกี่ยวข้องกับวิธีการหรือแนวทางในการจัดการเรียนรู้ของครูผู้สอน ทั้งในมิติของรูปแบบและกระบวนการ กิจกรรมการเรียนรู้ สื่อและนวัตกรรมการเรียนรู้ ที่ช่วยสนับสนุนและส่งเสริมความเป็นเลิศในการแกะสลักผักและผลไม้ของนักเรียน ซึ่งได้จากการสังเคราะห์รูปแบบและกระบวนการเรียนรู้ของนักเรียนและครูผู้สอนที่มีความเป็นเลิศในการแกะสลักผักและผลไม้ และเคยได้รับรางวัลจากการแข่งขันงานศิลปหัตถกรรมนักเรียนระดับชาติเป็นผู้สะท้อนกระบวนการเรียนรู้และเงื่อนไขที่เกี่ยวข้องกับความสำเร็จ ผู้วิจัยได้นำข้อค้นพบจากการสังเคราะห์รูปแบบการจัดการเรียนรู้มาเป็นแนวทางในการกำหนดโครงสร้าง ขอบเขตของคู่มือ และดำเนินการสร้างคู่มือ ซึ่งประกอบไปด้วย 4 ส่วนที่สำคัญ ได้แก่ 1) ส่วนนำ 2) การเตรียมความพร้อม 3) การเรียนรู้และฝึกฝน 4) การสร้างความคงทนและยั่งยืน ดังได้นำเสนอต่อไปนี้

1. ส่วนนำ (เริ่มต้น ดีเยี่ยม)

เนื้อหาของคู่มือในส่วนแรกนี้ ได้มาจากการศึกษาเงื่อนไขที่เกี่ยวข้องกับความสำเร็จในการจัดการเรียนรู้ ซึ่งพบว่าการวางแผนที่ดี เป็นหนึ่งในเงื่อนไขที่สำคัญ ดังนั้นในส่วนแรกของคู่มือจึงจำเป็นต้องนำเสนอรายละเอียดที่ครูผู้สอนและนักเรียนควรทำความเข้าใจเพื่อให้สามารถวางแผนการจัดการเรียนรู้ตามแนวทางที่ให้ไว้ในคู่มือได้อย่างเหมาะสม เนื้อหาในส่วนที่ 1 ประกอบด้วย 1) วัตถุประสงค์ของคู่มือ 2) ขอบเขตของคู่มือ 3) บทบาทหน้าที่ของครูผู้สอนและนักเรียน และ 4) ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับงานแกะสลักผักและผลไม้ โดยมีรายละเอียดในแต่ละประเด็น ดังนี้

1.1 วัตถุประสงค์ของคู่มือ

การกำหนดวัตถุประสงค์ของคู่มือในครั้งนี้ได้กำหนดให้สอดคล้องกับเป้าหมายของความสำเร็จในการจัดการเรียนรู้ และระดับชั้นของนักเรียนตามข้อมูลที่ได้จากคำบอกเล่าของกลุ่มผู้ให้ข้อมูล ผู้วิจัยจึงได้กำหนดวัตถุประสงค์ในการจัดทำคู่มือไว้ดังนี้

คู่มือการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมความเป็นเลิศในการแกะสลักผักและผลไม้จัดทำขึ้นเพื่อเป็นแนวทางในการจัดการเรียนรู้การแกะสลักผักผลไม้ให้กับนักเรียนระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาตอนต้น

1.2 ขอบเขตของคู่มือ

ขอบเขตของคู่มือจะช่วยให้ครูผู้สอนที่จะนำคู่มือนี้ไปใช้ ได้ทำความเข้าใจขอบเขตโดยภาพรวมของคู่มือ ทั้งขอบเขตด้านกลุ่มเป้าหมาย ซึ่งบ่งบอกลักษณะของครูผู้สอนที่พึงมีก่อนนำคู่มือนี้ไปใช้ ซึ่งคุณลักษณะของครูที่ระบุในขอบเขตด้านกลุ่มเป้าหมาย มาจากเงื่อนไขที่เกี่ยวข้องกับ

ความสำเร็จในการจัดการเรียนรู้ ได้แก่ 1) เป็นครูผู้สอนที่มีความสนใจในงานศิลปหัตถกรรมด้านการแกะสลักผักและผลไม้ 2) เป็นครูผู้สอนที่มีพื้นฐานในด้านการแกะสลักผักและผลไม้เบื้องต้น 3) เป็นครูผู้สอนที่มีเวลาว่างนอกเวลาราชการ 4) เป็นครูผู้สอนที่มีความรักและเมตตาต่อศิษย์ และ 5) เป็นครูผู้สอนที่มีความพยายามและความมุ่งมั่นในการทำงานและขอบเขตด้านเนื้อหา

ส่วนขอบเขตด้านเนื้อหานั้น ได้ระบุภาพรวมของเนื้อหาในคู่มือส่วนต่างๆ ซึ่งมีเนื้อหา 4 ส่วนสำคัญ ได้แก่ 1) ส่วนนำ 2) การเตรียมความพร้อม 3) การเรียนรู้และฝึกฝน และ 4) การสร้างความคงทนและยั่งยืน โดยเนื้อหาในคู่มือทุกส่วนได้มาจากข้อค้นพบทั้งรูปแบบกระบวนการเรียนรู้ และเงื่อนไขที่เกี่ยวข้อง

1.3 บทบาทหน้าที่ของครูผู้สอนและผู้เรียน

เนื้อหาในส่วนนี้ได้ระบุบทบาทหน้าที่ทั้งของครูผู้สอนและของผู้เรียน เพื่อให้ครูและนักเรียนเข้าใจบทบาทของตนเอง การกำหนดบทบาทในคู่มือนี้ได้มาจากประสบการณ์ของครูผู้สอนและนักเรียนผ่านคำบอกเล่า โดยบทบาทหน้าที่ของครูผู้สอนได้แก่ 1) เป็นผู้อำนวยความสะดวก โดยครูผู้สอนมีหน้าที่ต้องจัดเตรียมอุปกรณ์ สื่อตามที่คู่มือแนะนำ รวมถึงจัดบรรยากาศ จัดสถานการณ์ หรือจัดกิจกรรม ที่จะทำให้การเรียนรู้ของนักเรียนเป็นไปด้วยความสะดวก ราบรื่นที่สุดเท่าที่จะทำได้ตามศักยภาพและความพร้อมของบริบทที่จะเอื้ออำนวย เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดประสบการณ์การเรียนรู้ เกิดคุณลักษณะที่ดีในด้านกาย อารมณ์ สังคมและสติปัญญา ตลอดจนความสามารถด้านการแกะสลักผักและผลไม้ที่สามารถนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ในชีวิต และ 2) เป็น Coach ที่มีหน้าที่จัดกระบวนการเรียนรู้ให้ผู้เรียนทุกคนมีส่วนร่วม เพื่อพัฒนาศักยภาพของนักเรียนให้มีความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ บรรลุตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ โดยครูต้องมีปฏิสัมพันธ์สองทางกับนักเรียน ผ่านการสื่อสารทั้งแบบเป็นทางการและไม่เป็นทางการ เพื่อคอยให้คำแนะนำสะท้อนกลับ (Feedback) รวมถึงช่วยเหลือ ส่งเสริม ให้กำลังใจ และรับรู้ถึงศักยภาพของผู้เรียนแต่ละคนผ่านการสังเกตและวิเคราะห์ผู้เรียนอย่างเอาใจใส่

ส่วนบทบาทหน้าที่ของนักเรียน ได้แก่ 1) เป็นผู้รับการถ่ายทอด ในช่วงเริ่มต้นการฝึก นักเรียนจำเป็นต้องกระตือรือร้น มีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้ให้มากที่สุด รวมถึงต้องมีปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน เรียนรู้จากการได้แลกเปลี่ยนข้อมูล ความรู้ ความคิด และประสบการณ์กันและกันให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ และ 2) เป็นผู้ถ่ายทอด เมื่อมีทักษะและความชำนาญในการแกะสลักผักและผลไม้ ก็จะทำหน้าที่สอนรุ่นน้อง ถ่ายทอดความรู้ ความคิดและประสบการณ์ ซึ่งถือเป็นสร้างองค์ความรู้ที่คงทนและเป็นการส่งต่อองค์ความรู้ที่มีจากรุ่นสู่รุ่น

1.4 ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับงานแกะสลักผักและผลไม้

เพื่อให้การจัดการกระบวนการเรียนรู้เป็นไปได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสบความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ ครูและนักเรียนจำเป็นต้องมีความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับงานแกะสลักผักและผลไม้ ซึ่งเป็นขั้นตอนหนึ่งในรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบเป็นทางการ ขั้นการสร้างความรู้ โดยเนื้อหาความรู้ทั่วไปที่ครูและนักเรียนควรรู้ ซึ่งได้มาจากการค้นคว้าในเอกสารและจากการถ่ายทอด

จากประสบการณ์ของครูและนักเรียนที่มีความเป็นเลิศทางด้านศิลปหัตถกรรมในงานแกะสลัก ได้แก่

- 1) ประวัติความเป็นมาของการแกะสลักในประเทศไทย
- 2) ความหมายของการแกะสลักผักและผลไม้
- 3) วัตถุประสงค์ของการแกะสลักผักและผลไม้
- 4) อุปกรณ์ที่ใช้ในการแกะสลักผักและผลไม้
- 5) คำศัพท์ที่ใช้ในงานแกะสลักผักและผลไม้

2. การเตรียมตัวก่อนเข้าสู่กระบวนการฝึก (เตรียมพร้อม เตรียมคน)

เนื้อหาในคู่มือส่วนที่ 2 นี้ได้แนวคิดมาจากรูปแบบการจัดการเรียนรู้ทั้งแบบครูเป็นครู และแบบครูเป็นโค้ช กล่าวคือ ในขั้นเตรียมการจัดการเรียนรู้ ในรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบครูเป็นครู ที่ครูจำเป็นต้องวางแผน เตรียมกิจกรรมและสื่อการเรียนรู้ และรูปแบบครูเป็นโค้ช ประกอบด้วย 1) การเตรียมตัวของครูผู้สอน 2) การเตรียมตัวของนักเรียน 3) การเตรียมสถานที่และการสร้างบรรยากาศในการเรียนรู้ และ 4) การสร้างความเข้าใจร่วมกัน โดยมีเนื้อหาในแต่ละประเด็นดังนี้

2.1 การเตรียมตัวของผู้สอน

การเตรียมตัวของผู้สอน เป็นเนื้อหาที่ได้มาจากเงื่อนไขที่เกี่ยวข้องกับความสำเร็จในการจัดการเรียนรู้ สิ่งที่ครูผู้สอนควรเตรียม ได้แก่ 1) ทำความเข้าใจความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับการแกะสลักผักและผลไม้ 2) การสร้างแรงจูงใจให้ผู้เรียนเกิดการอยากเรียนรู้ ด้วยวิธีการและสื่อที่เหมาะสม เช่น คู่มือผลงานความสำเร็จของรุ่นพี่ พร้อมทั้งกระตุ้นให้กำลังใจว่านักเรียนก็สามารถทำได้เช่นกัน การดูรูปภาพงานแกะสลักจากการแข่งขันในระดับต่างๆ ทั้งของโรงเรียนตนเองและที่นอกเหนือจากโรงเรียนตนเอง ทั้งนี้วิธีการของครูผู้สอนอาจแตกต่างจากที่ระบุไว้ในคู่มือ ขึ้นอยู่กับความพร้อมและบริบทของสถานศึกษา

2.2 การเตรียมตัวของผู้เรียน

การเตรียมตัวของผู้เรียน สามารถทำได้ทั้งในแบบที่ครูเป็นผู้จัดสถานการณ์ และผู้เรียนรู้จักตนเอง ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของเงื่อนไขที่เกี่ยวข้องกับความสำเร็จในการจัดการเรียนรู้ เนื้อหาในส่วนนี้แสดงให้เห็นวิธีการเตรียมตัวผู้เรียน ได้แก่ 1) ทำความเข้าใจความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับการแกะสลักผักและผลไม้ 2) การสอบถามข้อมูลเกี่ยวกับงานแกะสลักกับรุ่นพี่ที่รู้จัก และ 3) การสังเกตและเฝ้าดู รุ่นพี่แกะสลัก ด้วยความอยากรู้อยากเห็น แต่วิธีการเหล่านี้เป็นเพียงเนื้อหาบางส่วนในคู่มือเท่านั้น ซึ่งครูผู้สอนและนักเรียนอาจมีการค้นพบวิธีการเตรียมความพร้อมของครูและนักเรียนด้วยวิธีการอื่นเพิ่มเติมได้อีก

2.3 การเตรียมบรรยากาศให้เหมาะสมในการเรียนรู้

การจัดเตรียมสถานที่เพื่อให้เหมาะสมในการจัดการเรียนรู้ ควรปฏิบัติดังนี้ 1) ห้องเรียนต้องมีความพร้อมสำหรับการที่ครูจะใช้สื่อ กล่าวคือ มีจอภาพขนาดใหญ่ สำหรับฉายให้

นักเรียนทุกคนได้เห็นในสิ่งเดียวกันพร้อมๆ กัน กรณีมีการจัดการเรียนกลุ่มใหญ่ หากเป็นกลุ่มเล็กก็ควรเลือกจอภาพให้เหมาะสมตามจำนวนนักเรียน เพื่อให้เห็นภาพสื่อได้ทั่วถึง 2) จัดโต๊ะห้องเรียนเป็นไปแบบห้องประชุมทุกคนมองเห็นจอภาพ หรือสื่อที่ครูนำเสนอ 3) การจัดห้องเรียนต้องจัดห้องให้ครูสามารถเดินให้คำแนะนำ หรือมีปฏิสัมพันธ์กับผู้เรียนได้ทุกคนอย่างสะดวก 4) การจัดเตรียมช่วงเวลาในการจัดการเรียนรู้ เพื่อประโยชน์สูงสุดที่ควรจัดการเรียนรู้ฝึกฝนในช่วงเวลาบ่ายคาบเรียนสุดท้ายก่อนเลิกเรียน 5) การเตรียมสื่อ วัสดุ อุปกรณ์ ในงานแกะสลักที่จะใช้ในแต่ละครั้งของการจัดกิจกรรมให้พร้อม หากครั้งใดจะมีการใช้วัสดุในท้องถิ่นและต้องการให้นักเรียนจัดเตรียมมาด้วย ควรแจ้งนักเรียนล่วงหน้าเพื่อที่นักเรียนจะได้จัดเตรียมมาเพื่อฝึกปฏิบัติ และ 6) กรณีหากมีการใช้สถานที่นอกห้องเรียนในการจัดการเรียนรู้ ควรเลือกสถานที่ ที่มีโต๊ะม้าหินอ่อน หรือลานกว้างสามารถปูเสื่อให้นักเรียนทุกคนนั่งได้อย่างสบาย ไม่แออัด มีความเงียบสงบ ตลอดจนบรรยากาศต้องร่มรื่นเย็นสบาย

การเตรียมสร้างความเข้าใจร่วมกันระหว่างผู้ปกครอง ผู้บริหาร และคณะครู ก็เป็นอีกกระบวนการหนึ่งที่ปรากฏในเงื่อนไขที่เกี่ยวข้องกับความสำเร็จในการจัดการเรียนรู้ ซึ่งในคู่มือได้เสนอแนวทางในการสร้างความเข้าใจกับผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ดังนี้ 1) ผู้ปกครอง ซึ่งแจ้งทำความเข้าใจเกี่ยวกับการที่นักเรียนต้องเลิกเรียนช้า กลับค่ำ ในบางสัปดาห์ ผู้ปกครองต้องเห็นชอบและยินยอมในส่วนนี้ 2) ผู้บริหาร การใช้สถานที่ในบางครั้งที่ต้องเลิกช้า และใช้สถานที่นอกห้องเรียนแต่อยู่ภายในโรงเรียนบางจุดเพื่อทำกิจกรรม 3) คณะครู มีการชี้แจงการขอการใช้สื่อหรือห้องเรียน ที่มีความพร้อมเพื่อทำกิจกรรม รวมถึงขอความร่วมมือในการสนับสนุน ส่งเสริมนักเรียนที่มาเข้าร่วมกิจกรรม

3. กิจกรรมการเรียนรู้และฝึกฝน (เรียนรู้ ฝึกฝน)

เนื้อหาในคู่มือส่วนที่ 3 นี้ ได้แนวคิดมาจากรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบเป็นทางการในขั้นนำสู่การปฏิบัติ และขั้นร่วมวิเคราะห์และประเมินผลอย่างสร้างสรรค์ เพราะการฝึกปฏิบัติเพื่อให้เกิดทักษะและความชำนาญ จำเป็นจะต้องได้รับการฝึกฝนอย่างถูกวิธีและมีความต่อเนื่อง อีกทั้งจะต้องมีการประเมินผลการปฏิบัติควบคู่ไปกับกระบวนการฝึก เพื่อให้ครูและนักเรียนได้นำผลสะท้อนจากการปฏิบัติไปปรับปรุงให้ดียิ่งขึ้น ดังนั้นในกิจกรรมการเรียนรู้และฝึกฝนนี้จึงปรากฏวิธีการประเมินผลการปฏิบัติในตอนท้ายของกิจกรรม ทั้งการประเมินจากครูผู้สอน จากเพื่อนหรือรุ่นพี่ รวมทั้งการประเมินตนเอง ซึ่งเป็นขั้นตอนในรูปแบบการเรียนรู้อย่างไม่เป็นทางการ ในขั้นบูรณาการความรู้สู่การปฏิบัติ และขั้นสะท้อนผลการปฏิบัติ โดยในคู่มือส่วนนี้ ประกอบด้วย กิจกรรมการเรียนรู้และฝึกฝน 8 กิจกรรม ประกอบด้วยกิจกรรมการฝึกทักษะการแกะสลักขั้นพื้นฐาน และการแกะสลักขั้นสูง ได้แก่ 1) ทักษะการใช้มีดแกะสลัก 2) การแกะสลักลายพื้นฐาน 3) การพลึงมีด 4) การแกะสลักลายแปลง 5) การแกะสลักดอกไม้ 6) การแกะสลักลายลงบนผลไม้ทั้งลูก 7) การแกะสลักตัวสัตว์เบื้องต้น และ 8) การเรียนรู้จากวิทยากรภายนอก ซึ่งในแต่ละกิจกรรมการฝึกจะบอก

แนวคิดและประโยชน์ที่จะเกิดกับผู้เรียน เพื่อแสดงให้เห็นถึงความจำเป็นในการเรียนรู้และฝึกฝนของ กิจกรรมที่กำหนดไว้ในคู่มือ โดยเนื้อหาในแต่ละกิจกรรมประกอบไปด้วย 1) จุดประสงค์ในการฝึก 2) วัสดุและอุปกรณ์ที่ใช้ ซึ่งได้มาจากคำบอกเล่าของครูผู้สอนและนักเรียนว่าในแต่ละกิจกรรมนั้นควรใช้ วัสดุและอุปกรณ์อะไร จึงจะทำให้ประหยัดและคุ้มค่ามากที่สุด 3) ขั้นตอนและวิธีการ ในแต่ละ กิจกรรมอาจจะมีขั้นตอนและวิธีการที่เหมือนหรือแตกต่างกัน ซึ่งวิธีการที่ใช้มีทั้งการบรรยาย การ สาธิต การเรียนรู้ด้วยตนเองและการเรียนรู้จากวิทยากรภายนอก ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับจุดประสงค์ของการ ฝึก ทักษะของครูผู้สอนหรือความพร้อมของสถานศึกษา และ 4) การประเมินผลการฝึกปฏิบัติ การ ประเมินกิจกรรมการฝึกแต่ละกิจกรรมจะต้องมีการประเมินผลการปฏิบัติควบคู่ไปกับการปรับปรุง ทักษะ ซึ่งในเนื้อหาอาจจะระบุถึงวิธีการประเมินผลซึ่งมีทั้งการประเมินโดยครูผู้สอน การประเมิน จากเพื่อนหรือรุ่นพี่ และการประเมินตนเอง

4. การสร้างความคงทนและการส่งเสริมความรู้ (คงทน ยั่งยืน)

เนื้อหาในคู่มือส่วนที่ 4 นี้ พบในรูปแบบการเรียนรู้แบบครูเป็นโค้ชในชั้น การต่อยอด องค์ความรู้ และมาจากเงื่อนไขที่เกี่ยวข้องกับความสำเร็จในการจัดการเรียนรู้ โดยรวบรวมมา เป็นแนวทางในการจัดกิจกรรม 3 วิธีการ ได้แก่ 1) กิจกรรมพี่สอนน้อง ครูผู้สอนเปิดโอกาสที่รุ่นพี่ที่ มีทักษะความเป็นเลิศทางด้านการแกะสลักผักและผลไม้ ได้มีโอกาสสอนรุ่นน้อง จะยังเป็นการทำให้นักเรียนรุ่นพี่เกิดความรู้ ความเข้าใจที่ถ่องแท้ เพราะก่อนจะไปสอนคนอื่นได้นั้นตัวนักเรียนเอง จะต้องมีความรู้ที่ชัดเจนให้กับตัวเอง จะต้องสามารถทำในสิ่งนั้นได้ก่อน ผ่านการทำซ้ำจนเกิดความ ชำนาญ จนสามารถไปสอนรุ่นน้องได้ 2) การจัดแสดงผลงาน สามารถดำเนินการได้หลายรูปแบบ ขึ้นอยู่กับความพร้อมของสถานศึกษา เช่น การจัดแสดงผลงานนักเรียนในชุมนุม การแสดงผลงาน นักเรียนในกิจกรรมวันสำคัญของโรงเรียนและในงานประเพณีต่างๆ ในชุมชน ซึ่งจะทำให้นักเรียน เกิดความภาคภูมิใจในตนเอง เห็นคุณค่าและรักในศิลปวัฒนธรรมไทย นอกจากนี้การจัดแสดงผล งานยังช่วยให้เกิดรายได้ระหว่างเรียนจากการแสดงผลงานในโอกาสวันสำคัญหรือประเพณีในชุมชน เช่น งานแต่งงาน งานทำบุญขึ้นบ้านใหม่ ซึ่งจะเป็นแนวทางในการศึกษาต่อและการประกอบอาชีพ ในอนาคต 3) การเข้าร่วมการแข่งขัน เป็นการเปิดโอกาสให้นักเรียนได้แสดงความสามารถ ตามศักยภาพของตนเอง ซึ่งมีหลายหน่วยงานที่จัดให้มีการแข่งขันแกะสลักผักและผลไม้สำหรับ นักเรียนนักศึกษา และหนึ่งในเวทีการแข่งขันที่มีการจัดอย่างต่อเนื่องและได้รับการยอมรับใน ระดับชาติ คือการแข่งขันแกะสลักผักผลไม้ ในงานศิลปหัตถกรรมนักเรียน จัดโดยสำนักงาน คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) ซึ่งมอบหมายให้สำนักพัฒนากิจกรรมนักเรียน (สกก.) เป็นผู้ดำเนินการ โดยจัดให้มีการแข่งขันในระดับกลุ่มโรงเรียน เพื่อคัดเลือกตัวแทนเข้าร่วมการ แข่งขันในระดับเขตพื้นที่การศึกษา ระดับภูมิภาค ไปจนถึงระดับชาติ ในการเตรียมความพร้อมก่อน การเข้าร่วมการแข่งขัน ครูผู้สอนและนักเรียนจะมีโอกาสได้ร่วมกันวิเคราะห์และวางแผน ทั้งในส่วน ของการคัดเลือกนักเรียนเข้าร่วมทีม การวางแผนออกแบบชิ้นงาน ระยะเวลาการฝึกซ้อม การ

วิเคราะห์ความสามารถและความถนัดของนักเรียนในทีม การวิเคราะห์คู่แข่ง นอกจากนี้นักเรียนและครูยังได้รับประสบการณ์และได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ในเวทีการแข่งขัน สามารถนำความรู้และประสบการณ์นอกห้องเรียนเหล่านั้นมาเป็นแนวทางในการพัฒนาการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมความเป็นเลิศทางด้านศิลปหัตถกรรมในงานแกะสลักผักและผลไม้ต่อไป

ส่วนที่ 7 ผลการประเมินคู่มือการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมความเป็นเลิศในการแกะสลักผักและผลไม้

การสร้างคู่มือการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมความเป็นเลิศในการแกะสลักผักและผลไม้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างโดยการรวบรวมแนวปฏิบัติที่ดีจากการสะท้อนผลการปฏิบัติของผู้ที่มีความเป็นเลิศทั้งนักเรียนและครูผู้สอน ในมิติของรูปแบบและกระบวนการเรียนรู้ รวมทั้งเงื่อนไขที่เกี่ยวข้องกับความเป็นเลิศทางด้านศิลปหัตถกรรม จากนั้นผู้วิจัยได้สังเคราะห์รูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อนำมาเป็นกรอบในการสร้างคู่มือ ซึ่งเนื้อหาในคู่มือแต่ละส่วนนั้นผู้วิจัยไม่ได้ละเอียดที่จะแทรกเงื่อนไขที่เกี่ยวข้องกับความเป็นเลิศเข้าไปในคู่มือ เพื่อให้ครูผู้สอนที่จะนำคู่มือนี้ไปใช้ได้พิจารณาเงื่อนไขเหล่านี้ประกอบการใช้คู่มือ เพื่อให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ของคู่มือ นอกจากนี้แล้วเพื่อให้คู่มือการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมความเป็นเลิศทางด้านศิลปหัตถกรรม เป็นคู่มือที่มีคุณภาพเหมาะสมในการนำไปใช้เป็นแนวทางในการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาศักยภาพของผู้เรียนสู่ความเป็นเลิศในงานแกะสลักผักและผลไม้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการประเมินความเหมาะสมของคู่มือโดยผู้เชี่ยวชาญทางด้านศิลปหัตถกรรมสาขาการแกะสลักผักผลไม้ และศึกษานิเทศก์ผู้ดูแลกลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี ด้วยวิธีการประเมินเชิงคุณภาพ โดยใช้วิธีการสนทนากลุ่มดังนี้

1. ข้อเสนอแนะในการปรับปรุงคู่มือจากการสนทนากลุ่ม

ผู้วิจัยนำร่างคู่มือการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมความเป็นเลิศในการแกะสลักผักและผลไม้ เสนอผู้เชี่ยวชาญ ทั้ง 6 คน เพื่อประเมินความเหมาะสมการของคู่มือในการนำไปใช้จัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนสู่ความเป็นเลิศในงานแกะสลักผักและผลไม้ โดยกระบวนการสนทนากลุ่มให้ผู้เชี่ยวชาญร่วมกันประเมิน พิจารณาให้เห็นและข้อเสนอแนะในการปรับปรุงแก้ไขคู่มือ ทั้งด้านเนื้อหา รูปแบบ ตลอดจนความเหมาะสมในด้านเอกสารและภาษาที่ใช้ จากการสนทนากลุ่ม ผู้วิจัยได้สรุปข้อเสนอแนะจากผู้เชี่ยวชาญทั้ง 6 คน ตามประเด็นการสนทนากลุ่ม ดังได้นำเสนอต่อไปนี้

ตาราง 3 ข้อเสนอแนะจากการประเมินคู่มือของผู้เชี่ยวชาญจากการสนทนากลุ่ม (Focus Group)

ประเด็นการสนทนา	ข้อเสนอแนะ
ส่วนประกอบของคู่มือ	
1. ความครบถ้วนของส่วนประกอบในคู่มือ	-ควรปรับปรุง ขอบเขตด้านกลุ่มเป้าหมาย -เหตุผลที่คู่มือนี้ครูผู้สอนงานแกะสลักผักและผลไม้ ต้องนำไปใช้
2. ความชัดเจนของเนื้อหาในแต่ละส่วน	-ควรเพิ่มเติมรายละเอียดในคำชี้แจง หรือแนวทางการ ใช้คู่มือ
ความสอดคล้องของคู่มือกับวัตถุประสงค์ ในการจัดทำคู่มือ	
1. เนื้อหาสอดคล้องกับจุดประสงค์ในการจัดทำ คู่มือ	-วัตถุประสงค์ของคู่มือคือเพื่ออะไร แต่ยังคงขาดว่าเป็น คู่มือสำหรับใคร -ส่วนที่ 3 กิจกรรมการเรียนรู้และฝึกฝน (เรียนรู้ ฝึกฝน)ในแต่ละกิจกรรมปรากฏเพียงแค่วัตถุประสงค์ เชิงพฤติกรรม ควรเพิ่มเติมวัตถุประสงค์ที่มุ่งสร้าง นักเรียนให้เกิดคุณลักษณะอันพึงประสงค์อะไรในแต่ละ กิจกรรม เช่น ความเอื้อเฟื้อ ความอดทน เพื่อเป็น การเน้นย้ำให้ครูผู้สอนได้ตระหนักตลอดการจัด กิจกรรมนั้นๆ
2. เนื้อหาครอบคลุมการส่งเสริมความเป็นเลิศ ทางด้านศิลปหัตถกรรม งานแกะสลักผักและ ผลไม้	เนื้อหาครอบคลุมดีแล้ว แต่สามารถเพิ่มภาพรวมใน การจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อให้ครูผู้สอนเห็น ทิศทางในการจัดกิจกรรม
3. ความชัดเจนของเนื้อหา มีความชัดเจนทุก ขั้นตอน	การใช้คำศัพท์ที่เกี่ยวกับการแกะสลักบางคำ ยัง ซ้ำซ้อน ไม่ชัดเจน เช่น การกลา การเซาะ การปาด ควรจะมีการอธิบายหรือให้ความหมายของคำศัพท์ที่ ใช้บ่อยๆ ให้เข้าใจตรงกัน
ตาราง 3 (ต่อ) ระบุใหม่เพิ่มขึ้น	ควรเพิ่มเติมข้อในเล่ม “ว่าทำไมครูผู้สอนถึงต้องใช้ คู่มือเล่มนี้ คู่มือเล่มนี้มีความแตกต่างจากที่ขายใน ท้องตลาดอย่างไร”
5. เนื้อหามีความสอดคล้องกันทุกขั้นตอน	ควรเพิ่มในส่วนของการประเมินควรจะใช้การประเมิน ในเชิงสร้างสรรค์ เปรียบเทียบพัฒนาการของ นักเรียนเป็นรายบุคคล เปรียบเทียบโดยให้ ความสำคัญกับความแตกต่างระหว่างบุคคล อันเป็น

ตาราง 3 ข้อเสนอแนะจากการประเมินคู่มือของผู้เชี่ยวชาญจากการสนทนากลุ่ม (Focus Group)

ประเด็นการสนทนา	ข้อเสนอแนะ
	พื้นฐานของกิจกรรมลักษณะนี้
6. เนื้อหาสามารถนำไปใช้ปฏิบัติจริงได้	ส่วนที่ 3 กิจกรรมการเรียนรู้และฝึกฝน (เรียนรู้ฝึกฝน) ในแต่ละกิจกรรมควรเพิ่มเติมระยะเวลาที่ใช้ในการเรียนรู้ว่าต้องใช้เวลานานเท่าใดจึงจะเหมาะสม
สื่อ อุปกรณ์และกิจกรรมการเรียนรู้	
1. สอดคล้องกับการจัดกระบวนการเรียนรู้	-ควรแบ่งเนื้อหาในส่วนของกิจกรรมการเรียนรู้และฝึกฝน ออกเป็นส่วนๆ เช่น ในส่วนที่เป็นกิจกรรมที่พัฒนาทักษะการแกะสลักขั้นพื้นฐาน กับส่วนที่เป็นพัฒนาทักษะขั้นสูง เพื่อให้ครูผู้ใช้ได้เห็นภาพที่ชัดเจนในการจัดกิจกรรม
2. ความเหมาะสมกับระดับของผู้เรียน	-ควรเขียนกลุ่มเป้าหมายให้ชัดเจนว่าฝึกใคร -ข้อดี ข้อจำกัดของการใช้สื่อแต่ละประเภท เช่น การใช้ภาพ กับการใช้สื่อที่เป็นของจริง อันไหนพึงควรกระทำในกิจกรรมไหน
3. มีกิจกรรมการเรียนรู้ที่สร้างความรู้ความเข้าใจในงานแกะสลักผักและผลไม้	-การแบ่งนักเรียนควรแบ่งตามความเหมาะสมของจำนวนนักเรียนที่มีใช้ชั้น หรือแบ่งตามคู่มือแนะนำเท่านั้น? เพราะอะไร? ครูผู้สอนควรทราบหรือไม่? ควรเพิ่มเติมหรือปรับปรุงตรงจุดนี้เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดในการจัดกระบวนการเรียนรู้ให้บรรลุวัตถุประสงค์
4. มีกิจกรรมการเรียนรู้ที่สร้างทักษะการปฏิบัติในงานแกะสลักผักและผลไม้	การฝึกปฏิบัติในแต่ละขั้นตอนหรือในแต่ละกิจกรรม ควรจะบอกด้วยว่ากิจกรรมนี้ถ้านักเรียนฝึกแล้วจะได้เกิดทักษะอะไร เช่น กิจกรรมการกรีดเส้นต่างๆ เด็กจะเกิดทักษะการใช้มีดที่ถูกวิธี
5. มีกิจกรรมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมคุณลักษณะที่พึงประสงค์ในงานแกะสลักผักและผลไม้	-ควรเขียนเพิ่มเติมลงไปให้ชัดเจนว่ากิจกรรมใดที่ก่อให้เกิดคุณลักษณะที่พึงประสงค์ในงานแกะสลักผักและผลไม้ ได้อย่างไร
การใช้ภาษา	
1. ภาษาที่ใช้ถูกต้องตามหลักเกณฑ์การใช้ภาษา	ในคู่มือมีการใช้ภาษาถูกต้องตามหลักภาษา

ตาราง 3 ข้อเสนอแนะจากการประเมินคู่มือของผู้เชี่ยวชาญจากการสนทนากลุ่ม (Focus Group)

ประเด็นการสนทนา	ข้อเสนอแนะ
2. สำนวนภาษาที่ใช้สอดคล้อง สัมพันธ์กันทุกตอน	ในคู่มือควรใช้คำให้สอดคล้องกันทั้งเล่ม เช่น คำว่านักเรียน หรือ ผู้เรียน ควรเลือกใช้อย่างใดอย่างหนึ่ง
3. ภาษาที่ใช้มีความชัดเจนและเข้าใจง่าย	โดยรวมแล้วมีความเหมาะสม แต่จะมีบางจุดในคู่มือ เช่น ขอบเขต ควรปรับปรุงให้เข้าใจง่ายกว่านี้
4. สำนวนภาษาที่ใช้เข้าใจง่าย	ในคู่มือได้ใช้ภาษาที่อ่านแล้วเข้าใจง่าย
รูปเล่มและการจัดพิมพ์	
1. ความเหมาะสมของรูปภาพกับเนื้อหา	-การใช้ภาพประกอบควรในเล่ม ภาพควรสื่อความหมายให้ชัดเจนกว่านี้ ควร focus ที่จุดที่ต้องการสื่อ -การบรรยายใต้ภาพ อาจจะไม่จำเป็นถ้าภาพสื่อสารได้ชัดเจนแต่จากภาพประกอบที่ปรากฏในเล่มยังไม่มี ความชัดเจนเพียงพอถ้าไม่ปรับเปลี่ยนภาพใหม่ ก็เห็นควรต้องเพิ่มเติมคำอธิบายใต้ภาพว่าภาพนั้นต้องการสื่ออะไรถึงผู้อ่าน
2. ขนาดของตัวอักษร	-ขนาดของรูปเล่มเป็นมาตรฐาน A4 ทั่วไป การจัดวางตำแหน่งข้อความที่ปล่อยว่างหน้าเปลา่มากจนเกินไปทำให้ไม่ประหยัด -ขนาดของตัวอักษรหัวข้อหลักหัวข้อรองให้โดดเด่นเป็นมาตรฐานตลอดเล่ม จะมีส่วนทำให้รูปเล่มมีความสวยงาม และง่ายต่อการเข้าใจ
3. รูปเล่มและขนาดพอเหมาะแก่การนำไปใช้	ขนาด A4 เป็นรูปเล่มที่เหมาะสมกับงานตำรา เอกสารอ้างอิงต่างๆ แต่ไม่เหมาะกับการพกพา ถ้าเล็กกว่านี้ก็พกพาได้ง่าย ขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ของผู้วิจัย/ผู้จัดทำ ว่าต้องการให้หนังสือคู่มือเล่มนี้อยู่ในตำแหน่งใด (พกพา/อ้างอิง)
การนำคู่มือไปใช้	
1. สามารถนำไปใช้ในการจัดการเรียนรู้ได้อย่างสะดวก	สามารถใช้เป็นแนวทางในการจัดการเรียนรู้ได้ แต่ควรมีการเพิ่มเติมรายละเอียดเรื่องระยะเวลาที่ใช้ในแต่ละกิจกรรม เช่น การฝึกกลายพื้นฐาน ควรใช้เวลา

ตาราง 3 ข้อเสนอแนะจากการประเมินคู่มือของผู้เชี่ยวชาญจากการสนทนากลุ่ม (Focus Group)

ประเด็นการสนทนา	ข้อเสนอแนะ
	ประมาณกี่ชั่วโมง หรือควรฝึกกี่ครั้ง กิจกรรมใดที่ต้องใช้เวลามาก เพื่อให้ครูผู้สอนที่จะนำคู่มือการใช้สามารถได้เตรียมวางแผนไปสู่การเขียนแผนการจัดการเรียนรู้ และการออกแบบสื่อการเรียนรู้ได้ง่าย
2. สามารถนำไปใช้ได้อย่างประหยัดและคุ้มค่า	ปัจจุบันการส่งต่อรูปเอกสารที่เป็นเล่มผ่านทางสื่อสารแบบอิเล็กทรอนิกส์ มีส่วนสำคัญและช่วยในการประหยัดค่าใช้จ่ายในการจัดพิมพ์ได้มากกว่าการจัดทำเป็นรูปเล่มที่ใช้กระดาษ เป็นอีกทางเลือกสำหรับการเผยแพร่เอกสาร สำหรับผู้วิจัย/ผู้จัดทำ

จากการประเมินร่างคู่มือในแต่ละส่วน พบว่าผู้เชี่ยวชาญได้ให้ข้อเสนอแนะในการปรับปรุงร่างคู่มือการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมความเป็นเลิศในการแกะสลักผักและผลไม้ ในประเด็นดังนี้

1) ส่วนประกอบของคู่มือ ผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นว่า คู่มือมีส่วนประกอบครบถ้วน แต่มีบางส่วนที่ควรให้รายละเอียดเพิ่มเติม ได้แก่ 1) วัตถุประสงค์ของคู่มือคือเพื่ออะไร แต่ยังขาดว่าเป็นคู่มือสำหรับใคร ควรเพิ่มขอบเขตด้านกลุ่มเป้าหมาย 2) คำชี้แจงหรือแนวทางการใช้คู่มือ และควรระบุเหตุผลที่ครูผู้สอนงานแกะสลักผักและผลไม้ต้องนำคู่มือนี้ไปใช้

2) ความสอดคล้องของคู่มือกับวัตถุประสงค์ของคู่มือ ผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นว่า มีส่วนที่ควรปรับปรุง ได้แก่ 1) ควรเพิ่มเติมวัตถุประสงค์ที่มุ่งสร้างนักเรียนให้เกิดคุณลักษณะอันพึงประสงค์อะไรในแต่ละกิจกรรม เช่น ความเอื้อเฟื้อ ความอดทน เพื่อเป็นการเน้นย้ำให้ครูผู้สอนได้ตระหนักตลอดการจัดกิจกรรมนั้นๆ ในคู่มือส่วนที่ 3 กิจกรรมการเรียนรู้และฝึกฝน 2) ควรจะมีการอธิบายหรือให้ความหมายของคำศัพท์ที่เกี่ยวกับการแกะสลักที่ใช้บ่อยๆ ให้เข้าใจตรงกัน และ 3) แนวทางการประเมินในกิจกรรมย่อย ควรจะใช้การประเมินในเชิงสร้างสรรค์ เปรียบเทียบพัฒนาการของนักเรียนเป็นรายบุคคล เปรียบเทียบโดยให้ความสำคัญกับความแตกต่างระหว่างบุคคล อันเป็นพื้นฐานของกิจกรรมลักษณะนี้ และ 4) แต่ละกิจกรรมควรเพิ่มเติมสิ่งที่ครูผู้สอนควรหลีกเลี่ยง หรือห้ามปฏิบัติ และสิ่งที่ครูผู้สอนควรพึงควรกระทำระหว่างนักเรียนทำกิจกรรม เพื่อเป็นแนวทางการปฏิบัติตนของครูผู้สอนได้อย่างถูกต้องเหมาะสม

3) สื่อ อุปกรณ์และกิจกรรมการเรียนรู้ ผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นว่า มีประเด็นที่ควรปรับปรุง ได้แก่ 1) ความสอดคล้องกับการจัดกระบวนการเรียนรู้ ควรแบ่งเนื้อหาในส่วนของกิจกรรมการเรียนรู้และฝึกฝน ออกเป็นส่วนๆ เช่น ในส่วนที่เป็นกิจกรรมที่พัฒนาทักษะการแกะสลักขั้นพื้นฐาน กับส่วนที่เป็นพัฒนาทักษะขั้นสูง เพื่อให้ครูผู้ใช้ได้เห็นภาพที่ชัดเจนในการจัดกิจกรรม 2)

ความเหมาะสมกับระดับของผู้เรียน ควรเขียนกลุ่มเป้าหมายให้ชัดเจนว่าฝึกใคร และควรบอกข้อดี ข้อจำกัดของการใช้สื่อแต่ละประเภท เช่น การใช้ภาพ กับการใช้สื่อที่เป็นของจริง อันไหนพึงควรกระทำในกิจกรรมไหน เพื่อให้ครูสามารถเลือกใช้ได้อย่างเหมาะสม 3) กิจกรรมการเรียนรู้ที่สร้างทักษะการปฏิบัติในงานแกะสลักผักและผลไม้ การฝึกปฏิบัติในแต่ละขั้นตอนหรือในแต่ละกิจกรรม ควรจะบอกด้วยว่ากิจกรรมนี้ถ้านักเรียนฝึกแล้วจะก่อให้เกิดทักษะอะไร เช่น กิจกรรมการกรีดเส้นต่างๆ เด็กจะเกิดทักษะการใช้มีดที่ถูกต้องวิธี และ 4) กิจกรรมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมคุณลักษณะที่พึงประสงค์ในงานแกะสลักผักและผลไม้ ควรเขียนเพิ่มเติมลงไปให้ชัดเจนว่ากิจกรรมในทีก่อให้เกิดคุณลักษณะที่พึงประสงค์ในงานแกะสลักผักและผลไม้ ได้อย่างไร

4) ความเหมาะสมของภาษาที่ใช้ ผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นว่า มีประเด็นที่ควรปรับปรุง ได้แก่ 1) ความสอดคล้อง สัมพันธ์กันของภาษาที่ใช้ ในคู่มือควรใช้คำให้สอดคล้องกันทั้งเล่ม เช่น คำว่านักเรียน หรือ ผู้เรียน ควรเลือกใช้อย่างใดอย่างหนึ่ง 2) ความชัดเจนของภาษาที่ใช้โดยรวมแล้วมีความเหมาะสม แต่จะมีบางจุดในคู่มือเช่น ขอบเขต ควรปรับปรุงให้เข้าใจง่ายกว่านี้

5) รูปเล่มและการจัดพิมพ์ ผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นว่า มีประเด็นที่ควรปรับปรุง ได้แก่ 1) ความเหมาะสมของรูปภาพกับเนื้อหา การใช้ภาพประกอบควรสื่อความหมายให้ชัดเจนกว่านี้ □ วร focus ที่จุดที่ต้องการสื่อ ตัดรายละเอียดในส่วนที่ไม่จำเป็นออก 2) การบรรยายใต้ภาพอาจจะไม่จำเป็นถ้าภาพสื่อสารได้ชัดเจนแต่ถ้าภาพใดก็เห็นควรต้องเพิ่มเติมคำอธิบายใต้ภาพว่าภาพนั้นต้องการสื่ออะไรถึงผู้อ่าน 2) ขนาดของตัวอักษร ควรปรับขนาดตัวอักษรหัวข้อหลักหัวข้อรองให้โดดเด่น เป็นมาตรฐานตลอดเล่ม จะมีส่วนทำให้รูปเล่มมีความสวยงาม และง่ายต่อการเข้าใจ และ 3) รูปเล่มและขนาดพอเหมาะแก่การนำไปใช้ขนาด A4 เป็นรูปเล่มที่เหมาะสมกับงานตำราเอกสารอ้างอิงต่างๆ แต่ไม่เหมาะกับการพกพา ถ้าเล็กกว่านี้ก็จะพกพาได้ง่าย ขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ของผู้จัดทำ ว่าต้องการให้คู่มือนี้ใช้งานในลักษณะใด

6) ความสะดวกในการนำคู่มือไปใช้ ผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นว่า มีประเด็นที่ควรปรับปรุง ได้แก่ 1) คู่มือนี้สามารถใช้เป็นแนวทางในการจัดการเรียนรู้ได้ แต่ควรมีการเพิ่มเติมรายละเอียดเรื่องของเวลาที่ใช้ในแต่ละกิจกรรม เช่น การฝึกกลายพื้นฐาน ควรใช้เวลาประมาณกี่ชั่วโมง หรือควรฝึกกี่ครั้ง กิจกรรมใดที่ต้องใช้เวลามาก เพื่อให้ครูผู้สอนที่จะนำคู่มือการใช้สามารถได้เตรียมวางแผนไปสู่การเขียนแผนการจัดการเรียนรู้ และการออกแบบสื่อการเรียนรู้ได้ง่าย 2) ความประหยัดและคุ้มค่าในการนำไปใช้ อาจเพิ่มปัจจุบันการส่งต่อรูปเอกสารที่เป็นเล่มผ่านทางสื่อสารแบบอิเล็กทรอนิกส์ มีส่วนสำคัญและช่วยในการประหยัดค่าใช้จ่ายในการจัดพิมพ์ได้มากกว่าการจัดทำเป็นรูปเล่มที่ใช้กระดาษ เป็นอีกทางเลือกสำหรับการเผยแพร่เอกสาร สำหรับผู้จัดทำ

2. ข้อเสนอแนะในการปรับปรุงคู่มือจากแบบประเมินความเหมาะสม

ผู้วิจัยได้ดำเนินการปรับปรุงแก้ไขคู่มือในแต่ละส่วน ตามข้อเสนอแนะที่ได้จากการสนทนากลุ่มของผู้เชี่ยวชาญทั้ง 6 คน จากนั้นนำคู่มือการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมความเป็นเลิศ

ทางด้านศิลปหัตถกรรม ที่แก้ไขตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญแล้ว เสนอต่อผู้เชี่ยวชาญชุดเดิม พร้อมแบบประเมินความเหมาะสมของกลุ่ม ผู้เชี่ยวชาญทั้ง 6 คน ให้ความเห็นที่ตรงกันว่าคู่มือการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมความเป็นเลิศทางด้านศิลปหัตถกรรมงานแกะสลักผักและผลไม้ ที่ปรับปรุงตามข้อเสนอแนะแล้ว โดยรวมแล้วมีความเหมาะสม แต่มีเนื้อหาในคู่มือบางส่วนที่ควรปรับปรุง ได้แก่ 1) รูปเล่มและการจัดพิมพ์ ผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นว่า มีประเด็นที่ควรปรับปรุง ได้แก่ ขนาดของรูปภาพประกอบ และควรปรับแก้คำผิดที่ปรากฏในคู่มือ และ 2) การกำหนดเวลาที่ใช้ในแต่ละกิจกรรม เช่น การฝึกกลายพื้นฐาน อาจจะระบุเป็นช่วงระยะเวลาโดยประมาณตามความเหมาะสม เช่น การฝึกทักษะการใช้มีด ใช้เวลาประมาณ 1 สัปดาห์

จากข้อเสนอแนะอันเป็นประโยชน์ที่ผู้วิจัยได้รับจากผู้เชี่ยวชาญ ทั้งจากการจัดสนทนากลุ่มในครั้งแรก รวมทั้งข้อเสนอจากแบบประเมินความเหมาะสมของกลุ่ม ซึ่งผู้วิจัยได้ใส่ใจและให้ความสำคัญในทุกประเด็น และได้นำมาเป็นแนวทางในการปรับปรุงคู่มือในแต่ละส่วนตามข้อเสนอแนะ ทำให้เกิดเป็นคู่มือการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมความเป็นเลิศในการแกะสลักผักและผลไม้ฉบับสมบูรณ์

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การศึกษารูปแบบและกระบวนการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมความเป็นเลิศในการแกะสลักผักและผลไม้ : กรณีศึกษาผู้ได้รับรางวัลจากการแข่งขันงานศิลปหัตถกรรมระดับชาติในครั้งนี้ เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ ด้วยรูปแบบการศึกษาเฉพาะกรณี (Case Study) มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ทำความเข้าใจความหมาย กระบวนการเรียนรู้ และเงื่อนไขที่เกี่ยวข้องความเป็นเลิศในการแกะสลักผักและผลไม้ (2) สังเคราะห์รูปแบบและสร้างคู่มือการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมความเป็นเลิศในการแกะสลักผักและผลไม้ (3) ประเมินผลคู่มือการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมความเป็นเลิศในการแกะสลักผักและผลไม้ ในบทที่ 5 นี้ ผู้วิจัยจะได้นำเสนอถึงสรุปผลการศึกษา อภิปรายผล และข้อเสนอแนะที่ได้จากการศึกษา ซึ่งจะได้นำเสนอต่อไปนี้

สรุปและอภิปรายผล

การศึกษารูปแบบและกระบวนการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมความเป็นเลิศในการแกะสลักผักและผลไม้ : กรณีศึกษาผู้ได้รับรางวัลจากการแข่งขันงานศิลปหัตถกรรมระดับชาติ ในครั้งนี้ ผู้วิจัยจะได้นำเสนอข้อค้นพบที่เป็นบทสรุปและอภิปรายผลควบคู่กันไปตามประเด็นการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้นำเสนอในบทที่ 4 ซึ่งครอบคลุมวัตถุประสงค์ของการศึกษาทั้ง 3 ประเด็น ได้แก่ 1) ทำความเข้าใจความหมาย กระบวนการเรียนรู้ และเงื่อนไขที่เกี่ยวข้องความเป็นเลิศในการแกะสลักผักและผลไม้ 2) สังเคราะห์รูปแบบและสร้างคู่มือการจัดการเรียนรู้สู่ความเป็นเลิศในการแกะสลักผักและผลไม้ และ 3) ประเมินผลคู่มือการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมความเป็นเลิศในการแกะสลักผักและผลไม้ โดยนำเสนอในประเด็นดังต่อไปนี้

1. ความหมายของความเป็นเลิศในการแกะสลักผักและผลไม้ กระบวนการเรียนรู้ และเงื่อนไขที่เกี่ยวข้องความเป็นเลิศในการแกะสลักผักและผลไม้

1.1 ความหมายของความเป็นเลิศในการแกะสลักผักและผลไม้

1.2 กระบวนการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมความเป็นเลิศในการแกะสลักผักและผลไม้

1.3 เงื่อนไขที่เกี่ยวข้องกับความเป็นเลิศในการแกะสลักผักและผลไม้

2. รูปแบบและคู่มือการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมความเป็นเลิศในการแกะสลักผักและผลไม้

2.1 รูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมความเป็นเลิศในการแกะสลักผักและผลไม้

2.2 คู่มือการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมความเป็นเลิศในการแกะสลักผักและผลไม้

3. ประเมินผลคู่มือการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมความเป็นเลิศในการแกะสลักผักและผลไม้

1. ความหมายของความเป็นเลิศในการแกะสลักผักและผลไม้ กระบวนการเรียนรู้ และเงื่อนไขที่เกี่ยวข้องความเป็นเลิศในการแกะสลักผักและผลไม้

1.1 ความหมายของความเป็นเลิศในการแกะสลักผักและผลไม้

ความหมายของความเป็นเลิศในการแกะสลักผักและผลไม้ ผู้ให้ข้อมูลได้สะท้อนความหมายใน 2 นัย ได้แก่ ความหมายของความเป็นเลิศ และความหมายของความเป็นเลิศที่เฉพาะเจาะจงความเป็นเลิศในการแกะสลักผักและผลไม้ ซึ่งความหมายทั้งสองนัยสะท้อนให้เห็นถึงความเป็นเลิศทั้งในมุมมองที่เป็นความรู้ ทักษะ และการปฏิบัติ กล่าวคือ บุคคลที่จะมีความเป็นเลิศไม่ว่าจะด้านใดก็ตามจะต้องมีความรู้ ทักษะ และพฤติกรรมที่แสดงให้เห็นถึงความเป็นเลิศทางด้านนั้นๆ อย่างเป็นที่ประจักษ์และได้รับการยอมรับจากผู้อื่นในสังคม ดังเช่นคนที่มีความเป็นเลิศทางด้านศิลปหัตถกรรม จะต้องเป็นคนที่มีความรู้ มีทักษะ และสามารถสร้างสรรค์ผลงานทางด้านการแกะสลักออกมาได้อย่างประณีต สวยงาม เป็นที่ประจักษ์แก่ผู้พบเห็น รวมทั้งเมื่อส่งเข้าประกวดหรือแข่งขันก็เป็นชิ้นงานที่อยู่ในลำดับต้นของการได้รับรางวัล ซึ่งความเป็นเลิศทางด้านศิลปหัตถกรรม จะพิจารณาตั้งแต่ความรู้ ทักษะ กระบวนการ และชิ้นงาน เทียบเคียงได้กับความหมายของความเป็นเลิศที่ มานิต มานิตเจริญ ได้ให้ความหมายความเป็นเลิศไว้ว่า ดียิ่ง วิเศษอย่างดี อย่างยิ่ง เลิศลอย หรือเหนืออื่นใด นอกจากนั้น ยังมีความหมายที่มีลักษณะคล้ายกับความเป็นเลิศ คือ ยอดเยี่ยม หมายถึง ดีที่สุด เลิศที่สุด (มานิต มานิตเจริญ : 2537) นอกจากนี้ความหมายของความเป็นเลิศทางด้านศิลปหัตถกรรม ยังหมายถึงการสามารถถ่ายทอดความรู้ของตนเองไปสู่ผู้อื่นได้ด้วย กล่าวคือ นักเรียนที่มีความเป็นเลิศทางด้านการแกะสลักผักและผลไม้จะต้องเป็นผู้ที่สามารถสอนหรือถ่ายทอดความรู้ที่ตนเองมีไปยังบุคคลอื่น จนกระทั่งเขาสามารถปฏิบัติได้แต่จะปฏิบัติได้ดีระดับไหนต้องขึ้นอยู่กับศักยภาพของผู้ปฏิบัติด้วย เทียบเคียงได้กับงานวิจัยของสมโชค เจริญการ (2552) ได้ทำการศึกษาเรื่องแนวทางการเรียนรู้สู่ความเป็นเลิศของการพัฒนาอาชีพทอผ้าไหมตามโครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง แนวทางการเรียนรู้สู่ความเป็นเลิศของการพัฒนาอาชีพทอผ้าไหม เริ่มต้นจากการสืบทอดภูมิปัญญาด้านการทอผ้าไหมสู่รุ่นลูกหลานในระดับครัวเรือน มีการรวมตัวเป็นกลุ่มอาชีพ โดยอาศัยแรงจูงใจภายในครัวเรือน กลุ่มอาชีพ และโรงเรียนในชุมชน รวมกับแรงจูงใจภายนอก โดยเฉพาะจากนโยบาย การจัดระบบและกลไกช่วยเหลือประชาชนของรัฐบาล ทำให้เกิดกระบวนการในการเรียนรู้และมีการพัฒนากลุ่มให้มีความเข้มแข็งขึ้นเป็นลำดับ จากความหมายของความเป็นเลิศและความเป็นเลิศทางด้านศิลปหัตถกรรมทั้งจากมุมมองของนักเรียนและจากมุมมองของครูนี้ เชื่อมโยงกับข้อค้นพบที่เป็นกระบวนการจัดการเรียนรู้สู่ความเป็นเลิศทางด้านศิลปหัตถกรรม และเงื่อนไขที่เกี่ยวข้องกับความเป็นเลิศทางด้านศิลปหัตถกรรม ทั้งนี้เนื่องจากมุมมองจากความหมายนี้นำไปสู่การจัดกระบวนการเรียนรู้ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ และเงื่อนไขที่เกี่ยวข้องทั้งเงื่อนไขภายในตัวบุคคลและเงื่อนไขจากสภาพแวดล้อมทางสังคม รวมถึงการเรียนรู้ของนักเรียนที่มุ่งสู่ความเป็นเลิศทางด้านศิลปหัตถกรรมอีกด้วย

1.2 กระบวนการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมความเป็นเลิศในการแกะสลักผักและผลไม้

จากผลการวิเคราะห์กระบวนการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมความเป็นเลิศในการแกะสลักผักและผลไม้ กล่าวโดยสรุปคือ เป็นวิธีการและขั้นตอนการจัดการเรียนรู้โดยมีครูเป็นหลักในการเป็นผู้อำนวยความสะดวกและรับผิดชอบดำเนินการตามแนวทางที่เหมาะสมกับนักเรียนเพื่อมุ่งสู่ความเป็นเลิศทางด้านการแกะสลัก แบ่งเป็น 4 ขั้นตอนใหญ่ๆ ได้แก่ 1) ขั้นเตรียมความพร้อมก่อนการจัดการเรียนรู้ โดยการเตรียมความพร้อมนี้จะมีการเตรียมความพร้อมทั้งตัวครู นักเรียน กิจกรรมการเรียนรู้ที่จะจัดให้นักเรียน รวมถึงการเตรียมงบประมาณสำหรับการจัดกิจกรรมและการแข่งขัน ซึ่งในบางโรงเรียนครูไม่จำเป็นต้องเป็นผู้เชี่ยวชาญด้านแกะสลักหรือจบมาทางด้านสาขานี้โดยตรงแต่จะต้องมีคุณสมบัติของการเป็นผู้อำนวยความสะดวกให้กับผู้เรียนโดยเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง 2) ขั้นเข้าสู่กระบวนการเรียนรู้ แบ่งเป็นสามองค์ประกอบย่อยคือ ตัวแทนการถ่ายทอด เนื้อหาที่ใช้ และวิธีการเรียนรู้ ซึ่งพบข้อสังเกตว่าการมีตัวแทนการถ่ายทอดที่หลากหลายโดยไม่เน้นตัวครูเป็นหลักเพียงอย่างเดียว ทำให้นักเรียนมีโอกาสเรียนรู้ประสบการณ์จากบุคคลหลากหลายเช่นกัน ทั้งจากวิทยากรรุ่นพี่ที่มีประสบการณ์และมีความเป็นเลิศทางด้านการแกะสลัก สำหรับการใช้วิธีการเรียนรู้ที่หลากหลายทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ โดยเฉพาะการเรียนรู้ที่เน้นการลงมือปฏิบัติก็ทำให้นักเรียนมีโอกาสได้ฝึกฝนตนเองในบรรยากาศที่หลากหลายและไม่รู้สึกเบื่อกับการเรียนรู้ ได้มีโอกาสแสดงความสามารถได้อย่างเต็มศักยภาพ ผนวกกับการได้รับการถ่ายทอดองค์ความรู้จากครู เพื่อน รุ่นพี่ และวิทยากรภายนอก ทำให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้อย่างบูรณาการ และสามารถนำองค์ความรู้ เทคนิค วิธีการเหล่านี้ไปประยุกต์ในการสร้างสรรค์งานแกะสลักได้อย่างมีความเป็นเลิศ 3) ขั้นประเมินผลการปฏิบัติ เป็นการประเมินผลงานแกะสลักโดยมีทั้งการประเมินจากครู จากรุ่นพี่ และจากตัวนักเรียนเอง ซึ่งอาจเป็นการประเมินร่วมกันของครูกับนักเรียน รุ่นพี่กับนักเรียน หรือกลุ่มนักเรียนด้วยกัน หรืออาจเป็นประเมินร่วมกันทั้งครู รุ่นพี่ และนักเรียน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความสะดวกและความเหมาะสมในการปฏิบัติ ในขั้นการประเมินผลการเรียนรู้นั้นข้อค้นพบที่สำคัญคือเป็นการประเมินผลที่ไม่ได้มีรูปแบบที่เป็นทางการ ส่วนใหญ่จะเป็นการประเมินโดยการสังเกตจากครูผู้สอน ขณะที่นักเรียนเรียนรู้อาการแกะสลัก ประเมินจากชิ้นงานของนักเรียน และครูหรือรุ่นพี่ก็จะให้คำแนะนำในสิ่งที่เป็ประโยชน์ในขณะที่ประเมินได้เลย ซึ่งการประเมินผลลักษณะนี้เป็นการเรียนรู้ร่วมกันของนักเรียนและครู นักเรียนมีโอกาสที่จะแสดงความคิดเห็น หรือครูสามารถบอกในจุดที่ยังเป็นข้อด้วยของงานเพื่อให้นักเรียนได้แก้ไขได้อย่างทันท่วงที โดยไม่มีรูปแบบการประเมินที่จะต้องให้คะแนนเป็นตัวเลข หรือการประเมินที่บอกเพียงว่าผ่านกับไม่ผ่าน และ 4) ขั้นปรับปรุงผลการปฏิบัติ เป็นการปรับปรุงแก้ไขผลงานแกะสลักซึ่งดำเนินการไปพร้อมกันกับขั้นการประเมินผลการปฏิบัติหรือประเมินผลงานแกะสลัก โดยครูและนักเรียนมีการประเมินและแก้ไขผลงานเป็นลักษณะวนรอบซ้ำๆ จนได้ชิ้นงานที่มีคุณภาพเป็นที่น่าพอใจ อย่างไรก็ดี กระบวนการทั้ง 4 ขั้นตอนนี้เป็นกระบวนการที่ส่งเสริมให้นักเรียนไปสู่ความเป็นเลิศในการแกะสลักผักและผลไม้ ซึ่งหากขาดขั้นตอนใดขั้นตอนหนึ่งไปศักยภาพในการไปสู่ความเป็นเลิศด้านนี้อาจเป็นไปได้ยากขึ้นก็เป็นได้

จากข้อค้นพบในประเด็นกระบวนการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมความเป็นเลิศในการแกะสลักผักและผลไม้ จะเห็นได้ว่าการเรียนรู้ของนักเรียนสามารถเกิดขึ้นได้อย่างหลากหลายวิธีการ ขึ้นอยู่กับการจัดกระบวนการเรียนรู้ของบุคคลที่มีความเกี่ยวข้องและความสนใจใฝ่รู้ของนักเรียนเอง ซึ่งการเรียนรู้เป็นสิ่งสำคัญที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางพฤติกรรม นักเรียนที่มีความเป็นเลิศด้านการแกะสลักหรือความเป็นเลิศด้านศิลปหัตถกรรมนี้จะเห็นได้ว่าได้ผ่านกระบวนการเรียนรู้มาอย่างหลากหลาย ไม่ว่าจะเป็นการเตรียมความพร้อมของครูเพื่อจัดกระบวนการเรียนรู้ให้แก่นักเรียน เมื่อเข้าสู่กระบวนการเรียนรู้ก็มีกิจกรรมที่หลากหลายที่ส่งเสริมการเรียนรู้ของนักเรียน ทั้งในเชิงทฤษฎีและเชิงปฏิบัติ มีการประเมินผลการเรียนรู้ และปรับปรุงการเรียนรู้นั้น ดังที่ มธุรส สว่างบำรุง (2542); ชลธิรา สัตยวิวัฒนา (2542); สุรางค์ โค้วตระกูล (2544) ได้กล่าวถึงการเรียนรู้ ว่าเป็นการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่ถาวร และมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมจากสิ่งต่างๆที่ได้รับ การเรียนรู้ของมนุษย์นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงซึ่งประสบการณ์ที่ไม่จำกัดเพียงแต่ความคิดรวมทั้งการกระทำเท่านั้น แต่การเรียนรู้ของมนุษย์ยังประกอบด้วยความรู้สึก และการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมเป็นผลเนื่องมาจากประสบการณ์ที่คนเรามีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม สอดคล้องกับ เดิมศักดิ์ คทวณิช (2546) ได้กล่าวถึงการเรียนรู้ว่าหมายถึง กระบวนการของการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่เป็นผลมาจากการจัดสถานการณ์หรือประสบการณ์ เมื่อได้รับการฝึกฝนและฝึกหัดจนเกิดความชำนาญแล้ว จะส่งผลทำให้เกิดเป็นพฤติกรรมที่ค่อนข้างถาวรขึ้น พฤติกรรมเหล่านั้นต้องไม่เกิดจากสัญชาตญาณ วุฒิภาวะ โรคภัยไข้เจ็บหรือเป็นผลมาจากการใช้ยาทั้งหลาย

นอกจากนี้ กระบวนการเรียนรู้ที่ส่งเสริมความเป็นเลิศในการแกะสลักผักและผลไม้ ที่ค้นพบจากการศึกษาครั้งนี้ ยังพบว่าพฤติกรรมการเรียนรู้ที่นำไปสู่ความเป็นเลิศที่สำคัญมาจากการฝึกปฏิบัติ ซึ่งก่อนที่นักเรียนจะลงมือปฏิบัติก็มีการเรียนรู้ทั้งการบรรยาย การสาธิตของครู หรือการปฏิบัติตามรุ่นพี่ และเกิดการเรียนรู้ที่เกิดจากการสังเกต การเลียนแบบพฤติกรรมของครูและรุ่นพี่ รวมไปถึงการทำตามแบบจากสื่อการเรียนรู้ต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นหนังสือ ตำรา สื่อจากอินเทอร์เน็ต เป็นต้น เพื่อนำมาสู่การฝึกปฏิบัติการแกะสลักของตนเองก่อนที่จะถึงขั้นการประยุกต์ลดทอนต่างๆ เทียบเคียงได้กับแนวคิดการเรียนรู้ทางปัญญาสังคมของแบนดูรา (Bandura . 1997) ที่กล่าวว่า พฤติกรรมต่างๆ ของมนุษย์ส่วนใหญ่เกิดจากการเรียนรู้โดยการสังเกตหรือการเลียนแบบการกระทำของผู้อื่น ซึ่งแบนดูรา (Bandura) ได้แบ่งตัวแบบออกเป็น 4 ประเภทหลัก คือ ตัวแบบทางพฤติกรรม (Behavioral Modeling) หมายถึง ตัวแบบที่แสดงพฤติกรรมให้บุคคลเห็น ตัวแบบทางวาจา (Verbal Modeling) หมายถึง การมีตัวแบบที่พูด บอกหรือเขียน บอกว่าจะทำอะไรอย่างไร เพราะมนุษย์สามารถทำสิ่งต่างๆ ได้จากการฟัง การพูดบอกของผู้อื่น หรือจากการอ่านจากสิ่งที่ผู้อื่นเขียน เช่น การทำอาหารจากหนังสือหรือตำรา ตัวแบบสัญลักษณ์ (Symbolic Modeling) หมายถึง การมีตัวแบบภาพหรือเสียงที่ผ่านสื่อต่างๆ คือ วิทยู โทรทัศน์ คอมพิวเตอร์ และตัวแบบสัมผัส (Kinesthetic Modeling) หมายถึง การมีตัวแบบโดยใช้การสัมผัส เช่น เด็กหุหนวก ตาบอดเวลาจะเรียนออกเสียงอาจจะต้องมีการสัมผัสปากของครูผู้สอน

นอกจากนี้ยังเทียบเคียงได้กับแนวคิดปฏิสังสรรค์สัญลักษณ์ (Symbolic Interaction) ซึ่งเป็นแนวทางทางสังคมวิทยา ที่กล่าวถึงการถ่ายทอดทางสังคมในระดับปัจเจกบุคคล การกระทำระหว่างกันด้วยสัญลักษณ์ (Symbolic Interaction) หมายถึง ลักษณะการประพฤติปฏิบัติต่อกันของมนุษย์ในสังคมที่อาศัยการติดต่อสื่อสารสัมพันธ์ในรูปแบบต่างๆ ทั้งภาษาและอากัปกิริยา ทำทางที่เป็นสัญลักษณ์ ซึ่งมนุษย์เรานั้นได้ตอบกันด้วยการแปลความหมายของการกระทำระหว่างกันและกัน อ่านเจตนารมณ์ของกันและกันว่าการกระทำของฝ่ายหนึ่งนั้นมีความหมายว่าอย่างไร เพื่อว่าจะได้ตอบโต้การกระทำของฝ่ายนั้นได้ถูกต้องตามเจตนารมณ์ที่แสดงเอาไว้ ซึ่งการปฏิบัติต่อกันอย่างมีสัญลักษณ์เป็นการเข้าใจความหมายของการกระทำระหว่างกันซึ่งเป็นสิ่งสำคัญ มีความจำเป็นอย่างมากสำหรับมนุษย์ (อ้อมเดือน สดมณี. 2523:32-33) มนุษย์ตอบโต้การกระทำของกันและกันบนพื้นฐานของความหมายของอากัปกิริยา แปลความหมายของอากัปกิริยาของกันและกัน ลักษณะเช่นนี้ทำให้อากัปกิริยาทั้งหลายกลายเป็นสัญลักษณ์ซึ่งแฝงไว้ด้วยความคิดของผู้เข้าร่วมปฏิสังสรรค์ ซึ่งสัญลักษณ์เป็นสิ่งแทนการกระทำทั้งหมด พฤติกรรมส่วนใหญ่ของมนุษย์จึงเป็นเรื่องของการประพฤติปฏิบัติต่อกันอย่างมีความเข้าใจในสัญลักษณ์ที่ใช้เพื่อการติดต่อสื่อสารสัมพันธ์ระหว่างกัน ถ้าปัจเจกบุคคลที่เข้ามาประพฤติปฏิบัติต่อกันไม่แปลความหมายของอากัปกิริยาในลักษณะที่คล้ายคลึงกัน หรือไม่ยอมกระทำตอบโต้อากัปกิริยาของอีกฝ่ายหนึ่งให้เป็นไปตามความหมายเจตนารมณ์ของอีกฝ่าย การกระทำที่ร่วมแรงร่วมใจช่วยเหลือจุนเจือกันอันเป็นคุณลักษณะใหญ่ของชีวิตสังคมก็คงจะไม่เกิดขึ้น หรือกล่าวได้ว่า สังคมมนุษย์อยู่บนพื้นฐานของการตกลงร่วมกัน คือการรับรู้ในความหมายของการกระทำระหว่างกัน อันก่อให้เกิดการเข้าใจร่วมกันและคาดหวังร่วมกัน ซึ่งในกระบวนการส่งเสริมความเป็นเลิศทางด้านศิลปหัตถกรรมนี้ ครูเป็นผู้นำหน้าที่หลักในการถ่ายทอดความรู้ โดยเป็นความรู้ที่ต้องมีความเข้าใจตรงกันระหว่างผู้ถ่ายทอดความรู้กับผู้รับการถ่ายทอดความรู้ ทั้งสองฝ่ายต่างต้องมีปฏิสัมพันธ์กันในเชิงสัญลักษณ์โดยเป็นการสื่อให้ทราบว่าฝ่ายที่เป็นผู้ถ่ายทอดความรู้นั้นเป็นผู้ที่มีความพร้อมในการที่จะถ่ายทอด ส่วนผู้ที่เป็นผู้รับการถ่ายทอดความรู้ก็ต้องสื่อออกมาได้ว่าตนเองนั้นมีความพร้อมที่จะรับการถ่ายทอดนั้นๆ ได้ เพราะหากฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดเกิดความไม่เข้าใจในสัญลักษณ์ที่ได้แสดงออกไปแล้วนั้นก็ส่งผลกระทบต่อการสื่อสารระหว่างกัน ทำให้กระบวนการถ่ายทอดความรู้เสียไปหรือผิดไปจากความตั้งใจ อีกทั้งเนื้อหาการสื่อสารที่ได้รับหากมีความผิดพลาดไปก็จะส่งผลกระทบต่อการเรียนรู้ในเรื่องนั้นๆ ดังนั้น ปฏิสังสรรค์สัญลักษณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นในกระบวนการเรียนรู้ระหว่างครูกับนักเรียนจึงเป็นสิ่งสำคัญที่นำไปสู่การสร้างความเป็นเลิศให้แก่นักเรียน นอกจากนี้ยังเทียบเคียงได้กับแนวคิดการถ่ายทอดทางสังคม (socialization) ในระดับโครงสร้างที่กล่าวถึงกระบวนการปฏิสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างตัวแทนการถ่ายทอดและผู้รับการถ่ายทอด จากกระบวนการปฏิสัมพันธ์นี้จะทำให้เกิดการเรียนรู้ แล้วซึมซับเข้าไปภายใน (internalization) โดยสิ่งที่บุคคลจะได้เรียนรู้และซึมซับเข้าไปนั้นก็คือ บรรทัดฐาน ขนบธรรมเนียม จารีตประเพณี และวิถีปฏิบัติต่างๆ ของสังคมที่ตนอาศัย (จิราภา เต็งไทรรัตน์ และคณะ. 2542 : 346) ซึ่งวิธีการถ่ายทอดทางสังคมนั้นมีทั้งทางตรงและทางอ้อม ดังเช่นการถ่ายทอดความรู้ในงานแกะสลักที่มีทั้งให้ความรู้โดยตรงจากการบอกกล่าวของครู รุ่นพี่ และการถ่ายทอด

ทางอ้อมจากการปฏิบัติของรุ่นพี่ ซึ่งมีอิทธิพลต่อเจตคติและพฤติกรรมการเรียนรู้ด้านการแกะสลักของนักเรียน (สุพิศรา สุภาพ. 2537 : 59)

อีกทั้ง จะเห็นได้ว่ากระบวนการเรียนรู้ 4 ขั้นตอนนี้อยู่บนพื้นฐานแนวคิดโครงสร้างวงจร PDCA (Plan-Do-Check-Action) ซึ่งหมายถึง การวางแผน-การปฏิบัติ-การตรวจสอบ-การปรับปรุง โดยเป็นวงจรที่ต้องดำเนินการหมุนเวียนไปไม่หยุด หรือที่เรียกกันว่า Deming cycle ซึ่งเผยแพร่อย่างกว้างขวางในปีค.ศ.1950 โดย เอ็ดวาร์ด เดมมิง (Edward Deming) เป็นวงจรของการบริหารงานคุณภาพเพื่อให้ได้ผลงานตามวัตถุประสงค์และได้มาตรฐาน ทั้งนี้ กระทรวงศึกษาธิการได้นำมาใช้เป็นแนวทางการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา และยังมีการนำมาใช้ในกระบวนการจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษาต้นแบบ โดยพบว่า หลักการ PDCA คือปัจจัยแห่งความสำเร็จของการพัฒนาผู้เรียนไปสู่เป้าหมายที่มุ่งเน้นการเรียนรู้จากข้อผิดพลาดและนำมาปรับปรุงพัฒนาการดำเนินงานให้ถูกต้องและดียิ่งขึ้น (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ, 2556) อย่างไรก็ดี แนวคิดนี้เป็นลักษณะการวนรอบทั้ง 4 องค์ประกอบคือเริ่มจากการวางแผนเตรียมการผลิตชิ้นงาน การดำเนินการผลิตชิ้นงาน การตรวจสอบชิ้นงาน และการปรับปรุงชิ้นงานซึ่งนำมาสู่การกลับมาเริ่มวางแผนผลิตชิ้นงานต่อไป ในขณะที่กระบวนการเรียนรู้ที่ผู้วิจัยศึกษานั้นมีขอบเขตที่กว้างไม่เพียงแต่การผลิตชิ้นงานซึ่งอาจจะอยู่ในส่วนหนึ่งของชั้นการเรียนรู้ เมื่อสามารถผลิตชิ้นงานที่ได้จากการเรียนรู้แล้วก็นำไปสู่ขั้นประเมินผลและขั้นปรับปรุงเนื่องจากเป้าหมายในการศึกษารั้งนี้คือความเป็นเลิศในการแกะสลักผักและผลไม้ของนักเรียน ดังนั้น การจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางจึงเป็นหัวใจของการดำเนินการที่ครูจะต้องจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มุ่งสู่ความเป็นเลิศในการสร้างสรรค์ผลงานของนักเรียนโดยมีจุดเน้นคือการปรับปรุงวิธีปฏิบัติและพัฒนาผลงานให้ดียิ่งขึ้นมากกว่าการปรับปรุงแก้ไขหลักสูตร เนื้อหา ตัวผู้สอน วิธีการสอน หรือบริบทภายนอก ซึ่งจะสอดคล้องกับแนวคิดของ เกลเซอร์ (Glaser, 1970) ที่กล่าวถึงกระบวนการจัดการเรียนรู้ 3 ขั้นตอนคือ ขั้นเตรียมการ ขั้นดำเนินการ และขั้นประเมินผล โดยขั้นประเมินผลจะนำมาซึ่งผลสะท้อนกลับ (feedback) ทั้งด้านผลการเรียนรู้ของผู้เรียนและผลการสอนของครู การปรับปรุงผลงานจึงมีลักษณะกว้างไม่เฉพาะเจาะจงตามวัตถุประสงค์ของการเรียนรู้หรือการพัฒนาทักษะเฉพาะด้าน นอกจากนี้ ในกระบวนการเรียนรู้อย่างยังต้องใช้วิธีการเรียนรู้ที่เน้นการปฏิบัติหรือการเรียนรู้จากประสบการณ์ จากข้อค้นพบนี้สอดคล้องกับการศึกษาบางส่วนที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนรู้ด้านศิลปหัตถกรรม เช่น การศึกษาของสุมาลี คุณา (2556) ศึกษาเรื่องผลการเรียนรู้เรื่องการแกะสลักผักและผลไม้ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โดยใช้ชุดฝึกสอนที่เน้นการเรียนรู้จากประสบการณ์ พบว่า แผนการจัดการเรียนรู้เรื่องการแกะสลักผักและผลไม้โดยการเรียนรู้จากประสบการณ์นั้นมีประสิทธิภาพเท่ากับหรือสูงกว่าเกณฑ์ที่ตั้งไว้

1.3 เงื่อนไขที่เกี่ยวข้องกับความเป็นเลิศในการแกะสลักผักและผลไม้

จากผลการวิเคราะห์เงื่อนไขที่เกี่ยวข้องกับความเป็นเลิศในการแกะสลักผักและผลไม้ ผู้วิจัยพบเงื่อนไขทั้งภายในตัวบุคคลและเงื่อนไขจากสภาพแวดล้อมทางสังคม กล่าวโดยสรุปคือ เงื่อนไขภายในตัวบุคคลประกอบด้วย ความสนใจส่วนบุคคล ความถนัดของบุคคล ความคิดสร้างสรรค์ การวางแผน และลักษณะส่วนบุคคลซึ่งได้แก่ ความรับผิดชอบ การเรียนรู้ด้วยตนเอง ความมุ่งมั่นตั้งใจ ความอดทน และการรู้จักคิดวิเคราะห์ ส่วนเงื่อนไขจากสภาพแวดล้อมประกอบด้วย การสนับสนุนจากโรงเรียน การถ่ายทอดจากรุ่นพี่ การสนับสนุนจากผู้ปกครอง ประสบการณ์ในการเข้าร่วมแข่งขัน และแบบอย่างจากคนในครอบครัว ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

1.3.1 เงื่อนไขภายในตัวบุคคล

เงื่อนไขภายในตัวบุคคลที่นำไปสู่การสร้างความเป็นเลิศในการแกะสลักผักและผลไม้ พบว่า สามารถพิจารณาได้ 5 เงื่อนไข ประกอบด้วย 1) ความสนใจของบุคคล 2) ความถนัดของบุคคล 3) ความคิดสร้างสรรค์ 4) การวางแผน และ 5) ลักษณะส่วนบุคคลของผู้เรียน นักเรียนที่มีความเป็นเลิศในการแกะสลักผักและผลไม้ ส่วนใหญ่เป็นบุคคลที่มีพื้นฐานความสนใจในงานแกะสลัก จึงมีความต้องการเรียนรู้ และเมื่อโรงเรียนเปิดโอกาสจึงไม่ลังเลที่จะสมัครเข้าร่วม ความสนใจส่วนบุคคลจึงเป็นจุดเริ่มต้นของการเข้าสู่การเรียนรู้ ผึกฝนและนำไปสู่การมีความเป็นเลิศทางด้านศิลปหัตถกรรม ความชอบบ่งบอกถึงความสนใจในศิลปหัตถกรรม นักเรียนบางคนวาดรูปไม่เป็นหรือไม่เคยมีพื้นฐานทางศิลปะเลยแต่เมื่อเห็นงานแกะสลักครั้งแรกก็รู้สึกชอบและสนใจงานแกะสลักจนตัดสินใจเข้าร่วมกิจกรรมเรียนรู้ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นกิจกรรมชุมนุมของโรงเรียน และสามารถทำผลงานออกมาได้อย่างสวยงาม อย่างไรก็ตาม การเรียนรู้ของนักเรียนกลุ่มนี้จะใช้เวลามากกว่านักเรียนที่มีความถนัดทางด้านศิลปะอยู่ก่อนแล้วแต่ก็ถือว่าเป็นอุปสรรคเพียงเล็กน้อยสำหรับนักเรียนที่มีลักษณะส่วนบุคคลที่โดดเด่น โดยเฉพาะด้านความรับผิดชอบ ความอดทน และความมุ่งมั่นตั้งใจ ซึ่งเหล่านี้ถือเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของนักเรียนที่จะก้าวไปสู่ความเป็นเลิศทางด้านศิลปหัตถกรรมได้ ดังนั้น สำหรับนักเรียนแล้วความสนใจจึงเป็นเพียงจุดเริ่มต้นของการเข้ามาสู่กระบวนการเรียนรู้และเป็นเงื่อนไขในการคัดเลือกของครูเท่านั้น แต่การประสบความสำเร็จนั้นจะต้องมีลักษณะส่วนบุคคลทั้งสามสิ่งนี้เป็นพื้นฐานในจิตใจ และสิ่งเหล่านี้ก็จะทำให้นักเรียนค้นพบความถนัดที่เป็นเลิศของตัวเองจากการที่ได้เรียนรู้และฝึกฝนอย่างหนัก ดังนั้น ความถนัดจึงมีความสำคัญในแง่ของเป้าหมายการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางซึ่งมาพร้อมกับความเป็นเลิศในการปฏิบัติงาน ดังที่ โต่งสยาม โสมาภา (2559) ได้ทำการศึกษาวิเคราะห์ปัจจัยและแนวปฏิบัติที่เป็นเลิศของสถานศึกษาที่ได้รับรางวัลพระราชทาน พบว่า สถานศึกษาทั่วไปมีการนำกระบวนการกลุ่มมาใช้ในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างนักเรียนเป็นสำคัญ ในขณะที่สถานศึกษาที่ได้รับรางวัลพระราชทานจะให้ความสำคัญกับการจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนรู้จักความถนัดของตนเองซึ่งก็เป็นการแสดงถึงการมุ่งเน้นที่ผู้เรียนเป็นสำคัญ

การจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางสะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญของลักษณะส่วนบุคคลซึ่งมีอิทธิพลอย่างมากต่อการมุ่งสู่ความเป็นเลิศหรือความสำเร็จในการสร้างสรรค์ผลงานของนักเรียน โดยลักษณะส่วนบุคคลที่ปรากฏชัดมากที่สุดคือ ความรับผิดชอบ ความอดทน และความมุ่งมั่นตั้งใจ ซึ่งเป็นองค์ประกอบพื้นฐานที่สำคัญของการปฏิบัติงานให้ประสบความสำเร็จ งานวิจัยส่วนใหญ่ไม่ว่าจะเป็นการปฏิบัติงานใดก็ตามปัจจัยแห่งความสำเร็จเหล่านี้ก็มักจะเข้ามาเกี่ยวข้องเสมอ แต่ในการปฏิบัติที่เป็นเลิศทางด้านศิลปหัตถกรรมจะต้องมีการพิจารณาถึงการใช้ความคิดสร้างสรรค์ซึ่งมักจะมาควบคู่กับการเรียนรู้ด้วยตนเอง ทั้งนี้เพื่อให้เกิดการคิดวิเคราะห์และปรับปรุงงานของตนเองอย่างสม่ำเสมอ กล่าวอีกนัยหนึ่งคือสิ่งที่เพิ่มเติมเหล่านี้ถือเป็นเงื่อนไขเพียงพอสำหรับความเป็นเลิศทางด้านศิลปหัตถกรรม กล่าวคือนักเรียนสามารถพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ของตนเองได้โดยการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง เช่น เว็บไซต์ที่เกี่ยวกับศิลปะ การออกแบบลวดลายต่างๆ และทดลองแกะสลัก ตลอดจนวิเคราะห์และปรับปรุงวิธีการแกะสลักจนสามารถผลิตผลงานของตนเองให้เป็นที่ประจักษ์ได้ ดังที่ อัญชลี โสมดี (2555) ซึ่งทำการศึกษาแนวทางประยุกต์พระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านงานหัตถกรรม ได้อธิบายไว้อย่างครอบคลุมว่า วิธีการถ่ายทอดองค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเหล่านี้ ใช้วิธีการเรียนรู้โดยเน้นการฝึกทักษะของผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยให้ทดลองปฏิบัติจริง ใช้วัสดุอุปกรณ์จริง จากนั้นผู้สอนเป็นผู้ตรวจสอบอีกครั้ง อีกทั้งผู้เรียนเองก็สามารถประเมินผลงานตนเองได้ในระดับหนึ่ง การเรียนรู้เพื่อไปสู่ความเป็นเลิศในงานหัตถกรรมจะต้องมีทักษะ ความรู้ และประสบการณ์เชิงสุนทรีย์ ผู้เรียนสามารถจะเรียนรู้ผ่านการทำงานของศิลปินผู้มีชื่อเสียง โดยเรียนรู้ผ่านการสังเกต ลอกแบบ และทดลองปฏิบัติจากงานของพ่อครูแม่ครูหรือแบบอย่างที่เคยมี ซึ่งเป็นการเรียนรู้โดยอาศัยประสบการณ์ จากนั้นจึงนำมาประยุกต์ดัดแปลงต่อยอดสู่ผลงานของตนเอง

1.3.2 เงื่อนไขจากสภาพแวดล้อมทางสังคม

เงื่อนไขจากสภาพแวดล้อมทางสังคมที่นำไปสู่ความเป็นเลิศในการแกะสลักผักและผลไม้ที่พบ ได้แก่ การสนับสนุนจากโรงเรียน การได้รับการถ่ายทอดจากรุ่นพี่ การสนับสนุนจากผู้ปกครอง ประสบการณ์ในการเข้าร่วมการแข่งขัน และการได้รับแบบอย่างจากคนในครอบครัว การมุ่งสู่ความเป็นเลิศในด้านต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นด้านศิลปหัตถกรรมหรือด้านใดก็ตาม นักเรียนจะต้องได้รับการสนับสนุนจากโรงเรียนและผู้ปกครอง แต่ปัจจัยหนึ่งที่มีความโดดเด่นคือ การถ่ายทอดจากรุ่นพี่ในโรงเรียนที่เคยประสบความสำเร็จมาก่อนหรือมีประสบการณ์มากกว่า หรืออาจจะเป็นคนในครอบครัวที่เคยประสบความสำเร็จทางด้านนี้มาแล้วก็ตาม ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงการสร้างตัวแบบที่ดีทางสังคมให้กับผู้เรียน ตัวแบบนี้ไม่จำเป็นต้องเป็นคนเก่งหรือคนที่มีชื่อเสียงในด้านศิลปะ เนื่องจากระบอบการทำงานด้านนี้ยังไม่เป็นที่แพร่หลายเท่ากับด้านอื่นๆ เช่น ด้านกีฬา ดังนั้น ตัวแบบในบริบทของการทำงานด้านนี้จึงเป็นคนใกล้ชิดของนักเรียนเอง ในที่นี้ก็คือรุ่นพี่ในโรงเรียนซึ่งถือเป็นบุคคลที่มีบทบาทมากต่อนักเรียน การลดบทบาทของครูเช่นนี้ไม่ได้หมายความว่าครูลดความใส่ใจ

กับนักเรียน ในทางกลับกัน ครูจะต้องเพิ่มความใส่ใจมากขึ้นทั้งความสัมพันธ์ของรุ่นพี่และรุ่นน้อง มีความมุ่งมั่นทุ่มเทจนบางครั้งต้องออกค่าใช้จ่ายเอง ตลอดจนการทำหน้าที่ให้คำปรึกษา การสอนงาน และการอำนวยความสะดวก เนื่องจากงานศิลปะเป็นงานละเอียดอ่อน การสอนงานจึงควรอยู่ในบรรยากาศของความเป็นกันเองและมีความเป็นสุนทรีย์ภาพ ซึ่งจากข้อค้นพบเงื่อนไขจากสภาพแวดล้อมทางสังคมนี้ สามารถเทียบเคียงได้กับแนวคิดการถ่ายทอดทางสังคม โดยผ่านตัวแทนของการถ่ายทอดทางสังคมตามมุมมองของทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่ ที่กล่าวถึงกระบวนการในการถ่ายทอดความรู้ ความคิด เจตคติ อุดมการณ์ ของสมาชิกสังคมจากรุ่นหนึ่งไปสู่อีกรุ่นหนึ่ง ซึ่งเป็นไปทั้งทางตรงและทางอ้อมโดยผ่านตัวแทนของสังคม (Agent) เช่น สถานศึกษา กลุ่มเพื่อน เป็นต้น เพื่อที่บุคคลจะสามารถทำหน้าที่ทั้งในส่วนตัวและต่อสังคมได้ เป็นกระบวนการเรียนรู้ตามกฎเกณฑ์ของกลุ่มหรือที่สังคมหนึ่ง ๆ กำหนดไว้ ทำให้บุคคลมีแบบแผนของพฤติกรรมและสามารถดำรงอยู่ในกลุ่มและสังคมได้อย่างเป็นระเบียบ ซึ่งการถ่ายทอดทางสังคมมีความสำคัญในการเป็นหลักปฏิบัติที่คนเราต้องเรียนรู้คุณค่า กฎเกณฑ์ ระเบียบแบบแผนที่กำหนดไว้เพื่อให้มีความสัมพันธ์กัน ฉะนั้นการถ่ายทอดทางสังคมจึงเป็นวิธีการถ่ายทอดวัฒนธรรมที่ทำให้บุคคลสามารถปรับตัวเข้ากับวิถีชีวิตของกลุ่มที่ตนเป็นสมาชิก เป็นการรับรู้เอาคุณค่าของกลุ่มซึ่งทำให้มนุษย์มีความรู้สึกเป็นตัวตนหรือตัวของตัวเอง (Self) คือการรู้สึกที่ว่าตนเป็นมนุษย์ต่างจากคนอื่น สามารถควบคุมความรู้สึกนึกคิด ประพฤติปฏิบัติตนตามระเบียบหรือความเหมาะสมในกลุ่มอื่น ๆ สังคมจะทำหน้าที่หล่อหลอมบุคลิกภาพของบุคคลให้เป็นไปตามที่สังคมต้องการโดยผ่านสถาบันพื้นฐาน (สุพัตรา สุภาพ. 2541) นอกจากนี้ยังเทียบเคียงได้งานวิจัยที่ศึกษาวิธีการสอนศิลปะแก่นักเรียนนั้นมักจะใช้ระบบพี่สอนน้องหรือเพื่อนสอนเพื่อนเข้ามา เช่น งานวิจัยของ นิวัฒน์ วรรณธรรม (2559) ได้ทำการศึกษาเส้นทางความเป็นเลิศของวงดนตรีลูกทุ่งมัธยมศึกษาในประเทศไทย พบว่า ครูผู้สอนเป็นผู้ที่มีความมุ่งมั่น เสียสละ มีความรู้ความเข้าใจในงานด้านนี้ มีระเบียบวินัย ใช้วิธีสอนโดยการสาธิตจากครู พี่สอนน้อง เพื่อนสอนเพื่อน ฝึกให้นักเรียนรู้จักคิดสร้างสรรค์ สร้างแรงจูงใจด้วยการให้ทุนการศึกษา ทัศนศึกษา และสวัสดิการอื่นๆ

2. รูปแบบและคู่มือการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมความเป็นเลิศในการแกะสลักผักและผลไม้

2.1 รูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมความเป็นเลิศในการแกะสลักผักและผลไม้

จากการศึกษา พบรูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมความเป็นเลิศในการแกะสลักผักและผลไม้ 2 รูปแบบ ได้แก่ รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบครูเป็นครู และรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบครูเป็นโค้ช

2.1.1 รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบครูเป็นครู คือ โครงสร้างความสัมพันธ์ของแนวทางในการจัดการเรียนรู้ที่ครูผู้สอนเป็นผู้จัดการเรียนรู้แก่นักเรียนเป็นหลัก โดยครูจะเป็น

ผู้ดำเนินการ เตรียมการ วางแผน และจัดกิจกรรมการเรียนรู้แก่นักเรียนเป็นหลัก ซึ่งเป็นรูปแบบที่เป็นทางการ มีการเตรียมการจัดการเรียนรู้ที่ผนวกกับรายวิชา และการจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมให้นักเรียนเกิดพฤติกรรมการเรียนรู้ รวมไปถึงการประเมินผลการปฏิบัติและการปรับปรุงผลการปฏิบัติ รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบครูเป็นครูเป็นส่วนใหญ่เป็นการจัดการเรียนรู้ในโรงเรียน ผู้มีบทบาทสำคัญในการจัดกระบวนการเรียนรู้คือครูผู้สอนการแกะสลักให้แก่ นักเรียน โดยได้รับการสนับสนุนการจัดกิจกรรมจากโรงเรียน รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบครูเป็นครู ประกอบด้วย การเตรียมการจัดการเรียนรู้ การสร้างความรู้ การนำความรู้สู่การปฏิบัติ วิเคราะห์และสะท้อนผลอย่างสร้างสรรค์ ครูจะมีการเตรียมการจัดการเรียนรู้ทั้งทางด้านแผน เนื้อหา และสื่อการเรียนรู้ต่าง ๆ และจึงนำสู่การสร้างความรู้ ด้วยวิธีการที่หลากหลาย ได้แก่ การบรรยาย การสาธิตจากครูผู้สอน การยกตัวอย่างงานจากสื่อและเทคโนโลยี และการเชิญวิทยากรจากภายนอกเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้และสร้างแรงบันดาลใจแก่นักเรียนในการสร้างสรรค์งานแกะสลัก ซึ่งจะสร้างความรู้ด้วยวิธีการที่หลากหลายนี้ ทำให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้หลากหลายแหล่ง และสามารถนำมาบูรณาการเพื่อสร้างสรรค์งานแกะสลักของตนเองได้อย่างสร้างสรรค์ และแตกต่างจากคนที่ได้รับความรู้เพียงอย่างเดียวหนึ่ง เป็นการเปิดโลกทัศน์แก่นักเรียนให้เห็นงานหลากหลายมุมมอง ดังที่ เดิมศักดิ์ คทวนิช (2546) ได้ให้คำจำกัดความเกี่ยวกับ การเรียนรู้หมายถึง กระบวนการของการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่เป็นผลมาจากการจัดสถานการณ์หรือประสบการณ์ เมื่อได้รับการฝึกฝนและฝึกหัดจนเกิดความชำนาญแล้ว จะส่งผลทำให้เกิดเป็นพฤติกรรมที่ค่อนข้างถาวรขึ้น พฤติกรรมเหล่านั้นต้องไม่เกิดจากสัญชาตญาณ วุฒิภาวะ โรคภัยไข้เจ็บหรือเป็นผลมาจากการใช้ยาทั้งหลาย เมื่อเข้าสู่การปฏิบัติ ก็จะทำให้นักเรียนได้ลงมือปฏิบัติด้วยตนเองและลงมือปฏิบัติโดยมีพี่เลี้ยง ซึ่งการปฏิบัตินี้เป็นสิ่งสำคัญสำหรับการสร้างความเป็นเลิศทางด้านศิลปหัตถกรรมเป็นอย่างมาก เนื่องจากเป็นสิ่งที่ต้องฝึกฝนอยู่เป็นประจำ เพราะมีความเกี่ยวข้องกับทั้งความคล่อง การจัดเวลา ความประณีตสวยงาม รวมถึงความคิดสร้างสรรค์ การได้ฝึกปฏิบัติจึงเป็นการทำให้นักเรียนได้เรียนรู้จากวัสดุอุปกรณ์จริง นำองค์ความรู้จากการเรียนและการเห็นตัวอย่างจากบุคคลอื่นมาลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง เมื่อฝึกบ่อย ๆ ก็จะทำให้เกิดความชำนาญและสามารถสร้างสรรค์งานแกะสลักที่มีความเป็นเลิศได้ และเมื่อปฏิบัติแล้วก็จะมีการประเมินผลการปฏิบัติ ซึ่งเป็นการประเมินทั้งจากครูผู้สอน รุ่นพี่ และตัวผู้เรียนเอง การประเมินผลนี้เป็นการประเมินอย่างสร้างสรรค์เพื่อนำไปสู่การปรับปรุงผลงานให้ดีขึ้น ส่วนใหญ่ที่พบเป็นการประเมินอย่างไม่เป็นทางการ สามารถเทียบเคียงการจัดการเรียนรู้แบบเป็นทางการ ได้กับทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม ตามแนวคิดของ แบนดูรา (Bandura. 1997) ที่อธิบายการเรียนรู้ทางสังคมที่ทำให้บุคคลแสดงพฤติกรรมออกมาที่นั้นไม่ได้เกิดขึ้นและเปลี่ยนแปลงเพราะสภาพแวดล้อมเพียงอย่างเดียวแต่มีความสัมพันธ์กับปัจจัยส่วนบุคคล ซึ่งมีอิทธิพลต่อบุคคลแตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับลักษณะเฉพาะของแต่ละบุคคล กล่าวคือเป็นการจัดการเรียนรู้จะต้องมีทั้งการจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ จัดกิจกรรมที่เหมาะสม มีความหลากหลายโดยดูจากเงื่อนไขส่วนบุคคลและเงื่อนไขสภาพแวดล้อมประกอบกัน รวมทั้งลงมือปฏิบัติและเรียนรู้จากการปฏิบัติ ที่มีการ

ประเมินผลการเรียนรู้ด้วย สุดท้ายนักเรียนจะเกิดการเรียนรู้ที่นำไปสู่การสร้างสรรค์ผลงานจนมีความเป็นเลิศในการแกะสลักผักและผลไม้ในที่สุด

2.1.2 รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบครูเป็นโค้ช รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบครูเป็นโค้ช คือ โครงสร้างความสัมพันธ์ของแนวทางในการจัดการเรียนรู้ที่เน้นให้นักเรียนเรียนรู้ด้วยตนเอง โดยมีครูคอยเป็นผู้ชี้แนะภายใต้ศักยภาพของนักเรียน ผู้มีบทบาทสำคัญที่ทำให้เกิดการเรียนรู้คือตัวนักเรียนเอง เป็นการเรียนรู้ที่เน้นทักษะการฝึกปฏิบัติ ครูผู้สอนจะมีบทบาทในการคอยให้คำชี้แนะให้คำปรึกษาแก่นักเรียนเพื่อพัฒนาไปสู่ความเป็นเลิศ ซึ่งรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบครูเป็นโค้ช ประกอบด้วย การกระตุ้นให้นักเรียนรู้จักตนเอง ส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง ออกแบบร่วมกันอย่างสร้างสรรค์ ทุ่มทดลองมือปฏิบัติ สะท้อนผลการปฏิบัติ และต่อยอดองค์ความรู้และปรับปรุง ซึ่งมีลักษณะของการจัดการเรียนรู้ที่ไม่เป็นทางการ การเรียนรู้ของนักเรียนสามารถเกิดขึ้นได้ตลอดเวลาทั้งในและนอกชั้นเรียน ขึ้นอยู่กับความกระตือรือร้นและพฤติกรรมการเรียนรู้ของนักเรียนผนวกกับการให้คำชี้แนะจากครูผู้สอนซึ่งรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบนี้เป็นการดึงเอาศักยภาพของนักเรียนที่มีอยู่ให้ออกมาจากการลงมือปฏิบัติด้วยความเต็มใจ ทำให้นักเรียนเกิดความรู้สึกรู้สึกเห็นคุณค่าและความสำคัญของตนเอง เห็นว่าตนเองมีศักยภาพจากการชี้แนะของครู อันส่งผลให้เกิดพฤติกรรมเรียนรู้ที่นำไปสู่ปฏิบัติการการแกะสลักที่มาจากความเต็มใจและนักเรียนจะแสดงออกซึ่งศักยภาพออกมาอย่างเต็มที่ และเมื่อมีปัญหาที่มีครูคอยให้คำชี้แนะอย่างใกล้ชิด รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบครูเป็นโค้ช สามารถเทียบเคียงได้กับแนวคิดเกี่ยวกับการโค้ช (Coaching) ที่ครูมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ให้บรรลุเป้าหมาย เพื่อพัฒนาคุณภาพของผู้เรียนอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล โดยอาจารย์ผู้สอนเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการช่วยเหลือ สนับสนุน ชี้แนะและให้ความร่วมมือเพื่อการปรับปรุงการจัดการเรียนรู้ในเรื่องนั้นๆ (Wiles and Bondi. 2004: 13) ซึ่งรูปแบบการโค้ชมีหลายแนวคิดด้วยกัน แต่การศึกษาครั้งนี้เทียบเคียงได้กับแนวคิดการโค้ชทางปัญญา (Cognitive coaching) (Costa and Garmston. 2002:9) ที่มุ่งเน้นการเสริมสร้างการเรียนรู้ด้วยการสร้างความรู้และพัฒนาทักษะในด้านการจัดการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นจากการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง (Self-directed learning) เช่นเดียวกับรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบครูเป็นโค้ช ที่ครูจะเน้นการสร้างความรู้และพัฒนาทักษะของนักเรียนโดยการให้นักเรียนฝึกปฏิบัติด้วยตนเอง โดยมีครูคอยเป็นผู้ให้คำชี้แนะ

นอกจากนี้รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบครูเป็นโค้ช ยังเทียบเคียงได้กับแนวคิดการเรียนรู้ทางปัญญาสังคมของแบนดูรา (Bandura. 1997) ที่อธิบายถึงพฤติกรรมต่างๆ ของมนุษย์ส่วนใหญ่เกิดจากการเรียนรู้โดยการสังเกตหรือการเลียนแบบการกระทำของผู้อื่น ซึ่งแบนดูรา (Bandura) ได้แบ่งตัวแบบออกเป็น 4 ประเภทหลัก คือ ตัวแบบทางพฤติกรรม (Behavioral Modeling) หมายถึง ตัวแบบที่แสดงพฤติกรรมให้บุคคลเห็น ซึ่ง Bandura จะให้ความสำคัญกับการเป็นตัวแทนทางพฤติกรรมเพราะมีอิทธิพลอย่างมากในการเสริมสร้างพฤติกรรมใหม่ ตัวแบบทางวาจา (Verbal Modeling) หมายถึง การมีตัวแทนที่พูด บอกหรือเขียน บอกว่าจะกระทำอะไรอย่างไร

เพราะมนุษย์สามารถทำสิ่งต่างๆ ได้จากการฟัง การพูดบอกของผู้อื่น หรือจากการอ่านจากสิ่งที่ผู้อื่นเขียน เช่น การทำอาหารจากหนังสือหรือตำรา ตัวแบบสัญลักษณ์ (Symbolic Modeling) หมายถึง การมีตัวแบบภาพหรือเสียงที่ผ่านสื่อต่างๆ คือ วิทย์ โทรทัศน์ คอมพิวเตอร์ ตัวแบบสัมผัส (Kinesthetic Modeling) หมายถึง การมีตัวแบบโดยใช้การสัมผัส เช่น เด็กหุหนวก ตาบอดเวลาจะเรียนออกเสียงอาจจะต้องมีการสัมผัสปากของครูผู้สอน ซึ่งเป็นการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นได้ในทุกที่ ไม่จำเป็นต้องเกิดขึ้นเฉพาะในชั้นเรียน เช่น การเลียนแบบการแกะสลักจากการเห็นรุ่นพี่ฝึกแกะสลักนอกเวลาเรียน ตัวแบบทางวาจา จากการบอกของครู วิทยากร รุ่นพี่ การอ่านจากแหล่งเรียนรู้ต่างๆ รวมถึงการเรียนรู้จากชิ้นงานการแกะสลักของผู้อื่น เป็นต้น แต่ทั้งนี้ก็ยังอยู่ในความดูแลและการชี้แนะจากครูผู้สอนด้วยเช่นกัน

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1. ข้อเสนอแนะเพื่อการปฏิบัติ

1.1 สำหรับครูผู้สอน

1.1.1 คู่มือการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมความเป็นเลิศในการแกะสลักผักและผลไม้ เป็นเพียงแนวทางสำหรับครูผู้สอนเพื่อใช้เป็นแนวปฏิบัติในการออกแบบการจัดการเรียนรู้ คู่มือนี้จึงมีลักษณะของส่วนประกอบและเนื้อหาที่แตกต่างจากคู่มือการจัดการเรียนรู้โดยทั่วไป ดังนั้นในคู่มือฉบับนี้จึงไม่ปรากฏเนื้อหาในส่วนของมาตรฐานการเรียนรู้ สาระการเรียนรู้ และตัวชี้วัดตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน แต่ครูผู้สอนสามารถนำไปใช้ในรูปแบบของกิจกรรมเสริมหลักสูตรนอกเหนือจากการจัดการเรียนรู้ตามกลุ่มสาระการเรียนรู้หลัก เช่น การนำไปใช้ในรายวิชาเพิ่มเติม ชุมนุม กิจกรรมลดเวลาเรียนเพิ่มเวลารู้ เป็นต้น กิจกรรมการเรียนรู้ในคู่มือนี้เป็นกิจกรรมที่เสนอแนะเทคนิควิธีการและขั้นตอนสำคัญเท่านั้น ไม่ใช่แผนการจัดการเรียนรู้ที่ระบุรายละเอียดของกิจกรรม สื่อการเรียนรู้ ระยะเวลา และเกณฑ์การวัดและประเมินผู้เรียน ดังนั้นจึงเป็นหน้าที่ของครูผู้สอนที่จะต้องศึกษาเนื้อหาในคู่มือให้เข้าใจ แล้วดำเนินการในส่วนของการพัฒนาเป็นแผนการจัดการเรียนรู้ จัดหาสื่อการเรียนรู้ที่เหมาะสมและสอดคล้องกับบริบทของสถานศึกษาในลำดับต่อไป

1.1.2 ครูผู้สอนควรให้ความสำคัญกับเงื่อนไขที่เกี่ยวข้องกับความสำเร็จในการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมความเป็นเลิศในการแกะสลักผักและผลไม้ ทั้งเงื่อนไขภายในบุคคล และเงื่อนไขที่จากสภาพแวดล้อมทางสังคม โดยพิจารณาในตัวเงื่อนไขที่เกี่ยวข้องที่ครูผู้สอนสามารถเห็นว่ามีสำคัญและจำเป็นในบริบทของสถานศึกษา แล้วออกแบบกิจกรรมหรือคิดค้นวิธีการรวมทั้งจัดสถานการณ์ที่จะส่งเสริมเงื่อนไขที่เกี่ยวข้องเหล่านั้นให้เกิดขึ้นภายในตัวบุคคล รวมทั้งการทำความเข้าใจร่วมกันกับคณะครู และผู้บริหาร ถึงความจำเป็นเพื่อจะได้ร่วมกันคิด ร่วมกันวางแผน ในลักษณะการทำงานเป็นทีม เพื่อจะสนับสนุนและส่งเสริมให้การดำเนินการจัดการเรียนรู้ตามแนวทางในคู่มือประสบผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ของคู่มือ

1.2 สำหรับองค์กรและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

1.2.1 สถานศึกษาที่ส่งเสริมให้ครูผู้สอนจัดการเรียนรู้เพื่อสร้างความเป็นเลิศในการแกะสลักผักและผลไม้ให้กับผู้เรียน ซึ่งได้นำคู่มือการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมความเป็นเลิศมาใช้เป็นแนวทาง ควรมีการชี้แจงทำความเข้าใจกับผู้ปกครองและชุมชนเพื่อให้เข้าใจในแนวทางการจัดการเรียนรู้ อันจะส่งผลดีต่อการประสานความร่วมมือ และเอื้อต่อการเกิดเงื่อนไขที่เกี่ยวข้องกับความสำเร็จ โดยเฉพาะเงื่อนไขสภาพแวดล้อมทางสังคมที่เกี่ยวข้องกับความเป็นเลิศ รวมทั้งควรมีการเผยแพร่หรือประชาสัมพันธ์ผลจากการปฏิบัติสู่ชุมชน และสถานศึกษาใกล้เคียง เพื่อใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาผู้เรียนต่อไป

1.2.2 ในกรณีที่ครูผู้สอนได้นำคู่มือการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมความเป็นเลิศในการแกะสลักผักและผลไม้มาใช้เป็นแนวทางในการจัดการเรียนรู้การแกะสลักผักและผลไม้ให้กับนักเรียนแล้ว ประสบผลสำเร็จในการจัดการเรียนรู้ตามเป้าหมายของครูผู้สอนคาดหวังไว้ ซึ่งในระหว่างการทำเนิการจัดการเรียนรู้หรือหลังเสร็จสิ้นกระบวนการจัดการเรียนรู้ หากครูผู้สอนค้นพบรูปแบบและกระบวนการจัดการเรียนรู้ ทั้งในด้านเทคนิคการสอน วิธีการจัดการเรียนรู้ รวมทั้งเงื่อนไขที่เกี่ยวข้องอื่นๆ อาจมีการนำมาสรุปเป็นข้อค้นพบเพื่อการปรับปรุงและพัฒนาคู่มือ เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมความเป็นเลิศในการแกะสลักผักและผลไม้ให้กับนักเรียนในครั้งต่อไป ทั้งนี้ครูผู้สอนสามารถพัฒนาเป็นแนวปฏิบัติที่ดีของสถานศึกษา และเผยแพร่รูปแบบหรือแนวทางนี้ในลักษณะของคู่มือสู่ความเป็นเลิศได้ในโอกาสต่อไป

1.2.3 หน่วยงานทางการศึกษาที่เกี่ยวข้อง เช่น สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ควรจัดให้มีบุคลากรที่มีหน้าที่รับผิดชอบดูแลการจัดการเรียนรู้กลุ่มงานอาชีพและเทคโนโลยี เช่น ศึกษานิเทศก์ และนักวิชาการ ได้จัดให้มีการประชุมวิชาการสำหรับครูผู้สอนในกลุ่มสาระการเรียนรู้ และกลุ่มครูที่มีความสนใจในการส่งเสริมความเป็นเลิศในการแกะสลักผักและผลไม้ให้กับผู้เรียน ได้มานำเสนอผลการจัดการเรียนรู้ หรือแนวปฏิบัติที่ดีในการจัดการเรียนรู้ของสถานศึกษา เพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์อันเป็นประโยชน์ต่อการจัดการศึกษา

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรทำการศึกษาในประเด็นความเป็นเลิศทางด้านศิลปหัตถกรรมของนักเรียนในสาขาอื่นๆ เช่น งานประดิษฐ์ใบตองและดอกไม้สด งานจักสานไม้ไผ่ เป็นต้น โดยนำข้อค้นพบที่เป็นเงื่อนไขทั้งส่วนบุคคลและเงื่อนไขจากสภาพแวดล้อมทางสังคมมาพิจารณาร่วมด้วย

2.2 ควรมีการศึกษาเกี่ยวกับรูปแบบและกระบวนการถ่ายทอดงานศิลปหัตถกรรมจากในบริบทของกลุ่มผู้มีความเป็นเลิศชั้นครู เช่น กลุ่มศิลปินที่ได้รับการยกย่องให้เป็นต้นแบบทางด้านศิลปหัตถกรรม กลุ่มอาจารย์ที่สอนทางด้านศิลปหัตถกรรม เป็นต้น เพื่อเป็นการต่อยอดองค์ความรู้เกี่ยวกับความเป็นเลิศทางด้านศิลปหัตถกรรม

2.3 ควรใช้ระเบียบวิธีวิจัยที่หลากหลายมากยิ่งขึ้นทั้งการวิจัยในเชิงปฏิบัติการ การวิจัยผลานวิธี หรือการวิจัยในรูปแบบอื่นที่เหมาะสม เพื่อให้เกิดผลในเชิงการปฏิบัติมากยิ่งขึ้น โดยให้ความสำคัญกับผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกภาคส่วน โดยเฉพาะด้านการส่งเสริมความเป็นเลิศทางด้านศิลปหัตถกรรมแก่นักเรียนอันจะก่อให้เกิดผลดีต่อการศึกษาไทยในวงกว้างมากยิ่งขึ้น

2.4 นำข้อค้นพบจากเงื่อนไขที่เกี่ยวข้องกับความเป็นเลิศในการแกะสลักผักและผลไม้ไปใช้เป็นประเด็นในการศึกษาด้วยวิธีการเชิงคุณภาพ หรือนำมาเป็นตัวแปรในงานวิจัยเชิงปริมาณ หรือการศึกษาด้วยวิธีวิทยาอื่นที่เหมาะสมกับบริบทของการศึกษา เช่น เงื่อนไขความคิดสร้างสรรค์ เงื่อนไขความมุ่งมั่นตั้งใจ เป็นต้น

บรรณานุกรม

- กมลวรรณ คารมปราชญ์. (2553). *กระบวนการกล่อมเกลากาทางการเมืองด้านจริยธรรมของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร*. ปรินญานิพนธ์ วท.ด.(การวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ประยุกต์). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2551). *หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์แห่งประเทศไทย.
- _____. (2559). เนมิตเวที่เติมความรู้นอกห้องให้เด็กไทย. สืบค้นเมื่อ 1 มกราคม 2559, จาก <http://www.moe.go.th/moe/upload/news12/htmlfiles/14188-4778.html>
- ชวนชม หมี่คุ้ม. (2554). *การประเมินโครงการศิลปหัตถกรรมนักเรียนของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากำแพงเพชร เขต 1*. วิทยานิพนธ์ ค.ม. (การบริหารการศึกษา). กำแพงเพชร : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร.
- ชาย โพธิ์สิตา. (2554). *ศาสตร์และศิลป์แห่งการวิจัยเชิงคุณภาพ (พิมพ์ครั้งที่ 5)*. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้ง.
- โด่งสยาม โสมาภา. (2556). การวิเคราะห์ปัจจัยและแนวปฏิบัติที่เป็นเลิศในการบริหารจัดการสถานศึกษาเอกชนเพื่อรับรางวัลพระราชทาน. *วารสารสมาคมนักวิจัย*, 21(1): 101-121.
- นิภาพร บินสัน. (2556). *การพัฒนาสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศโดยอิงเกณฑ์รางวัลคุณภาพแห่งชาติของสถานศึกษาในอำเภอเกาะสมุย จังหวัดสุราษฎร์ธานี*. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. (บริหารการศึกษา). บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- นิวัฒน์ วรรณธรรม. (2559). *เส้นทางสู่ความเป็นเลิศของวงดนตรีลูกทุ่งมัธยมศึกษาในประเทศไทย*. *วารสารสถาบันวัฒนธรรมและศิลปะ*, 17(2).
- ปภาวรินทร์ กรอบทอง. (2553). *ความคิดเห็นของผู้ปกครองที่มีต่อการบริหารโครงการส่งเสริมความเป็นเลิศทางวิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ และภาษาอังกฤษ โรงเรียนมัธยมวัดสิงห์*. การศึกษาค้นคว้าอิสระ ศษ.ม. (การบริหารการศึกษา). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ประจวบ จันทร. (2556). *รูปแบบการบริหารโรงเรียนประถมศึกษาเพื่อความเป็นเลิศ*. วิทยานิพนธ์ ปร.ด. (การบริหารการศึกษา). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ.
- ประภาพรรณ อุ่ณอบ. (2552). *แนวคิดและวิธีวิทยาการถอดบทเรียน*. สืบค้นเมื่อ 10 พฤศจิกายน 2558, จาก http://lms.kmddc.go.th/e_learning/e-data/81/GCD003/pdf/p-powerpoint.pdf.

- ประวิทย์ รักประชา. (2553). แรงจูงใจและการปรับตัวเพื่อสู่ความเป็นเลิศของนักกีฬาฟุตบอล และผู้ที่ไม่ใช่ นักกีฬา. การค้นคว้าแบบอิสระ วท.ม. (วิทยาศาสตร์การกีฬา).
เชียงใหม่ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- พิมพ์พันธ์ เดชะคุปต์ และเพียว ยินดีสุข. (2558)การจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21.พิมพ์ครั้งที่ 2.
กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- มณีรัตน์ จันทนะผะลิน. 2546. หนังสือชุดมรดกไทย เล่มที่7. กรุงเทพฯ : อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์
พับลิชชิ่ง.
- รัตนา ดวงแก้ว. (2553). คู่มือการถอดบทเรียนโครงการพัฒนาชุมชน. สืบค้นเมื่อ 10
พฤศจิกายน 2558, จาก <http://banprak-nfe.com/webbord/index.php?>.
- รัศมีพร พยุงพงษ์. (2553). ปัจจัยทางจิตสังคมที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการสอนของครูวิชาชีพ
บัญชี. ปรินญาณพนธ์ วท.ม.(การวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ประยุกต์).กรุงเทพฯ: บัณฑิต
วิทยาลัยมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- วิจารณ์ พานิช. (2548). การจัดการความรู้: ฉบับนักปฏิบัติ. กรุงเทพฯ: สุขภาพใจ.
- วิรุณ ตั้งเจริญ. (2551). ศิลปะพิจารณา ส. กรุงเทพฯ: อีแอนด์ไอคิว.
- ศุภวัณณ์ พลายน้อย. (2553). นานาวิธีวิทยาการถอดบทเรียนและการสังเคราะห์ความรู้
(พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ: มูลนิธิสยามกัมมาจล ธนาคารไทยพาณิชย์ จำกัด
(มหาชน).
- สธัญ ภู่ง. (2548). เอกสารประกอบการสอน: การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ. สถาบันวิจัย
พฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- สมศักดิ์ สีตกุลฤทธิ์. (2545). ปัจจัยการถ่ายทอดทางสังคมเชิงวิชาชีพครูที่ส่งผลต่อ
เอกลักษณ์ วิชาชีพและพฤติกรรมการปฏิบัติหน้าที่ตามบทบาทของครูแนะแนว.
ปรินญาณพนธ์ วท.ด. (การวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ประยุกต์). กรุงเทพฯ: บัณฑิต
วิทยาลัยมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- สุนิสา วิทยานุกรณ์. (2552). การพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาสู่ความเป็นเลิศในโรงเรียน
เอกชน. วิทยานิพนธ์ ปร.ด. (การบริหารการศึกษา). ชลบุรี : บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยบูรพา.
- สุมาลี คุณา. (2556). ผลการเรียนรู้เรื่องการแกะสลักผักและผลไม้ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โดยใช้
ชุดฝึกประกอบการเรียนรู้ที่เน้นประสบการณ์ (EAP). วิทยานิพนธ์ ศษ.ม. (หลักสูตร
และการสอน), มหาวิทยาลัยราชธานี.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ. (2556). ถอดบทเรียนการพัฒนาการ
เรียนรู้เพื่อสร้างสรรค์ด้วยปัญญา (Constructionism) ของสถานศึกษา ชุมชน ภาค
ธุรกิจและอุตสาหกรรม. กรุงเทพฯ : บริษัท 21 เซ็นจูรี่ จำกัด.

- อัญชลี โสมดี. (2555). การประยุกต์พระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านงานหัตถกรรมของจังหวัดเชียงใหม่. คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- Bandura. A. (1986). *Social Foundation of Thought and Action a Social Cognitive Theory*. Englewood Cliffs. Prentice-Hall.
- Birgitta K.M. Bisholt. (2011 April). The professional socialization of recently graduated Nurses experiences of an introduction program. *Nurse Education Today*. 2012 (32): 278–282.
- Creswel. J. W. (1998). *Qualitative inquiry and research design: Choosing among five traditions*. California: Thousand Oaks.
- Gardner. H. (2006). *Multiple Intelligences: New Horizon Theory and Practice*. New York: Basic Books.
- _____. (1993). *Multiple Intelligences: The Theory in Practice*. New York: Basic books.
- Glaser, R. (1970). *The Psychology of Learning and Instructional Technology*. the Learning Research and Development Center, University of Pittsburgh.
- Stephen Bremner. (10 January 2012). Socialization and the Acquisition of Professional Discourse : A Case Study in the PR Industry. *Written Communication*. 29(1) : 7–32

ภาคผนวก

คู่มือ

การจัดการเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐาน

ความเข้าใจในเส้นทางเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต

งานแกะสลักผักและผลไม้

โดย สุกัญญา สุริยะกมล

คู่มือนี้สังเคราะห์ขึ้นจากการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพจากครูและนักเรียน
ผู้มีส่วนร่วมในการพัฒนาการเรียนการสอนในระดับชาติ และได้รับรางวัลระดับชาติ

คู่มือ การจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริม
ความเป็นเลิศทางด้านศิลปหัตถกรรม
งานแกะสลักผักและผลไม้

สังเคราะห์ขึ้นจากการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ
จากครูและนักเรียนผู้มีประสบการณ์ในการแข่งขัน
งานศิลปหัตถกรรมระดับชาติ และได้รับรางวัลระดับชาติ

โดย นายสุภชัย สุริยะกมล
นิสิตหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต
สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

คำนำ

คู่มือการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมความเป็นเลิศทางด้านศิลปหัตถกรรมเล่มนี้ จัดทำขึ้นเพื่อใช้เป็นแนวทางในการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมความเป็นเลิศทางด้านศิลปหัตถกรรมในงานแกะสลักผักและผลไม้ สำหรับครูผู้สอนที่มีความสนใจในการพัฒนาศักยภาพของนักเรียนในระดับประถมศึกษาตอนปลายถึงระดับมัธยมศึกษาตอนต้น สู่ความเป็นเลิศในงานแกะสลักผักและผลไม้ โดยเนื้อหาภายในคู่มือแบ่งออกเป็น 4 ส่วน ได้แก่ บทนำ การเตรียมตัวก่อนเข้าสู่กระบวนการฝึกกิจกรรมการเรียนรู้และฝึกฝน (เรียนรู้ฝึกฝน) และ การสร้างความคงทนและการส่งต่อองค์ความรู้ (คงทนยั่งยืน) ซึ่งได้มาจากการสังเคราะห์รูปแบบและกระบวนการเรียนรู้จากครูผู้สอนและนักเรียนที่มีความเป็นเลิศในการแกะสลักผักผลไม้ ซึ่งเป็นผู้ที่เคยได้รับรางวัลจากการแข่งขันงานศิลปหัตถกรรมระดับชาติ

ผู้จัดทำขอขอบพระคุณ ครูผู้สอนและนักเรียนที่ให้ข้อมูลอันเป็นประโยชน์ต่อการสร้างคู่มือนี้ ตลอดจนขอขอบพระคุณคณาจารย์ ☐ ผู้ให้คำปรึกษา ผู้เชี่ยวชาญในงานแกะสลักที่ให้คำชี้แนะในการพัฒนา ปรับปรุงคู่มือเล่มนี้จนสำเร็จลุล่วงได้ และผู้จัดทำคาดหวังเป็นอย่างยิ่งว่าคู่มือเล่มนี้จะสามารถพัฒนาศักยภาพของนักเรียนและสร้างเจตคติที่ดีต่องานศิลปหัตถกรรมในงานแกะสลักผักผลไม้ ซึ่งถือเป็นการสืบสานงานศิลปหัตถกรรมของชาติไทย อันเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่มีคุณค่าและร่วมสืบสานให้คงอยู่คู่ชาติไทยตลอดไป

สุภชัย สุริยะกมล
ผู้จัดทำ

สารบัญ

ส่วนที่	หน้า
1 ส่วนหน้า (เริ่มต้น ดีเยี่ยม).....	1
วัตถุประสงค์ของคู่มือ.....	1
ขอบเขต.....	1
บทบาทหน้าที่ของครูผู้สอนและผู้เรียน.....	1
แผนผังกระบวนการเรียนรู้.....	2
ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับงานแกะสลักผักและผลไม้.....	3
2 การเตรียมตัวก่อนเข้าสู่กระบวนการฝึก (เตรียมพร้อม เตรียมคน).....	9
การเตรียมตัวของผู้สอน.....	9
การเตรียมตัวของผู้เรียน.....	9
การเตรียมบรรยากาศให้เหมาะสมในการเรียนรู้.....	9
การเตรียมสร้างความเข้าใจกับผู้ปกครอง ผู้บริหาร และคณะครู.....	10
3 กิจกรรมการเรียนรู้และฝึกฝน (เรียนรู้ฝึกฝน).....	11
กิจกรรมที่ 1 : ทักษะการใช้มีดแกะสลัก.....	11
กิจกรรมที่ 2 : การแกะสลักลายพื้นฐาน 4 ลาย.....	14
กิจกรรมที่ 3 : การพลิกมีด.....	18
กิจกรรมที่ 4 : การแกะสลักลายแปลง.....	20
กิจกรรมที่ 5 : การแกะสลักดอกไม้.....	23
กิจกรรมที่ 6 : การแกะสลักลายลงบนผลไม้ทั้งลูก.....	30
กิจกรรมที่ 7 : การแกะสลักตัวสัตว์เบื้องต้น.....	33
กิจกรรมที่ 8 : การเรียนรู้จากวิทยากรภายนอก.....	36
4 การสร้างความคงทนและการส่งต่อองค์ความรู้ (คงทนยั่งยืน).....	39
พี่สอนน้อง.....	39
การจัดแสดงผลงาน.....	39
การเข้าร่วมการประกวดแข่งขัน.....	39

ส่วนที่ 1 ส่วนนำ (เริ่มต้น ดีเยี่ยม)

วัตถุประสงค์ของคู่มือ

คู่มือการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมความเป็นเลิศทางด้านศิลปหัตถกรรม งานแกะสลักผักผลไม้ จัดทำขึ้นเพื่อเป็นแนวทางในการจัดการเรียนรู้การแกะสลักผักผลไม้ให้กับนักเรียนระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาตอนต้น

ขอบเขต

ด้านกลุ่มเป้าหมาย

- 1) เป็นครูผู้สอนที่มีความสนใจในงานศิลปหัตถกรรมด้านการแกะสลักผักและผลไม้
- 2) เป็นครูผู้สอนมีพื้นฐานในด้านการแกะสลักผักและผลไม้เบื้องต้น
- 3) เป็นครูผู้สอนที่มีเวลารว่างนอกเวลาราชการ
- 4) เป็นครูผู้สอนที่มีความรักและเมตตาต่อศิษย์
- 5) เป็นครูผู้สอนที่มีความพยายามและความมุ่งมั่นในการทำงาน

ด้านเนื้อหาของคู่มือ

ในคู่มือเล่มนี้ผู้จัดทำได้แบ่งเนื้อหาออกเป็น 4 ส่วน ได้แก่ 1) ส่วนนำ ประกอบด้วย เนื้อหาที่เกี่ยวกับการวางแผนและการทำความเข้าใจความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับงานแกะสลักผักผลไม้ที่ครูผู้สอนควรรู้ 2) การเตรียมตัวก่อนเข้าสู่กระบวนการฝึก ประกอบด้วย การเตรียมตัวของครูผู้สอน นักเรียน บรรยายภาคและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง 3) กิจกรรมการเรียนรู้และฝึกฝน ประกอบด้วยกิจกรรมขั้นตอนและวิธีการฝึก รวมทั้งสิ้น 8 กิจกรรม และ 4) การสร้างความคงทนและการส่งต่อองค์ความรู้ ประกอบด้วยกิจกรรมที่สามารถใช้แนวทางในการสร้างความคงทนและยั่งยืนขององค์ความรู้

บทบาทหน้าที่ของครูผู้สอนและผู้เรียน

บทบาทหน้าที่ของครูผู้สอน

เป็นผู้อำนวยการความสะดวก โดยครูผู้สอนมีหน้าที่ต้องจัดเตรียมอุปกรณ์ สื่อตามที่คู่มือแนะนำ รวมถึงจัดบรรยากาศ จัดสถานการณ์ หรือจัดกิจกรรม ที่จะทำให้การเรียนรู้ของนักเรียนเป็นไปด้วยความสะดวก ราบรื่นที่สุดเท่าที่จะทำได้ตามศักยภาพและความพร้อมของบริบทจะเอื้ออำนวย เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดประสบการณ์การเรียนรู้ เกิดคุณลักษณะที่ดีในด้านกาย อารมณ์ สังคมและสติปัญญา ตลอดจนความสามารถด้านการแกะสลักผักและผลไม้ที่สามารถนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ในชีวิต

เป็น **Coach** ที่มีหน้าที่จัดกระบวนการเรียนรู้ให้ผู้เรียนทุกคนมีส่วนร่วม เพื่อพัฒนา ศักยภาพของนักเรียนให้มีความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ บรรลุตามเป้าหมายที่ตั้งไว้

โดยครูต้องมีปฏิสัมพันธ์สองทางกับนักเรียน ผ่านการสื่อสารทั้งแบบเป็นทางการและไม่เป็นทางการ เพื่อคอยให้คำแนะนำสะท้อนกลับ (Feedback) รวมถึงช่วยเหลือ ส่งเสริม ให้กำลังใจ และรับรู้ถึงศักยภาพของผู้เรียนแต่ละคนผ่านการศึกษาและวิเคราะห์ผู้เรียนอย่างเอาใจใส่

บทบาทหน้าที่ของนักเรียน

เป็นผู้รับการถ่ายทอด ในช่วงเริ่มต้นการฝึก นักเรียนจำเป็นต้องกระตือรือร้น มีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้ให้มากที่สุด รวมถึงต้องมีปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน เรียนรู้จากการได้แลกเปลี่ยนข้อมูล ความรู้ ความคิด และประสบการณ์กันและกันให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้

เป็นผู้ถ่ายทอด เมื่อมีทักษะและความชำนาญในการแกะสลักผักและผลไม้ ก็จะทำหน้าที่สอนรุ่นน้อง ถ่ายทอดความรู้ ความคิดและประสบการณ์ ซึ่งถือเป็นสร้างองค์ความรู้ที่คงทน และเป็นการส่งต่อองค์ความรู้ที่มีจากรุ่นสู่รุ่น

ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับงานแกะสลักผักและผลไม้

เพื่อให้การจัดการกระบวนการเรียนรู้เป็นไปได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสบความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ ครูและนักเรียนจำเป็นต้องมีความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับงานแกะสลักผักและผลไม้ดังต่อไปนี้คือ

1. ประวัติความเป็นมาของการแกะสลักในประเทศไทย

คณะกรรมการเอกลักษณ์ของชาติ ในความรับผิดชอบของสำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี ได้กำหนดให้การแกะสลักผักและผลไม้เป็นศิลปะของไทยแขนงหนึ่ง ซึ่งมีการถ่ายทอดกันมาจากรุ่นสู่รุ่น เป็นศิลปะประจำชาติไทยที่ถือเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่มีค่าที่สืบทอดกันมาช้านาน บรรพบุรุษของไทยเราได้มีการแกะสลักกันมานานแล้ว แต่จะเริ่มแกะสลักกันมาตั้งแต่สมัยใดนั้นไม่ปรากฏหลักฐานแน่ชัด

หลักฐานการแกะสลักได้ปรากฏขึ้นในสมัยสุโขทัยเป็นราชธานีในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวครองราชย์ ได้มีนางพระสนมหนึ่งชื่อนางนพมาศหรือ ท้าวศรีจุฬาลักษณ์ได้แต่งหนังสือเล่มหนึ่งชื่อว่า ตำหรับท้าวศรีจุฬาลักษณ์ หรือนางนพมาศขึ้น และในหนังสือเล่มนี้ได้กล่าวถึงพิธีต่าง ๆ ไว้และมีพิธีหนึ่งเรียกว่า พระราชพิธีจองเปรียงในวันเพ็ญเดือน 12 เป็นนักขัตฤกษ์ชุกโครมลอย บรรดาประชาชนชายหญิงต่างตกแต่งโคมชักโคมแขวนโคมลอยทุกตระกูลทั้ง ทั้งพระนคร แล้วก็ชวนกันเล่นมหรสพสิ้นสามราตรีเป็นเยี่ยงอย่างแต่บรรดาข้าเฝ้าฝ่ายราชบุรุษนั้น ต่างทำโคมประเทียบบริวารวิจิตรด้วยลวดลายวาดเขียนเป็นรูปและสีฐานต่าง ๆ ประกวดกันมาชักมาแขวนเป็นระเบียบเรียบร้อยตามแนวโคมชัยเสาระหงตรงหน้าพระที่นั่งชลพิมาน ถวายสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวให้ทรงพระราชอุทิศสักการบูชาพระมหาเศวตฉัตรจุฬามณีในชั้นดาวดึงส์ ฝ่ายพระสนมกำนัลก็ทำโคมลอย ร้อยด้วยบุปผชาติเป็นรูปต่าง ๆ ประกวดกันถวายให้ทรงอุทิศบูชาพระบรมพุทธรูปที่ประดิษฐานยังสัมมทานที แลข้าน้อยก็กระทำโคมลอยติดตกแต่งให้งามประหลาดกว่าโคมพระสนมกำนัลทั้งปวง จึงเลือกผกาเกสรสีต่าง ๆ ประดับเป็นรูปดอกกระมุทบานกลีบรับแสงพระจันทร์ใหญ่ประมาณเท่ากงระแหะ ล้วนแต่พรรณดอกไม้ซ้อนสีสลับให้เป็นลวดลาย แล้วจึงนำเอาผลพฤษภดาชาติ มาแกะจำหลักเป็นรูปมยุระคณานกวิหคหงส์ ให้จับจิกเกสรบุปผชาติอยู่ตามกลีบดอก กระมุทเป็นระเบียบเรียบร้อย วิจิตรไปด้วยสีย้อมสดสร้างควรจะทอดทัศนาให้นักทั้งเสียบแซมเทียบ รูปและประทีปน้ำมันเปรียงเจือด้วยไขขอพระโค (กรมศิลปากร. (2514) นางนพมาศหรือตำรับท้าวศรีจุฬาลักษณ์ กรุงเทพฯ : ศิลปาบรรณาการ, หน้า 97 -98) อันเป็นหลักฐานที่แสดงว่ามีการแกะสลักมาตั้งแต่สมัยนั้น

การแกะสลักผักและผลไม้ มีหลักฐานปรากฏในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น ในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ซึ่งเห็นได้จากพระราชนิพนธ์กาพย์เห่ชมเครื่องคาวหวานและเห่ชมผลไม้ ตอนหนึ่งว่า (พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย. (2521) อาหารในวรรณคดีจากกาพย์เห่เรือชมเครื่องคาวหวาน. กรุงเทพฯ: วงวรรณกรรม.)

พลับจิ้นจักด้วยมีด	ทำประณีตน้ำตาลกวน
คิดโอะษฐ์อ่อนยืมยวน	ยลยั้งพลับยับยับพรรณ
น้อยหนานำเมล็ดออก	ปล่อนเปลือกปอกเป็นน้อจรรย์
มือใครไหนจักทัน	เทียบเทียบที่ฝีมือนาง

และทรงพระราชนิพนธ์บทละคร เรื่องสังข์ทอง บรรยายตอนนางจันท์เทวี แกะสลักขึ้นพัก เป็นเรื่องของนางกับพระสังข์ตอนหนึ่งดังนี้ (พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย. (2531) บทละครเรื่องสังข์ทอง. กรุงเทพฯ: ศรีสยามการพิมพ์.)

เมื่อนั้น	นางจันท์ชื่นชมสมหมาย
อุตสาห์เหน้อยยากฝากกาย	ให้วิเสททั้งหลายเขาเมตตา
นางต้มแกงแต่งเครื่องเวลาไร	ขอบพระทัยลูกรักนักหนา
สมหวังดังจิตที่คิดมา	กัลยาจะแกล้งแกงพัก
จึงหยิบยกมาตั้งนั่งผ่าน	เอาไว้ในจานแล้วเจียนจัก
แกะเป็นรูปองค์นงลักษณ์	เมื่ออยู่กับผัวรักในวัง

ทั้งนี้การแกะสลักผักและผลไม้เป็นงานฝีมือที่ต้องใช้ความถนัด สมาธิ ความสามารถ เฉพาะตัว และความละเอียดอ่อนประณีต รู้จักการตกแต่ง มีความคิดสร้างสรรค์ การทำงานจึงให้ จิตใจทำไปพร้อมกับงานที่กำลังสลักอยู่ จึงได้งานสลักที่สวยงามเพริศแพร้วอย่างเป็นธรรมชาติ ดัดแปลงเป็นลวดลายประดิษฐ์ต่างๆ ตามใจปรารถนา ทั้งนี้การแกะสลักผักและผลไม้ของไทยเรา ยัง สะท้อนให้เห็นวิถีชีวิตของการอยู่กินของคนไทยที่ประณีต มีความเป็นผู้มีศิลปะ ไม่สุกเอาเผากิน เป็นการสะท้อนให้เห็นถึงความรัก ความปรารถนาดีของผู้ประดิษฐ์ประดอยผักเพื่อให้แขก หรือผู้เป็นที่ รักได้รับประทาน หรือใช้ประดับบนโต๊ะอาหารให้สวยงามมีศิลปะ ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความเป็นผู้มี วัฒนธรรมอีกด้วย ดังนั้น งานศิลปการแกะสลักผักและผลไม้จึงบ่งบอกถึงเอกลักษณ์ความเป็นไทย ที่มีค่าควรแก่การอนุรักษ์สืบต่อไปจนถึงลูกหลาน

2. ความหมาย

ความหมายของการแกะสลักผักและผลไม้ สามารถอธิบายความหมายตามพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2552 ได้ดังนี้ คำว่า การแกะ หมายถึง เอาเล็บมือค่อย ๆ แคะ เพื่อให้ หลุดออก ส่วนคำว่า การสลัก หมายถึง ทำให้เป็นลวดลาย หรือรูปภาพ ด้วยวิธีสัสดัก เมื่อรวมสอง คำนี้เข้าด้วยกันคำว่า การแกะสลัก จึงหมายถึง การนำวัสดุต่างๆ เช่น พืชผัก สบู่ ขี้ผึ้ง และวัสดุอื่นๆ มาประดิษฐ์เป็นรูปลักษณะลวดลายต่างๆ โดยใช้เครื่องมือตัด จัก เฉือน เกลา แคะ แซะ คว้านออก จากชิ้นเดิม จนสำเร็จรูป

การแกะสลักผัก หมายถึง การใช้อุปกรณ์ เครื่องมือที่ใช้สำหรับการแกะสลักมาทำการด้วยวิธีต่างๆ ทำให้ผักเกิดลวดลายตามที่ต้องการ (แสงอรุณ เชื้อวงษ์บุญ.(2552). การแกะสลักผักและผลไม้เพื่อการตกแต่ง. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต.)

การแกะสลักผลไม้ หมายถึง การใช้อุปกรณ์เครื่องมือที่ใช้สำหรับการแกะสลักมาทำการด้วยวิธีการต่างๆ ทำให้ผลไม้เกิดลวดลายตามที่ต้องการ (แสงอรุณ เชื้อวงษ์บุญ.(2552). การแกะสลักผักและผลไม้เพื่อการตกแต่ง. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต.)

ดังนั้น การแกะสลักผักและผลไม้ หมายถึง การตัดแต่งผักและผลไม้ให้มีรูปทรง และประดิษฐ์ลวดลายต่าง ๆ ตามที่ออกแบบไว้อย่างประณีตสวยงาม ด้วยมีดหรือเครื่องมือที่มีความแหลมคม ตัด เกลา ปาด กรีด คว้าน เชาะ แกะเพื่อให้เกิดรูปทรงและลวดลายต่างๆ ที่ต้องการ

3. วัตถุประสงค์ของการแกะสลักผักและผลไม้

1. นำมาใช้ได้ในชีวิตประจำวัน สามารถตัด แต่งผัก ผลไม้ เป็นชิ้นเป็นคำมีความสวยงาม และเพื่อความสะดวกในการรับประทาน

2. นำมาใช้ในโอกาสพิเศษ ตามงานเลี้ยงต่างๆ สามารถแกะสลักผัก ผลไม้ เพื่อนำไปจัดตกแต่งอาหารต่างๆ เช่น แกะสลักผักหรือผลไม้เป็นผอบเพื่อใส่อาหาร และใช้ในการตกแต่งสถานที่ให้ดูสวยงามน่าชมได้อีกด้วยเช่น การแกะสลักแตงโมหรือแคนตาลูปทั้งผลเพื่อตกแต่งสถานที่ในงานให้สวยงาม

3. สร้างสมาธิให้กับผู้ที่แกะสลัก การแกะสลักผัก ผลไม้จะต้องมีสมาธิ ไม่เช่นนั้นอาจเกิดอุบัติเหตุจากมีดที่ใช้ในการแกะสลักได้ และชิ้นงานที่ได้จะมีความประณีตสวยงามไม่มีรอยชำตามต้องการ

4. เสริมสร้างความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ เมื่อผู้แกะสลักเรียนรู้วิธีการแกะสลักอย่างชำนาญแล้ว จะมีความเข้าใจและสามารถสร้างสรรค์ลวดลายใหม่ได้ตามความต้องการ

5. สร้างความภาคภูมิใจแก่ตัวเอง การแกะสลักถือเป็นงานที่มีความยากอย่างหนึ่ง แต่หากได้มีการเรียนรู้อย่างมีระบบ มีขั้นตอน และใช้ระยะเวลาในการฝึกฝน จะสามารถทำได้อย่างง่ายดายและเกิดความภาคภูมิใจในตนเอง

6. อนุรักษ์สืบสานศิลปะการแกะสลักของไทย ปัจจุบันมีผู้สนใจงานด้านแกะสลักผักและผลไม้อย่างจริงจังน้อยลง เนื่องจากค่านิยมมีการเปลี่ยนแปลงไป แต่ยังมีผู้สนใจที่จะเรียนรู้การแกะสลักผักและผลไม้ เพื่อใช้เป็นส่วนหนึ่งของการประกอบอาชีพในต่างประเทศ และการแกะสลักผักและผลไม้เป็นวิชาหนึ่งของการศึกษาในสาขาหัตถกรรมศาสตร์ จึงเป็นสิ่งที่ยังมีกลุ่มคนที่มีการอนุรักษ์สืบทอดให้คงอยู่ต่อไป

4. อุปกรณ์ที่ใช้ในการแกะสลักผักและผลไม้

อุปกรณ์ที่ใช้ในการแกะสลักผักและผลไม้ เพื่อให้สามารถแกะสลักผักและผลไม้ได้รวดเร็วหรือรูปแบบตามที่ต้องการ จำเป็นอย่างยิ่งที่เราต้องรู้จักกับอุปกรณ์ที่ใช้ในงานแกะสลักผักและผลไม้ ซึ่งอุปกรณ์ที่เราควรทราบมีดังนี้

1. มีดแกะสลักหรือมีดคว้าน เป็นมีดที่มีลักษณะเล็กเรียวปลายแหลม และข้อสำคัญมีดคว้านจะต้องคมเพื่อให้เส้นหรือกลีบที่แกะสลักไม่มีขุยติด และผักหรือผลไม้ชิ้นไม่ชำ ซึ่งจะมียูปร่างแตกต่างกันแล้วแต่ผู้ผลิต วัสดุที่ใช้ทำมีดควรเป็น สแตนเลส หรือทองเหลืองเพื่อช่วยไม่ให้ผักหรือผลไม้ดำ
2. มีดปอก เป็นมีดบางสำหรับใช้หั่น หรือปอก ผัก ผลไม้ ซึ่งจะมีรูปร่างต่างๆ กันแล้ว แต่ผู้ผลิต วัสดุที่ใช้ควรเป็น สแตนเลสหรือทองเหลือง เพื่อช่วยไม่ให้ผักหรือผลไม้ดำ
3. หินลับมีด ใช้สำหรับลับมีดให้คมอยู่ตลอดเวลา จะเป็นก้อนใหญ่หรือเล็กก็ได้หรือจะเป็นรูปแบบต่าง ๆ แล้วแต่ผู้ผลิต
4. เขียง ใช้สำหรับรองของเวลาจะหั่นหรือรองเพื่อจะปอกของชิ้นใหญ่ จะเป็นเขียงไม้ หรือพลาสติกก็ได้ รูปแบบต่าง ๆ กันแล้วแต่ผู้ผลิต
5. กะละมัง ใช้สำหรับใส่น้ำล้างผักและผลไม้ที่จะแกะสลัก หรือสำหรับใส่ผลไม้ที่ยังไม่ได้แกะสลัก รูปแบบและขนาดแตกต่างกันแล้วแต่ผู้ผลิต
6. ถาด ใช้สำหรับใส่ผักและผลไม้ที่ยังไม่ได้แกะสลักหรือแกะสลักแล้ว หรือสำหรับรองเศษผักผลไม้ที่แกะสลักแล้วก็ได้ มีรูปแบบต่าง ๆ กันแล้วแต่ผู้ผลิต
7. จาน ใช้สำหรับใส่ผักและผลไม้ที่ยังไม่ได้แกะสลักหรือแกะสลักแล้ว
8. ผ้าเช็ดมือ ใช้สำหรับเช็ดมือ เช็ดอุปกรณ์ต่าง ๆ เพื่อให้แห้งและอยู่ในสภาพเดิมเสมอมีรูปแบบต่าง ๆ กัน
9. ผ้ากันเปื้อน ใช้สำหรับกันเสื้อผ้าและชุดของผู้แกะสลักไม่ให้สกปรก
10. อื่นๆ เช่น ไม้ไผ่ ไม้เสียบลูกชิ้น ฯลฯ

5. คำศัพท์ที่ใช้ในงานแกะสลักผักและผลไม้

ในงานแกะสลักผักและผลไม้มีคำศัพท์ที่ใช้เรียกวิธีการต่างๆ เป็นสิ่งจำเป็นที่ควรทำความเข้าใจเพื่อให้สามารถปฏิบัติงานได้ถูกต้อง โดยมีคำศัพท์ที่ควรทราบ ดังนี้

1. หั่น หมายถึง การตัดผักหรือผลไม้ออกเป็นชิ้นตามที่เรต้องการ โดยอาการมือหนึ่งจับมีด มือหนึ่งจับของวางลงบนเขียงให้มีดกดเลื่อนไปข้างหน้าแล้วลากกลับมาโดยเร็ว
2. ซอย หมายถึง การตัดผักหรือผลไม้ให้เป็นฝอย ด้วยการใช้อำนาจมือหนึ่งจับของแล้ววางลงบนเขียงหรือถือไว้ด้วยปลายนิ้ว คือนิ้วหัวแม่มือ นิ้วชี้ นิ้วกลาง กดมือไปข้างหน้านิดหน่อยยกขึ้นลงถี่ๆ เร็วๆ ต้องมีความระมัดระวังการใช้มีดเป็นอย่างยิ่ง และต้องค่อยๆ ฝึกจากช้าไปเร็ว

3. ผาน หมายถึง การตัดผักหรือผลไม้ให้เป็นแผ่นหรือชิ้นบาง ๆ โดยใช้มือหนึ่งจับมีดและอีกมือหนึ่งจับของไว้ในฝ่ามือหรือวางลงบนเขียง แล้วกดมีดลงบนของนั้นให้ตรง บางมากหรือน้อยตามต้องการ

4. ปาด หมายถึง กระทำให้ด้านหน้าของวัตถุดังใดอย่างหนึ่งที่สั่นหรือยื่นขึ้นมา เรียบและสม่ำเสมอ โดยใช้เครื่องมือที่มีระดับเท่ากัน จะเป็นไม้หรือมีดก็ตาม วางให้ทาขหนึ่งตั้งลงบนริมของปากวัตถุนั้นข้างหนึ่ง แล้วกดเลื่อนไปตามของวัตถุนั้นจนสุด

5. ปอก หมายถึง การเอาเปลือกของผักหรือผลไม้โดยการใช้นิ้วหรือไม่ต้องใช้นิ้วโดยอาจใช้มือเปล่า

6. กรีด หมายถึง การทำให้ผักหรือผลไม้เป็นรอยแยกหรือขาดออกจากกัน โดยใช้นิ้วหรือมีดแหลมคมกดลงบนผักหรือผลไม้แล้วลากไปตามต้องการ

7. จัก หมายถึง การใช้นิ้วทำให้ผักหรือผลไม้เป็นเส้นหรือฝอย โดยกดคมมีดลงบนส่วนปลายของผักหรือผลไม้ข้างหนึ่ง ให้แยกจากกันจนปลายอีกข้างหนึ่งหรือใช้เครื่องมือแหลมแทงตรงที่ประสงค์ แล้วกดให้หลุดปลาย

8. ควัก หมายถึง นำวัตถุน้อยชนิดหนึ่งออกจากผักหรือผลไม้ โดยใช้เครื่องมือหรือมีดสอดลงตักเอาวัตถุนั้นออกมา

9. แกะ หมายถึง การใช้นิ้วที่มีความแหลมคมกดทางคมลงบนวัตถุ ตามประสงค์เป็นลวดลายสวยงามต่าง ๆ ทำให้ผักหรือผลไม้หลุดออกจากกันหรือทำวัตถุนั้นใดสิ่งหนึ่งให้สวยงาม โดยใช้เล็บกดริมแล้วเขี่ยออก หรือใช้เครื่องมือที่

10. แคะ หมายถึง การแยกวัตถุดังใดอย่างหนึ่งซึ่งมีอยู่ภายในวัตถุอีกอย่างหนึ่งออกจากกันโดยใช้นิ้วหรือเครื่องมือแทงลงไปข้าง ๆ วัตถุนั้นแล้วฉีกหรือเขี่ยให้ออกมาตามความต้องการ

11. ควั่น หมายถึง การทำให้ผักหรือผลไม้ซึ่งมีส่วนในเป็นแกนให้ออกจากกัน โดยใช้นิ้วหรือเครื่องมือที่มีปลายแหลมและคมแทงลงตรงจุดประสงค์ แล้วขยับไปรอบ ๆ จนแกนหลุดและค่อย ๆ แคะหรือดันออก

12. เกลา หมายถึง การตกแต่งผักหรือผลไม้ที่ยังผิวไม่เกลี้ยงให้เรียบร้อยเกลี้ยงเกลายิ่งขึ้น โดยใช้นิ้วหรือมีดกดบนผิวของผักหรือผลไม้ที่ขึ้นเป็นเส้นและขรุขระให้เกลี้ยงเกลา

13. เหลา หมายถึง การทำให้ผักหรือผลไม้ที่มีลักษณะยาวและแข็งให้ได้รูปอย่างใดอย่างหนึ่งตามต้องการ โดยใช้นิ้วหรือมีดจับวัตถุนั้น และอีกมือจับมีดด้วยนิ้วกลาง นิ้วนางและนิ้วก้อย หันคมมีดลงทางนิ้วชี้ของมือที่ถือมีด สอดวัตถุนั้นให้อยู่ระหว่างมีดกับนิ้วชี้ แล้วให้คมมีดขูดวัตถุนั้นจนได้รูปตามต้องการ

14. ขูด หมายถึง การทำให้ส่วนที่ไม่พึงประสงค์หลุดออกจากผักหรือผลไม้ โดยการถูไปมา กับเครื่องมือที่มีคมโดยเร็ว หน้าหรือเบตามความต้องการที่จะให้หยาบหรือละเอียด หรือใช้เครื่องมือที่คมกดลงบนผักหรือผลไม้ขูดไปให้สิ่งที่ไม่พึงประสงค์หลุดออก

15. เชาว หมายถึง การทำให้ผักหรือผลไม้เป็นลายลึกหรือรอยกว้าง

อ้างอิง

แสงอรุณ เชื้อวงศ์บุญ. (2552). การแกะสลักผักและผลไม้เพื่อการตกแต่ง. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต.

กรมศิลปากร. (2514). นางนพมาศหรือตำรับท้าวศรีจุฬาลักษณ์. กรุงเทพฯ: ศิลปาบรรณาการ.

97 -98

พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย. (2521). อาหารในวรรณคดีจากภาพให้เรือชมเครื่องคาวหวาน. กรุงเทพฯ: วารวรรณกรรม.

พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย. (2531). บทละครเรื่องสังข์ทอง. กรุงเทพฯ: ศรีสยามการพิมพ์.

ส่วนที่ 2 การเตรียมตัวก่อนเข้าสู่กระบวนการฝึก (เตรียมพร้อม เตรียมคน)

การเตรียมตัวของผู้สอน

- 1) ทำความเข้าใจความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับการแกะสลักผักและผลไม้
- 2) สร้างแรงจูงใจให้ผู้เรียนเกิดการอยากเรียนรู้ ด้วยวิธีการที่หลากหลาย ดังต่อไปนี้
 - 2.1) ให้นักเรียนดูผลงานความสำเร็จของรุ่นพี่ หรือผลงานของโรงเรียนอื่น พร้อมทั้งกระตุ้นให้กำลังใจโดยเน้นย้ำว่านักเรียนก็สามารถทำได้เช่นกัน
 - 2.2) ให้นักเรียนดูรูปภาพผลงานแกะสลักจากการแข่งขันในระดับต่างๆ ทั้งที่เป็นของโรงเรียนตนเอง และที่นอกเหนือจากโรงเรียนตนเอง
 - 2.3) นำเสนอภาพแกะสลักที่สวยงามและสร้างสรรค์ที่หาได้จากสื่อต่างๆ อาทิ internet หนังสือเกี่ยวกับการสอนแกะสลักผักและผลไม้
 - 2.4) จัดสถานการณ์เพื่อเปิดโอกาสให้เด็กใหม่ได้เห็นการแกะสลักผักและผลไม้ของรุ่นพี่หรือจากบุคคลอื่นที่มีความชำนาญ
- 3) หากครูไม่มีพื้นฐานในการแกะสลักผักและผลไม้ควรฝึกฝนตนเองในทักษะพื้นฐานเกี่ยวกับการแกะสลักผักและผลไม้จากสื่อต่างๆ หรือเรียนรู้จากผู้มีความชำนาญด้านนี้
- 4) ศึกษาคู่มือเพื่อให้สามารถนำไปใช้ในการจัดกระบวนการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

การเตรียมตัวของผู้เรียน

- 1) ทำความเข้าใจความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับการแกะสลักผักและผลไม้
- 2) การสอบถามข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับงานแกะสลักกับรุ่นพี่ที่รู้จัก
- 3) สังเกตสังเกตรุ่นพี่หรือบุคคลที่มีความชำนาญในการแกะสลักผักและผลไม้ ด้วยความอยากรู้อยากเห็น

การสร้างบรรยากาศในการเรียนรู้

การจัดเตรียมสถานที่เพื่อให้เหมาะสมในการจัดการเรียนรู้ ควรปฏิบัติดังนี้

- 1) ห้องเรียนต้องมีความพร้อมสำหรับการที่ครูจะใช้สื่อ กล่าวคือ มีจอภาพขนาดใหญ่สำหรับฉายให้นักเรียนทุกคนได้เห็นในสิ่งเดียวกันพร้อมๆ กัน กรณีมีการจัดการเรียนกลุ่มใหญ่ หากเป็นกลุ่มเล็กก็ควรเลือกจอภาพให้เหมาะสมตามจำนวนนักเรียน เพื่อจะเห็นภาพสื่อได้ทั่วถึง

2) การจัดห้องเรียน จัดโต๊ะเรียน ขึ้นอยู่กับขนาดรูปร่างของห้องและจำนวนนักเรียน โดยอาจจัดเป็นแบบห้องประชุม ให้จัดโต๊ะนักเรียนมาจัดวางรวมกันให้เป็นโต๊ะใหญ่กลางห้องโต๊ะเดียว เพื่อให้ทุกคนมองเห็นจอภาพ หรือสื่อที่ครูนำเสนอ ทั้งนี้ไม่ว่าครูจะจัดห้องเรียนแบบไหน พี่ตระหนักไว้เสมอว่าเป้าหมายของการจัดคือ เพื่อให้เกิดผลดีต่อกระบวนการเรียนรู้ของนักเรียน และสร้างปฏิสัมพันธ์ที่ดีระหว่างนักเรียนกับนักเรียน และระหว่างนักเรียนกับครู โดยวิธีการจัดห้องเรียนที่ควรหลีกเลี่ยงที่สุดคือ จัดเป็นแถวหันหน้าไปสู่กระดานหรือจอหน้าห้อง เพราะนักเรียนจะบังกัน และครูจะเข้าไปช่วยเหลือแนะนำ มีปฏิสัมพันธ์กับนักเรียนไม่สะดวกหรือไม่ทั่วถึง ดังนั้นครูจึงต้องใส่ใจในการจัดวางโต๊ะเรียนในห้องเรียนเพราะมีผลต่อบรรยากาศในห้องเรียน อันจะส่งผลต่อกระบวนการจัดการเรียนรู้อย่างยิ่ง

3) การจัดห้องเรียนต้องจัดห้องให้ครูสามารถเดินให้คำแนะนำ หรือมีปฏิสัมพันธ์กับผู้เรียนได้ทุกคนอย่างสะดวก

4) การจัดเตรียมช่วงเวลาในการจัดการเรียนรู้ เพื่อประโยชน์สูงสุดควรจัดการเรียนรู้ฝึกฝนในช่วงเวลาบ่ายคาบเรียนสุดท้ายก่อนเลิกเรียน เพื่อให้นักเรียนที่มีความสามารถและมีความสนใจอย่างจริงจังจะสามารถทำการฝึกปฏิบัติได้ต่อเนื่องหลังเลิกเรียน ซึ่งจะไม่รบกวนชั่วโมงเรียนรายวิชาอื่น

5) ในทุกครั้งของการจัดการเรียนรู้ ครูมีหน้าที่เตรียมสื่อ วัสดุ อุปกรณ์ ในงานแกะสลักที่จะใช้ในแต่ละครั้งของการจัดกิจกรรมให้พร้อม หากครั้งใดจะมีการใช้วัสดุในท้องถิ่นและต้องการให้นักเรียนจัดเตรียมมาด้วย ควรแจ้งนักเรียนล่วงหน้าเพื่อที่นักเรียนจะได้จัดเตรียมมาเพื่อฝึกปฏิบัติ

6) กรณีหากมีการใช้สถานที่นอกห้องเรียนในการจัดการเรียนรู้ ควรเลือกสถานที่ ที่มีโต๊ะม้าหินอ่อน หรือลานกว้างสามารถปูเสื่อให้นักเรียนทุกคนนั่งได้อย่างสบาย ไม่แออัด มีความเงียบสงบ ตลอดจนบรรยากาศต้องร่มรื่นเย็นสบาย

การสร้างความสำเร็จร่วมกัน

1) ผู้ปกครอง ชี้แจงทำความเข้าใจเกี่ยวกับการที่นักเรียนต้องเลิกเรียนช้า กลับค่ำ ในบางสัปดาห์ ผู้ปกครองต้องเห็นชอบและยินยอมในส่วนนี้

2) ผู้บริหาร การใช้สถานที่ในบางครั้งที่ต้องเลิกช้า และใช้สถานที่นอกห้องเรียนแต่อยู่ภายในโรงเรียนบางจุดเพื่อทำกิจกรรม

3) คณะครู มีการชี้แจงการจูงใจการใช้สื่อหรือห้องเรียน ที่มีความพร้อมเพื่อทำกิจกรรม รวมถึงขอความร่วมมือในการสนับสนุน ส่งเสริมนักเรียนที่มาเข้าร่วมกิจกรรม

ส่วนที่ 3 กิจกรรมการเรียนรู้และฝึกฝน (เรียนรู้ ฝึกฝน)

กิจกรรมที่ 1 : ทักษะการใช้มีดแกะสลัก

การเรียนรู้และฝึกฝนการแกะสลักผักผลไม้ในขั้นตอนแรก เริ่มจากการฝึกทักษะในการใช้มีด ซึ่งเป็นทักษะที่จำเป็นอย่างยิ่งที่ครูผู้สอนต้องให้ความสำคัญ และนักเรียนจะต้องหมั่นฝึกฝนจนเกิดความถูกต้องและชำนาญ เพื่อเป็นพื้นฐานในการเรียนรู้และฝึกฝนทักษะอื่นๆ ต่อไป

กิจกรรมย่อยที่ 1 : การจับมีดแกะสลัก (ประมาณ 1 สัปดาห์)

จุดประสงค์

เพื่อให้นักเรียนได้เรียนรู้วิธีการจับมีดแกะสลักอย่างถูกวิธี

วัสดุและอุปกรณ์

1. มีดแกะสลัก (แบบด้ามจับแบนและแบบด้ามกลม)
2. มีดปอกผลไม้

ขั้นตอนและวิธีการ

1. ครูสาธิตวิธีการจับมีดที่ถูกวิธีให้นักเรียนดูที่ละขั้นตอน ประมาณ 2-3 รอบ
2. นักเรียนทดลองจับมีดแกะสลักตามขั้นตอนและวิธีการที่ครูได้สาธิตให้ดู โดยในระหว่างที่นักเรียนฝึกการจับมีด ครูคอยเตือนให้นักเรียนตระหนักถึงอันตรายจากการใช้มีด และกำชับให้นักเรียนใช้ความระมัดระวังในการจับมีด)

การประเมินผลกิจกรรม

ครูประเมินการจับมีดของนักเรียนทุกคนโดยการสังเกต และให้คำแนะนำสำหรับนักเรียนที่ยังจับมีดแกะสลักไม่ถูกวิธี จนกว่านักเรียนทุกคนจะจับได้ถูกต้อง

กิจกรรมย่อยที่ 2 : การกรีดและการเขาะ (ประมาณ 1 สัปดาห์หรือจนกว่าจะเกิดความชำนาญ)

จุดประสงค์

1. เพื่อให้นักเรียนฝึกทักษะในการใช้มีดแกะสลักจนเกิดความชำนาญและปลอดภัย
2. เพื่อฝึกให้นักเรียนเกิดคุณลักษณะที่พึงประสงค์ที่จะนำไปสู่ความเป็นเลิศในการแกะสลักผักและผลไม้ อันได้แก่ ความอดทน และสมาธิ

วัสดุและอุปกรณ์

1. มีดแกะสลัก (แบบด้ามจับแบน)
2. มีดปอกผลไม้
3. มะละกอดิบ หรือแตงกวา การเลือกใช้มะละกอดิบหรือแตงกวาเป็นวัสดุในการฝึกแกะ เพราะมะละกอกเป็นผลไม้ที่มีเปลือกไม่แข็ง ราคาค่อนข้างถูก และหาได้ง่าย
4. กะละมัง หรือภาชนะอื่น ๆ สำหรับใส่น้ำไว้ล้างมือ
5. ผ้าเช็ดมือ

ขั้นตอนและวิธีการ

1. ครูสาธิตการกรีดมีดในลักษณะต่างๆ ลงบนชิ้นมะละกอ ที่ละแบบให้นักเรียนทุกคนดูทุกแบบก่อน อันได้แก่ การกรีดแบบตั้งมีด 90 องศา การกรีดแบบเอียงมีด 60 องศา การกรีดแบบเอียงมีด 45 องศา การกรีดแบบเอียงมีด 30 องศา การกรีดเป็นแนวตรง การกรีดแบบเฉียง และการกรีดแบบโค้ง และการเจาะเนื้อมะละกอรอบ ๆ รอยกรีดนั้นออก โดยให้นักเรียนฝึกการสังเกตและบอกความแตกต่างของการกรีดมีดในลักษณะต่างๆ

2. แบ่งนักเรียนเป็นกลุ่มย่อย กลุ่มละ 4-5 คน จากนั้นครูสาธิตการกรีดและการเจาะแบบที่ 1 เป็นการกรีดแบบตั้งมีด 90 องศา แล้วเจาะเนื้อมะละกอให้หลุดออกโดยการเอียงมีดประมาณ 60 องศา ให้นักเรียนกลุ่มย่อยดูที่ละกลุ่ม เพื่อให้นักเรียนทุกคนสามารถเห็นวิธีการแต่ละขั้นตอนอย่างละเอียด เมื่อนักเรียนในกลุ่มย่อยเข้าใจแล้วก็ให้ลงมือฝึกปฏิบัติ จากนั้นครูเปลี่ยนไปสาธิตให้กลุ่มต่อไปดูจนครบทุกกลุ่ม

3. ครูสาธิตวิธีการกรีดและการเจาะแบบที่ 2 เป็นการกรีดแบบตั้งมีด 60 องศา แล้วเจาะเนื้อมะละกอให้หลุดออกโดยการเอียงมีดประมาณ 45 องศา ให้นักเรียนกลุ่มย่อยดูที่ละกลุ่ม เมื่อนักเรียนในกลุ่มย่อยเข้าใจแล้วก็ให้ลงมือฝึกปฏิบัติ จากนั้นครูเปลี่ยนไปสาธิตให้กลุ่มต่อไปดูจนครบทุกกลุ่ม

4. ครูสาธิตวิธีการกรีดในลักษณะต่าง ๆ ลงบนชิ้นมะละกอจนครบทุกแบบ ตามขั้นตอนและวิธีการในข้อที่ 2 และ 3

การประเมินผลกิจกรรม

ครูประเมินการใช้มีดของนักเรียนแต่ละคนโดยการสังเกตจากชิ้นงานควบคู่กับการจับมีด และให้คำแนะนำสำหรับนักเรียนที่ยังกรีดหรือเจาะไม่ถูกวิธี จนกว่านักเรียนทุกคนจะสามารถใช้มีดได้อย่างถูกต้อง ซึ่งนักเรียนแต่ละคนอาจใช้เวลาในการฝึกทักษะการใช้มีดแตกต่างกัน ทั้งนี้อาจขึ้นอยู่กับความแตกต่างระหว่างบุคคล ดังนั้นในระหว่างการฝึกครูผู้สอนไม่ควรเปรียบเทียบความสามารถของนักเรียนแต่ละคนกับนักเรียนคนอื่น ๆ แต่ควรมุ่งเน้นไปที่พัฒนาการของนักเรียนแต่ละคนว่ามีการพัฒนาไปในลักษณะใด อีกทั้งควรมีการเสริมแรงให้กับนักเรียนด้วยวิธีการที่

เหมาะสม เช่น กล่าวชื่นชมเมื่อนักเรียนทำได้ถูกต้องแล้ว หรือทำได้ดีขึ้น นอกจากนี้ ควรให้นักเรียนได้ฝึกทบทวนการกรีดมีดในลักษณะต่าง ๆ ซ้ำอีกหลาย ๆ รอบ เพื่อให้นักเรียนได้ฝึกทักษะในการใช้มีดจนเกิดความชำนาญมากยิ่งขึ้น

กิจกรรมที่ 2 : การแกะสลักลายพื้นฐาน 4 ลาย (ประมาณ 1 เดือน)

การเรียนรู้และฝึกฝนการแกะสลักผักผลไม้ หลังจากที่นักเรียนมีทักษะในการใช้มีดแล้ว กระบวนการฝึกในขั้นต่อไปคือ การเรียนรู้และฝึกฝนการแกะสลักลายพื้นฐาน เป็นการแกะสลักลายในขั้นเบื้องต้น โดยการฝึกแกะสลักลายในลักษณะของกลีบปลายแหลมหรือรูปสามเหลี่ยม กลีบแบบเส้นโค้งหรือครึ่งวงกลม ซึ่งถือเป็นหัวใจสำคัญในการเรียนรู้การแกะสลัก เพราะหากนักเรียนมีพื้นฐานที่ดีก็จะสามารถพัฒนาและต่อยอดไปสู่การเรียนรู้การแกะสลักในขั้นสูงต่อไปได้ง่าย ดังนั้น การฝึกแกะสลักลายพื้นฐานจึงควรฝึกตามลำดับจากทักษะที่ง่ายไปสู่ทักษะที่ยากขึ้นตามลำดับ ดังนี้

กิจกรรมย่อยที่ 2.1 : การแกะลายรวงข้าว หรือลายสามเหลี่ยม (ประมาณ 1 สัปดาห์)

จุดประสงค์

เพื่อให้นักเรียนได้เรียนรู้วิธีการแกะสลักลายพื้นฐานอย่างถูกวิธี และฝึกทักษะในการแกะสลักลายพื้นฐาน ลายรวงข้าว หรือลายสามเหลี่ยม จนเกิดความชำนาญ

วัสดุและอุปกรณ์

1. มีดแกะสลัก (แบบด้ามจับแบน)
2. มีดปอกผลไม้
3. มะละกอดิบ หรือผักผลไม้อื่น ๆ ที่ทำได้

ง่ายตามฤดูกาล

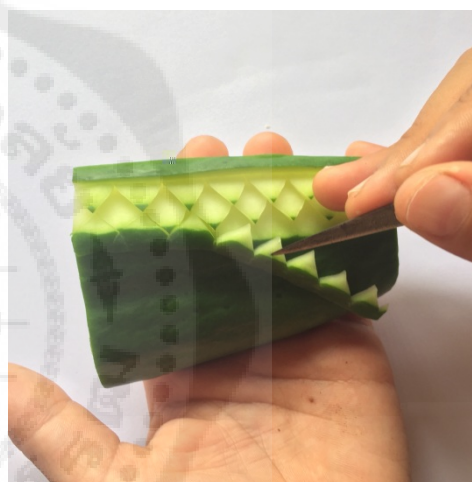
4. กะละมัง หรือภาชนะอื่น ๆ สำหรับใส่น้ำไว้ล้างมือ
5. ผ้าเช็ดมือ

ขั้นตอนและวิธีการ

1. ครูนำเสนอรูปภาพตัวอย่างการแกะสลักลายรวงข้าว หรือลายสามเหลี่ยมให้นักเรียนดู จากนั้นให้นักเรียนสังเกตลักษณะของกลีบลายรวงข้าว

2. ครูสาธิตการแกะสลักลายรวงข้าวลงบนชิ้นมะละกอ ให้นักเรียนทุกคนดูทีละขั้นตอน ซึ่งครูจะต้องแกะให้นักเรียนดู 2 ชั้น โดยการแกะกลีบชั้นแรกให้นักเรียนสังเกตการจัดระยะห่างระหว่างกลีบให้สมดุลกัน และการแกะกลีบในชั้นที่ 2 ให้นักเรียนสังเกตการวางตำแหน่งของกลีบที่ต้องวางสลับหว่างกับกลีบชั้นแรกเสมอ

3. แบ่งนักเรียนเป็นกลุ่มย่อย กลุ่มละ 4-5 คน ในขั้นตอนนี้ นักเรียนจะได้สังเกตการจับมีด องศาของมีด การกรีดมีดและการเซาะเนื้อมะละกอออกจากกลีบที่เห็นได้ชัดเจนทุกขั้นตอน ซึ่งครูจะสาธิตให้ดูประมาณ 2-3 กลีบต่อกลุ่มย่อย จากนั้นครูสาธิตการแกะลายรวงข้าวลงบนมะละกอ ให้นักเรียนกลุ่มย่อยดูทีละกลุ่ม โดยครูเปิดโอกาสให้นักเรียนได้ซักถามเมื่อนักเรียนในกลุ่มย่อยเข้าใจแล้วก็ให้ลงมือฝึกปฏิบัติ จากนั้นครูเปลี่ยนไปสาธิตให้กลุ่มต่อไปดูจนครบทุกกลุ่ม

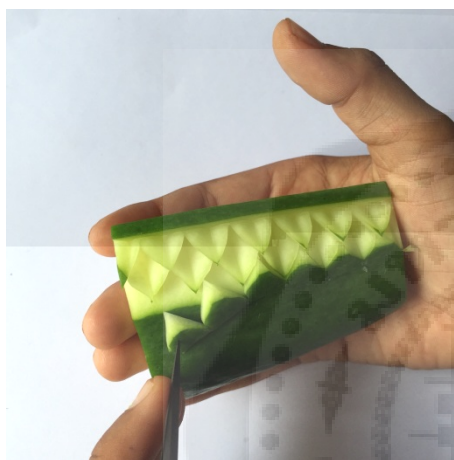
กิจกรรมย่อยที่ 2.2 : การแกะลายกลีบรักเร่ (ประมาณ 1 สัปดาห์)

จุดประสงค์

เพื่อให้นักเรียนได้เรียนรู้วิธีการแกะสลักลายพื้นฐานอย่างถูกวิธี และฝึกทักษะในการแกะสลักลายพื้นฐาน ลายกลีบรักเร่ จนเกิดความชำนาญ

ขั้นตอนและวิธีการ

1. ครูนำเสนอรูปภาพตัวอย่างการแกะสลักลายกลีบรักเร่ให้นักเรียนดู จากนั้นให้นักเรียนสังเกตลักษณะของกลีบรักเร่ว่ามีลักษณะเหมือนหรือแตกต่างกับลายพื้นฐานที่ได้เรียนรู้มาแล้วอย่างไรบ้าง

2. ครูสาธิตการแกะสลักลายกลีบดอกกรักเร่ลงบนชิ้นมะละกอ ให้นักเรียนทุกคนดูที่ละขั้นตอน ซึ่งครูจะต้องแกะให้นักเรียนดู 2 ชั้น โดยการแกะกลีบชั้นแรกให้นักเรียนสังเกตการจัดระยะห่างระหว่างกลีบให้สมดุลกัน และการแกะกลีบในชั้นที่ 2 ให้นักเรียนสังเกตการเว้นว่างตำแหน่งของกลีบที่ต้องวางสับหว่างกับกลีบชั้นแรกเสมอ

3. แบ่งนักเรียนเป็นกลุ่มย่อย กลุ่มละ 4-5 คน จากนั้นครูสาธิตการแกะลายกลีบรักเร่ลงบนมะละกอ ให้นักเรียนกลุ่มย่อยดูทีละกลุ่ม ในขั้นตอนนี้นักเรียนจะได้สังเกตการจับมีด องศาของมีด การกรีดมีดและการเซาะเนื้อมะละกอออกจากกลีบที่เห็นได้ชัดเจนทุกขั้นตอน ซึ่งครูจะสาธิตให้ดูประมาณ 2-3 กลีบต่อกลุ่มย่อย โดยครูเปิดโอกาสให้นักเรียนได้ซักถามเมื่อนักเรียนในกลุ่มย่อยเข้าใจแล้วก็ให้ลงมือฝึกปฏิบัติ จากนั้นครูเปลี่ยนไปสาธิตให้กลุ่มต่อไปดูจนครบทุกกลุ่ม

การประเมินผลการฝึกปฏิบัติ

ในระหว่างที่นักเรียนแต่ละคนลงมือฝึกปฏิบัติ ครูผู้สอนจะประเมินทักษะการแกะสลักของนักเรียนเป็นรายบุคคล โดยการสังเกตจากวิธีการปฏิบัติ ควบคู่กับชิ้นงาน โดยพิจารณาความคม ความชัด ความลึกของกลีบ ระยะห่างระหว่างกลีบ ความยาวของกลีบ และให้คำแนะนำสำหรับนักเรียนที่ยังแกะไม่ถูกวิธี จนกว่านักเรียนทุกคนจะสามารถทำได้อย่างถูกต้อง นักเรียนแต่ละคนจะมีส่วนในการประเมินผลงานของตัวเองเพื่อสำรวจข้อบกพร่องของตนเองและนำไปปรับปรุงในครั้งต่อไป นอกจากนี้สมาชิกในกลุ่มย่อยก็จะทำหน้าที่ประเมินชิ้นงานของเพื่อนในกลุ่มด้วย

กิจกรรมย่อยที่ 2.3 : การแกะลายเกล็ดปลา (ประมาณ 1 สัปดาห์)

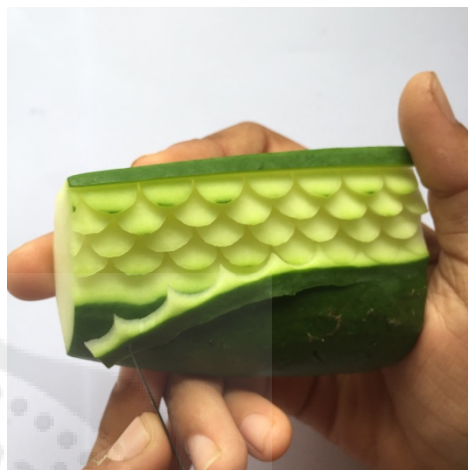
จุดประสงค์

เพื่อให้นักเรียนได้เรียนรู้วิธีการแกะสลักลายพื้นฐานอย่างถูกวิธี และฝึกทักษะในการแกะสลักลายพื้นฐาน ลายเกล็ดปลา จนเกิดความชำนาญ

ขั้นตอนและวิธีการ

1. ครูนำเสนอรูปภาพตัวอย่างการแกะสลักลายเกล็ดปลาให้นักเรียนดู จากนั้นให้นักเรียนสังเกตลักษณะของกลีบลายเกล็ดปลาว่ามีลักษณะเหมือนหรือแตกต่างกับลายพื้นฐานที่ได้เรียนรู้มาแล้วอย่างไรบ้าง

2. ครูสาธิตการแกะสลักลายเกล็ดปลาลงบนชั้นมะละกอ ให้นักเรียนทุกคนดูที่ละขั้นตอน ซึ่งครูจะต้องแกะให้นักเรียนดู 2 ชั้น โดยการแกะกลีบชั้นแรกให้นักเรียนสังเกตการจัดระยะห่างระหว่างกลีบให้สมดุลกัน และการแกะกลีบในชั้นที่ 2 ให้นักเรียนสังเกตการวางตำแหน่งของกลีบที่ต้องวางสับหว่างกับกลีบชั้นแรกเสมอ

3. แบ่งนักเรียนเป็นกลุ่มย่อย กลุ่มละ 4-5 คน ในขั้นตอนนี้นักเรียนจะได้สังเกตการจัดระยะห่างของเกล็ด การกรีดเกล็ดและการเจาะเนื้อมะละกอออกจากกลีบที่เห็นได้ชัดเจนทุกขั้นตอน ซึ่งครูจะสาธิตให้ดูประมาณ 2-3 กลีบต่อกลุ่มย่อย จากนั้นครูสาธิตการแกะลายเกล็ดปลาลงบนมะละกอ ให้นักเรียนกลุ่มย่อยดูทีละกลุ่ม โดยครูเปิดโอกาสให้นักเรียนได้ซักถามเมื่อนักเรียนในกลุ่มย่อยเข้าใจแล้วก็ให้ลงมือฝึกปฏิบัติ จากนั้นครูเปลี่ยนไปสาธิตให้กลุ่มต่อไปดูจนครบทุกกลุ่ม

การประเมินผลการฝึกปฏิบัติ

ในระหว่างที่นักเรียนแต่ละคนลงมือฝึกปฏิบัติ ครูผู้สอนจะประเมินทักษะการแกะสลักของนักเรียนเป็นรายบุคคล โดยการสังเกตจากวิธีการปฏิบัติ ควบคู่กับชิ้นงาน โดยพิจารณาความคม ความชัด ความลึกของกลีบ ระยะห่างระหว่างกลีบ ความยาวของกลีบ และให้คำแนะนำสำหรับนักเรียนที่ยังแกะไม่ถูกวิธี จนกว่านักเรียนทุกคนจะสามารถทำได้อย่างถูกต้อง นักเรียนแต่ละคนจะมีส่วนในการประเมินผลงานของตนเองเพื่อสำรวจข้อบกพร่องของตนเองและนำไปปรับปรุงในครั้งต่อไป นอกจากนี้สมาชิกในกลุ่มย่อยก็จะทำหน้าที่ประเมินชิ้นงานของเพื่อนในกลุ่มด้วย

กิจกรรมย่อยที่ 2.4 : การแกะลายกลีบบานขึ้น (ประมาณ 1 สัปดาห์)

จุดประสงค์

เพื่อให้นักเรียนได้เรียนรู้วิธีการแกะสลักลายพื้นฐานอย่างถูกวิธี และฝึกทักษะในการแกะสลักลายพื้นฐาน ลายเกล็ดปลา จนเกิดความชำนาญ

ขั้นตอนและวิธีการ

1. ครูนำเสนอรูปภาพตัวอย่างการแกะสลักลายกลีบบานขึ้นให้นักเรียนดู จากนั้นให้นักเรียนสังเกตลักษณะของกลีบลายบานขึ้นว่ามีลักษณะเหมือนหรือแตกต่างกับลายพื้นฐานที่ได้เรียนรู้มาแล้วอย่างไรบ้าง

2. ครูสาธิตการแกะสลักลายกลีบบานขึ้นลงบนชั้นมะละกอให้นักเรียนทุกคนดูที่ละขั้นตอน ซึ่งครูจะต้องแกะให้นักเรียนดู 2 ขั้นตอน โดยการแกะกลีบชั้นแรกให้นักเรียนสังเกตการจัดระยะห่างระหว่างกลีบให้สมดุลกัน และการแกะกลีบในชั้นที่ 2 ให้นักเรียนสังเกตการเว้นตำแหน่งของกลีบที่ต้องวางสลับห่างกับกลีบชั้นแรกเสมอ

3. แบ่งนักเรียนเป็นกลุ่มย่อย กลุ่มละ 4-5 คน ในขั้นตอนนี้นักเรียนจะได้สังเกตการจับมีด องศาของมีด การกรีดมีด และการเซาะเนื้อมะละกอออกจากกลีบที่เห็นได้ชัดเจนทุกขั้นตอน ซึ่งครูจะสาธิตให้ดูประมาณ 2-3 กลีบต่อกลุ่มย่อย จากนั้นครูสาธิตการแกะลายกลีบบานขึ้นลงบน

มะละกอให้นักเรียนกลุ่มย่อยดูทีละกลุ่ม โดยครูเปิดโอกาสให้นักเรียนได้ซักถามเมื่อนักเรียนในกลุ่มย่อยเข้าใจแล้วก็ให้ลงมือฝึกปฏิบัติ จากนั้นครูเปลี่ยนไปสาธิตให้กลุ่มต่อไปดูจนครบทุกกลุ่ม

การประเมินผลการฝึกปฏิบัติ

ในระหว่างที่นักเรียนแต่ละคนลงมือฝึกปฏิบัติ ครูผู้สอนจะประเมินทักษะการแกะสลักของนักเรียนเป็นรายบุคคล โดยการสังเกตจากวิธีการปฏิบัติ ควบคู่กับชิ้นงาน โดยพิจารณา ระยะห่างระหว่างกลีบ ความยาวของกลีบ และให้คำแนะนำสำหรับนักเรียนที่ยังแกะไม่ถูกวิธี จนกว่านักเรียนทุกคนจะสามารถทำได้อย่างถูกต้อง นักเรียนแต่ละคนจะมีส่วนร่วมในการประเมินผลงานของตัวเองเพื่อสำรวจข้อบกพร่องของตนเองและนำไปปรับปรุงในครั้งต่อไป นอกจากนี้สมาชิกในกลุ่มย่อยก็จะทำหน้าที่ประเมินชิ้นงานของเพื่อนในกลุ่มด้วย

กิจกรรมที่ 3 : การพลิกมีด (ประมาณ 1 สัปดาห์)

การพลิกมีด หรือการหยักกลีบ เป็นการขยับคมมีดในส่วนของปลายมีดลากขึ้นลงสลับกันไปเพื่อให้เนื้อของผักหรือผลไม้มีลักษณะเป็นกลีบหยักปลายแหลมขนาดเล็ก ซึ่งจะเป็นการฝึกความแข็งแรงของข้อมือ หากฝึกทักษะการพลิกมีดจนชำนาญแล้วจะสามารถนำไปใช้สร้างสรรค์ลายพื้นฐานให้มีความสวยงามและอ่อนช้อยได้มากยิ่งขึ้น

จุดประสงค์

1. เพื่อให้นักเรียนได้เรียนรู้วิธีการแกะพลิกมีดอย่างถูกวิธี และฝึกทักษะการพลิกมีดจนเกิดความชำนาญ

2. เพื่อฝึกให้นักเรียนเกิดคุณลักษณะที่พึงประสงค์ที่จะนำไปสู่ความเป็นเลิศในการแกะสลักผักและผลไม้ อันได้แก่ ความอดทน และสมาธิ

วัสดุและอุปกรณ์

1. มีดแกะสลัก (แบบด้ามจับกลม) การใช้มีดแกะสลักด้ามกลมจะช่วยให้การฝึกพลิกมีดทำได้ง่ายกว่ามีดแกะสลักแบบด้ามแบน
2. มีดปอกผลไม้
3. มะละกอดิบ หรือผักผลไม้อื่น ๆ ที่หาได้ง่ายตามฤดูกาล
4. กะละมัง หรือภาชนะอื่น ๆ สำหรับใส่น้ำไว้ล้างมือ
5. ผ้าเช็ดมือ

ขั้นตอนและวิธีการ

1. ครูนำเสนอรูปภาพตัวอย่างผลงานแกะสลักที่ใช้ทักษะการพลิกมีดในการแกะสลักกลีบให้นักเรียนดู จากนั้นให้นักเรียนสังเกตลักษณะของกลีบที่มีการพลิกมีดว่ามีลักษณะเหมือนหรือแตกต่างกับกลีบที่ไม่มีการพลิกมีดอย่างไรบ้าง

2. ครูสาธิตวิธีการพลิกมีดลงบนชิ้นมะละกอ ให้นักเรียนทุกคนดูที่ละขั้นตอน

3. แบ่งนักเรียนเป็นกลุ่มย่อย กลุ่มละ 4-5 คน จากนั้นครูสาธิตการพลิกมีดลงบนมะละกอ ให้นักเรียนกลุ่มย่อยดูที่ละกลุ่ม โดยครูเปิดโอกาสให้นักเรียนได้ซักถามเมื่อนักเรียนในกลุ่มย่อยเข้าใจแล้วก็ให้ลงมือฝึกปฏิบัติ จากนั้นครูเปลี่ยนไปสาธิตให้กลุ่มต่อไปดูจนครบทุกกลุ่ม

การประเมินผลการฝึกปฏิบัติ

ในระหว่างที่นักเรียนแต่ละคนลงมือฝึกปฏิบัติ ครูผู้สอนจะประเมินทักษะการแกะสลักของนักเรียนเป็นรายบุคคล โดยการสังเกตจากวิธีการปฏิบัติ ควบคุมกับชิ้นงาน โดยพิจารณาความคม ความชัด ความลึกของกลีบ ระยะห่างระหว่างกลีบ ความยาวของกลีบ และให้คำแนะนำสำหรับนักเรียนที่ยังแกะไม่ถูกวิธี จนกว่านักเรียนทุกคนจะสามารถทำได้ถูกต้อง นักเรียนแต่ละคนจะมีส่วนในการประเมินผลงานของตนเองเพื่อสำรวจข้อบกพร่องของตนเองและนำไปปรับปรุงในครั้งต่อไป นอกจากนี้สมาชิกในกลุ่มย่อยก็จะทำหน้าที่ประเมินชิ้นงานของเพื่อนในกลุ่มด้วย

กิจกรรมที่ 4 : การแกะสลักลายแปลง (ประมาณ 1 สัปดาห์)

การแกะสลักลายแปลง เป็นการนำเทคนิคการพลิกมิตไปใช้กับลายพื้นฐานที่นักเรียนได้ฝึกไป เช่น ลายรักเร่แปลง เป็นการแกะลายรักเร่โดยมีการพลิกมิตในระหว่างการกรีดลาย ลายกลีบดอกผีเสื้อ เป็นการแกะลายบานชื่นโดยมีการพลิกมิตในระหว่างการกรีดลาย

กิจกรรมย่อยที่ 4.1 : การแกะสลักลายกลีบรักเร่แปลง (ประมาณ 1 สัปดาห์)

จุดประสงค์

เพื่อให้นักเรียนได้เรียนรู้วิธีการแกะสลักลายแปลงที่เป็นลายกลีบรักเร่แปลง และฝึกทักษะการแกะสลักลายแปลงจนเกิดความชำนาญ

วัสดุและอุปกรณ์

1. มีดแกะสลัก (แบบด้ามจับกลม)
2. มีดปอกผลไม้
3. มะละกอดิบ หรือผักผลไม้อื่นๆ ที่ทำได้ง่ายตามฤดูกาล
4. กะละมัง หรือภาชนะอื่นๆ สำหรับใส่น้ำไว้ล้างมือ
5. ผ้าเช็ดมือ

ขั้นตอนและวิธีการ

1. ครูนำเสนอรูปภาพตัวอย่างผลงานแกะสลักที่ใช้ลายกลีบรักเร่แปลงมาให้นักเรียนดู จากนั้นให้นักเรียนสังเกตลักษณะของกลีบว่ามีลักษณะเหมือนหรือแตกต่างกับลายกลีบรักเร่พื้นฐานอย่างไรบ้าง

2. ครูสาธิตวิธีการแกะสลักลายกลีบรักเร่แปลงลงบนชิ้นมะละกอ ให้นักเรียนทุกคนดูที่ละขั้นตอน ซึ่งครูจะต้องแกะให้นักเรียนดู 2 ชั้น โดยการแกะกลีบชั้นแรกให้นักเรียนสังเกตการจัดระยะห่างระหว่างกลีบให้สมดุลกัน และการแกะกลีบในชั้นที่ 2 ให้นักเรียนสังเกตการวางตำแหน่งของกลีบที่ต้องวางสลับหว่างกับกลีบชั้นแรกเสมอ

3. แบ่งนักเรียนเป็นกลุ่มย่อย กลุ่มละ 4-5 คน จากนั้นครูสาธิตการแกะสลักลายกลีบรักเร่แปลงลงบนมะละกอให้นักเรียนกลุ่มย่อยดูทีละกลุ่ม ในขั้นตอนนี้ นักเรียนจะได้สังเกตการจับมีดองศาของมีด การกรีดมีดและการเซาะเนื้อมะละกอออกจากกลีบที่เห็นได้ชัดเจนทุกขั้นตอน ซึ่งครูจะสาธิตให้ดูประมาณ 2-3 กลีบต่อกลุ่มย่อย โดยครูเปิดโอกาสให้นักเรียนได้ซักถามเมื่อนักเรียนในกลุ่มย่อยเข้าใจแล้ว ไปลงมือฝึกปฏิบัติจริงเป็นรายบุคคล จากนั้นครูเปลี่ยนไปสาธิตให้กลุ่มต่อไปดูจนครบทุกกลุ่ม

การประเมินผลการฝึกปฏิบัติ

ในระหว่างที่นักเรียนแต่ละคนลงมือฝึกปฏิบัติ ครูผู้สอนจะประเมินทักษะการแกะสลักของนักเรียนเป็นรายบุคคล โดยการสังเกตจากวิธีการปฏิบัติ ควบคู่กับชิ้นงาน โดยพิจารณาความคม ความชัด ความลึกของกลีบ ระยะห่างระหว่างกลีบ ความยาวของกลีบ และให้คำแนะนำสำหรับนักเรียนที่ยังแกะไม่ถูกวิธี จนกว่านักเรียนทุกคนจะสามารถทำได้ถูกต้อง นักเรียนแต่ละคนจะมีส่วนในการประเมินผลงานของตัวเองเพื่อสำรวจข้อบกพร่องของตนเองและนำไปปรับปรุงในครั้งต่อไป นอกจากนี้สมาชิกในกลุ่มย่อยก็จะทำหน้าที่ประเมินชิ้นงานของเพื่อนในกลุ่มด้วย

กิจกรรมย่อยที่ 4.2 : การแกะสลักลายกลีบดอกผีเสื้อ (ประมาณ 1 สัปดาห์)

จุดประสงค์

เพื่อให้ นักเรียนได้เรียนรู้วิธีการแกะสลักลายแปลงที่เป็นลายกลีบดอกผีเสื้อ และฝึกทักษะการแกะสลักลายแปลงจนเกิดความชำนาญ

วัสดุและอุปกรณ์

1. มีดแกะสลัก (แบบด้ามจับกลม)
2. มีดปอกผลไม้
3. มะละกอดิบ หรือผักผลไม้อื่น ๆ ที่หาได้ง่ายตามฤดูกาล
4. กะละมัง หรือภาชนะอื่น ๆ สำหรับใส่น้ำไว้ล้างมือ
5. ผ้าเช็ดมือ

ขั้นตอนและวิธีการ

1. ครูนำเสนอรูปภาพตัวอย่างผลงานแกะสลักที่ใช้ลายกลีบดอกผีเสื้อมาให้ นักเรียนดู จากนั้นให้นักเรียนสังเกตลักษณะของกลีบว่ามีลักษณะเหมือนหรือแตกต่างกับลายกลีบบานขึ้นอย่างไรบ้าง

2. ครูสาธิตวิธีการแกะสลักลายกลีบดอกผีเสื้อลงบนชั้นมะละกอ ให้นักเรียนทุกคนดูทีละขั้นตอน ซึ่งครูจะต้องแกะให้นักเรียนดู 2 ชั้น โดยการแกะกลีบชั้นแรกให้นักเรียนสังเกตการจัดระยะห่างระหว่างกลีบให้สมดุลกัน และการแกะ

กลีบในชั้นที่ 2 ให้นักเรียนสังเกตการวางตำแหน่งของกลีบที่ต้องวางสลับหว่างกับกลีบชั้นแรกเสมอ

3. แบ่งนักเรียนเป็นกลุ่มย่อย กลุ่มละ 4-5 คน จากนั้นครูสาธิตการแกะสลักลายกลีบดอกผีเสื้อลงบนมะละกอให้นักเรียนกลุ่มย่อยดูทีละกลุ่ม ในขั้นตอนนี้นักเรียนจะได้สังเกตการจับมีดองศาของมีด การกรีดมีดและการเซาะเนื้อมะละกอออกจากกลีบที่เห็นได้ชัดเจนทุกขั้นตอน ซึ่งครูจะสาธิตให้ดูประมาณ 2-3 กลีบต่อกลุ่มย่อย โดยครูเปิดโอกาสให้นักเรียนได้ซักถามเมื่อนักเรียนในกลุ่มย่อยเข้าใจแล้ว ไปลงมือฝึกปฏิบัติจริงเป็นรายบุคคล จากนั้นครูเปลี่ยนไปสาธิตให้กลุ่มต่อไปดูจนครบทุกกลุ่ม

การประเมินผลการฝึกปฏิบัติ

ในระหว่างที่นักเรียนแต่ละคนลงมือฝึกปฏิบัติ ครูผู้สอนจะประเมินทักษะการแกะสลักของนักเรียนเป็นรายบุคคล โดยการสังเกตจากวิธีการปฏิบัติ ควบคู่กับชิ้นงาน โดยพิจารณาความคม ความชัด ความลึกของกลีบ ระยะห่างระหว่างกลีบ ความยาวของกลีบ และให้คำแนะนำสำหรับนักเรียนที่ยังแกะไม่ถูกวิธี จนกว่านักเรียนทุกคนจะสามารถทำได้อย่างถูกต้อง นักเรียนแต่ละคนจะมีส่วนในการประเมินผลงานของตนเองเพื่อสำรวจข้อบกพร่องของตนเองและนำไปปรับปรุงในครั้งต่อไป นอกจากนี้สมาชิกในกลุ่มย่อยก็จะทำหน้าที่ประเมินชิ้นงานของเพื่อนในกลุ่มด้วย

กิจกรรมที่ 5 : การแกะสลักดอกไม้

การเรียนรู้และฝึกฝนการแกะสลักผักผลไม้ หลังจากที่นักเรียนมีทักษะในการแกะสลักลายพื้นฐาน และทักษะการแกะสลักลายแปลงแล้ว กระบวนการฝึกในขั้นต่อไปคือ การเรียนรู้และฝึกฝนการแกะสลักดอกไม้ หรือที่นิยมเรียกกันว่า “การแกะดอก” โดยนำทักษะจากการแกะสลักลายพื้นฐานและลายแปลงต่าง ๆ มาใช้ ซึ่งการฝึกฝนในกิจกรรมนี้ ครูผู้สอนจำเป็นต้องฝึกทักษะในการเกลา การเจาะ เพิ่มเติมให้กับนักเรียน โดยดอกไม้ที่นักเรียนควรจะได้ฝึกแกะ ได้แก่ ดอกข่าลาย รวงข้าว ดอกกรักร่ำ ดอกบานชื่น ดอกกุหลาบ ดอกผีเสื้อ เป็นต้น

กิจกรรมย่อยที่ 5.1 : การฝึกเจาะเกสร (ประมาณ 1 สัปดาห์)

จุดประสงค์

เพื่อให้นักเรียนได้เรียนรู้ทักษะการเกลา และการเจาะเกสรในแบบต่าง ๆ

วัสดุและอุปกรณ์

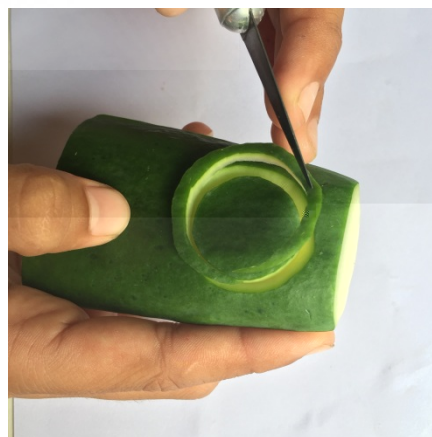
1. มีดแกะสลัก
2. มะละกอ หรือผักผลไม้อื่น ๆ ที่หาได้ง่ายตามฤดูกาล
3. กะละมัง หรือภาชนะอื่น ๆ สำหรับใส่น้ำไว้ล้างมือ
4. ผ้าเช็ดมือ

ขั้นตอนและวิธีการ

1. ครูนำเสนอรูปภาพตัวอย่างผลงานแกะสลักดอกไม้ให้นักเรียนดู จากนั้นให้นักเรียนสังเกตลักษณะของเกสรดอกไม้แต่ละชนิดว่ามีลักษณะเหมือนหรือแตกต่างกันอย่างไรบ้าง

2. ครูสาธิตวิธีการเกลา และการเจาะเกสร ลงบนชั้นมะละกอ ให้นักเรียนทุกคนดูที่ละขั้นตอน

3. แบ่งนักเรียนเป็นกลุ่มย่อย กลุ่มละ 4-5 คน จากนั้นครูสาธิตการเจาะเกสรเป็นวงกลม โดยใช้การกรีดมีดแบบตั้ง 90 องศา แล้วเจาะเนื้อมะละกอรอบวงกลมออก โดยรอบในลักษณะการกรีดมีดแบบเอียงประมาณ 60 องศา ให้นักเรียนกลุ่มย่อยดูที่ละกลุ่ม ในขั้นตอนนี้ นักเรียนจะได้สังเกตการจับมีด องศาของมีด การกรีดมีดและการเจาะเนื้อมะละกอออกจากก้านที่เห็นได้ชัดเจนทุกขั้นตอน ซึ่งครูจะสาธิตให้ดูประมาณ 2-3 วงต่อกลุ่มย่อย โดยครูเปิดโอกาสให้นักเรียนได้ซักถามเมื่อนักเรียนในกลุ่มย่อยเข้าใจแล้ว ไปลงมือฝึกปฏิบัติจริงเป็นรายบุคคล จากนั้นครูเปลี่ยนไปสาธิตให้กลุ่มต่อไปดูจนครบทุกกลุ่ม

4. ครูสาธิตการเจาะเกสรเป็นกรวย โดยใช้การปักมิดแบบเฉียงมิด 45 องศา ลงไปในมะละกอแล้วกรีดมิดหมุนโดยรอบให้ปลายมิดอยู่จุดเดิม ให้น้ำมันมะละกอตรงกลางหลุดออกมาเป็นกรวย จะได้หลุมตรงกลางที่มีลักษณะคล้ายกรวย จากนั้นใช้มิดแกะสลักเกลารอยในหลุมที่เจาะให้เกลี้ยงเสมอกัน ซึ่งครูจะสาธิตให้ดูประมาณ 2-3 ครั้งต่อกลุ่มย่อย โดยครูเปิดโอกาสให้นักเรียนได้ซักถามเมื่อนักเรียนในกลุ่มย่อยเข้าใจแล้ว ไปลงมือฝึกปฏิบัติจริงเป็นรายบุคคล จากนั้นครูเปลี่ยนไปสาธิตให้กลุ่มต่อไปดูจนครบทุกกลุ่ม

การประเมินผลการฝึกปฏิบัติ

ในระหว่างที่นักเรียนแต่ละคนลงมือฝึกปฏิบัติ ครูผู้สอนจะประเมินทักษะการแกะสลักของนักเรียนเป็นรายบุคคล โดยการสังเกตจากวิธีการปฏิบัติ ควบคู่กับชิ้นงาน โดยพิจารณาความคม ความชัด ความลึกของการเจาะ และให้คำแนะนำสำหรับนักเรียนที่ยังเจาะเกสรไม่ถูกวิธี จนกว่านักเรียนทุกคนจะสามารถทำได้ถูกต้อง นักเรียนแต่ละคนจะมีส่วนในการประเมินผลงานของตัวเองเพื่อสำรวจข้อบกพร่องของตนเองและนำไปปรับปรุงในครั้งต่อไป นอกจากนี้สมาชิกในกลุ่มย่อยก็จะทำหน้าที่ประเมินชิ้นงานของเพื่อนในกลุ่มด้วย

กิจกรรมย่อยที่ 5.2 : การแกะสลักดอกข่าลายรวงข้าวจากแครอท (ประมาณ 1 สัปดาห์)

จุดประสงค์

เพื่อให้นักเรียนได้นำทักษะจากการแกะสลักลายพื้นฐานมาใช้ในการต่อยอดองค์ความรู้จากการแกะสลักบนชิ้นวัสดุในลักษณะเรียงเป็นแถวหรือชั้นธรรมดา มาสู่การแกะสลักเป็นดอกไม้ที่มีลักษณะเลียนแบบดอกไม้จริงตามธรรมชาติ

วัสดุและอุปกรณ์

1. มิดแกะสลัก
2. มิดปอกผลไม้
3. แครอท
4. กะละมัง หรือภาชนะอื่น ๆ สำหรับใส่น้ำไว้ล้างมือ
5. ผ้าเช็ดมือ

ขั้นตอนและวิธีการ

1. ครูนำเสนอรูปภาพตัวอย่างผลงานแกะสลักดอกข่าลายรวงข้าวให้นักเรียนดู จากนั้นให้นักเรียนสังเกตลักษณะของกลีบว่าใช้ลายพื้นฐานใด

2. ครูสาธิตวิธีการเกลารแครอทให้มีลักษณะคล้ายดอกบัวตูม จากนั้นใช้มิดแกะสลักแบ่งสัดส่วนของกลีบในชั้นแรก แล้วแกะลายรวงข้าวในชั้นแรกโดยรอบ พร้อมกับเจาะเนื้อแครอทใต้อยกกลีบออก จากนั้นแกะกลีบในชั้นชั้นที่ 2 โดยการแกะกลีบชั้นแรกให้นักเรียน

สังเกตการจัดระยะห่างระหว่างกลีบให้สมดุลกัน และการแกะกลีบในขั้นที่ 2 ให้นักเรียนสังเกตการวางตำแหน่งของกลีบที่ต้องวางสลับหว่างกับกลีบชั้นแรกเสมอ

3. แบ่งนักเรียนเป็นกลุ่มย่อย กลุ่มละ 4-5 คน จากนั้นครูสาธิตการแกะสลักดอกขาจากแครอทให้นักเรียนกลุ่มย่อยดูทีละกลุ่ม ในขั้นตอนนี้ นักเรียนจะได้สังเกตการจับมีด องศาของมีด การกรีดมีดและการเซาะเนื้อแครอทออกจากกลีบที่เห็นได้ชัดเจนทุกขั้นตอน ซึ่งครูจะสาธิตให้ดูประมาณ 2-3 กลีบต่อกลุ่มย่อย โดยครูเปิดโอกาสให้นักเรียนได้ซักถามเมื่อนักเรียนในกลุ่มย่อยเข้าใจแล้ว ไปลงมือฝึกปฏิบัติจริงเป็นรายบุคคล จากนั้นครูเปลี่ยนไปสาธิตให้กลุ่มต่อไปดูจนครบทุกกลุ่ม

การประเมินผลการฝึกปฏิบัติ

ในระหว่างที่นักเรียนแต่ละคนลงมือฝึกปฏิบัติ ครูผู้สอนจะประเมินทักษะการแกะสลักของนักเรียนเป็นรายบุคคล โดยการสังเกตจากวิธีการปฏิบัติ ควบคู่กับชิ้นงาน โดยพิจารณาความคม ความชัด ความลึกของกลีบ ระยะห่างระหว่างกลีบ ความยาวของกลีบ และให้คำแนะนำสำหรับนักเรียนที่ยังแกะไม่ถูกวิธี จนกว่านักเรียนทุกคนจะสามารถทำได้อย่างถูกต้อง นักเรียนแต่ละคนจะมีส่วนในการประเมินผลงานของตัวเองเพื่อสำรวจข้อบกพร่องของตนเองและนำไปปรับปรุงในครั้งต่อไป นอกจากนี้สมาชิกในกลุ่มย่อยก็จะทำหน้าที่ประเมินชิ้นงานของเพื่อนในกลุ่มด้วย

กิจกรรมย่อยที่ 5.3 : การแกะสลักดอกกรักรักร่าจากผักทอง (ประมาณ 1 สัปดาห์)

จุดประสงค์

เพื่อให้นักเรียนได้นำทักษะจากการแกะสลักลายพื้นฐานมาใช้ในการต่อยอดองค์ความรู้จากการแกะสลักบนชิ้นวัสดุในลักษณะเรียงเป็นแถวหรือชั้นธรรมดา มาสู่การแกะสลักเป็นดอกไม้ที่มีลักษณะเลียนแบบดอกไม้จริงตามธรรมชาติ

วัสดุและอุปกรณ์

1. มีดแกะสลัก
2. มีดปอกผลไม้
3. ผักทอง
4. กะละมัง หรือภาชนะอื่น ๆ สำหรับใส่น้ำไว้ล้างมือ
5. ผ้าเช็ดมือ

ขั้นตอนและวิธีการ

1. ครูนำเสนอรูปภาพตัวอย่างผลงานแกะสลักดอกกรักรักร่าให้นักเรียนดู จากนั้นให้นักเรียนสังเกตลักษณะของกลีบว่าใช้ลายพื้นฐานใด
2. ครูสาธิตวิธีการตัดและการเกลารักรักร่าให้มีลักษณะโค้งมนเป็นครึ่งวงกลมคล้ายหลังเต่า จากนั้นใช้มีดแกะสลักเจาะเกสรเป็นวงกลม แล้วแกะลายกลีบรักรักร่าในส่วนของเกสรชั้นแรก

โดยรอบพร้อมกับเขาเนื้อฟักทองไต้หวันกลีบออก จากนั้นแกะกลีบในเกสรชั้นชั้นที่ 2 ให้สับหว่างกับกลีบชั้นแรก จากนั้นแกะกลีบของเกสรในชั้นต่อไปให้ลึกลงไปเรื่อย ๆ

3. แบ่งนักเรียนเป็นกลุ่มย่อย กลุ่มละ 4-5 คน จากนั้นครูสาธิตการเจาะและการแกะเกสรดอกกรักรเร่ให้นักเรียนกลุ่มย่อยดูทีละกลุ่ม ในขั้นตอนนี้นักเรียนจะได้สังเกตการจับมีด องศาของมีด การกรีดมีดและการเขาเนื้อฟักทองออกจากกลีบที่เห็นได้ชัดเจนทุกขั้นตอน ซึ่งครูจะสาธิตให้ดูประมาณ 2-3 กลีบต่อกลุ่มย่อย โดยครูเปิดโอกาสให้นักเรียนได้ซักถามเมื่อนักเรียนในกลุ่มย่อยเข้าใจแล้ว ไปลงมือฝึกปฏิบัติจริงเป็นรายบุคคล จากนั้นครูเปลี่ยนไปสาธิตให้กลุ่มต่อไปดูจนครบทุกกลุ่ม

4. ครูสาธิตวิธีการแบ่งระยะของกลีบดอกในชั้นแรก แล้วเริ่มสาธิตการแกะสลักกลีบดอกกรักรเร่ชั้นแรกจนครบทุกกลีบ จากนั้นแกะกลีบดอกกรักรเร่ในชั้นที่ 2 ให้สับหว่างกับกลีบชั้นแรก แล้วจึงแกะกลีบดอกชั้นต่อไปให้สับหว่างกันไปจนเต็มดอก

5. แบ่งนักเรียนเป็นกลุ่มย่อย กลุ่มละ 4-5 คน จากนั้นครูสาธิตการแกะกลีบดอกกรักรเร่ให้นักเรียนกลุ่มย่อยดูทีละกลุ่ม ในขั้นตอนนี้นักเรียนจะได้สังเกตการจับมีด องศาของมีด การกรีดมีดและการเขาเนื้อฟักทองออกจากกลีบที่เห็นได้ชัดเจนทุกขั้นตอน ซึ่งครูจะสาธิตให้ดูประมาณ 2-3 กลีบต่อกลุ่มย่อย โดยครูเปิดโอกาสให้นักเรียนได้ซักถามเมื่อนักเรียนในกลุ่มย่อยเข้าใจแล้ว ไปลงมือฝึกปฏิบัติจริงเป็นรายบุคคล จากนั้นครูเปลี่ยนไปสาธิตให้กลุ่มต่อไปดูจนครบทุกกลุ่ม

การประเมินผลการฝึกปฏิบัติ

ในระหว่างที่นักเรียนแต่ละคนลงมือฝึกปฏิบัติ ครูผู้สอนจะประเมินทักษะการแกะสลักของนักเรียนเป็นรายบุคคล โดยการสังเกตจากวิธีการปฏิบัติ ควบคู่กับชิ้นงาน โดยพิจารณาความคม ความชัด ความลึกของกลีบ ระยะห่างระหว่างกลีบ ความยาวของกลีบ และให้คำแนะนำสำหรับนักเรียนที่ยังแกะไม่ถูกวิธี จนกว่านักเรียนทุกคนจะสามารถทำได้อย่างถูกต้อง นักเรียนแต่ละคนจะมีส่วนในการประเมินผลงานของตนเองเพื่อสำรวจข้อบกพร่องของตนเองและนำไปปรับปรุงในครั้งต่อไป นอกจากนี้สมาชิกในกลุ่มย่อยก็จะทำหน้าที่ประเมินชิ้นงานของเพื่อนในกลุ่มด้วย

กิจกรรมย่อยที่ 5.4 : การแกะสลักดอกไม้เสื่อจากฟักทอง (ประมาณ 1 สัปดาห์)

จุดประสงค์

เพื่อให้ นักเรียนได้นำทักษะจากการแกะสลักลายพื้นฐานมาใช้ในการต่อยอดองค์ความรู้จากการแกะสลักบนชิ้นวัสดุในลักษณะเรียงเป็นแถวหรือชั้นธรรมดา มาสู่การแกะสลักเป็นดอกไม้ที่มีลักษณะเลียนแบบดอกไม้จริงตามธรรมชาติ

วัสดุและอุปกรณ์

1. มีดแกะสลัก
2. มีดปอกผลไม้
3. พักทอง
4. กระดาษ หรือภาชนะอื่น ๆ สำหรับใส่น้ำไว้ล้างมือ
5. ผ้าเช็ดมือ

ขั้นตอนและวิธีการ

1. ครูนำเสนอรูปภาพตัวอย่างผลงานแกะสลักดอกผีเสื้อให้นักเรียนดู จากนั้นให้นักเรียนสังเกตลักษณะของกลีบว่าใช้ลายพื้นฐานใด

2. ครูสาธิตวิธีการตัดและการเกลารับ พักทองให้มีลักษณะโค้งมนเป็นครึ่งวงกลมคล้ายหลังเต่า จากนั้นใช้มีดแกะสลักเจาะเกสรเป็นวงกลม แล้วแกะลายกลีบผีเสื้อในส่วนของเกสรชั้นแรกโดยรอบพร้อมกับเจาะเนื้อพักทองให้รอยกลีบออก จากนั้นแกะกลีบในเกสรชั้นที่ 2 ให้สับหว่างกับกลีบชั้นแรก จากนั้นแกะกลีบของเกสรในชั้นต่อไปให้เล็กลงไปเรื่อย ๆ

3. แบ่งนักเรียนเป็นกลุ่มย่อย กลุ่มละ 4-5 คน จากนั้นครูสาธิตการเจาะและการแกะเกสรดอกผีเสื้อให้นักเรียนกลุ่มย่อยดูทีละกลุ่ม ในขั้นตอนนี้นักเรียนจะได้สังเกตการจับมีด องศาของมีด การพลิกมีดและการเจาะเนื้อพักทองออกจากกลีบที่เห็นได้ชัดเจนทุกขั้นตอน ซึ่งครูจะสาธิตให้ดูประมาณ 2-3 กลีบต่อกลุ่มย่อย โดยครูเปิดโอกาสให้นักเรียนได้ซักถามเมื่อนักเรียนในกลุ่มย่อยเข้าใจแล้ว ไปลงมือฝึกปฏิบัติจริงเป็นรายบุคคล จากนั้นครูเปลี่ยนไปสาธิตให้กลุ่มต่อไปดูจนครบทุกกลุ่ม

4. ครูสาธิตวิธีการแบ่งระยะของกลีบดอกในชั้นแรก แล้วเริ่มสาธิตการแกะสลักกลีบดอกผีเสื้อชั้นแรกจนครบทุกกลีบ จากนั้นแกะกลีบดอกผีเสื้อในชั้นที่ 2 ให้สับหว่างกับกลีบชั้นแรก แล้วจึงแกะกลีบดอกชั้นต่อไปให้สับหว่างกันไปจนเต็มดอก

5. แบ่งนักเรียนเป็นกลุ่มย่อย กลุ่มละ 4-5 คน จากนั้นครูสาธิตการแกะกลีบดอกผีเสื้อให้นักเรียนกลุ่มย่อยดูทีละกลุ่ม ในขั้นตอนนี้นักเรียนจะได้สังเกตการจับมีด องศาของมีด การพลิกมีดและการเจาะเนื้อพักทองออกจากกลีบที่เห็นได้ชัดเจนทุกขั้นตอน ซึ่งครูจะสาธิตให้ดูประมาณ 2-3 กลีบต่อกลุ่มย่อย โดยครูเปิดโอกาสให้นักเรียนได้ซักถามเมื่อนักเรียนในกลุ่มย่อยเข้าใจแล้ว ไปลงมือฝึกปฏิบัติจริงเป็นรายบุคคล จากนั้นครูเปลี่ยนไปสาธิตให้กลุ่มต่อไปดูจนครบทุกกลุ่ม

การประเมินผลการฝึกปฏิบัติ

ในระหว่างที่นักเรียนแต่ละคนลงมือฝึกปฏิบัติ ครูผู้สอนจะประเมินทักษะการแกะสลักของนักเรียนเป็นรายบุคคล โดยการสังเกตจากวิธีการปฏิบัติ ควบคู่กับชิ้นงาน โดยพิจารณาความ

คม ความชัด ความลึกของกลีบ ระยะห่างระหว่างกลีบ ความยาวของกลีบ และให้คำแนะนำสำหรับนักเรียนที่ยังเกาะไม่ถูกวิธี จนกว่านักเรียนทุกคนจะสามารถทำได้ถูกต้อง นักเรียนแต่ละคนจะมีส่วนในการประเมินผลงานของตัวเองเพื่อสำรวจข้อบกพร่องของตนเองและนำไปปรับปรุงในครั้งต่อไป นอกจากนี้สมาชิกในกลุ่มย่อยก็จะทำหน้าที่ประเมินชิ้นงานของเพื่อนในกลุ่มด้วย

กิจกรรมย่อยที่ 5.5 : การแกะสลักดอกกุหลาบจากมันแกว (ประมาณ 1 สัปดาห์)

จุดประสงค์

เพื่อให้นักเรียนได้นำทักษะจากการแกะสลักลายพื้นฐานมาใช้ในการต่อยอดองค์ความรู้จากการแกะสลักบนชิ้นวัสดุในลักษณะเรียงเป็นแถวหรือชั้นธรรมดา มาสู่การแกะสลักเป็นดอกไม้ที่มีลักษณะเลียนแบบดอกไม้จริงตามธรรมชาติ

วัสดุและอุปกรณ์

1. มีดแกะสลัก
2. มีดปอกผลไม้
3. มันแกว
4. กะละมัง หรือภาชนะอื่น ๆ สำหรับใส่น้ำไว้ล้างมือ
5. ผ้าเช็ดมือ

ขั้นตอนและวิธีการ

1. ครูนำเสนอรูปภาพตัวอย่างผลงานแกะสลักดอกกุหลาบให้นักเรียนดู จากนั้นให้นักเรียนสังเกตลักษณะของกลีบว่าใช้ลายพื้นฐานใด

2. ครูสาธิตวิธีการตัดและการเกลามันแกวให้มีลักษณะโค้งมนเป็นครึ่งวงกลมคล้ายหลังเต่า จากนั้นใช้มีดแกะสลักเจาะเกสรเป็นวงกลม แล้วแกะลายกลีบโค้งคล้ายกับลายเกล็ดปลาในส่วนของเกสรชั้นแรกโดยให้กลีบที่ 2 ซ้อนเหลื่อมกันกับกลีบแรกประมาณ 1 ใน 4 ของกลีบ จนรอบพร้อมกับเจาะเนื้อมันแกวได้รอยกลีบออกที่ละกลีบ จากนั้นแกะกลีบในเกสรชั้นชั้นที่ 2 และชั้นต่อไปให้วนต่ำลงไปเรื่อย ๆ

3. แบ่งนักเรียนเป็นกลุ่มย่อย กลุ่มละ 4-5 คน จากนั้นครูสาธิตการเจาะและการแกะเกสรดอกกุหลาบให้นักเรียนกลุ่มย่อยดูทีละกลุ่ม ในขั้นตอนนี้ นักเรียนจะได้สังเกตการจับมีด องศา

ของมีด การกรีดมีดและการเจาะเนื้อมันแกวออกจากกลีบ ที่เห็นได้ชัดเจนทุกขั้นตอน ซึ่งครูจะสาธิตให้ดูประมาณ 2-3 กลีบต่อกลุ่มย่อย โดยครูเปิดโอกาสให้นักเรียนได้ซักถามเมื่อนักเรียนในกลุ่มย่อยเข้าใจแล้ว ไปลงมือฝึกปฏิบัติจริงเป็นรายบุคคล จากนั้นครูเปลี่ยนไปสาธิตให้กลุ่มต่อไปดูจนครบทุกกลุ่ม

4. ครูสาธิตวิธีการแบ่งระยะของกลีบดอกในชั้นแรก แล้วเริ่มสาธิตการเจาะร่องโค้งและการแกะสลักกลีบดอกกุหลาบชั้นแรกจนครบทุกกลีบ จากนั้นแกะกลีบดอกกุหลาบในชั้นที่ 2 ให้ซ้อนเหลื่อมกันไปเรื่อย ๆ จนเต็มดอก

5. แบ่งนักเรียนเป็นกลุ่มย่อย กลุ่มละ 4-5 คน จากนั้นครูสาธิตการแกะกลีบดอกกุหลาบให้นักเรียนกลุ่มย่อยดูทีละกลุ่ม ในขั้นตอนนี้ นักเรียนจะได้สังเกตการจับมีด องศาของมีด การกรีดมีดและการเจาะเนื้อมันแกวออกจากกลีบที่เห็นได้ชัดเจนทุกขั้นตอน ซึ่งครูจะสาธิตให้ดูประมาณ 2-3 กลีบต่อกลุ่มย่อย โดยครูเปิดโอกาสให้นักเรียนได้ซักถามเมื่อนักเรียนในกลุ่มย่อยเข้าใจแล้ว ไปลงมือฝึกปฏิบัติจริงเป็นรายบุคคล จากนั้นครูเปลี่ยนไปสาธิตให้กลุ่มต่อไปดูจนครบทุกกลุ่ม

การประเมินผลการฝึกปฏิบัติ

ในระหว่างที่นักเรียนแต่ละคนลงมือฝึกปฏิบัติ ครูผู้สอนจะประเมินทักษะการแกะสลักของนักเรียนเป็นรายบุคคล โดยการสังเกตจากวิธีการปฏิบัติ ควบคู่กับชิ้นงาน โดยพิจารณาความคม ความชัด ความลึกของกลีบ ระยะห่างระหว่างกลีบ ความยาวของกลีบ และให้คำแนะนำสำหรับนักเรียนที่ยังแกะไม่ถูกวิธี จนกว่านักเรียนทุกคนจะสามารถทำได้อย่างถูกต้อง นักเรียนแต่ละคนจะมีส่วนในการประเมินผลงานของตนเองเพื่อสำรวจข้อบกพร่องของตนเองและนำไปปรับปรุงในครั้งต่อไป นอกจากนี้สมาชิกในกลุ่มย่อยก็จะทำหน้าที่ประเมินชิ้นงานของเพื่อนในกลุ่มด้วย

กิจกรรมที่ 6 : การแกะสลักลายลงบนผลไม้ทั้งลูก

การเรียนรู้และฝึกฝนการแกะสลักผักผลไม้ หลังจากทีนักเรียนได้ฝึกทักษะการแกะสลักดอกไม้จากลายพื้นฐาน และลายแปลงจนเกิดความชำนาญแล้ว กระบวนการฝึกในขั้นต่อไปคือ การเรียนรู้และฝึกฝนการแกะสลักลายลงบนผลไม้ทั้งลูก หรือที่นิยมเรียกกันว่า “การแกะลูก” ซึ่งการฝึกฝนในกิจกรรมนี้ นำทักษะจากการแกะสลักลายพื้นฐานและลายแปลงต่าง ๆ มาใช้ นอกจากนี้ ครูผู้สอนและนักเรียนจำเป็นต้องคิดค้นและสร้างสรรค์ลายประยุกต์ขึ้นมา ซึ่งเป็นการประยุกต์ลายพื้นฐาน ลายแปลงและการนำเทคนิคการต่าง ๆ มาใช้ในการออกแบบและสร้างสรรค์ลวดลายขึ้นใหม่ เพื่อให้มีความสวยงาม อ่อนช้อย แปลกใหม่และมีความน่าสนใจมากยิ่งขึ้น เช่น ลายตัวเอส ลายหัวใจ ลายกุหลาบกลีบม้วน เป็นต้น นอกจากนี้ครูผู้สอนและนักเรียนยังสามารถเรียนรู้การแกะสลักลายประยุกต์หลากหลายรูปแบบ ได้จากวิทยากรผู้มีความรู้ ความเชี่ยวชาญ และมีประสบการณ์ในการแกะสลักผักผลไม้ เช่น อาจารย์ผู้สอนในสาขาที่เกี่ยวข้องกับคหกรรมศาสตร์ จากสถาบันการศึกษาที่เปิดสอนหลักสูตรทางด้านคหกรรมศาสตร์ อีกทั้งยังสามารถค้นคว้าหาตัวอย่างลายประยุกต์ได้จากสื่ออินเทอร์เน็ตต่าง ๆ เช่น กลุ่มในเฟซบุ๊ก ยูทูป เป็นต้น

กิจกรรมย่อยที่ 6.1 : การแกะสลักแตงโมลายกุหลาบ (ประมาณ 1 สัปดาห์)

จุดประสงค์

เพื่อให้นักเรียนได้เรียนรู้และฝึกทักษะการแกะสลักลายพื้นฐานและลายประยุกต์ลงบนผลไม้ทั้งลูก

วัสดุและอุปกรณ์

1. มีดแกะสลัก
2. มีดปอกผลไม้
3. แตงโม (ควรเลือกใช้แตงโม

กินรี เพราะเป็นพันธุ์ที่มีรูปทรงค่อนข้างกลม ขนาดของลูกไม่ใหญ่จนเกินไป เปลือกค่อนข้างบาง และไม่ควรเลือกใช้แตงโมที่สดจนเกินไปมาใช้ในการฝึก เพราะจะทำให้แตงโมแตกง่าย และเนื้อแตงโมจะมีสีอ่อน)

4. ถาด หรือภาชนะที่ใช้สำหรับรองเศษผลไม้

5. ผ้าเช็ดมือ

ขั้นตอนและวิธีการ

1. ครูนำเสนอรูปภาพตัวอย่างผลงานแต่งโมบายสะลักกลายกุหลาบแบบต่าง ๆ ทั้งแบบดอกเดี่ยวและดอกกลุ่ม ให้นักเรียนดูโดยให้นักเรียนสังเกตขนาดของเกสร ลักษณะของกลีบแต่ละชั้น และการวางตำแหน่งของดอก

2. นักเรียนช่วยกันวิเคราะห์และบอกขั้นตอนการแกะสลักจากตัวอย่างที่เห็นว่าควรเริ่มต้นจากขั้นตอนใดก่อนตามลำดับ ซึ่งในขั้นตอนนี้ครูผู้สอนอาจนำเสนอด้วยสื่อนวัตกรรมที่ครูสร้างขึ้นเอง เช่น ชุดกิจกรรม ชุดฝึกปฏิบัติ หรือสื่อที่ครูจัดหาจากแหล่งต่าง ๆ ตามความเหมาะสม เช่น หนังสือการสอนแกะสลักผักผลไม้ คลิปวิดีโอการสอนแกะสลักจากยูทูบ เป็นต้น

3. ครูสาธิตวิธีการแกะสลักแต่งโมบายกุหลาบ ให้นักเรียนทุกคนดูที่ละขั้นตอน

4. แบ่งนักเรียนเป็นกลุ่มย่อย กลุ่มละ 4-5 คน จากนั้นครูสาธิตการแกะสลักแต่งโมบายกุหลาบที่ละขั้นตอนให้นักเรียนกลุ่มย่อยดูทีละกลุ่ม ในขั้นตอนนี้นักเรียนจะได้สังเกตการจับมีด องศาของมีด การกรีดมีดและการเจาะเนื้อแต่งโมบายออกจากกลีบที่เห็นได้ชัดเจนทุกขั้นตอน โดยครูเปิดโอกาสให้นักเรียนได้ซักถามเมื่อนักเรียนในกลุ่มย่อยเข้าใจแล้ว แต่ละคนจะลงมือฝึกปฏิบัติจริงเป็นรายบุคคล จากนั้นครูเปลี่ยนไปสาธิตให้กลุ่มต่อไปดูจนครบทุกกลุ่ม

การประเมินผลการฝึกปฏิบัติ

ในระหว่างที่นักเรียนแต่ละคนลงมือฝึกปฏิบัติ ครูผู้สอนจะประเมินทักษะการแกะสลักของนักเรียนเป็นรายบุคคล โดยการสังเกตจากวิธีการปฏิบัติ ควบคู่กับการพิจารณาสวยงามและความละเอียดของชิ้นงาน โดยดูความคมของกลีบ คือการกรีดและการเจาะกลีบต้องไม่มีเศษของเนื้อผลไม้ติดอยู่ ความชัดของกลีบ คือ กลีบในแต่ละชั้นจะต้องไม่ติดหรือชิดกันเกินไป และความลึกของกลีบ คือการแกะเกสรต้องลึกต่ำลงไป ความลึกของกลีบมีความพอเหมาะ และให้คำแนะนำสำหรับนักเรียนที่ยังมีข้อบกพร่อง นักเรียนแต่ละคนจะมีส่วนในการประเมินผลงานของตัวเองเพื่อสำรวจข้อบกพร่องของตนเองและนำไปปรับปรุงในครั้งต่อไป นอกจากนี้สมาชิกในกลุ่มย่อยก็จะทำหน้าที่ประเมินชิ้นงานของเพื่อนในกลุ่มด้วย

กิจกรรมย่อยที่ 6.2 : การแกะมะละกอลายผสม (ประมาณ 1 สัปดาห์)

จุดประสงค์

เพื่อให้นักเรียนได้เรียนรู้และฝึกทักษะการแกะสลักลายพื้นฐานและลายผสมลงในผลไม้
ทั้งลูก

วัสดุและอุปกรณ์

1. มีดแกะสลัก

2. มีดปอกผลไม้

3. มะละกอ (ควรเลือกใช้มะละกอห่าม เพราะเนื้อมะละกอจะมีสีส้มสวยงามกว่ามะละกอดิบ และยังได้สีเขียวจากเปลือกของมะละกออีกด้วย)

4. ถาด หรือภาชนะที่ใช้สำหรับรองเศษผลไม้

5. ผ้าเช็ดมือ

ขั้นตอนและวิธีการ

1. ครูนำเสนอรูปภาพตัวอย่างผลงานมะละกอแกะสลักลายผสมแบบต่าง ๆ ให้นักเรียนดู โดยให้นักเรียนสังเกตว่าในมะละกอหนึ่งลูกใช้ลายใดบ้าง ลักษณะของกลีบแต่ละลายมีความเหมือนหรือต่างกันอย่างไร และการวางตำแหน่งของดอก

2. นักเรียนช่วยกันวิเคราะห์และบอกขั้นตอนการแกะสลักจากตัวอย่างที่เห็นว่าควรเริ่มต้นจากขั้นตอนใดก่อนตามลำดับ ซึ่งในขั้นตอนนี้ครูผู้สอนอาจนำเสนอด้วยสื่อนวัตกรรมที่ครูสร้างขึ้นเอง เช่น ชุดกิจกรรม ชุดฝึกปฏิบัติ หรือสื่อที่ครูจัดหาจากแหล่งต่าง ๆ ตามความ

เหมาะสม เช่น หนังสือการสอนแกะสลักผักผลไม้ คลิปวิดีโอการสอนแกะสลักจากยูทูบ เป็นต้น

3. ครูสาธิตวิธีการแกะสลักมะละกอลายผสม ให้นักเรียนทุกคนดูที่ละขั้นตอน

4. แบ่งนักเรียนเป็นกลุ่มย่อย กลุ่มละ 4-5 คน จากนั้นครูสาธิตการแกะสลักมะละกอลายผสมที่ละขั้นตอนให้นักเรียนกลุ่มย่อยดูทีละกลุ่ม ในขั้นตอนนี้ นักเรียนจะได้สังเกตการจับมีด องศาของมีด การกรีดมีดและการเจาะเนื้อมะละกอออกจากกลีบที่เห็นได้ชัดเจนทุกขั้นตอน โดยครูเปิดโอกาสให้นักเรียนได้

ซักถามเมื่อนักเรียนในกลุ่มย่อยเข้าใจแล้ว แต่ละคนจะลงมือฝึกปฏิบัติจริงเป็นรายบุคคล จากนั้นครูเปลี่ยนไปสาธิตให้กลุ่มต่อไปดูจนครบทุกกลุ่ม

การประเมินผลการฝึกปฏิบัติ

ในระหว่างที่นักเรียนแต่ละคนลงมือฝึกปฏิบัติ ครูผู้สอนจะประเมินทักษะการแกะสลักของนักเรียนเป็นรายบุคคล โดยการสังเกตจากวิธีการปฏิบัติ ควบคู่กับการพิจารณาสวยงามและความละเอียดของชิ้นงาน โดยดูความคมของกลีบ คือการกรีดและการเจาะกลีบต้องไม่มีเศษของเนื้อผลไม้ติดอยู่ ความชัดของกลีบ คือ กลีบในแต่ละชั้นจะต้องไม่ติดหรือชิดกันเกินไป และความลึกของกลีบ คือการแกะสลักต้องลึกต่ำลงไป ความลึกของกลีบมีความพอเหมาะ และให้คำแนะนำสำหรับนักเรียนที่ยังมีข้อบกพร่อง นักเรียนแต่ละคนจะมีส่วนในการประเมินผลงานของตัวเองเพื่อสำรวจข้อบกพร่องของตนเองและนำไปปรับปรุงในครั้งต่อไป นอกจากนี้สมาชิกในกลุ่มย่อยก็จะทำหน้าที่ประเมินชิ้นงานของเพื่อนในกลุ่มด้วย

กิจกรรมที่ 7 : การแกะสลักตัวสัตว์เบื้องต้น

การเรียนรู้และฝึกฝนการแกะสลักผักผลไม้ หลังจากนี้นักเรียนได้ฝึกทักษะการแกะสลักลายลงบนผลไม้ทั้งลูก ด้วยลายพื้นฐานและลายผสมแล้ว กระบวนการฝึกในขั้นต่อไปคือ การเรียนรู้และฝึกแกะสลักตัวสัตว์เบื้องต้น ซึ่งเป็นการนำเทคนิคการใช้มีด เช่น การตัด การปอก การเกลารากการกรีด การเซาะ และทักษะการแกะสลักลายพื้นฐานมาใช้ในการแกะสลักตัวสัตว์ เช่น การแกะสลักปลาจากฟักทอง การแกะสลักนกจากแครอท

กิจกรรมย่อยที่ 7.1 : การแกะสลักปลาจากฟักทอง (ประมาณ 1 สัปดาห์)

จุดประสงค์

เพื่อให้ นักเรียนได้เรียนรู้และฝึกทักษะการแกะสลักตัวสัตว์ โดยใช้ทักษะการแกะสลักลายพื้นฐาน

วัสดุและอุปกรณ์

1. มีดแกะสลัก
2. มีดปอกผลไม้
3. ฟักทอง
4. ถาด หรือภาชนะที่ใช้สำหรับรองเศษผลไม้
5. ผ้าเช็ดมือ

ขั้นตอนและวิธีการ

1. ครูนำเสนอรูปภาพตัวอย่างผลงานการแกะสลักปลาจากฟักทอง หรือผักผลไม้ชนิดอื่น ให้นักเรียนดูโดยให้นักเรียนสังเกตลักษณะของลายในงานว่ามีการใช้ลายพื้นฐานใดบ้าง

2. นักเรียนช่วยกันวิเคราะห์และบอกขั้นตอนการแกะสลักจากตัวอย่างที่เห็นว่าควรเริ่มต้นจากขั้นตอนใดก่อนตามลำดับ ซึ่งในขั้นตอนนี้ครูผู้สอนอาจนำเสนอด้วยสื่อนวัตกรรมที่ครูสร้างขึ้นเอง เช่น ชุดกิจกรรม ชุดฝึกปฏิบัติ หรือสื่อที่ครูจัดหาจากแหล่งต่าง ๆ ตามความเหมาะสม เช่น หนังสือการสอนแกะสลักผักผลไม้ คลิปวิดีโอการสอนแกะสลักจากยูทูบ เป็นต้น

3. ครูสาธิตวิธีการแกะสลักปลาจากฟักทอง ให้นักเรียนทุกคนดูที่ละขั้นตอน

4. แบ่งนักเรียนเป็นกลุ่มย่อย กลุ่มละ 4-5 คน จากนั้นครูสาธิตการแกะสลักปลาจากฟักทอง ที่ละขั้นตอนให้นักเรียนกลุ่มย่อยดูทีละกลุ่ม ในขั้นตอนนี้ นักเรียนจะได้สังเกตวิธีการตัด การเกลาราก การกรีดและการเซาะที่เห็นได้ชัดเจนทุกขั้นตอน โดยครูเปิดโอกาสให้นักเรียนได้ซักถามเมื่อ

นักเรียนในกลุ่มย่อยเข้าใจแล้ว แต่ละคนจะลงมือฝึกปฏิบัติจริงเป็นรายบุคคล จากนั้นครูเปลี่ยนไป สาทิตให้กลุ่มต่อไปดูจนครบทุกกลุ่ม

การประเมินผลการฝึกปฏิบัติ

ในระหว่างที่นักเรียนแต่ละคนลงมือฝึกปฏิบัติ ครูผู้สอนจะประเมินทักษะการแกะสลัก ของนักเรียนเป็นรายบุคคล โดยการสังเกตจากวิธีการปฏิบัติ ควบคู่กับการพิจารณาความสมดุลของ รูปร่าง รูปทรงของตัวสัตว์ และให้คำแนะนำสำหรับนักเรียนที่ยังมีข้อบกพร่อง นักเรียนแต่ละคนจะมี ส่วนในการประเมินผลงานของตนเองเพื่อสำรวจข้อบกพร่องของตนเองและนำไปปรับปรุงในครั้งต่อไป นอกจากนี้สมาชิกในกลุ่มย่อยก็จะทำหน้าที่ประเมินชิ้นงานของเพื่อนในกลุ่มด้วย

กิจกรรมย่อยที่ 7.2 : การแกะสลักนกจากแครอท (ประมาณ 1 สัปดาห์)

จุดประสงค์

เพื่อให้นักเรียนได้เรียนรู้และฝึกทักษะการแกะสลักตัวสัตว์ โดยใช้ทักษะการแกะสลัก ปลายพื้นฐาน

วัสดุและอุปกรณ์

1. มีดแกะสลัก
2. มีดปอกผลไม้
3. แครอท
4. ถาด หรือภาชนะที่ใช้สำหรับรองเศษผลไม้
5. ผ้าเช็ดมือ

ขั้นตอนและวิธีการ

1. ครูนำเสนอรูปภาพตัวอย่างผลงานการ แกะสลักนกจากแครอท หรือผักผลไม้ชนิดอื่น ให้นักเรียนดู โดยให้นักเรียนสังเกตลักษณะของลายในชิ้นงานว่ามีการใช้ ปลายพื้นฐานใดบ้าง

2. นักเรียนช่วยกันวิเคราะห์และบอกขั้นตอน การแกะสลักจากตัวอย่างที่เห็นว่าควรเริ่มต้นจากขั้นตอนใด ก่อนตามลำดับ ซึ่งในขั้นตอนนี้ครูผู้สอนอาจนำเสนอด้วย สื่อนวัตกรรมที่ครูสร้างขึ้นเอง เช่น ชุดกิจกรรม ชุดฝึก ปฏิบัติ หรือสื่อที่ครูจัดหาจากแหล่งต่าง ๆ ตามความ

เหมาะสม เช่น หนังสือการสอนแกะสลักผักผลไม้ คลิปวิดีโอการสอนแกะสลักจากยูทูบ เป็นต้น

3. ครูสาธิตวิธีการแกะสลักนกจากแครอท ให้นักเรียนทุกคนดูที่ละขั้นตอน

4. แบ่งนักเรียนเป็นกลุ่มย่อย กลุ่มละ 4-5 คน จากนั้นครูสาธิตการแกะสลักนกจากแครอท ที่ละขั้นตอนให้นักเรียนกลุ่มย่อยดูทีละกลุ่ม ในขั้นตอนนี้นักเรียนจะได้สังเกตวิธีการตัด การ

เกลา การกรีดและการเซาะที่เห็นได้ชัดเจนทุกขั้นตอน โดยครูเปิดโอกาสให้นักเรียนได้ซักถามเมื่อนักเรียนในกลุ่มย่อยเข้าใจแล้ว แต่ละคนจะลงมือฝึกปฏิบัติจริงเป็นรายบุคคล จากนั้นครูเปลี่ยนไปสาธิตให้กลุ่มต่อไปดูจนครบทุกกลุ่ม

การประเมินผลการฝึกปฏิบัติ

ในระหว่างที่นักเรียนแต่ละคนลงมือฝึกปฏิบัติ ครูผู้สอนจะประเมินทักษะการแกะสลักของนักเรียนเป็นรายบุคคล โดยการสังเกตจากวิธีการปฏิบัติ ควบคู่กับการพิจารณาความสมดุลของรูปร่าง รูปทรงของตัวสัตว์ และให้คำแนะนำสำหรับนักเรียนที่ยังมีข้อบกพร่อง นักเรียนแต่ละคนจะมีส่วนในการประเมินผลงานของตนเองเพื่อสำรวจข้อบกพร่องของตนเองและนำไปปรับปรุงในครั้งต่อไป นอกจากนี้สมาชิกในกลุ่มย่อยก็จะทำหน้าที่ประเมินชิ้นงานของเพื่อนในกลุ่มด้วย

กิจกรรมที่ 8 : การเรียนรู้จากวิทยากรภายนอก

หลังจากที่นักเรียนได้ผ่านการเรียนรู้และฝึกฝนการแกะสลักผลไม้ทั้งลูกด้วยลายพื้นฐาน และลายผสม และการแกะสลักตัวสัตว์เบื้องต้นโดยมีครูผู้สอนเป็นผู้ถ่ายทอดด้วยวิธีการ และสื่อที่เหมาะสมแล้ว ในขั้นต่อไปนักเรียนควรมีโอกาสได้รับประสบการณ์จากการถ่ายทอดจากวิทยากรภายนอกที่มีประสบการณ์ และมีความเชี่ยวชาญในการแกะสลักผักผลไม้ เพราะนักเรียนจะได้รับประสบการณ์ใหม่ ๆ จากวิทยากร เช่น เทคนิคและวิธีการแกะสลัก แนวคิดในการสร้างสรรค์ลายประยุกต์ใหม่ขึ้นมา การแกะสลักตัวสัตว์ขั้นสูง และการจัดตกแต่งผักผลไม้แกะสลักในรูปแบบต่าง ๆ อย่างสร้างสรรค์ อีกทั้งยังเป็นการสร้างแรงจูงใจให้กับนักเรียน บุคคลที่สามารถเชิญมาเป็นวิทยากร ได้แก่ อาจารย์ผู้สอนในสาขาเกษตรศาสตร์ จากสถาบันการศึกษาในระดับอุดมศึกษา วิทยากรจากศูนย์ฝึกอาชีพที่สอนหลักสูตรการแกะสลักผักและผลไม้ ทั้งนี้การเลือกวิทยากรภายนอก ระยะเวลา และจำนวนครั้งที่เชิญวิทยากร ขึ้นอยู่กับความพร้อมของครูผู้สอนและบริบทของสถานศึกษา

กิจกรรมย่อยที่ 8.1 : การแกะสลักผลไม้ทั้งลูกลายประยุกต์จากวิทยากรภายนอก (ประมาณ 1 สัปดาห์)

จุดประสงค์

เพื่อให้ นักเรียนได้เรียนรู้และฝึกทักษะการแกะสลักลายประยุกต์ลงในผลไม้ทั้งลูก จากการถ่ายทอดของวิทยากรภายนอก

วัสดุและอุปกรณ์

1. มีดแกะสลัก
2. มีดปอกผลไม้
3. แต่งโม และแคนตาลูป (ควรเลือกใช้แคนตาลูปที่ยังสดใหม่ ไม่ควรใช้แคนตาลูปที่สุกเกินไปเพราะเนื้อจะนิ่มและชำได้ง่าย)

4. ถาด หรือภาชนะที่ใช้สำหรับรองเศษผลไม้
5. ผ้าเช็ดมือ

ขั้นตอนและวิธีการ

1. ครูแนะนำวิทยากรภายนอกให้นักเรียนรู้จัก

2. วิทยากรประเมินทักษะการแกะสลักของนักเรียนด้วยวิธีการที่เหมาะสม เพื่อใช้เป็นแนวทางในการออกแบบกิจกรรมการฝึกได้สอดคล้องกับความพร้อมของนักเรียน

3. นักเรียนปฏิบัติกิจกรรมการฝึกตามขั้นตอนและวิธีการของวิทยากร โดยมีครูผู้สอนเป็นผู้อำนวยความสะดวกให้กับวิทยากร คอยให้คำแนะนำนักเรียน และเรียนรู้เทคนิคและวิธีการต่างๆ ไปพร้อมกับนักเรียน

การประเมินผลการฝึกปฏิบัติ

ในระหว่างที่นักเรียนแต่ละคนลงมือฝึกปฏิบัติ ครูผู้สอนจะประเมินความสนใจของนักเรียน โดยมีวิทยากรเป็นผู้ประเมินผลงานพร้อมกับให้คำแนะนำให้นักเรียนแก้ไขข้อบกพร่องของผลงาน และนำไปปรับปรุงในครั้งต่อไป

กิจกรรมย่อยที่ 8.2 : การแกะสลักตัวสัตว์จากวิทยากร (ประมาณ 1 สัปดาห์)

จุดประสงค์

เพื่อให้ นักเรียนได้เรียนรู้และฝึกทักษะการแกะสลักตัวสัตว์ จากการถ่ายทอดของวิทยากรภายนอก

วัสดุและอุปกรณ์

1. มีดแกะสลัก
2. มีดปอกผลไม้
3. แดงโม
4. ถาด หรือภาชนะที่ใช้สำหรับรองเศษผลไม้
5. ผ้าเช็ดมือ

ขั้นตอนและวิธีการ

1. วิทยากรประเมินทักษะการแกะสลักตัวสัตว์ขั้นพื้นฐานของนักเรียนด้วยวิธีการที่เหมาะสม เพื่อใช้เป็นแนวทางในการออกแบบกิจกรรมการฝึกได้สอดคล้องกับความพร้อมของนักเรียน

2. วิทยากรนำเสนอตัวอย่างผลงานการแกะสลักตัวสัตว์ขั้นสูง เช่น นกยูง หงส์ พญานาค ให้นักเรียนดู

3. นักเรียนปฏิบัติกิจกรรมการฝึกแกะสลักตัวสัตว์ขั้นสูงตามขั้นตอนและวิธีการของวิทยากร โดยมีครูผู้สอนเป็นผู้อำนวยความสะดวกให้กับวิทยากร คอยให้คำแนะนำนักเรียน และเรียนรู้เทคนิคและวิธีการต่างๆ ไปพร้อมกับนักเรียน

การประเมินผลการฝึกปฏิบัติ

ในระหว่างที่นักเรียนแต่ละคนลงมือฝึกปฏิบัติ ครูผู้สอนจะประเมินความสนใจของนักเรียน โดยมีวิทยากรเป็นผู้ประเมินผลงานพร้อมกับให้คำแนะนำให้นักเรียนแก้ไขข้อบกพร่องของผลงาน และนำไปปรับปรุงในครั้งต่อไป

กิจกรรมย่อยที่ 8.3 : การออกแบบและการจัดตกแต่งผลงานแกะสลัก (ประมาณ 1 สัปดาห์)

จุดประสงค์

เพื่อให้นักเรียนได้เรียนรู้และฝึกทักษะการออกแบบและการจัดตกแต่งผลงานแกะสลักจากการถ่ายทอดของวิทยากรภายนอก

วัสดุและอุปกรณ์

1. ผลไม้แกะสลักทั้งลูก
2. ดอกไม้ที่แกะสลักจากผักหรือผลไม้
3. ใบไม้ที่ใช้ในการจัดตกแต่ง
4. วัสดุธรรมชาติ หรือสิ่งประดิษฐ์ในท้องถิ่นที่สามารถนำมาใช้ประกอบการจัดตกแต่ง เช่น ดอกไม้ ตะกร้าสาน แจกัน ชันโตก ฯลฯ

สามารถนำมาใช้ประกอบการจัดตกแต่ง เช่น ดอกไม้ ตะกร้าสาน แจกัน ชันโตก ฯลฯ

5. อุปกรณ์ที่จำเป็นในการจัดตกแต่ง เช่น มีด กรรไกร ลวด ฯลฯ

ขั้นตอนและวิธีการ

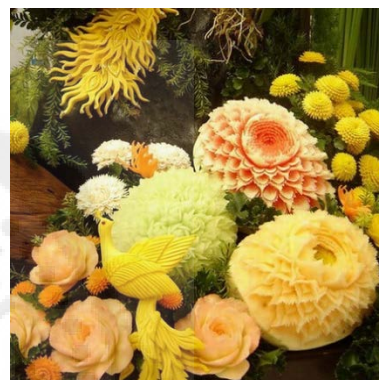
1. วิทยากรนำเสนอตัวอย่างผลงานการจัดตกแต่งผักและผลไม้แกะสลักในรูปแบบต่างๆ ให้นักเรียนดู

2. วิทยากรให้ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการออกแบบและการจัดตกแต่งผลงานแกะสลัก

เช่น องค์ประกอบศิลป์ รูปร่าง รูปทรง ความสมดุล ความกลมกลืน เป็นต้น เพื่อสร้างความเข้าใจและเป็นแนวทางในการออกแบบ

3. นักเรียนปฏิบัติกิจกรรมการฝึกการออกแบบและการจัดตกแต่งผลงานแกะสลัก ตามขั้นตอนและวิธีการของวิทยากร โดยมีครูผู้สอนเป็นผู้อำนวยความสะดวกให้กับวิทยากร คอยให้คำแนะนำนักเรียน และเรียนรู้เทคนิคและวิธีการต่าง ๆ ไปพร้อมกับนักเรียน

การประเมินผลการฝึกปฏิบัติ

ในระหว่างที่นักเรียนแต่ละคนลงมือฝึกปฏิบัติ ครูผู้สอนจะประเมินความสนใจของนักเรียน โดยมีวิทยากรเป็นผู้ประเมินผลงานพร้อมกับให้คำแนะนำให้นักเรียนแก้ไขข้อบกพร่องของผลงาน และนำไปปรับปรุงในครั้งต่อไป

ส่วนที่ 4 การสร้างความคงทนและการส่งต่อองค์ความรู้ (คงทน ยั่งยืน)

การจัดกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นให้ผู้เรียนได้เรียนรู้อย่างมีส่วนร่วม มีปฏิสัมพันธ์กับเพื่อน กับครูผู้สอน กับสิ่งแวดล้อม ตลอดจนการเรียนรู้ที่ได้ผ่านการปฏิบัติจริง จะสามารถทำให้นักเรียนเก็บความรู้ที่ได้เข้าสู่ความจำในระบบความจำระยะยาว (Long Term Memory) และวิธีการที่จะสร้างความรู้ที่คงทนให้เกิดขึ้นกับตัวนักเรียน ตลอดจนมีการส่งต่อองค์ความรู้นั้นจากคนหนึ่งไปสู่อีกคนหนึ่ง มีวิธีการดังต่อไปนี้

1. พี่สอนน้อง

ครูผู้สอนเปิดโอกาสที่รุ่นพี่ที่มีทักษะความเป็นเลิศทางด้านการแกะสลักผักและผลไม้ ได้มีโอกาสสอนรุ่นน้อง จะยังเป็นการทำให้นักเรียนรุ่นพี่เกิดความรู้ ความเข้าใจที่ถ่องแท้ และสามารถพัฒนาทักษะในการแกะสลักผักผลไม้ให้มีความชำนาญมากยิ่งขึ้น เพราะก่อนจะไปสอนคนอื่นได้นั้น ตัวนักเรียนเองจะต้องมีความรู้ที่ชัดเจนให้กับตัวเอง จะต้องสามารถทำในสิ่งนั้นได้ก่อน ผ่านการทำซ้ำจนเกิดความชำนาญ จนสามารถไปสอนรุ่นน้องได้ ซึ่งถือเป็นการส่งต่อองค์ความรู้จากคนหนึ่งไปสู่อีกคนหนึ่งให้เห็นผลได้อย่างชัดเจน

2. การจัดแสดงผลงาน

การจัดแสดงผลงานของนักเรียนสามารถทำได้หลายรูปแบบขึ้นอยู่กับความพร้อมของสถานศึกษา เช่น การจัดแสดงผลงานนักเรียนในชุมนุม การแสดงผลงานในกิจกรรมวันสำคัญของโรงเรียนและในงานประเพณีต่าง ๆ ของชุมชน ซึ่งจะทำให้นักเรียนเกิดความภาคภูมิใจในตนเอง เห็นคุณค่าและรักในศิลปวัฒนธรรมไทย นอกจากนี้นักเรียนยังเกิดรายได้ระหว่างเรียนจากการจัดแสดงผลงานในโอกาสวันสำคัญหรือประเพณีในชุมชน เช่น งานแต่งงาน งานทำบุญขึ้นบ้านใหม่ ซึ่งจะเป็นแนวทางในการศึกษาต่อและการประกอบอาชีพในอนาคตได้

3. การเข้าร่วมการแข่งขัน

การเข้าร่วมการแข่งขันเป็นการเปิดโอกาสให้นักเรียนได้แสดงความสามารถตามศักยภาพของตนเอง ซึ่งมีหลายหน่วยงานที่จัดให้มีการแข่งขันการแกะสลักผักผลไม้สำหรับนักเรียนนักศึกษา และหนึ่งในเวทีการแข่งขันที่มีการจัดอย่างต่อเนื่องและได้รับการยอมรับในระดับชาติ คือการแข่งขันการแกะสลักผักผลไม้ ในงานศิลปหัตถกรรมนักเรียน จัดโดยสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) ซึ่งมอบหมายให้สำนักพัฒนากิจกรรมนักเรียน (สกก.) เป็นผู้ดำเนินการ โดยจัดให้มี

การแข่งขันระดับกลุ่มโรงเรียนเพื่อคัดเลือกตัวแทนเข้าร่วมการแข่งขันในระดับเขตพื้นที่การศึกษา ระดับภูมิภาค ไปจนถึงระดับชาติ ในการเตรียมความพร้อมก่อนเข้าร่วมการแข่งขัน ครูและนักเรียน จะมีโอกาสได้ร่วมกันวิเคราะห์และวางแผน ทั้งในส่วนของ การคัดเลือกนักเรียนเข้าร่วมทีม การวางแผนการออกแบบชิ้นงาน ระยะเวลาการฝึกซ้อม การวิเคราะห์ความสามารถและความถนัดของ นักเรียนในทีม การวิเคราะห์คู่แข่ง นอกจากนี้ นักเรียนและครูยังได้รับประสบการณ์จากเรียนได้ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ในเวทีการแข่งขัน สามารถนำความรู้และประสบการณ์นอกห้องเรียนเหล่านั้นมา เป็นแนวทางในการพัฒนาการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมความเป็นเลิศทางด้านศิลปหัตถกรรมในงาน แกะสลักผักผลไม้ต่อไป

ประวัติย่อผู้วิจัย

ประวัติย่อผู้วิจัย

ชื่อ ชื่อสกุล
วันเดือนปีเกิด
สถานที่เกิด
สถานที่อยู่ปัจจุบัน

สุภชัย สุริยะกมล
4 พฤศจิกายน 2526
จังหวัดมุกดาหาร
79 หมู่ที่ 5 ตำบลหนองสูงใต้ อำเภอหนองสูง
จังหวัดมุกดาหาร 49160
โทรศัพท์ 085-7509988
e-mail : tatook04@gmail.com

ประวัติการศึกษา

พ.ศ. 2545

มัธยมศึกษาตอนปลาย

จาก โรงเรียนกัลยาณวัตร จังหวัดขอนแก่น

พ.ศ. 2549

การศึกษาระดับบัณฑิต (กศ.บ. เกียรตินิยมอันดับ 1)

วิชาเอกการประถมศึกษา (โครงการเพชรในตม)

คณะศึกษาศาสตร์

จาก มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

พ.ศ. 2551

การศึกษามหาบัณฑิต (กศ.ม.)

สาขาวิชาการวิจัยการศึกษา

คณะศึกษาศาสตร์

จาก มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

พ.ศ. 2559

ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต

สาขาการวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ประยุกต์

สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์

จาก มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ